

ΚΟΥΜΑΝΑΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Εθελοντής στις στέπες της Ουκρανίας

Μυθιστόρημα

Αθήνα 2008

*Η εικόνα στο εξώφυλλο είναι σύνθεση του συγγραφέα.
Η σελιδοποίηση και η εκτύπωση του βιβλίου, έγινε στο
Τορόντο του Καναδά, το Μάρτιο του 2005.*

*Απαγορεύεται η κατά οποιονδήποτε τρόπο, ολική η
μερική αντιγραφή, ανατύπωση, διασκευή, ή προφορική
αποτύπωση με μαγνητική εγγραφή του βιβλίου, χωρίς
την άδεια του συγγραφέα, ο οποίος διατηρεί όλα τα
πνευματικά και λοιπά δικαιώματά του.*

*Τα πρόσωπα που περιγράφονται στο βιβλίο και δεν
αναφέρονται με το όνομα που έγιναν γνωστά στην Ελ-
ληνική ιστορία, είναι όλα φανταστικά. Κάθε ομοιότητα
που μπορεί να υπάρξει με οποιαδήποτε πραγματική
κατάσταση, θα είναι όλως συμπτωματική και τυχαία.
Επειδή πρόκειται για μυθιστόρημα και όχι για επιστη-
μονική έρευνα ή ιστορική συγγραφή, του λείπει η από-
λυτη ακρίβεια και αξιοπιστία.*

Τα γνήσια αντίτυπα τα υπογράφει ο συγγραφέας.

*Αθήνα, Μάρτιος 2008
ο συγγραφέας*

Copyright: Ανδρέας Κουμανάκος
Ερμού 8.
ΕΚΑΛΗ 145 78.
ΕΛΛΑΣ

e-mail:
andreas@fastmail.ca

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΥΜΑΝΑΚΟΣ

Το αφιερώνω στο γιο μου Δημήτρη.

ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΣΤΙΣ ΣΤΕΠΕΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

".. Δεν μου λέτε.. τι διάβολο θέλετε σεις οι Έλληνες, εδώ πάνω στην Ουκρανία;"

Γρηγόριεφ.
ρώσος ατταμάνος

".. Ο δρόμος που έφερε τον Ελληνικό στρατό στη Σμύρνη, περνούσε μέσα από τη Ρωσία."

Ελευθ. Βενιζέλος
(ελεύθερη απόδοση)

*Ελληνικές αποικίες στον Εύξεινο Πόντο και την Κριμαία
κατά τον έκτο π.Χ. αιώνα.*

Εισαγωγή

Στη Ρωσία, μετά την επανάσταση των μπολσεβίκων του 1917 εμαίνεται ο εμφύλιος πόλεμος. Οι σύμμαχοι της αντάντ και οι αμερικανοί που βλέπανε με πολλή ανησυχία το καθεστώς των μπολσεβίκων να ισχυροποιείται, απεφάσισαν να ενισχύσουν τους αντεπαναστάτες. Μεταξύ των άλλων συμφωνήθηκε, οι γάλλοι να δράσουν στη Νότιο Ρωσία. Έτσι στο τέλος του 1918 και ενώ είχε λήξει ο Α΄ παγκ. πόλεμος, με εντολή του γάλλου πρωθυπουργού Κλεμανσώ, ο γάλλος αρχιστράτηγος Φρανσέ ντ' Εσπραί επεμβαίνει με γαλλικές μονάδες της στρατιάς της Ανατολής, που τότε έδρευε στη Μακεδονία και τις αποβιβάζει στην Οδησό της Ουκρανίας. Η απόβαση έγινε, παρά την γνώμη του στρατηγού ότι το εγχείρημα ήταν πολύ επικίνδυνο στη μέση του χειμώνα και οι στρατιώτες ήταν καταπονημένοι από τους συνεχείς πολέμους, (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ παγκόσμιος πόλεμος).

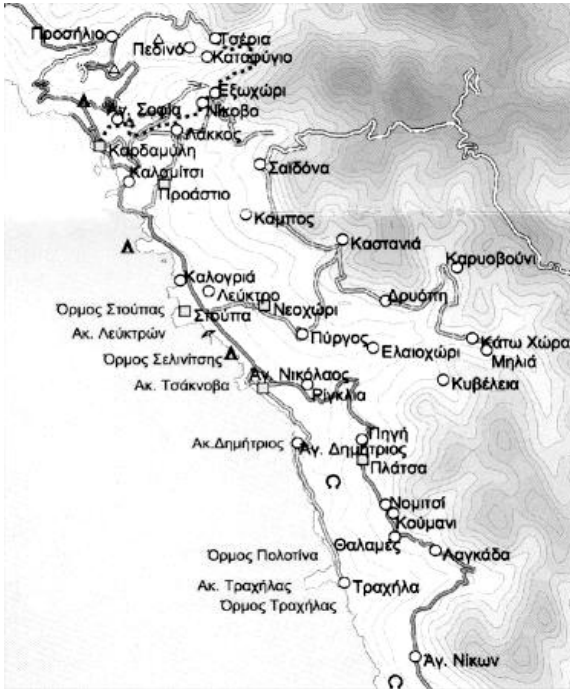
Ο Κλεμανσώ ζήτησε από τον Βενιζέλο, να στείλει και η Ελλάδα ένα σώμα στρατού. Ο Βενιζέλος δέχθηκε, με αντάλλαγμα την παραχώρηση στην Ελλάδα της Θράκης και την ευνοϊκή επίλυση του προβλήματος της Σμύρνης. Στις 6 Ιανουαρίου 1919, άρχισε η αποβίβαση στην Οδησό των πρώτων ελληνικών τμημάτων. Συνολικά δύο ελληνικές μεραρχίες από 19 τάγματα με 24.000 άντρες, αποβιβάστηκαν στην Ουκρανία όπου βρισκόντουσαν ήδη τα γαλλικά τμήματα. Οι ελληνικές μονάδες ετέθησαν εκεί, ατυχώς υπό τις διαταγές γάλλων αξιωματικών.

Οι ρώσοι μπολσεβίκοι αντέδρασαν βίαια και εξαπέλυσαν αντεπίθεση με την στρατιά του Γρηγόριεφ. Η αντιπαράθεση, με τις κατά πολύ υπέρτερες δυνάμεις των μπολσεβίκων, υπήρξε άνιση και οι γάλλοι διατάζανε την άμεση εκκένωση της Ουκρανίας. Κάτι παρόμοιο έγινε στη συνέχεια και στη Κριμαία.

Οι επιχειρήσεις των συμμάχων κατά των ρώσων μπολσεβίκων, κρατήσανε περίπου τέσσερις μήνες. Οι ελληνικές μονάδες συνεπύχθησαν και απεχώρησαν σταδιακά, από 19-3^{ου} έως τις 17-4^{ου} του 1919. Μετεφέρθηκαν αρχικά στη Ρουμανία και από εκεί στη Μικρά Ασία. Η εκστρατεία στην Ουκρανία και Κριμαία έληξε για την Ελλάδα, άδοξα και με μεγάλες απώλειες.

Κουμανάκος Ηλίας.

(Υποστράτηγος)

Δυτική Μάνη

".. Τότεον ότι οι επί του θέματος Πελοποννήσου Σκλάβοι εν ταις ημέραις Θεοφίλου και του υιού αυτού Μιχαήλ αποστατήσαντες γεγόνασιν ιδιόρρυθμοι, λεηλασίας και ανδραποδισμούς και πραιδας και εμπρησμούς και κλοπάς εργαζόμενοι. Επί δε της βασιλείας Μιχαήλ, του υιού Θεοφίλου, απεστάλη ο πρωτοσπαθάριος Θεόκτητος.. .. μετά δυνάμεως και ισχύος πολλής, ήγουν Θρακών καί Μακεδόνων καί τών λοιπών δυτικών Θεμάτων του πολεμήσαι καί καθυποτάξαι αυτούς. Καί πάντας μέν τούς Σκλάβους καί λοιπούς άνυποτάκτους του θέματος Πελοποννήσου υπέταξε καί έχειρώσατο, μόνοι δέ οί Εζερίται καί οί Μηλιγγοί κατελείφθησαν ύπο τήν Λακεδαιμονίαν καί το Έλος. "

(Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος)

1

*Όποιος θυμάται τα παλιά, να του βγει το μάτι,
αλλά όποιος τα ξεχνάει, να του βγούνε και τα δύο.*

Ρώσικη παροιμία.

Το Κούμανι, το συναντάμε στο δημόσιο δρόμο, σαν πηγαίνουμε από την Καλαμάτα για την Αρεόπολη, μεταξύ Πλάτσας και Λαγκάδας. Μέχρις ακόμη το τέλος του περασμένου αιώνα, ο ταξιδιώτης στη διαδρομή αυτή, έβλεπε αριστερά του μια πινακίδα του υπουργείου συγκοινωνιών με το όνομα του οικισμού, που έδειχνε τη θέση του.

Τώρα, ενώ όλοι οι ντόπιοι γνωρίζουν το Κούμανι, στους νέους χάρτες και στη σήμανση του δρόμου φαίνεται με το όνομα Νομιτσή. Αυτό και άλλα παρόμοια, έκανε το περίφημο διάταγμα "*Καποδίστριας*", που κατέργησε μικρούς οικισμούς, ενώ άλλους τους συνένωσε σε Δήμους.

Για το όνομα Νομιτσή, ακούγεται πως στον οικισμό και πάνω από τη δημοσιά, υπήρχε σχολή νομικής, πράγμα που είναι απίθανο και να λέγεται. Τι σόι σχολή νομικής μπορούσε να υπάρξει στη μπαρουτοκαπνισμένη Μάνη, που μόνο κανένα κρυφό σχολειό ήτανε πιθανό να βρεις. Άλλοι λένε, ότι εκεί έζησε κάποιος αγιογράφος Νομιτσή. Τέτοιο όμως επώνυμο δεν αναφέρεται πουθενά, ούτε και πάνω σε κάποιο εικόνισμα, στις πολλές εκκλησιές της περιοχής. Μια αγγλική τοπογραφική εταιρία, είναι ίσως πιο κοντά στο σωστό. Αναφέρει πως *Κούμανι* λεγόταν όλη

η περιοχή, δηλαδή το Νομιστή μαζί με τους άλλους δύο γειτονικούς μικρούς οικισμούς, τις Θαλάμες και την Τραχήλα. Το πιο σωστό λοιπόν θα ήταν οι οικισμοί αυτοί να διατηρήσουν το όνομα Κούμανι, όπως τους βάφτισαν οι οικιστές της περιοχής. Είναι γνωστό πως συνήθιζαν να βαφτίζουν τους οικισμούς, από το όνομα των ιδρυτών, που συγγενικές πατριές φροντίζανε να ιδρύουν, πολύ κοντά τον ένα στον άλλο, για καλύτερη αλληλοφύλαξη από τους τουρκαλβανούς της στεριάς και από τους πειρατές της θάλασσας. Το ίδιο κάνανε και οι Κουμάνοι, Ελληνοσκύθες του Πόντου, που ήρθανε στη Μάνη από τη Θράκη με τους Βυζαντινούς.¹ Εδώ μέινανε γιατί ήσαν Έλληνες και νιώθανε σαν να ξαναγυρίσανε στα χώματά τους και αγωνιστήκανε για αιώνες τώρα. Ιδρύσανε τους Κουμάνους στη Ανατολική Μάνη, στον Δήμο Κροκεών, μεταξύ Σπάρτης και Γυθείου.. και το Κούμανι στη Δυτική Μάνη με τους τρεις μικρούς οικισμούς που αναφέρθηκαν.

Όμως άσχημο χωριό τα λίγα σπίτια. Γιατί λίγα τα σπίτια, λίγοι και οι άνθρωποι. Και λίγοι άνθρωποι σε φτωχό τόπο, τι προκοπή να κάνουνε, ιδιαίτερα όταν είναι *αχαμνοί*, υποχρεωμένοι ν' *ακουμπάνε* σε *μεγαλογεννήτες*.

Ξαφνικά οι Κουμάνοι, άρχισαν ν' αφήνουνε το Κούμανι και να μεταναστεύουν. Μερικοί αλλάξανε και το επώνυμό τους με το υποκοριστικό του. Πήγανε στην Ζάκυνθο² και

¹ *Ίδε και κείμενο λεζάντας του χάρτη στη σελίδα 6.*

² *Σε έγγραφο αναφέρεται ότι το όνομα των Κουμανακαίων εμφανίζεται στην Ζάκυνθο από το 1256 όπου ο Νικολέτος Κούμανης από τη Μάνη, υπογράφει σαν μάρτυρας στο περιθώριο πράξης πρόσληψης οικιακής βοηθού. Σε*

ιδρύσανε τα Κουμανέικα στη θέση Λιθακιά και το Κούμανη στον Πύργο Ηλείας. Πήγανε και στην Κρήτη, στη Καλαμάτα, στη Μικρομάνη κοντά στη Θουρία, στο Πεταλίδι και στο Γύθειο. Με την απογραφή του 1840, για να σταματήσει η χρήση πολλών επωνύμων, ο κάθε μανιάτης έπρεπε να κρατήσει ένα, αυτό που θα ήθελε να ακούγεται. Στη Καλαμάτα δηλώθηκε ο Ανδρέας Κουμανάκος³ και από τότε, το επώνυμο αυτό παραμένει στη πόλη αυτή συνεχώς μέχρι σήμερα και ανανεώνεται κάθε τριάντα χρόνια περίπου, όσο χρειάζεται να διαδεχθεί η μία γενιά

άλλο έγγραφο του 1516, αναφέρεται ότι ο Ανδρέας Κούμανης έλαβε δάνειο 100 άσπρα, από τον εβραίο Μιχαλή. Ακόμη γράφεται ότι το 1610 ο Δημήτριος Κούμανης, αγόρασε σκλάβο από τον Ιω. Λαμπήρη.

Άλλος Κούμανης από την Κρήτη ήλθε στη Ζάκυνθο το 1631 και άλλος πάλι από την Μάνη το 1670.

³ Το πιο πιθανό, εγγονός του Ανδρέα Κούμανη. Από το υποκοριστικό του ονόματος, (αλλάζοντας την λείγουσα του επωνύμου σε -άκος) δημιούργησαν νέο επώνυμο. Κατά τον συγγραφέα και φιλόλογο Καργάκο, κατηγορία των επωνύμων σε -άκος ακολουθεί την εξέλιξη των επωνύμων σε -άκης τα οποία αντικαθιστά. Αρκετές φορές μάλιστα έχουμε και μετατροπές επωνύμων με κατάληξεις -άκης σε αντίστοιχα με -άκος (πρβ. Νηφάκης - Νηφάκος, Ροζάκης - Ροζάκος κ.ά.). Και αυτά τα επώνυμα είναι υποκοριστικά, που μεταβάλλονται σε πατρωνυμικά. Ετυμολογικά η κατάληξη -άκος, είναι μεταγενέστερη της κατάληξης -άκης. Τα αντίστοιχα περιεκτικά και αυτών των επωνύμων σχηματίζονται με την κατάληξη -ιάνοι, π.χ. Πουλικάκος - Πουλικιάνοι. Τα επίθετα από τα επώνυμα αυτά σχηματίζονται, όπως και τα αντίστοιχα σε -άκης, με κατάληξη -ιάνικος, -η -ο -α, δηλαδή Πουλικιάνος, Πουλικιάνικα (συνοικία) κτλ. Τα επώνυμα αυτής της κατηγορίας συναντώνται στην περιοχή της Μηλέας του τέως Δήμου Λεύκτρου και στο Οίτυλο, στη Μέσα και Προσηλιακή Μάνη και φτάνουν μέχρι τα Μπαρδουνοχώρια και την Επίδαυρο Λιμηρά, περιλαμβάνοντας ουσιαστικά όλη τη νότια Λακωνία.

την επόμενη. Κάπου στα 1900 στη Καλαμάτα, βρίσκουμε έναν Ανδρέα Κουμανάκο καπετάνιο, να έχει δικό του καϊκι και εφτά μαούνες.

Την ίδια εποχή στο Γύθειο και στο κοντινό Μαρούλι, κάνουνε την εμφάνισή τους και άλλοι Κουμανακαίοι σαν αδελφοί ή πρωτοξάδερφα. Ήταν ο Στράτος, ο Δημήτρης, ο Χρίστος, ο Αντώνης και ο Κυριάκος. Μερικοί διατηρήσανε σαν επώνυμο το Κούμανης και με το όνομα αυτό αναφέρεται σε έγγραφο και ο Βραχάτης Κούμανης, σαν μανιάτης οπλαρχηγός.

Ο καπετάν Ανδρέας στη Καλαμάτα, αποκτά πέντε γιους και δύο θυγατέρες. Οι πιο πολλοί διορίζονται σε δημόσιες θέσεις. Ένας όμως, ο Βασίλης, ξαναγυρίζει στη Μάνη. Παντρεύεται στο Λημέρι την Αλεξάνδρα Κατσάκου και γίνεται καπετάνιος σε δικό του καϊκι και συνέδεσε πάλι από τη θάλασσα, όλα τα χωριά της Δυτικής Μάνης με την Καλαμάτα, όπως έκανε και ο πατέρας του για χρόνια. Ο Χρίστος, φεύγει στη Κρήτη για να πολεμήσει και σαν η Κρήτη ηρέμησε, φάνηκε για λίγο στη Μάνη και ξαφνικά χάθηκε. Κανείς δεν έμαθε που πήγε και τι έκανε.

Η Αλεξάνδρα διηγείται μια περίεργη ιστορία. Μιλάει για σκοτωμούς που γίνανε στη Μάνη κι εμπλέκονται και οι Κουμανιάνοι και για ένα φονικό στην Αμερική. Σ' αυτούς τους σκοτωμούς, που δεν είναι γραμμένοι κάπου, ούτε και κανείς δεν τους μολογάει πια, σκοτώθηκαν με *χωσία*, μερικοί από την πατριά των Κουμανιάνων. Το κακό αυτό γίνηκε η αιτία που οι χήρες και οι άνδρες που μείνανε, να

αφήσουνε το Κούμανι και να σκορπίσουνε στα μέρη που αναφερθήκανε πιο πάνω. Η Αλεξάνδρα, κρατάει από την αντίδικη πατριά, μα δεν μπορεί να προσδιορίσει χρονικά, πότε γίνανε τα φονικά. Όμως έχει βάσιμες υποψίες, πως η εξαφάνιση του Χρίστου, έχει σχέση με τους σκοτωμούς.

Στη Μάνη κρατούσαν ένα έθιμο, κάτι σαν τη βεντέτα της Κρήτης. Είναι ο *γδικιωμός*. Οι λαογράφοι λένε, πως ο *γδικιωμός* της Μάνης δεν σημαίνει εκδίκηση, ανταπόδοση δηλ. της κακής πράξης, αλλά απονομή δικαιοσύνης. Γιατί οι μανιάτες είναι υπερήφανοι, άκακοι, γενναιόφρονες και δεν κρατούν μίσος στην ψυχή τους, παρά την παροιμία που ακούγεται.. *"το κρατάει μανιάτικο"*. Μερικοί στη Μάνη είπανε, πως ο Χρίστος έφυγε για την Αμερική, επειδή είχε καταφύγει εκεί ένας από τους πρωταίτιους του σκοτωμού. Τον ακολούθησε, για να τον τιμωρήσει και να μην αφήσει τους νεκρούς της Μάνης *αγδίκιωτους*.

Μπορεί νάναι μια τραγική σύμπτωση, μα τον ίδιο χρόνο, ο *κάλιος* της αντίδικης πατριάς, βρέθηκε σκοτωμένος στην Αμερική. Ποτέ δεν ανακαλύφθηκε εκεί ο δράστης αυτού του φονικού. Οι αμερικανικές αρχές βάλανε το σχετικό φάκελο στο αρχείο και κανείς δεν αναφέρει πλέον κάτι γι' αυτό το θλιβερό γεγονός. Όλοι το έχουν ξεχάσει και απλά, τότε που μαθεύτηκε ο θάνατος του μανιάτη στην Αμερική, έτυχε να χαθεί και ο Χρίστος από τη Μάνη.

Τώρα, μόνο η Αλεξάνδρα αναρωτιέται, μήπως υπάρχει κάποια σχέση σε αυτά τα δύο περιστατικά. Καμιά φορά, οι γυναίκες έχουνε δική τους λογική και σωστή σκέψη.

*Το Κούμανι. Ο μικρός βυζαντινός ναός
των Αγίων Αναργύρων, μετά τρουλλού,
χτίστηκε κάπου στο 1260.⁴*

⁴ *Ανάργυρος Κουμανάκος γιός του Αντώνη, από τον κλάδο του Γυθείου, απέθανε πρόσφατα εν ενεργεία διοικητής της Μεραρχίας Τριπόλεως, με τον βαθμό του υποστρατήγου.*

2

*Ένα σφουγγάρι για να σβήσω το παρελθόν,
ένα τριαντάφυλλο για να γλυκάνω το παρόν
κι ένα φιλί για να χαιρετήσω το μέλλον.
Αραβική παροιμία*

Τα χρόνια τρέχανε ασταμάτητα στο Κούμανι. Μπήκε ο εικοστός αιώνας. Απέναντι από τη παλιά εκκλησιά των Αγίων Αναναργύρων, ο Μάρκος άνοιξε ένα μικρομάγαζο. "Καπηλειό" το βάφτισε, μα εκτός από ταβέρνα, ήτανε ένα μίνι μάρκετ της εποχής του. Λίγο απ' όλα. Μπακάλικο, ψιλικατζίδικο, καφενές και κρασοπουλειό. Αυτός όμως το είχε καμάρι και κολακευόταν να τον φωνάζουν "κάπελα" από το όνομα του μαγαζιού. Οι πελάτες, κάτοικοι των γύρω οικισμών, όλοι φτωχοί, τι τζίρο να του κάνουν. Που και που, περνούσε κάποιος αγωγιάτης από τη μέσα Μάνη, που πήγαινε για την Καρδαμύλη ή για την Καλαμάτα. Λίγα πράγματα όμως, από ρημαγμένους ανθρώπους.

Ο χειμώνας του 1918 έχει μπει για καλά. Το κρύο ήτανε πολύ τσουχερό και ο αγέρας νύχτα-μέρα λυσομανούσε. Κόντευαν τα Χριστούγεννα. Ο Μάρκος καθισμένος πίσω από τον πάγκο του, περασμένες δέκα το πρωί και ακόμη δεν είδε πελάτη ν' ανοίξει την πόρτα του μαγαζιού, έστω και για μια καλημέρα. Με στηριγμένο το κεφάλι στο χέρι του και ριγμένος στον πάγκο με το σώμα πλαγιαστά, κοιτάζει στον απέναντι τυφλό τοίχο, μερικά κρεμασμένα

κάδρα και αναλογίζεται.. τι άλλο; όλους τους πολέμους που η μικρή Ελλάδα έπρεπε να πάρει μέρος. Και τα μανιατόπουλα να τρέχουν πάντα πρώτα, λες και ήταν μπολιασμένα με τον πόλεμο. Κοιτάζει και το κάδρο του Βενιζέλου στον τοίχο δίπλα σ' αυτό του Κωνσταντίνου. Να πάρει ο διάβολος. Και τους δύο τους αγαπά. Σχέση ψυχής και δεσμός αίματος δένει τους μανιάτες με τους κρήτες. Ακόμη και αυτός ο Βενιζέλος, όπως ο ίδιος το είχε καυχηθεί κάποτε, ο μισός είναι μανιάτης. Μανιατόπουλα πολέμησαν στην Κρήτη και μετά με τους τούρκους, το 1897 και πάλι στους Βαλκανικούς πολέμους του 1912 και '13. Τα πιο πολλά απολυθήκανε και γυρίσανε. Δύο όμως δεν γυρίσανε απ' αυτούς τους πολέμους. Αφήσανε τα κορμιά τους στο Μπουγάζι του Τίρναβου και στο Μιχαλίτσι της Ηπείρου. Αυτά, δεν θα γυρίσουνε ποτέ. Ο Μάρκος χωρίς να το θέλει δάκρυσε. Είχε και η δική του *φαμίλια* πληρώσει το φόρο του αίματος προς την πατρίδα.

Μερικά παιδιά πάλι, δεν προλάβανε καν ν' απολυθούν. Αυτά τα πρόλαβε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος και ο διχασμός. Ο Κωνσταντίνος έφυγε και ο Βενιζέλος μπήκε στον πόλεμο στο πλευρό των αγγλογάλλων. Καρφώνει τη ματιά του στο κάδρο του βασιλιά και μετά πάλι, στου Βενιζέλου. *"Τι καλά ήτανε τότενες, που αυτοί οι δύο ήτανε μονιασμένοι. Το 1912-13, η Ελλάδα κέρδιζε τη μια μάχη μετά την άλλη. Τέλειωσαν οι Βαλκανικοί πόλεμοι και ήρθε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος. Οι έλληνες διχασμένοι, δεν πάψανε να πολεμούν. Ο Θεός έταξε την Ελλάδα να πολεμά*

με τους νικητές και διπλασίασε τα εδάφη της. Να πάρει όμως ο διάβολος και να τους σηκώσει αυτούς που θέλουνε τους πολέμους και τους προκαλούν. Να σου ισχυρίζονται κι' όλες με σοβαρότητα, πως οι πόλεμοι είναι απαραίτητοι, όπως και οι αρρώστιες. Και τούτο πάλι πως τόχεις; Να έχει τελειώσει και ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος κι εμείς να ετοιμαζόμαστε να πάμε, λέει, στην Ουκρανία να πολεμήσουμε τους μπολσεβίκους.. Θεέ μου.. νιώθω σα να ζω στα χρόνια του Μέγα Αλέξανδρου. Η μικρή Ελλάδα του ενός αιώνα εθνικής ζωής, να εκστρατεύει εναντίον ενός γίγαντα. Βοήθα Θεέ μου.. όχι να νικήσουμε.. μα να μη χαθούμε.. "

Το Κούμανι έχει κι ένα δάσκαλο. Τον κύρ' Γιάννη. Γύρω στα σαράντα πέντε, λόγιο και αδέσμευτο. Κανένας δεν ξέρει από που κρατάει η σκούφια του. Μερικοί λένε πως είναι κοντοχωριανός από τη Καστάνια, άλλοι από την Σαϊδόνα και μερικοί τον θέλουν Κρητικό. Γιαυτό λένε, του αρέσει εδώ. Η καταγωγή του βέβαια, πολύ λίγο τους ενδιαφέρει στο Κούμανι. Πιο πολύ τους ενδιέφεραν αυτά που τους έλεγε. Ήταν μαυριδερός, ψιλός και ξερακιανός με γυαλάκια μυωπίας. Έλεγε πως είχε βγάλει διδασκαλείο. Και γιατί να μην έχει.. Αφού τον είχε στείλει το κουβέρνο, κάποιο χαρτί θε να κράταγε. Άλλωστε, καλά τα λέγει. Μόνο που καμιά φορά οι ντόπιοι, διόλου δεν νογάνε τα λεγόμενά του. Προωθημένα πράγματα, και με κάτι λέξεις ακαταλαβίστικες για τα απαίδευτα μυαλά τους. Και σαν του τόλεγαν, αυτός χαμογελαστός τους απαντούσε.. *"..μην*

ανησυχείτε, κάποτε θα τα καταλάβετε.."

Ο κυρ' Γιάννης ο δάσκαλος είχε ένα βλέμμα περίεργο, διαπεραστικό, όλο μυστήριο κι ένα πρόσωπο ακρέατο μα πάντα χαρωπό. Το μεγάλο του μέτωπο, από το πέσιμο των μαλλιών του, που πρόωρα είχε αρχίσει και τα μικρά γυαλάκια, του δίνανε ένα αέρα πνευματικότητας, που σε έκανε να τον σεβαστείς. Βλέπεις κάθε Κυριακή έφελνε σαν δεξιός ψάλτης στο εκκλησάκι των Αγίων Αναργύρων και τους εξηγούσε και το ευαγγέλιο της ημέρας.

Για κάποιους είχε ένα κουσούρι. Ήτανε λέει *σπανός*. Σ' ένα γάμο μια φορά, στο χορό στο μεσιανό τ' αλώνι, κάποιος χωριανός, είτε επειδή ήτανε λιγάκι βαρεμένος, είτε για να τον πειράξει, του ευχήθηκε και τον παρότρυνε να παντρευτεί. Πολλές φορές στους γάμους, αυτές οι κουζουλάδες οδηγήσανε σε δυσάρεστα παρατράγουδα. Και κάτι τέτοιες παρεξηγήσεις στα χωριά, συμβαίνουνε μόνο στις χαρές και στα πανηγύρια.

«Άντε δάσκαλε και στα δικά σου.. Αρκετά δεν σ' έφαγε η μαγκουφιά; Κάνε κάτι να βρεις και συ τη *γριά* σου.»

Αυτός γέλασε και μ' ένα αινιγματικό ύφος απάντησε:

«Ευχαριστώ μα.. ποία γυναίκα να με κοιτάξει εμένα.. άλλωστε θα θυμόσαστε τι έγινε με μια μορφονιά, πριν από κάμποσα χρόνια, εδώ κοντά, στο Οίτυλο.»⁵

Στη συνέχεια δαγκώθηκε, σαν να άφησε μαύρο φίδι να

⁵ *Εννοούσε την Μαρία των Μεδίκων που άφησε το Γερακάρη για να πάρει τον Μιχάλη Λεμιθάκη. Τότε ο Γερακάρης με τους μπράβους του πήρε εκδίκηση σκοτώνοντας τριάντα πέντε Οιτυλιώτες, μαζί και το Λεμιθάκη.*

πέρασε από το φράγμα των δοντιών του.⁶ Λες και λόγος απαγορευμένος να του ξέφυγε για κάτι που όλοι είχανε ξεχάσει και κανένας δεν ήθελε να το ματαθυμηθεί. Παρά τα λόγια του όμως, οι κακές γλώσσες άλλα.. σιγομιλιτά λέγανε. Τάχα, πως συχνοπήγαινε στην Καρδαμύλη κι από κει ανηφόριζε πάντα μόνος το μονοπάτι του Βυρού και έφτανε στα Τσέρια. Πέντε ώρες ποδαρόδρομο και κανένας δεν σκέφτηκε ποτέ να τον πάρει το κατόπι. Στο χωριό απορούσαν ακόμη, γιατί το δάσκαλο δεν τον πήρανε στο στρατό. Και σαν τον ρωτήσανε, τους απάντησε..

«Μα για να διδάζω τα μανιατόπουλα γράμματα.. καθένας δίνει τη μάχη του, απ' όπου μπορεί να το κάνει καλύτερα. Δεν είναι λίγο να ξυπνάς και να φωτίζεις ένα σκοτεινό ανθρώπινο μυαλό..»

«Ένα κούτσουρο απελέκητο θα εννοείς δάσκαλε.»

«Σύ είπας..»

..απαντούσε κείνος, μα σίγουρα εξόν από τον αριστερό ψάλτη το Λυκούργο και το Μάρκο, κανένας άλλος δεν θα νόησε ποτέ το λόγο του. Η αλήθεια είναι, ότι μιλούσε με ωραία λόγια στους μαθητές στο σχολείο. Ένα μονοθέσιο τετρατάξιο. Όλα τα παιδιά μαζί, αγόρια και κορίτσια στην ίδια αίθουσα, για τέσσερα χρόνια. Και κάθε χρόνο, τα μισά της τετάρτης, φεύγανε για την Καλαμάτα με την ευχή του δάσκαλου για.. ανώτερες σπουδές.

«Τι ανώτερες σπουδές τους λες μωρέ δάσκαλε.. λωλός είσαι; Εδώ δεν έχουν βρακί να κρύψουν τον κώλο τους

⁶ Οποίος λόγος φύγεν έρκος οδόντων. (Όμηρος.)

και τσουράπια να ζεστάνουν τα παγωμένα πόδια τους, οι ανώτερες σπουδές τους λείψανε; Δεν τους μαθαίνεις καλύτερα, πώς να μαζεύουν χαρούπια και λούπινα ή πως να κυνηγούν τα ορτύκια;»

Και οι δύο τους όμως είχανε δίκιο. Και ο δάσκαλος και ο μανιάτης. Γιατί πολλά μανιατόπουλα, με όλη τη φτώχεια που τα έδερνε, προκόψανε. Χωρίς τσουράπια και με μπαλωμένο βρακί, με χαρούπια και λούπινα στη τσέπη, μπόρεσαν κι έγιναν στρατηγοί, ναύαρχοι, εκπαιδευτικοί, εμπορευόμενοι, νομικοί, μηχανικοί, γιατροί και υπουργοί. Άλλοι ξενιτεύτηκαν στην Αμερική και στον Καναδά και καζαντίσανε, ενώ άλλοι πάλι, πιστοί στην αγάπη τους για τον τόπο που τους γαλούχησε, μείνανε κει.. στη Μάνη, να παλεύουνε με τη θάλασσα ή να φυτεύουνε λιόδενδρα στη λιγοστή 'λιοκαμένη γη.

Ο δάσκαλος συνήθιζε να έρχεται στο καπηλειό κάθε απόγευμα και πάντα κράταγε μια εφημερίδα από την πρωτεύουσα ή από την Καλαμάτα. Έλεγε καλησπέρα και καθότανε στο ίδιο τραπεζάκι, σ' αυτό που ήτανε κάτω από τη λάμπα του καπηλειού, για να βλέπει να διαβάζει. Αυτή την ώρα, οι θαμώνες τον σέβονταν και κρέμονταν από τα χείλη του. Σαν του το ζητάγανε, πρόθυμα τους διάβαζε τα νέα από το *ΡΙΖΟΣΠΙΑΣΤΗ* που συνήθως έφερνε. Πολλοί σπαζοκεφαλιάζανε τι τάχα να σημαίνει *ριζοσπάσης*.

Πριν από μερικά χρόνια, τους έλεγε τα νέα από τον κρυφό πόλεμο κατά των βουλγάρων κομιτατζήδων, που κάνανε τα αποσπάσματα στη Μακεδονία. Έτσι μαθαίνανε

για τις σκληρές μάχες που έδινε ο τακτικός στρατός το 1912 με τους τούρκους και το 13-14 με τους βουλγάρους και για τις μεγάλες απώλειες στην τελευταία μάχη στο Σκρα, που κέρδισε ο ελληνικός στρατός λεβέντικα.

Τελευταία, ο δάσκαλος είχε πάλι την τιμητική του. Τους έλεγε τα νέα για τον πόλεμο που ετοιμάζε ο Βενιζέλος και ανυπόμονοι όλοι τους, καρτερούσαν κάθε απόγευμα να φανεί στο μικρό μαγαζί. Τους είχε πείσει πως ο στρατός δεν άντεχε και άλλο πόλεμο. Με αυτά όμως, μερικοί τον δάσκαλο τον κοίταζαν με ύποπτο μάτι. Όχι πως τους είχε κάνει τίποτε, μα να.. σαν τους μιλούσε τους έδινε την εντύπωση, πως όλα τα στραβά και τ' ανάποδα τάκανε ο βασιλιάς. Οι καθημερινές πολιτικές τους συζητήσεις γινόντουσαν τ' απόγευμα και συνεχιζόντουσαν μέχρι αργά το βράδυ και είχαν γίνει πια συνήθειο. Μόνο που τώρα, οι συζητήσεις ήτανε πιο έντονες, γιατί και τα γεγονότα που συνταράζανε την πατρίδα ήτανε και πιο σημαντικά και πιο απότομα. Ο διχασμός είχε φτάσει μέχρι το χωριό τους και χωρίς να το θέλουνε, νιώθανε όλοι να είναι χωρισμένοι σε βενιζελικούς και βασιλικούς. Το σαράκι της διχόνοιας είχε ξαναχτυπήσει τους έλληνες. Μια μέρα, μεγάλο κακό ξέσπασε, όταν ο δάσκαλος κατηγορήσε το βασιλιά ότι πρόδωσε τα εθνικά συμφέροντα κι έπρεπε η δυναστεία να φύγει, γιατί λέει ..πολιτευότανε.

«Ανακατεύεται στα καθήκοντα του πρωθυπουργού και δεν τον αφήνει να κυβερνήσει. Υποσχέθηκε στον Κάιζερ ουδετερότητα παρά την αντίθετη γνώμη του Βενιζέλου

και έτσι γίνηκε αιτία να διχαστεί η Ελλάδα. Μέχρι που έφτασε (στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στις 13 του Μάη του 1916) να παραδώσει ολόκληρο το Δ' σώμα στρατού στους γερμανούς και αυτοί το οδηγήσανε στο Γκαίρλιτς⁷. Εκεί κρατήθηκε μέχρι το τέλος του πολέμου. Καλά που βρεθήκανε δύο γενναίοι αξιωματικοί και σώσανε την τιμή του στρατού.»⁸

Τότε σηκώθηκε ο Μένεγας και με ύφος οργίλο ξέσπασε:

«Αρκετά δάσκαλε. Μου φαίνεται πως λάθος μας τα λες. Αλλά ας αρχίσουμε με το Κρητικό. Μήπως ξέχασες πως ο βασιλιάς πάλι αντιδρούσε και δεν ήθελε την επέμβαση του στρατού στην Κρήτη; Η τότε κυβέρνηση του Δεληγιάννη επέμενε και στείλανε κεί το απόσπασμα. Και όταν οι κώλοι σφίζανε και μπήκανε στη μέση οι μεγάλες δυνάμεις και βάλανε όρους για μας και για τους τούρκους, οι τούρκοι δέχτηκαν τους όρους ενώ η κυβέρνηση τους απέρριψε, μετά από τις εξαλλοσύνες της αντιπολίτευσης και μερικών ανεύθυνων φαφλατάδων σαν και σένα, και φτάσαμε στον πόλεμο του 1897. Και τότε, ο βασιλιάς μας έσωσε με τον Τσάρο. Τι άλλο μπορούσε να κάνει;»

«Μη μου μιλάς για τους Τσάρους. Ήτανε διεφθαρμένοι,

⁷ Σημερινό Σκόρτζελετς της Πολωνίας.

⁸ Εννοούσε τον Ταγματάρχη Μαυρουδή διοικητή του οχυρού Ρούπελ που αντί να παραδώσει το οχυρό, διέταξε πυρά κατά των βουλγάρων και τον λοχαγό Κονδύλη, που αρνήθηκε να παραδώσει το οχυρό της Φαιάς Πέτρας στους βουλγάρους και αποχώρησε μόνο, όταν η επιμελητεία τους έκοψε τον εφοδιασμό τους σε νερό και τροφή. Και όταν το Δ' σώμα στρατού μεταφέρθηκε στην Πολωνία, ο Κονδύλης που ανήκε σε αυτό, αρνήθηκε να το ακολουθήσει και κανένας δεν τόλμησε να τον υποχρεώσει να το κάνει.

υποκριτές και σωβινιστές. Του άξιζε αυτό που έπαθε ο τελευταίος πέρσι. Ξέχασες τα *Ορλωφικά*; Μα μου έκανες και μια ερώτηση. Τι μπορούσε να κάνει ο βασιλιάς. Είναι απλό. Να μην πολιτευότανε. Ξέχασε πως βασιλεύει και ήθελε να κυβερνά.»

«Άστα αυτά δάσκαλε. Ο βασιλιάς δεν κυβερνά, μονάχα τα διατάγματα που του φέρνει η κυβέρνηση υπογράφει.»

«Αυτό πρέπει να κάνει, μα δεν το έκανε. Έστειλε γράμμα στον Κάιζερ και του υποσχότανε ουδετερότητα και πρόπερσι έστειλε τον πρίγκιπα Ανδρέα στο Λονδίνο και τον πρίγκιπα Νικόλαο στην αυλή του Τσάρου, να κάνουνε διεθνή πολιτική. Τον υπουργό εξωτερικών τι τον είχαμε;»

«Δεν ξέρω, εγώ πιστεύω, πως είμαστε ένα καινούργιο και αδύναμο ακόμη έθνος που μας λείπουνε οι έμπειροι πολιτικοί, οι πνευματικοί και οι στρατιωτικοί ηγήτορες, μα είμαστε και με μεγάλο κομματικό πάθος που μας τυφλώνει και μας οδηγεί σε λαθεμένες αποφάσεις.»

«Και ο Βενιζέλος τι τάχα είναι; Δεν είναι έμπειρος;»

«Είναι, μα ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη.»

Οι θαμώνες του καπηλειού κείνο το βράδυ τα είχανε χάσει. Δεν είχανε ξανακούσει τον αριστερό ψάλτη να ξεσπά έτσι. Λάβρος από οργή και με φωνή γεμάτη πάθος είχε επιτεθεί στον δάσκαλο και είχε πάρει το μέρος του βασιλιά. Για λίγο, νεκρική σιγή απλώθηκε στο μικρό καπηλειό. Κανένας δεν μίλαγε. Ούτε καν ψίθυρος δεν ακουγότανε. Και τότε ξαφνικά, ένα χειροκρότημα ήρθε να διαταράξει τη πρωτόφαντη βουβαμάρα που είχε απλωθεί.

Γύρισαν όλοι να δουν αυτόν που με χειροκροτήματα συμφώνησε με τον αριστερό ψάλτη κι επιδοκίμασε τα λόγια του τόσο επίμονα.

Και είδανε, πως αυτός που με τόσο θόρυβο εξεδήλωσε την επιδοκιμασία του, ήταν ο "κάπελας".. ο Μάρκος. Τότε, λες και το χειροκρότημα του Μάρκου ήταν το σύνθημα που όλοι περιμένανε, δεν αργήσανε πολύ, οι πιο πολλοί από τους θαμώνες, να κάνουνε το ίδιο. Μα σαν κόπασε ο θόρυβος, σηκώθηκε ο δάσκαλος ορθός και με ήρεμη φωνή ζήτησε από όλους να κάνουν για λίγο ησυχία και να τον ακούσουνε με προσοχή.

«Πατριώτες, αυτά που είπε ο Λυκούργος, πράγματι είναι αληθινά και κανένας δεν τ' αμφισβητεί. Από το χειροκρότημά σας είδα, πως οι πιο πολλοί από εσάς, αγαπάτε τον βασιλιά. Και καλά κάνετε. Έχουμε δημοκρατία και ο καθένας μπορεί να πιστεύει αυτό που νομίζει καλύτερο. Η δική μου αντίθεση για το βασιλιά είναι πολιτική και δεν εκφράζει προσωπικά αισθήματα. Κι εγώ τον αγαπώ σαν άνθρωπο. Πιστεύω όμως, πως είναι νέος ακόμη στην Ελλάδα και δεν πρόλαβε να γίνει έλληνας και να την αγαπήσει σαν πατρίδα του. Ο γέρος του Μοριά έχει πει, πως χρειάζονται διακόσια χρόνια για να γίνει κάποιος έλληνας. Εγώ λέγω, πως χρειάζονται τέσσερις γενιές. Και ο Κωνσταντίνος, είναι ακόμη στη δεύτερη γενιά.»

«Δάσκαλε με υποχρεώνεις να σου απαντήσω. Είναι λάθος να μετράς τον πατριωτισμό των Ελλήνων, από τα χρόνια που βρίσκονται στο τόπο τούτο. Πρέπει να το

κάνεις, από την πατριωτική συνείδηση που ο καθ' ένας έχει διαμορφώσει και από το αν αυτός είναι πρόθυμος να προσφέρει κάτι για την πατρίδα αγόγγυστα και αν ήθελε χρειαστεί και αυτή τη ζωή του. Και για να τελειώνουμε την κουβέντα. Ο βασιλιάς ναι.. πολέμησε. Το '97 έσωσε την Ελλάδα όπως είπα με την παρέμβαση του στον Τσάρο και το '13 ο διάδοχος, μπήκε μπροστάρης στο στρατό μας και νίκησε στους Βαλκανικούς πολέμους.»

«Ομολογώ πως έτσι γίνανε τα πράγματα.. αλλά μπορείς να μου πεις κι εσύ, ποίος πήγε αρμοστής στην Κρήτη; Επειδή δεν θα το ξέρεις, σου λέγω λοιπόν, πως πήγε ο πρίγκιπας Γεώργιος. Όμως, ας σταματήσουμε τώρα να μιλάμε για τα γεγονότα της Κρήτης και τον πόλεμο του '97 που έχει λήξει δω και είκοσι χρόνια. Τώρα έχουμε πιο σοβαρά πράγματα που απασχολούνε την Ελλάδα. Έχουμε μια πατρίδα διαιρεμένη. Ο Κωνσταντίνος έφυγε κι άφησε το γιο του, τον Αλέξανδρο. Ευτυχώς που αυτός πιο πολύ ασχολιόταν με τους έρωτές του παρά με το Βενιζέλο. Έτσι αυτός, μπόρεσε να οργανώσει τριακόσιες χιλιάδες στρατό και να νικήσει τους Βουλγάρους στο Σκρα.»

Ο Λυκούργος τότε, σχεδόν απολογητικά, απάντησε..

«Γι' αυτά δεν μπορώ να σου πω τίποτε. Έχεις δίκιο και στο αναγνωρίζω. Τώρα όμως τι γίνεται. Ο πόλεμος στην Ευρώπη τέλειωσε και ο Βενιζέλος θέλει να μας πάει στη Ρωσία, να πολεμήσουμε λέει εμείς, μια χεσιά τόπος, εναντίον της Ρωσίας, μιας ολάκερης αυτοκρατορίας. Δεν ξέρω τι να πω. Πρέπει να έχει λωλαθεί ο άνθρωπος. Ας

ελπίσουμε ότι οι Θεοί της Ελλάδας, θα τον φωτίσουνε να συνέλθει...»

«Ναι, θα συνέλθει.. με τον αφορισμό που του κάνετε στην Αθήνα. Άντε τώρα, ας πιούμε ένα κρασί.»

Έκανε την αρχή σηκώνοντας το ποτήρι του ψιλά.

Στο καπηλειό ερχόντουσαν και λάβαιναν μέρος στις συζητήσεις και από τους διπλανούς οικισμούς. Από την Τραχήλα, τις Θαλάμες, τη Πλάτσα και τη Λαγκάδα. Ακόμα κι από τη Ρίγκλια, το Πύργο και τη Καστάνια. Το καπηλειό του Μάρκου είχε γίνει γνωστό σαν μικρή λαϊκή βουλή. Ο Μάρκος ήταν ευχαριστημένος που έβγαζε το μεροκάματο, αλλά και οι ολιγαρκείς μανιάτες που το είχανε για στέκι τους, χωρίς να τους υποχρεώνει ποτέ ο Μάρκος να πάρουν κάτι. Μπορούσαν να κάθονται με τις ώρες και να πολιτικολογούν χωρίς κάποιο σερβίρισμα και παράπονο δεν τους έκανε. Μα και οι ίδιοι σαν περήφανοι μανιάτες, το βερεσέ δεν τον θέλανε. Δεν το πήγαινε ο εγωισμός τους, να βλέπουν τ' όνομά τους να φιγουράρει στη λίστα με τα βερεσέδια. Η λίστα, ήταν ένας έξυπνος εκβιασμός, να εισπράττει ο Μάρκος τα βερεσέδια. Και οι πελάτες; Ε!! αυτοί προτιμούσαν να μην πιούνε ποτέ τους καφέ ή το μικρό κατρούτσο από το αγαπημένο τους κρασί, παρά να βλέπουν οι συντοπίτες τους, πως ήπιανε με πίστωση. Η λίστα όμως υπήρχε και όσο κι αν ήταν ανεπιθύμητη, πάντα βοήθαγε τον Μάρκο. Με τέτοια ανώδυνα πολιτικά κονταροχτυπήματα που ανάβανε τα

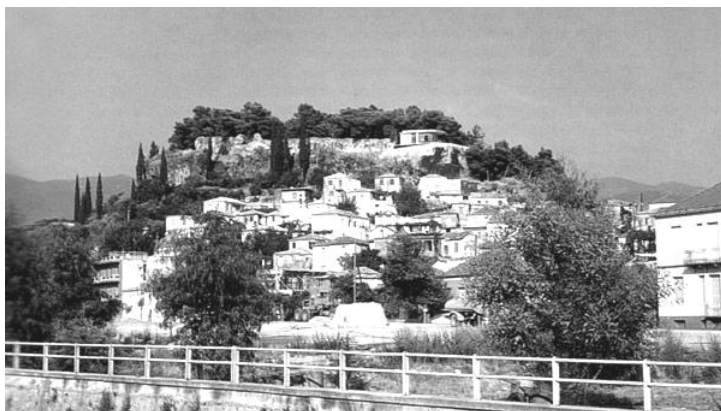
αίματα, η ζωή κυλούσε ήρεμη στη μικρή κοινωνία του Κούμανι. Γιατί αυτή η γραφική βουλή των ανθρώπων της, δεν έλυνε μόνο τα πολιτικά προβλήματα, αλλά τους ενημέρωνε και γι' αυτά της καθημερινότητας.

Πριν από δύο χρόνια, ο δάσκαλος έφερε ένα φύλλο της "Ακροπόλεως" και τους διάβασε τα βάσανα των Αθηναίων στον αποκλεισμό, με την έλλειψη του ψωμιού.

«Η Πρωτοχρονιά του 1917 βρήκε την Αθήνα και όλη την παλαιά Ελλάδα να είναι αποκλεισμένη από την Αντάντ. Ο αποκλεισμός αυτός, άρχισε στις 2 Δεκεμβρίου, και υπήρξε ασφυκτικός: Όχι μόνον τροφές και άλλα είδη δεν έμπαιναν στην Αθήνα, αλλά ούτε ταχυδρομείο δεν είχαν οι Αθηναίοι, οι οποίοι "είπαν το ψωμί ψωμάκι". Η κυβέρνηση του Σπυρ. Λάμπρου διορίζει Κεντρική Επιτροπή Τροφοδοσίας, η οποία στις παραμονές των Χριστουγέννων επιτρέπει την πώληση ζάχαρης για γλυκά. Μόλις όμως πέρασαν οι γιορτές, ήταν στις 10.1.1917 απαγορεύει την πώληση ζάχαρης από τα παντοπωλεία και επιτρέπεται μόνο η πώλησή της από 20 πρατήρια με δελτία. Στο μεταξύ στις 3 Ιανουαρίου δημοσιεύεται η είδηση για την πώληση γεωμήλων που είχαν στις αποθήκες, με σκοπό να τις αλευροποιήσουν και να τις κάνουν ψωμί. Ψωμί ακόμη σκέφτηκαν να κάνουν και από κουκιά, βρώμη και... ασφόδελους! Αλλά όλες οι προσπάθειες απέτυχαν. Όπως απέτυχε και η προσπάθεια να επιτάξουν τα τρόφιμα. Οι έμποροι και οι παραγωγοί τα έκρυβαν για να τα πωλήσουν στη μαύρη αγορά. Οι αισχροκερδούντες δεν περιωρίστησαν εις την

κατασκευήν λιπόβαρων άρτων, αλλά ανακατεύουν εις τα άλευρα ουσίας βλαβεράς, εκ των οποίων προήλθεν η δυσεντερία και υποφέρουν όλα τα μικρά παιδιά, πολλά εκ των οποίων και έπαθαν από δηλητηρίασιν».

Βέβαια πολλοί από τους θαμώνες δεν κατάλαβαν τι ήταν τα γεώμηλα και οι ασφόδελοι, μα αυτό δεν τους εμπόδιζε να γελούν με τα βάσανα των πρωτευουσιάνων. Αφού φυσικά και ο ίδιος ο δάσκαλος έπαιρνε μέρος στα γέλια αυτά..

Το κάστρο της Καλαμάτας

3

*Αν ασαφής ακούγονται τα λόγια μου κι αόριστα, μην
ψάξετε για ερμηνείες. Η ασάφεια και η αοριστία είναι
η αρχή των πάντων, μα όχι και το τέλος τους. Και θα
προτιμούσα στη μνήμη σας να με κρατήσετε σαν αρχή.
Γκιμπράν (Άραβας ποιητής)*

Ζύγωναν Χριστούγεννα και απόκοντα, η νέα χρονιά του 1919. Ο Μάρκος θα πήγαινε στην Καλαμάτα, όπως έκανε παραμονές κάθε νέου χρόνου, για τα Χριστουγεννιάτικα στολίδια και τα δώρα για την πρωτοχρονιά. Δεν πήγε από το δρόμο. Δεν ήθελε να φανεί στην Καρδαμύλη, πως θα έκανε τα ψώνια του στην Καλαμάτα. Πήρε από τον όρμο της Τραχήλας το карабόσκαρο του καπετάν Ανδρέα, που θα τον έφερνε κατ' ευθείαν στο λιμάνι της Καλαμάτας.

Ο καιρός από το πρωί φαινόταν χαλασμένος. Χειμώνας πια, τι να περιμένει κανείς. Το κρύο ήτανε τσουχτερό, μα και το καϊκι του καπετάν Ανδρέα καλοτάξιδο και όσοι είχανε ταξιδέψει μαζί του, λέγανε τα καλύτερα λόγια. Πως τάχα όλο το ταξίδι ήτανε μια καλή εμπειρία, πως είχε και κλειστή καμπίνα που τη ζέσταινε κιόλας από τη μηχανή.

«Πως είσαι καπετάνιε σήμερα; Τι κάνει η κυραγγέλω;»

«Τι να κάνει Μάρκο; γεννοβολάει κουτσούβελα. Πέντε γιους και μια θυγατέρα μου έχει κάνει. Τώρα είναι στο έβδομο. Ανησυχώ, τι θα μου σκαρώσει τούτη τη φορά.»

«Η ώρα η καλή, γερό νάναι και ότι θέλει ας είναι.»

«Δεν μας τα λες καλά Μάρκο. Γερό νάνε, αλλά αγόρι. Η πατρίδα έχει ανάγκη από ντουφέκια. Ο Βενιζέλος ζητάει

εθελοντές για τη Ρωσία. Μακάρι να είχανε μεγαλώσει τα παιδιά μου να πάνε. Και ξέρεις κάτι; Ένα κορίτσι της Αγγέλωσ της φτάνει. Και τόκανε κατά πως το θέλουν οι μανιάτες. Πρώτο στη σειρά. *"..της καλομάνας το παιδί, το πρώτο νάναι κόρη."* Έτσι δεν λέμε; Ε!! έτσι της ήρθε. Τυχερή.. κορίτσι ήτανε το πρώτο και παράπονο δεν έχει.»

«Χαρά στο κουράγιο της..»

«Έχεις δίκιο. Αποφάσισα να σταματήσω τα ταξίδια και να μείνω κοντά της. Ν' ασχοληθώ με τις μαούνες μου. Από πέρσι, που βγήκε η Αμερική στον πόλεμο, αρχίσανε να καταφτάνουν τα καράβια στην Καλαμάτα, το ένα πίσω από το άλλο. Βλέπεις τα μεγάλα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης είναι φίσκα από συμμαχικά πολεμικά και οπλιταγωγά. Η Θεσσαλονίκη έχει γεμίσει στρατό από άγγλους γάλλους και ιταλούς. Άσε την περσινή πυρκαγιά που την έκανε στάχτη.. Φέτος τους παρέδωσε ο γάλλος πολεοδόμος⁹ τα νέα σχέδια. Από πέρσι, έχω τρελαθεί στη δουλειά και στον παρά. Δόξα στο Θεό. Προχτές έριξα την έβδομη μαούνα. Μα τι τα θέλεις. Δεν μου μένει χρόνος ούτε για κατούρημα. Άσε την επανάσταση στη Ρωσία.»

«Και τι σχέση έχει τώρα, η επανάσταση στη Ρωσία με το λιμάνι της Καλαμάτας και της δικές σου μαούνες;»

«Μάρκο, δεν σ' έχω για άνθρωπο κουζουλό. Ξεχνάς πως

⁹ Ερνέστ Εμπράρ (1875-1933), εργάστηκε στην Ελλάδα σαν αρχιτέκτονας πολεοδόμος και σαν αρχαιολόγος. Στη Θεσσαλονίκη βρέθηκε στη διάρκεια του Α' Π.Π. με τη στρατιά της Ανατολής.. Στα σχέδιά του διαφύλαξε την αρχιτεκτονική και πολεοδομική παράδοση της νέας πόλης της Θεσσαλονίκης.

οι γάλλοι πήγανε κιόλας στην Ουκρανία να εμποδίσουνε τους επαναστάτες να κατεβούνε προς το Νότο και πως ο Βενιζέλος ετοιμάζεται να στείλει κι αυτός στρατό;»

«Δεν ξεχνώ καπετάνιε.. μα δεν ξέρω τι πρέπει να πω. Να ισχυριστώ πως έχει και ο πόλεμος τα καλά του; Θα ήτανε παράλογο. Ο πόλεμος είναι κατάρρα, είναι μια κτηνωδία που καλλιεργεί το μίσος και τη βία. *Πουτάνα* τον είπανε οι ισπανοί και οι γερμανοί τον λένε "*πολιτική πράξη*" που φτάνουμε σ' αυτή όταν, λέει, αποτύχουνε οι πολιτικές διαπραγματεύσεις. Τώρα στη δική σου περίπτωση, πέσε πως κανένα κακό δεν έρχεται μόνο, χωρίς κάποιο καλό.»

«Μάρκο, ότι και να είναι ο πόλεμος, όταν στον επιβάλλουν και κινδυνεύει η λευτεριά σου, πρέπει ν' αντιδράς και να πολεμάς. Τι θα είμαστε σήμερα, αν πριν από εκατό χρόνια οι παππούδες μας δεν είχανε τη γενναιότητα να πολεμήσουνε; Δέχομαι όλα αυτά που είπες για τον πόλεμο κι αν θέλεις να προσθέσω κι άλλα, όχι όμως σαν πολεμάς για τη λευτεριά σου. Ο άνθρωπος γεννήθηκε λεύτερος και είναι το ίδιο παραλογισμός, να γίνεται δούλος σε άλλο άνθρωπο. Τη λευτεριά, πρέπει να την διατηρούμε ακέραιη κι αν λάχει και τη χάσουμε, είναι καθήκον μας να την αναζητάμε με κάθε τρόπο και με τον πόλεμο ακόμη. Από μέρες τώρα, στην Καλαμάτα έχει έρθει να ξεφορτώσει ένα αμερικάνικο φορτηγό, από το Σικάγο. Είναι γεμάτο με εφόδια για τον πόλεμο.»

«Μα για ποιό πόλεμο; Ο πόλεμος εδώ τέλειωσε και όλη η Ευρώπη υπόγραψε ειρήνη. Τι θέλεις να μου πεις τώρα;»

«Μάρκο, έτσι νόμιζα κι εγώ. Πως ο πόλεμος τέλειωσε. Αμ δεν τέλειωσε Μάρκο. Φαίνεται δε με προσέχεις. Σου είπα πως οι γάλλοι ανακαλύψανε καινούργιο εχθρό, τους μπολσεβίκους, που σαν ρίξαν τον Τσάρο, προσπαθούμε να κυριαρχήσουνε στη Ρωσία και να κάνουνε κι εξαγωγή της κομμουνιστικής τους θεωρίας. Μας την πασάρουνε τώρα σαν διεθνές εργατικό κίνημα. Οι σύμμαχοι θέλουνε να φράξουνε τον κομμουνισμό ν' απλωθεί έξω από τη Ρωσία και ξεκινήσανε επιχείρηση επέμβασης. Θα πάμε λέει και οι έλληνες στην Ουκρανία, με ένα σώμα στρατού. Φαίνεται η δική μας συμμετοχή, είναι κάποιο πολιτικό παιχνίδι ή διπλωματικός ελιγμός του Βενιζέλου, για να κερδίσει θετική στάση των συμμάχων στη Μικρά Ασία¹⁰.

Όμως φοβάμαι πως αυτό το μπλέξιμο, θα έχει άσχημες συνέπειες σε βάρος του Ελληνισμού της Ουκρανίας. Τα στερνά με ανησυχούν..»

«Δυστυχώς καπετάνιε έτσι είναι.. μα για συνέχισε αυτό που άρχισες να λες, για το καράβι στην Καλαμάτα.»

«Α! ναι. Λοιπόν πριν αρχίσει η εκφόρτωση, ανέβηκα πάνω να μιλήσω με τον καπετάνιο, για τον τρόπο που θα γινόταν η δουλειά. Εκεί με περίμενε μια μεγάλη έκπληξη.

¹⁰ Τα πρώτα τμήματα του ελληνικού στρατού φτάσανε στην Οδησό της Ουκρανίας στις 6-1-1919 και η αποχώρηση των τελευταίων από τη χώρα αυτή, στις 17-4-1919. Στο διάστημα αυτό, στις 14-3-1919, οι τέσσερις μεγάλοι, Ουίλσον, Λόντ Τζώρτζ, Κλεμανσώ και Ορλάνδος, δώσανε εντολή στην Ελλάδα κι εγκρίνανε σχέδιο απόβασης του ελληνικού στρατού, στη Μικρασία. Στις 15-5-1919, το απόσπασμα Ζαφειρίου αποβιβαζότανε στη Σμύρνη.

Ο καπετάνιος, Άρης Φωκάς, ελληνοαμερικάνος, από το Κεντάκι της Αμερικής, είχε για ύπαρχο, έναν άλλο ελληνοαμερικάνο, που μόλις άκουσα τ' όνομά του, ξεράθηκα. Ο ύπαρχος λέγεται Χρίστος Κουμανάκος και είναι εγγόνι του Χρίστου εκείνου, που χάθηκε από το Κούμανι από τότε που γύρισε από τον πόλεμο της Κρήτης.»

«Και τι γυρεύει σ' ένα καράβι με πυρομαχικά;»

«Δεν ξέρω, μακάρι νάξερα. Το απόγευμα τον πήρα στην παραλία να πιούμε ένα ελληνικό καφέ και τι λες πως μου διηγήθηκε; Την ιστορία του φονικού. Ο παππούς του ο Χρίστος, λέει, πήγε στην Αμερική για να βρει την τύχη του. Αλλά από κάποιο γράμμα του που βρέθηκε μετά το θάνατό του, μάθανε ότι αυτός ο παππούς, είχε πάει εκεί για να πάρει *γδικιωμό*, για κάποιο φονικό που έγινε σε βάρος της φαμίλιας μας. Άκουσα δηλαδή από ξένα χείλια την ιστορία που 'μείς εδώ την αφήνουμε να ξεχαστεί.»

«Και γιατί ήρθε στην Ελλάδα;»

«Ηρθε λέει, να βρει τις ρίζες του. Έμαθε πως το καράβι θα ερχότανε για την πατρίδα, πήγε στον καπετάνιο και του ζήτησε να τον πάρει μαζί του χωρίς μισθό. Αυτός θα τον έφερνε στην Ελλάδα και ο Χρίστος θα έκανε τον ύπαρχο, μέχρι το καράβι να ξεφορτώσει. Μετά θα χώριζαν. Το καράβι θα πήγαινε στη δουλειά του και ο αυτός θα έμενε στην Ελλάδα. Ξέρεις κάτι; Δεν τον πολυπιστεύω, ας φαίνεται η ιστορία του αληθινή.»

«Έτσι που μου τα λες τα πράγματα, κάτι δεν δένει. Δεν αφήνεις μια ήσυχη πλούσια χώρα, για να έρθεις στην

Ελλάδα, μέσα στον πόλεμο. Ας μην κρυβόμαστε, πολλοί κοιτάζανε να φύγουνε για την Αμερική. Όχι να είσαι 'κεί και να ζητάς να γυρίσεις. Θα μου πεις πως αυτός αλλιώς είναι μαθημένος. Που να ξέρεις πως σκέπτεται το νιονιό του. Και τι σε κάνει 'σένα να μην τον πιστεύεις;»

«Βρε Μάρκο, το καράβι έχει πιάσει στο λιμάνι δω και μια βδομάδα και δεν κουνιέται φύλλο. Ένα πλοίο γεμάτο στρατιωτικά εφόδια.. και κάθεται. Τι κάνει; τουρισμός;»

«Όχι βέβαια, μα δεν αποκλείεται να το αφήνουνε να φαίνεται έτσι για κάλυψη. Τώρα όσο για τον δικό σου, τι να πω. Καμιά φορά βρίσκεις ανθρώπους να κρύβουνε μέσα τους και λίγο από τον Οδυσσέα. Βλέπεις οι έλληνες, για κάθε καλό ή βρωμιά, είχαμε κι ένα.. κατάλληλο Θεό να μας βοηθάει. Στο τέλος και αυτοί χαλάσανε βλέποντας τα δικά μας καμώματα. Κάνανε Θεό ένα κουτσό σιδερά, τον Ήφαιστο, και τον παντρέψανε με την πιο ωραία Θεά, την Αφροδίτη, για να την πηδάει ο Δίας. Τώρα ο δικό σου ξάδερφος, που να ξέρεις σε ποιό Θεό πιστεύει.»

«Ωραία τα λες Μάρκο.. αλλά με την κουβέντα φτάσαμε στην Καρδαμύλη. Μια στιγμή να δώσω σινιάλο πως δεν θα πιάσω για επιβάτες. Αυτή η φουσκοθαλασσιά θα με καθυστερήσει. Έχω και σένα. Δεν θέλεις να σε δούνε πως προτιμάς την Καλαμάτα για ψώνια.»

Ο καπετάν Ανδρέας ασφάλισε το πηδάλιο στη ρότα του καϊκιού, τράβηξε τη ντίζα κι έκανε τη *μπουρού* να σκούζει συνηθματικά. Μετά, πήρε ένα *παντιερόλι* και βγήκε στο κατάστρωμα. Η παγωνιά τον χτύπησε κατά πρόσωπο.

Κούνησε το παντιερόλι συνθηματικά, μέχρι που από την απέναντι ακτή ήρθε η απάντηση, πως πήραν το σήμα του.

Το χωριό της Καρδαμύλης φαινόταν ήσυχο μέσα στη πρωινή άχλη της θάλασσας. Έχει και κουμπάρο εδώ. Τον Μπραβάκο.¹¹ Είναι καλεσμένος του στη Καρδαμύλη να τον φιλοξενήσει για μερικές ημέρες. Του το υποσχέθηκε, αλλά με τόση απασχόληση, που να βρεθεί ελεύθερος χρόνος για τέτοιες κοινωνικές επισκέψεις. Έχει και την καπετάνισσα γκαστρωμένη στον όγδοο μήνα. Γύρισε στην τιμονιέρα και πιάνοντας πάλι το πηδάλιο συνέχισε..

«Λοιπόν, τι λέγαμε Μάρκο;»

«Μα.. για τον πόλεμο μιλούσες και τον αμερικάνο τον ύπαρχο. Τι σου βγαίνει τώρα αυτός;»

«Λέει πως περπατάει τα τριάντα οκτώ του. Και τόσο φαίνεται να είναι. Τον υπολογίζω να μου είναι μακρινός ξάδελφος, αφού είναι εγγονός του Χρίστου, που χάθηκε ξαφνικά από τη Μάνη. Άλλωστε, το μολογάει και ο ίδιος. Σκοπεύω να τον φέρω στο Κούμανι, αφού θέλει να βρει τις ρίζες του. Θα τον φέρω να τον γνωρίσεις και να τον συζητήσεις. Έχει πολύ ενδιαφέρον η κουβέντα του.»

Τούτη τη φορά όμως, ο καπετάν Ανδρέας δεν στάθηκε τυχερός. Το πλοίο δεν θα ξεφόρτωνε. Πήρε νέες εντολές. Όσο αρμένιζε δύο ολόκληρους μήνες στον Ατλαντικό και τη Μεσόγειο, οι τούρκοι συνθηκολόγησαν με τους συμμάχους και ανοίξαν τα στενά στο Βόσπορο. Ο ξάδερφος του

¹¹ Αργότερα, κάπου στα 1970, ο εγγονός του, Ανδρέας Κουμανάκος και αυτός, γιός του Βασίλη, παντρεύτηκε εγγόνα του Μπραβάκου, την Ολυμπία και από τότε εγκαταστάθη κι αυτός στην Καρδαμύλη.

είπε, πως μπορεί να φύγουν και να ξεφορτώσουν στην Οδησό. Μέχρι να έρθουν καινούργιες οδηγίες, ο καπετάν Ανδρέας πήρε τον Χρίστο και ήρθανε στο Κούμανι. Τη νύχτα μείνανε στο карабόσκαρο, στ' αραξοβόλι του, στον απάνεμο όρμο της Τραχήλας. Του διηγήθηκε την ιστορία του τόπου και της φαμίλιας. Το σαββατόβραδο τον έφερε στο *καπηλειό*. Τότε που το μικρό μαγαζί, ήταν γεμάτο από συντοπίτες. Ο Χρίστος τους πρόσεχε όλους κι άκουγε τις συζητήσεις τους με μεγάλο ενδιαφέρον.

Γνώρισε αρκετούς θαμώνες, όσους δείξανε ενδιαφέρον και τον πλησίασαν. Ο δάσκαλος και ο ψάλτης ήρθανε και κάθισαν στη παρέα τους. Ο Μάρκος πηγαινορχόταν. Είχε αφήσει ένα ποτήρι κρασί στο τραπέζι τους και κάθε φορά που γύριζε, έπινε και λίγο. Όλοι κοιτάζανε τον αμερικάνο με θαυμασμό, που μανιάτης όντας, δεν ξέχασε τη Μάνη και γύρισε να την γνωρίσει. Ο δάσκαλος έφερε τη κουβέντα στον πόλεμο. Σαν να τον προκαλούσε, γιατί εκεί οδηγούσανε όλες οι ερωτήσεις του.

«Χρίστο, γιατί η Αμερική κήρυξε τόσο αργά τον πόλεμο κατά της Γερμανίας;»

«Μα προ ολίγου σε είδα, να διαβάζεις εφημερίδες. Δεν γνωρίζεις ότι η Γερμανία, μέχρι σήμερα, έχει βυθίσει με τα υποβρύχιά της, τέσσερα πλοία της Αμερικής με τρόπο άδικο, παράνομο και προκλητικό; Με την καταβύθιση του *Λουζιτάνια* το 1915, χάσανε τη ζωή τους δύο χιλιάδες αθώοι άνθρωποι. Μετά ήρθε το *Αράμπικ* και στη συνέχεια κι άλλα. Η Αμερική δεν ήταν εμπόλεμη χώρα να της

βυθίζουν οι γερμανοί τα πλοία. Διαμαρτυρήθηκε μα οι γερμανοί συνεχίζανε. Τι μπορούσε να κάνει η Αμερική; Έπρεπε να τους τιμωρήσει.»

«Δεν είπα εγώ να μην τιμωρηθούν οι ένοχοι, μα τώρα έχει υπογραφεί ειρήνη. Τι νόημα έχει ο νέος πόλεμος που αρχίσανε οι σύμμαχοι και η Αμερική κατά της Ρωσίας;»

«Η Αμερική δεν συμμετέχει στον πόλεμο στη Νότια Ρωσία. Οι στρατιωτικοί δεν αφήσανε τον Ουίλσον να ανακατευτεί σ' αυτόν τον πόλεμο. Μόνο στη Βαλτική θάλασσα πήγανε συμβολικά δύο συντάγματα πεζικού, για υποστήριξη των άγγλων και δύο λόχοι εθελοντών στη διεθνή στρατιά της Σιβηρίας, που συγκροτήθηκε στο Βλαδιβοστόκ υπό καναδική διοίκηση. Ακόμη μην ξεχνάς, οι σύμμαχοι της αντάντ δεν κάνουνε την εκστρατεία κατά της Ρωσίας αλλά κατά των μπολσεβίκων. Σήμερα στη Ρωσία επικρατεί χάος. Οι μπολσεβίκοι που καταλάβανε την αρχή με τη βία, την διατηρούνε με την τρομοκρατία του ρωσικού λαού. Άλλωστε η Ουκρανία και η Κριμαία που πήγανε οι σύμμαχοι, είναι χώρες ανεξάρτητες και στις χώρες αυτές, λαός και στρατός δεν έχουν αποδεχθεί τους μπολσεβίκους. Στη Κριμαία, οι Κοζάκοι και οι αντιφρονούντες προβάλλουν αντίσταση. Το ίδιο στην Ουκρανία ενώ στη Σιβηρία αντιστέκονται οι τσεχοσλοβάκοι με τη βοήθεια της διεθνούς δύναμης.

Οι σύμμαχοι, αλλά και οι άλλοι Ευρωπαίοι, έχουνε συμφέρον να μην αφήσουν να επικρατήσει το καθεστώς των μπολσεβίκων. Θεωρούν λοιπόν, ότι αυτό θα το

επιτύχουν ενισχύοντας τους αντιφρονούντες ρώσους και την στρατιά των πρώην αιχμαλώτων Τσεχοσλοβάκων που έχουν εγκλωβιστεί στη Σιβηρία. Θέλουν να απομονώσουν τους μπολσεβίκους στη χώρα τους και να τους εμποδίσουν να γίνουνε καθεστώς. That's all.»

«Χρίστο, διπλωματικά, οι σύμμαχες χώρες μελετούσαν την πιθανή επέμβαση για την ενίσχυση των αντεπαναστατικών δυνάμεων του *Κορνίλωφ*, από την άνοιξη του 1917, όταν έπεσε ο Τσάρος. Οι σύμμαχοι, είχανε πνίξει τον Τσάρο με δάνεια και υλικά με πίστωση. Οι μπολσεβίκοι δηλώσανε πως δεν σκοπεύουν να εξοφλήσουνε αυτά τα χρέη. Εκβιασμός για τα λεφτά τους είναι λοιπόν και όχι ο φόβος για εξάπλωση του κομμουνισμού. Μη ξεχνάς ότι ο Μαρξ έγραψε το "*Κεφάλαιο*" στην Αγγλία, βλέποντας την εκμετάλλευση του εργάτη στη χώρα αυτή και ότι οι γερμανοί διευκολύνανε τον Λένιν να γυρίσει στη Ρωσία για να βοηθήσει τους μπολσεβίκους.»

«Μπορεί ο Μαρξ να έγραψε το βιβλίο του στην Αγγλία, μα αυτό δεν σημαίνει πως οι εγγλέζοι είναι κομμουνιστές, ούτε οι γερμανοί γίνανε μπολσεβίκοι, επειδή βοηθήσανε το Λένιν να γυρίσει στη Ρωσία. Το κάνανε για τους δικούς τους λόγους. Διότι κλείσανε το Ανατολικό μέτωπο και κερδίσανε το ένα τέταρτο των ρώσικων εδαφών χωρίς πόλεμο. Και οι μπολσεβίκοι τι κάνανε για τη Ρωσία; Με τη συνθήκη του *Μπρεστ Λιτόφσκ*, την ξεπουλήσανε. Έτσι σαν πετύχανε πέρσι να εδραιώσουν την επανάστασή τους, σκοτώνοντας μάλιστα την οικογένεια του Τσάρου, δεν

φαίνεται να έχουν την αποδοχή του ρωσικού λαού και επιδίδονται σε τρομοκρατία, εκτοπίσεις κι εκτελέσεις. Ή μήπως δεν βλέπεις πως υπάρχει αντίσταση του ρωσικού λαού. Αυτούς που αντιστέκονται βοηθάει η Αμερική.»

«Έτσι φαίνεται...»

«Τι εννοείς;»

«Η Αμερική Χρίστο, παίζει το παιχνίδι των εβραίων. Αυτοί υποχρέωσαν τον Ουίλσον να βγει στον πόλεμο για να πάρει μέρος στο συνέδριο της ειρήνης στο Παρίσι. Άγγλος συνέταξε τα δέκα τέσσερα άρθρα που πρότεινε ο Ουίλσον, για την ίδρυση της *"Κοινωνίας των Εθνών"*, όλα διατυπωμένα με τρόπο που να ευνοούν τον ηττημένο, δηλ. τους γερμανούς. Όλα τα άρθρα φροντίζουν, πως να μην πληρώσουν αποζημιώσεις και πέσουν έξω οι εβραϊκές τράπεζες. Πέρσι στη Νέα Υόρκη ήτανε και ο Τρότσκι, ρωσοευραίος από την Ουκρανία, σύντροφος του Λένιν και σαν γύρισε από κεί, ανέλαβε επίτροπος των εξωτερικών υποθέσεων, κάτι σαν υπουργός των εξωτερικών της μπολσεβίτικης Ρωσίας. Αυτός με τον Λένιν υπογράψανε την συνθήκη που ανάφερες πριν. Αυτό τους είπανε να κάνουν οι εβραίοι τραπεζίτες της Νέας Υόρκης. Όταν όμως ο Τρότσκι γύρισε από την Αμερική κατηγορήθηκε από τούς ίδιους τους ρώσους ότι εκεί δωροδοκήθηκε.¹² Το γεγονός είναι, ότι ο Τρότσκι κοβότανε για την Αγγλία και μάλιστα όταν οι άγγλοι στον Αρχάγγελο πολεμούσαν

¹² Κατηγορήθηκε ότι πήρε κάπου δέκα χιλιάδες δολάρια, κατ' άλλους πολύ περισσότερα. Ο ίδιος βέβαια αρνήθηκε κάτι τέτοιο..

τους μπολσεβίκους με τη βοήθεια των Αμερικανών.»

«Και τι βγαίνει απ' όλα αυτά που μου είπες;»

«Μα.. δεν βλέπεις τι βγαίνει; Ο Ουίλσον βοηθούσε τους εγγλέζους κατά των μπολσεβίκων και από την άλλη μεριά προσπαθούσε να συγκρατήσει τους συμμάχους να μην εξαπλωθεί ο πόλεμος. Ο Ουίλσον ήταν όργανο των εβραίων. Στο Παρίσι εισηγήθη την ίδρυση της ΚΤΕ, ένα οργανισμό κομμένο και ραμμένο για τα συμφέροντα των εβραίων. Και όταν η ΚΤΕ του ανάθετε διαιτησίες τότε αυτός μεταβίβαζε τις εντολές σε φίλους του Ιουδαίους.»

«Ωραία, να το δεχτώ αν αυτό είναι το πρόβλημά σου, μα γιατί αρνείσαι στην Αμερική να κάνει, ότι δέχεσαι για τη Ρωσία. Όλοι για τα συμφέροντά τους ενδιαφέρονται.»

«Να που συμφωνήσαμε, την ώρα που διαφωνούμε. Κι εσύ τώρα, πως και ήρθες με αυτό το καράβι;»

«Το καράβι έτυχε. Σαν έμαθα ότι θα ερχόταν στην Καλαμάτα, μπάρκαρα. Αποφάσισα να έρθω στη Μάνη και ν' αναζητήσω τις ρίζες μου. Η τύχη μ' έφερε στο ξάδελφό μου, τον καπετάν Ανδρέα.»

«Τώρα που βρήκες συγγενείς.. θα μείνεις;»

«Αν ξεφορτώναμε στην Καλαμάτα, ναι.. θα έμενα. Αποδεσμεύομαι όταν ξεφορτώσει το καράβι. Αν όμως πάρει εντολή ο καπετάνιος να φύγει γι' άλλο λιμάνι, πρέπει να ακολουθήσω μέχρις εκεί. Αυτή τη συμφωνία έχω.»

«Καλά τώρα! και δεν το σκάζεις; Γνωστή συνήθεια των ναυτικών.»

«Δεν είναι σωστό. Έχω κάνει μια συμφωνία κυρίων με

την εταιρεία και θέλω να την τηρήσω. Μου έχουν φερθεί καλά. Μέχρι να παραδοθεί το φορτίο, νιώθω να είμαι δεσμευμένος. Αν δεν ξεφορτώσουμε στην Καλαμάτα, θα συνεχίσω μαζί τους. Ένα τέτοιο ταξίδι πολλοί αμερικανοί το ονειρεύονται. Μέχρις εδώ, όλα ήτανε μια εμπειρία αξέχαστη. Μακάρι να συνεχιστεί.. Άλλωστε τώρα οι θάλασσες είναι καθαρές. Δεν υπάρχει ο μπαμπούλας των γερμανικών υποβρυχίων.»

Ο Χρίστος δεν του έλεγε την αλήθεια. Του έπλασε μια ιστορία που να φαίνεται αληθινή, πάνω σε πραγματικά περιστατικά του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Τελικά, ότι περίμενε ο Χρίστος έγινε. Ο καπετάνιος πήρε εντολή, να πάρει κάρβουνο για τις μηχανές και εφόδια για το πλήρωμα και να συνεχίσει το ταξίδι για την Ουκρανία. Τώρα θα έπρεπε να ξεφορτώσει στην Οδησό. Ο καπετάν Ανδρέας στενοχωρήθηκε. Όχι για τη δουλειά που χάθηκε, αλλά κυρίως, επειδή τώρα πια είχε συνηθίσει την συντροφιά του ξαδέρφου του. Ένας συγγενής που ήρθε από το παρελθόν, που τον έστειλε η μοίρα να του θυμίσει μια απόμακρη και λίγο ξεχασμένη ιστορία της φαμίλιας του. Ακόμη δεν έχει ξεκαθαρίσει αυτή η ιστορία. Και ούτε το βλέπει να ξεκαθαρίζει.

Παραμονή Χριστουγέννων απόψε. Πήγε στην πλατεία των Αγίων Αποστόλων, που είναι ταμανιάτικα μαγαζιά και πήρε διάφορα δώρα για τον Χρίστο και τον καπετάνιο. Πήρε και για την Αγγέλω του, την άξια καπετάνισσα, την

ακούραστη κυρά του που μαύρο λόγο δεν του έχει πει μέχρι τα σήμερα. Μετά πήρε κάτι και για τα έξι παιδιά του. Όλα τα δώρα μέσα σε κουτιά, μέχρι που δεν μπορούσε να κρατήσει άλλα και τότε νοίκιασε μόνιμο. Φόρτωσε τα δώρα και κατέβηκε στη Δυτική παραλία, στο κονάκι του. Άφησε τα κουτιά με τα δώρα κλειστά όπως ήτανε, πάνω στη Χριστουγεννιάτικη στολισμένη βάρκα και είπε στην κυρά του, πως το βράδυ θα έφερνε μαζί του το Χρίστο για δείπνο. Μετά πήρε τα δώρα του καπετάνιου και πήγε στο μόλο, που έδενε τη βάρκα του. Φώναξε το Κωνσταντή το μούτσο, από το διπλανό μαγαζί, που σαν πιστό σκυλί τον καρτερούσε μέρα νύχτα, για να λάμνει τα κουπιά. Γιαυτό άλλωστε καλοπληρωνόταν και παράπονο κανένα δεν είχε. Φωτιά να τον έκαιγε. Ο καπετάν Ανδρέας και κουβαρντάς ήτανε και καλός άνθρωπος. Που αλλού θα εύρισκε άλλο τέτοιο αφεντικό. Έτρεξε λοιπόν τσακιστός να φέρει τον καπετάνιο στο αμερικάνικο καράβι. Έκανε κρύο μα δεν φυσούσε. Ήρεμα τα νερά και ο ουρανός γεμάτος αστέρια. Από νωρίς είχε ξαστερώσει. Το πρωί είχε αέρα, μα απόψε θα γεννιόταν ο Θεάνθρωπος και όλα φαίνονταν να είναι πολύ ήρεμα και γαλήνια. Ο καπετάν Ανδρέας όμως ήτανε στενοχωρημένος και δεν μιλούσε. Μάταια ο μούτσος περίμενε να του πει μια λέξη. Ο Κωνσταντής δεν τον είχε ματαδεί έτσι. Μέχρι που δεν μπόρεσε άλλο να κρατηθεί και τον ρώτησε:

«Τι έχεις καπετάνιε μου χρονιάρια μέρα; Δεν σε θωρώ στα κέφια σου. Μπας κ' η καπετάνισσα δεν ημπορεί, για

μπας και κρίμα 'σήκωτο βαραίνει την ψυχή σου;»

«Τίποτε από τα δύο Κωνσταντή. Να.. αυτός ο ξάδερφος που γνώρισες, αυτός ο αμερικάνος, δεν πρόλαβε να έρθει και ξαναφεύγει. Πάνω που τον συνηθίσαμε τον χάνουμε.»

«Αυτό 'ναι καπετάνιε μου; Ε! μη χολοσκάς. Πάλι θε να βρει τη ρότα του για να ξανάρθει. Το δύσκολο είναι να έρθει κανείς για πρώτη φορά. Τώρα που γνώρισε την Ελλάδα, θε νάρθει ξανά και ξανά.»

«Δεν το βλέπω μωρέ Κωνσταντή. Εκεί που θέλει να πάει έχουνε άγριο πόλεμο και οι αμερικάνοι δεν είναι τόσο καλοδεχούμενοι. Μακάρι ο Θεός να τον φυλάξει και να μην του το χρωστά το άδικο. Ακόμη δεν ξέρω.. να σήμερα μ' έχουνε ζώσει κακά προαισθήματα. Πάω να τους δώσω δώρα, μα κάτι μου σφίγγει την καρδιά. Είδα κακό όνειρο.»

Ο Κωνσταντής συνέχισε να λάμνει μα και την κουβέντα την ήθελε. Όσο μιλούσε ο καπετάν Ανδρέας, τον πρόσεχε να μην χάσει ούτε λέξη από τα λόγια του. Όταν όμως ο καπετάνιος σταματούσε, τότε ο πονηρός ο μούτσος του έριχνε καινούργια απορία ή ερώτηση. Μα και ο καπετάν Ανδρέας δεν κώλωνε. Τον είχε καταλάβει κι έπαιζε το παιχνίδι του. Του απαντούσε και μετά τον έφερνε στις δικές του ερωτήσεις. Έτσι γνώριζε από πρώτο χέρι τι γινόταν και τι λεγόταν στη δούλεψή του. Ο Κωνσταντής γινόταν το τσιράκι του. Ο πληροφοριοδότης της πρώτης γραμμής. Έτσι έγινε και σήμερα που ο καπετάνιος ήταν σε ταξίδι. Ο Κωσταντής του έδωσε *ραπόρτο* για το κάθε τι, που συνέβη στις μαούνες. Για το ποιός δούλευε και για το

ποιός λούφαζε, ποίος έπρεπε ν' αμειφτεί και ποίος να τιμωρηθεί. Απόψε όμως ο Κωσταντής ανησύχησε. Τι σόι κακά προαισθήματα ζώνανε τον αφέντη του. Τι τάχα κακό όνειρο να είδε.

Με την κουβέντα φτάσανε στο ατμόπλοιο. Λόγω της γιορτής ήτανε κατάφωτο. Μουσική και γέλια ακούγονταν από το σαλόνι. Ο καπετάνιος όμως τόχε δει τ' όνειρο και δεν ησύχαζε. Σαν ανέβηκαν από την πλαγιαστή τη σκάλα, ο σκοπός της βάρδιας οπλισμένος, τους οδήγησε εκεί που τους περίμενε ο καπετάνιος με τον Χρίστο. Μετά τις χαιρετούρες, ο καπετάν Ανδρέας έδωσε στον καπετάνιο τα δώρα που του είχε φέρει και τον κάλεσε να έρθουν με τον Χρίστο το βράδυ στο σπίτι, να γιορτάσουνε μαζί τη γέννηση του Θεανθρώπου τα μεσάνυχτα. Έλληνας κι αυτός μόνος εδώ, ας γιόρταζε μαζί τους χρονιάρα μέρα. Ο καπετάνιος όμως, τον ευχαρίστησε και με ευγενικά λόγια αρνήθηκε την πρόσκληση, με την δικαιολογία πως θα ήθελε να περάσει την παραμονή των Χριστουγέννων με το πλήρωμα. Έπρεπε να επιλύσει κι ένα ζήτημα που είχε ανακύψει με τους ναύτες. Κάλεσε όμως και ο ίδιος τον καπετάν Ανδρέα, να ξανάρθει την άλλη μέρα στο καράβι και να περάσουν την άγια μέρα μαζί. Τότε ο Χρίστος πήρε το λόγο και χαριτολογώντας παρατήρησε..

«Φαίνεται πως και οι δύο ξεχάσατε πως αύριο γιορτάζω, και είσαστε καλεσμένοι δικοί μου.»

Μετά τις ευχές, τα δύο ξαδέρφια, με την μικρή βάρκα του Ανδρέα, ξαναγύρισαν στην ακτή και τράβηξαν για το

κονάκι του. Στο γυρισμό δεν είπαν πολλά. Ο Χρίστος φαινόταν επιφυλαχτικός από την παρουσία του μούτσου και δεν μιλούσε. Στις ερωτήσεις του Ανδρέα απαντούσε αόριστα ή μονολεκτικά. Ο Κωνσταντής δεν άνοιξε το στόμα του. Εξέταζε όμως το Χρίστο πατόκορφα, σαν να τον έβλεπε για πρώτη φορά. Βέβαια ο αμερικάνος, δεν τον είχε συνηθίσει σε διαφορετική συμπεριφορά. Αρκέστηκε λοιπόν ο μούτσος να τραβάει τα κουπιά ρυθμικά και να ακούει μόνο όσα τα δύο ξαδέρφια λέγανε μεταξύ τους.

Η δέστρα, που δένανε τη βάρκα του καπετάνιου, ήτανε μπροστά στον αλευρόμυλο της Ευαγγελίστριας. Βγήκανε στην προκυμαία και χαιρετίσανε τον Κωνσταντή με ευχές για την ημέρα που ερχόταν. Μα αυτός, με μια λογική που δύσκολα θα την περίμεναν οι καπεταναίοι, τους ρώτησε:

«Δεν θα πάω πάλι τον καπετάν Χρίστο στο καράβι του;»

«Όχι, θα μείνει έξω απόψε.»

«Ξάδερφε, λυπάμαι πολύ.. ο Κωνσταντής έχει δίκιο. Πρέπει να γυρίσω και να μείνω στο καράβι απόψε. Μην ξεχνάς ότι όλοι εκεί είμαστε σε συνεχή επιφυλακή. Από στιγμή σε στιγμή περιμένουμε *διαταγή* να σαλπάρουμε. Τι θα γίνει αν έρθει η *διαταγή* κι εγώ είμαι έξω.»

Ο καπετάν Ανδρέας τον κοίταξε ξαφνιασμένος. Όχι τόσο για την άρνηση, μα γιατί δύο φορές χρησιμοποίησε τον στρατιωτικό όρο *διαταγή*. Δεν είπε τίποτε μπροστά στον Κωνσταντή, μα άλλαξε το λόγο του κι έδωσε εντολή στο μούτσο να περιμένει στο κοντινό μαγαζί για να ξαναπάει τον καπετάν Χρίστο στο καράβι. Και αυτό το

περιστατικό μεγάλωσε ακόμη τις ανησυχίες του μούτσου, για τις οποίες του μίλησε, λίγο πιο πριν, ο καπετάνιος.

Φτάσανε στο κονάκι του Ανδρέα. Ένα ισόγειο μοναχικό σπίτι τριών δωματίων χτισμένο πάνω σε ιδιόκτητο οικόπεδο δίπλα στην εκκλησιά της Ανάληψης του Κυρίου. Ήταν ολόκληρο πνιγμένο στις τριανταφυλλίες, στα κρίνα και στα γεράνια. Στην αυλή υπήρχαν και τρεις θεόρατες μουριές, χωρίς φύλλα πια, που πάνω τους είχαν τυλιχτεί κλιματαριές, χρόνια ακλάδευτες, που ο καπετάν Ανδρέας τις παίνευε και με καμάρι μάζευε τα σταφύλια τους. Δίπλα στη μια μουριά ήτανε κι ένα πηγάδι, που τους έδινε από τα δύο μέτρα, άφθονο κρύο νερό. Της κυρά Αγγέλως της άρεσαν τα λουλούδια και οι πράσινοι κήποι. Δεν ήθελε ν' αφήσει το μικρό σπίτι της Δυτικής παραλίας και ας μεγάλωνε η οικογένεια χρόνο με το χρόνο.

«Μπορεί να είναι μικρό ξάδελφε, μα είναι αρκετά μεγάλο να χωρέσει μια αγαπημένη οικογένεια. Δεν θ' αλλάξω το σπίτι. Εδώ γέννησα έξι παιδιά και περιμένω το έβδομο. Είναι η ζωή μου μέσα σ' αυτά τα χώματα. Ολημερίς τα παλεύω. Όλα τα παιδιά μου έχουν παίξει μ' αυτά και μερικές φορές τα έχουν φάει κιόλας. Άσε που έχω δίπλα την Άγια 'νάληψη.. μεγάλη της η χάρη. Αυτή θα τα βοηθήσει πάλι, ένα-ένα να φύγει όπως ήρθε, κάνοντας δικό του σπιτικό. Εγώ και ο καπετάνιος, θα συνεχίσουμε να μένουμε δω και όταν ακόμη θα μείνουμε οι δύο μας..»

Και η κυρ' Αγγέλω δεν παράλειψε να σταυροκοπηθεί στην.. Άγια 'νάληψη, που με περισσή αγαθότητα την είχε

προσωποποιήσει. Ο καπετάν Ανδρέας χαμογέλασε και κοίταξε το Χρίστο μ' ένα βλέμμα γεμάτο αμηχανία. Τελικά παρασύροντάς τον στο σαλόνι του είπε.

«Χρίστο βλέπεις δεν μπορεί κανείς πάντα να ξεπερνάει τα συναισθήματα, σαν την κακοκαιρία. Η κυρά μένει εδώ και αυτή κάνει κουμάντο. Αυτή είναι ο καπετάνιος στο σπίτι. Πρέπει κι εγώ να την ακούω καμιά φορά.»

Σαν μπήκαν στο σαλόνι, τέσσερα αγόρια τρέξανε πάνω στον θείο από την Αμερική. Η μεγάλη, η Κονδύλω δεν ήτανε μαζί τους γιατί κρατούσε το μικρότερο παιδί.

Ο αμερικάνος καταχάρηκε και τους υποσχέθηκε πως την επόμενη μέρα, θα τους έφερνε και αυτός τα δικά του δώρα για τις γιορτές. Έτσι γρήγορα πειστήκανε όλα, να τους αφήσουν μόνους. Η Αγγέλω, παρά τη φουσκωμένη κοιλιά της, έκανε ότι μπορούσε να περιποιηθεί τον μακρινό συγγενή που τόσο αναπάντεχα τους ήρθε από την μακρινή Αμερική. Όλη της η νοικοκυροσύνη φάνηκε, σαν πέρασαν στην τραπεζαρία. Όλα αστράφτανε πάνω στο τραπέζι. Από το χειροκίνητο τραπεζομάντιλο, τα κρυστάλλινα ποτήρια, τις βαβαρέζικες πορσελάνες και τ' ασημένια της μαχαιροπήρουνα. Άσε τα φαγητά, που όλα ήτανε τόσο πλούσια και τόσο φροντισμένα. Παντού βασίλευε πάστρα και αρχοντιά και η καπετάνισσα καμάρωνε.

Ο Χρίστος, από μεριά του, φαινόταν ενθουσιασμένος, που βρέθηκε χρονιάρα μέρα σε οικογενειακό περιβάλλον. Μα και ο καπετάν Ανδρέας ήταν ευχαριστημένος από την ετοιμασία της κυράς του, που τον έβγαλε ασπροπρόσωπο.

Δεν έπαψε όμως να παρακολουθεί τον ξάδερφο με μάτι γεμάτο υποψίες. Στο τέλος, σαν φάγανε και γυρίσανε στο σαλόνι και βρεθήκανε οι δυό τους μονάχοι περιμένοντας την μικρή Κονδύλω να τους φέρει τον καφέ, δεν άντεξε και τον ρώτησε χωρίς περιστροφές.

«Ξάδερφε, τώρα που είμαστε μόνοι, πες μου.. τι άνεμος σ' έφερε στη Καλαμάτα. Ίσως άθελά σου στο λιμάνι δύο φορές, μίλησες για διαταγές και είδα πως ο σκοπός ήταν οπλισμένος και σε χαιρέτησε. Θα μου πεις, αν δεν ήταν οπλισμένος, τι σόι σκοπός θα ήταν. Εσύ όμως ξάδελφε, τι είσαι τελικά και τι διαταγές περιμένεις;»

«Ανδρέα, δεν σου ξεφεύγει τίποτε. Έχεις δίκιο. Λυπάμαι αν σε προβλημάτισα, μα έπρεπε να το κάνω μέχρι να βεβαιωθώ για σένα και το περιβάλλον σου. Ότι σου έχω πει μέχρι τώρα είναι όλα αληθινά, μοναχά που δεν σου τα είπα όλα. Είμαι πράγματι σε αποστολή και περιμένουμε διαταγές, για το τι να κάνουμε πιο πέρα.»

«Και πως βρέθηκες σε αυτή την αποστολή;»

«Δούλευα σε μια ναυτιλιακή εταιρεία κι έχω κάνει το στρατιωτικό μου στο αμερικανικό ναυτικό σαν έφεδρος αξιωματικός. Παρουσιάστηκα λοιπόν και δήλωσα πως θέλω να πάω εθελοντής στην Ουκρανία. Η Αμερική είχε βοηθήσει τους γάλλους στο Δυτικό μέτωπο. Τώρα στέλνει εθελοντές κατά των μπολσεβίκων στη Σιβηρία. Όπως θα άκουσες στην κουβέντα μου με το δάσκαλο στο Κούμανι, εδώ υπάρχει κάτι βρόμικο. Το κογκρέσο δεν αφήνει τον Ουίλσον να στείλει στρατό στη Ν. Ρωσία, αλλά από την

άλλη μεριά, δώσανε χρήματα στον Τρότσκι να πάει στη Ρωσία και να οργανώσει τους μπολσεβίκους. Η γνώμη του Λένιν για διάδοση του κομμουνισμού διεθνώς, σαν νέα κοινωνική ιδεολογία των εργαζομένων με επαναστατική προοπτική, θορύβησε πολύ τις Δυτικές κοινωνίες και η κοινωνική ανατροπή που προκλήθηκε από τις μάζες των εργαζομένων στη Ρωσία, ανησύχησε τους συμμάχους.

Σήμερα, ενώ ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος έχει τελειώσει και η Γερμανία έχει υπογράψει συνθήκη ειρήνης, στη νότιο Ρωσία παραμένουν ακόμη πεντακόσιες χιλιάδες γερμανοί στρατιώτες, για να παίρνουνε τα στάρια της Ουκρανίας και τα πετρέλαια του Καυκάσου. Όσα είπε ο δάσκαλος στο Κούμανι, λίγο πολύ τα ήξερα, μα αυτός μου φάνηκε πιο κόκκινος και από τους μπολσεβίκους της Ρωσίας. Οι σύμμαχοι δραστηριοποιήθηκαν λίγο αργά.. όταν πια είχαν επικρατήσει οι μπολσεβίκοι στη Πετρούπολη και στη Μόσχα. Παρά την κόπωση του στρατού τους από τους συνεχείς πολέμους στα Βαλκάνια, σπεύσανε να εκστρατεύσουν στην Ουκρανία και τη Κριμαία, για την αναχαίτιση της επέκτασης της επανάστασης έξω από τη Ρωσία και την ανατροπή των μπολσεβίκων, ενισχύοντας τους αντιφρονούντες με όλα τα μέσα που μπορούσαν, από κάθε δυνατή πρόσβαση, από τη Βαλτική, από τον Εύξεινο Πόντο και από την Άπω Ανατολή.»

«Καλά όλα αυτά και όσα ακόμη είπες στο δάσκαλο. Όλα λίγο πολύ τα ξέρω. Έχεις τίποτε καινούργιο;»

«Το καινούργιο είναι πως η επέμβαση έφτασε σε πλήρη

εξέλιξη και ανάπτυξη από φέτος. Οι γάλλοι ήδη βρίσκονται στην Ουκρανία, ενώ στο Βλαδιβοστόκ, συγκεντρώνεται μια διεθνής δύναμη, που θα κινηθεί δυτικά, με τον υπερσιβηρικό, για να ενισχύσει τους τσέχους, που έχουν οργανωθεί σε στρατιά. Εγώ έπεισα μερικούς *καλούς ανθρώπους* και με χρήματά μας οργανώσαμε μια αποστολή με στρατιωτικό υλικό με το ατμόπλοιο CAPITAL, να το φέρουμε στους ουκρανούς εθελοντές. Προέκυψε το θέμα της συνοδείας. Εγώ τότε με τον καπετάνιο, δεχτήκαμε να συνοδεύσουμε εθελοντικά τα υλικά, για να φτάσουν στα χέρια των αντιφρονούντων. Πρότεινα να ξεφορτώσουμε στο λιμάνι της Καλαμάτας και από εδώ με δικά τους μέσα να τα παραλάβουν οι γάλλοι, που ήδη έχουνε μέσα στις τάξεις τους αντιφρονούντες ουκρανούς και ρώσους, σαν εθελοντές που πολεμάνε μαζί τους. Η Τουρκία όμως υπέγραψε συνθήκη ειρήνης και άνοιξε τα στενά. Τα στενά ανοίξανε και για τα ελληνικά πλοία και ήδη, από τις πληροφορίες που έχουμε, στη Θεσσαλονίκη, το Α΄ σώμα στρατού είναι έτοιμο να φύγει για την Οδησσό. Δεν είχαμε προβλέψει αυτή την εξέλιξη και τώρα περιμένουμε νέες οδηγίες. Όπως ήρθαν τώρα τα πράγματα, το πιο πιθανό είναι να τα πάμε οι ίδιοι μέχρι την Οδησσό ή κάπου αλλού και να τα δώσουμε στους αντεπαναστάτες. Αλλά για να ξεκινήσουμε όμως, πρέπει να πάρουμε νέες οδηγίες. Έχουμε ήδη έτοιμα νέα ναυτιλιακά έγγραφα για να περάσουμε στον Εύξεινο Πόντο κανονικά. Σήμερα το απόγευμα, αλλάξαμε και το όνομα του καραβιού. Το

κάναμε ελληνικό. Σβήσαμε τρία γράμματα και το CAPITAL έγινε PITA και θα πάμε στην Ουκρανία με ελληνική σημαία.»

«Τι να σου πω. Κάτι είχα καταλάβει, μα δεν πίστευα ποτέ πως θα ήσουν και αμερικανός αξιωματικός του ναυτικού. Και πως διαλέξανε σένα γι' αυτή τη δουλειά;»

«Δεν με διαλέξανε ξάδερφε. Σου είπα πως την ανέλαβα εθελοντικά. Όταν συζητήθηκε η οργάνωση της αποστολής αυτής, την θεώρησα σαν μοναδική ευκαιρία να γνωρίσω τη Καλαμάτα και τη Μάνη. Άκουγα τον παππού μου να διηγείται διάφορες ιστορίες για τη Μάνη και τους Κουμανακάιους κι ένιωθα μια κρυφή αγωνία, να έρθω στη Μάνη και μετά να πάω και στο Πόντο. Εδώ θέλω να σ' ευχαριστήσω που με πήγες στη Μάνη. Να που σε λίγες μέρες, με την βοήθεια του Θεού, θα πάω και στο Πόντο.»

«Στο εύχομαι ξάδερφε. Μακάρι ο Θεός να σου τα φέρει δεξιά. Μια απορία ακόμη. Δεν έχεις οικογένεια εσύ;»

«Δυστυχώς όχι. Τον πατέρα μου το λέγανε Λάζαρο και επέμενε να υπηρετήσω στον αμερικανικό στρατό. Επειδή είχα τελειώσει το ναυτικό κολέγιο έγινα αξιωματικός του Ναυτικού. Ήταν εντολή του παππού μου του Χρίστου.»

«Χρίστο, βλέπω πως κινείσαι μέσα σε μια σκοτεινή και πολύ απρόβλεπτη περιπέτεια. Είμαι βέβαιος, πως πάλι δεν μου ανοίγεις την καρδιά σου. Το μόνο λοιπόν που μπορώ να κάνω, είναι να σου ευχηθώ να σου πάνε όλα καλά. Σήμερα όμως, είμαι πολύ ανήσυχος. Σε είδα μπλεγμένο σε άσχημο όνειρο και από το πρωί δεν μπορώ να ησυχάσω.

Πρόσεξε ξάδερφε, μέχρι απόψε τα μεσάνυχτα που αλλάζει η μέρα. Μην εμπιστεύεσαι τους γύρω σου.. Εκεί που θέλεις να πας, οι μπολσεβίκοι σκοτώνουν τους αξιωματικούς τους. Είσαι βέβαιος πως οι δέκα που έχεις ακόμη στο πλοίο, θέλουν να τους πας μέσα στη φωτιά του πολέμου;»

Δεν πρόλαβε ο καπετάν Ανδρέας να τελειώσει με τις συμβουλές του και ένας χτύπος στην πόρτα τον έκανε να σηκωθεί και να κατευθυνθεί προς τα κει. Όταν την άνοιξε είδε τον μούτσο να τον κοιτάζει σαν χαμένος.

«Τι συμβαίνει Κωνσταντή; Αργήσαμε;»

«Όχι καπετάν Ανδρέα, μα ήρθανε από το καράβι του αμερικάνου και τον ζητάνε. Να κατεβεί, λένε, στο λιμάνι. Εκεί που δένουμε τη βάρκα, τον περιμένει μια δική τους άκατος. Είναι ανάγκη να γυρίσει στο καράβι αμέσως.»

Ο καπετάν Ανδρέας κατάλαβε. Θα ήρθανε οι διαταγές. Φώναξε τον Χρίστο και κατηφής του ανακοίνωσε τα νέα που έφερε ο Κωνσταντής. Και αυτός που δεν περίμενε τόσο γρήγορα να φτάσουνε τα χαμπέρια, τώρα φάνηκε να στενοχωρήθηκε. Μεγάλη αδικία να μάθει στη παραμονή των Χριστουγέννων πως την επομένη μέρα, ανήμερα της ονομαστικής του γιορτής, έπρεπε να φύγει για τον Πόντο. Δεν βαριέσαι. Από τότε που αποφάσισε ν' αναλάβει τούτη την αποστολή και να φορέσει πάλι στολή και γαλόνια αξιωματικού, ήξερε πως δεν θα είχε ιδιωτική ζωή. Αυτό γύρευε άλλωστε. Να φύγει και να ξεχάσει. Να κρύψει σαν και πρώτα, της καρδιάς του τα σεκλέτια, μέσα στη στολή του αξιωματικού. Ο αξιωματικός βλέπεις δεν ανήκει στο

εαυτό του. Ούτε καν στην οικογένειά του. Ο αξιωματικός ανήκει σε μια άλλη οικογένεια και άλλοι διαφεντεύουν τη ζωή του. Είναι η φωνή του καθήκοντος που τον καλεί. Ακόμη, οι στρατιωτικοί κανονισμοί και η πυραμίδα της διοίκησης, του καθορίζουν τον τρόπο της ζωής του. Το καπετανλίκι δεν είναι επάγγελμα. Είναι αποστολή. Είναι εντολή από το Θεό. Ποίος άλλος έχει τέτοια εντολή να οδηγεί στο θάνατο ανθρώπινες ζωές; Και πρέπει να έχει πιστέψει σ' αυτή την Θεϊκή εντολή. Σαν τον παπά, όταν λέει *το πιστεύω*. Μαθητής ακόμη στη στρατιωτική σχολή, πόσες δοκιμασίες δεν υπέμεινε, για να συνηθίσει στην ιδέα αυτή. Αρκετές φορές είχε σκεφτεί μετά από κάποια έξοδο, να μην γυρίσει στις *μπαράκες*.¹³ Δεν το αποφάσισε όμως και ξεπέρασε τις αδυναμίες του. Τώρα νιώθει όπως και οι πατέρες του οι μανιάτες, που νιώθανε *stratioti*¹⁴ της πατρίδας. Στρατιώτες που εκτελούν μόνο διαταγές. Και ξαφνικά.. μονολόγησε.

"..σύνελθε Χρίστο, τι σκέπτεσαι τώρα, τέτοια ώρα ;"

Αγκάλιασε τον εξάδελφό του και του είπε..

«Λυπάμαι πάρα πολύ Ανδρέα που δεν θα κάνουμε μαζί Χριστούγεννα. Έχεις μια ωραία οικογένεια και χάρηκα που την γνώρισα. Θέλω πολύ να ξαναγυρίσω και να μείνω για πάντα στην Ελλάδα. Η ώρα είναι περασμένη. Έλα να σε αποχαιρετήσω εδώ. Μείνε κοντά με την Αγγέλλω όπως την λες και αγάπα την. Σου έκανε ένα τσούρμιο παιδιά.

¹³ *Στρατιωτικός καταυλισμός.*

¹⁴ *Ενοπλα τμήματα στη Μάνη, κάτω από τις διαταγές μανιατών καπεταναίων, συνήθως αρχηγών μεγάλων πατριών.*

Κάθε παιδί είναι και μια καινούργια χαρά για τους γονείς. Είναι ο εαυτός τους που με ένα καινούργιο κλωνάρι προχωράει στο μέλλον. Αν είχα κι εγώ τόσα παιδιά, δεν θα ζητούσα να πάω *εθελοντής στις στέπες της Ουκρανίας*. Αυτά που μου είπες, θα τα θυμάμαι. Στο υπόσχομαι.»

Ο Ανδρέας είχε συγκινηθεί και είχε βουβαθεί. Δεν μπόρεσε ν' αρθρώσει λέξη. Γρήγορα όμως συνήλθε και πήγε προς τη γωνιά που είχαν τα εικονίσματα. Όταν ξαναγύρισε κρατούσε στα χέρια την Καινή Διαθήκη..

«Πάρε το ξάδερφε και κράταγέ το πάνω σου. Είναι το ευαγγέλιο. Αν βρεθείς σε δύσκολη θέση, κάνε ένα σταυρό. Θα αισθανθείς δυνατός. Και σαν έχεις χρόνο, διάβαζέ το. Άντε στο καλό και να σε ξαναδούμε.»

Τον αγκάλιασε δυνατά και τον έσφιξε πάνω του. Ο Ανδρέας, με τα τελευταία του λόγια, είχε δακρύσει. Ο Χρίστος υποσχέθηκε πως θα τους έγραφε. Ακολούθησε τον Κωνσταντή εκεί που περίμενε η άκατος του καραβιού.

Σαν κατέβηκε τα λίγα σκαλιά και έφτασε πάνω από την άκατο, χαιρέτησε τους δύο ναύτες που είχαν έρθει να τον πάρουνε. Στη μηχανή καθόταν ο νέγρος ο Στήβεν. Ο άλλος με το γάντζο ήταν ο Ροντρίγκεζ, ο Κολομβιανός. Τώρα τι μπορεί να συμβαίνει. Γιατί δεν μιλάνε αυτοί οι τύποι. Τούς χαιρέτησε και του απαντήσανε με ένα ξερό *Χάι*. Το μυαλό του άρχισε να παίρνει χιλιάδες στροφές στο λεπτό και να φαντάζεται τις πιο απίθανες περιπτώσεις. Είναι εκπληκτικά μεγάλη η ταχύτητα της σκέψης και των αποφάσεων που παίρνει κανείς σε τέτοιες κρίσιμες ώρες.

Το βλοσυρό ύφος των δύο ναυτών του και ο χαρακτήρας τους δεν του άφηναν περιθώριο επιλογής άλλης λύσης. Θυμήθηκε και τα λόγια του ξάδερφου.. *"πρόσεχε μέχρι τα μεσάνυχτα.."* Ένιωσε να κινδυνεύει. Αποφάσισε λοιπόν να κάνει κάτι πριν μπει στην άκατο και θεώρησε το πιο σωστό να ειδοποιήσει τον Ανδρέα, για τον κίνδυνο που ένιωθε να απειλεί τον ίδιο και τον Άρη.

Πριν κάνει την τελευταία δρασκέλιά για την άκατο, τους ζήτησε να τον περιμένουν δύο λεπτά, να δώσει ένα δώρο στον Κωνσταντή, για τις ημέρες που γιορτάζανε. Ανέβηκε πάλι τα λίγα σκαλιά, έβγαλε από τη μεσιανή τσέπη της χλαίνης του μια πίπα, ένα καμπύλο τσιμπούκι και το έδωσε του Κωνσταντή. Του μίλησε απλά για να μην δώσει υπόνοιες στους δύο ναύτες.

«Κωνσταντή, πάρε αυτή την πίπα. Την είχα να την χαρίσω στον καπετάνιο, μα είδα πως δεν καπνίζει και θα του ήταν άχρηστη. Αν του την έδινα, θα ήταν σαν να χάριζα τσατσάρα σ' ένα φαρακλό άνθρωπο. Εσύ βλέπω καπνίζεις. Πήγαινε και πέσε του ακόμη, πως στο καράβι κινδυνεύει η ζωή μου. Έχουν κάνει στάση. Να ειδοποιήσει το λιμεναρχείο και στις έντεκα και μισή ακριβώς, να κάνουνε ρεσάλτο να τους πιάσουνε. Είναι ένας σκοπός στην σκάλα και άλλοι εννέα μέσα.»

Στη συνέχεια, κατέβηκε γρήγορα τη σκάλα και μπήκε στην άκατο που ξεκίνησε βιαστικά για το καράβι. Έτσι δεν άκουσε πίσω του τον Κωσταντή να του φωνάζει..

«Στο καλό, στο καλό καπετάνιε και μείνε ήσυχος.»

..στη συνέχεια, ο μούτσος χάθηκε μέσα στην νύχτα τρέχοντας κατά το κονάκι του καπετάν Ανδρέα. Ο Χρίστος κάθισε ορθός δίπλα στον τιμονιέρη και αδιάφορα για να μην δείξει ότι έχει αντιληφθεί κάτι τον ρώτησε:

«Πως πάει το πάρτι παιδιά; Άναψε το γλέντι;»

«Για το γλέντι μην ανησυχείς, θα το προλάβεις.»

Από το μυαλό του Χρίστου πέρασαν πολλές σκέψεις, όλες όμως άσχημες. *"Για να αυθαδιάζουν αυτοί οι τύποι και για να με καλέσουν έτσι νυχτιάτικα να γυρίσω, κάτι σοβαρό συμβαίνει."* ..σκέφτηκε. Ο Στήβεν ο νέγρος, ήταν παλιός ταξιτζής στο Χάρλεμ της Νέας Υόρκης. Είχε κάνει και πρόεδρος στο *γιούνιον* των οδηγών στη Ν. Υ. και τον διώξανε γιατί έφαγε τα λεφτά του σωματίου. Φαίνεται πως αυτός κινεί τα νήματα της στάσης. Τον είχε φέρει στο καράβι και είχε εγγυηθεί γι' αυτόν ο καπετάνιος. Όταν κάποτε ο Χρίστος έξω από το Γιβλαρτάρ καθόταν και ξανακοίταζε τα πληροφοριακά έγγραφα των ναυτών, δεν έμεινε ιδιαίτερα ενθουσιασμένος με αυτόν τον νέγρο, που το φύλλο ποιότητας που τους είχε στείλει το ειδικό τοπικό κυβερνητικό γραφείο ασφαλείας της Νέας Υόρκης, ήταν πιο μαύρο και από το χρώμα του. Ο Ροντρίγκεζ πάλι, άλλο ..σπάνιο λουλούδι της Κολομβίας. Έμπορος ναρκωτικών, καταζητούμενος. Του τάξανε *παύση δίωξης*, αν δεχόταν ν' ακολουθήσει την αποστολή. Κατά τ' άλλα, αδιάφορος. Ίσως και να μην ανήκει στην ομάδα των στασιαστών.

Βέβαια είναι και οι άλλοι, λίγο πολύ του ίδιου σιναφιού. Με τα καλά τους μα και με τα κουσούρια τους, που ήτανε

και τα πιο πολλά. Πριν φύγουνε από το Σικάγο, ο Χρίστος διατύπωσε στον καπετάνιο τις αντιρρήσεις του για την πάστα αυτών των ανθρώπων. Και ο Άρης τότε, του είχε απαντήσει, πως σε μια τέτοια αποστολή, σε μια χώρα που σπαράσσεται από εμφύλιο πόλεμο, με τους μπολσεβίκους να σκοτώνουν αδίστακτα ξένους και δικούς, μόνο κοινωνικά αποβράσματα θα ρισκάρizαν να τους ακολουθήσουν.

«Μόνο καθάρματα θα μας ακολουθήσουν Κρις, σ' αυτή την κόλαση που πάμε.» ..του είχε πει τότε. Τώρα τι μπορεί να συμβαίνει; Για να αυθαδιάζουν έτσι αυτοί οι τύποι, φαίνεται πως τα πράγματα είναι στα χέρια τους. Από το μυαλό του Χρίστου περάσανε πολλές κακές σκέψεις.

Σαν φτάσανε στο ΡΙΤΑ, ο Χρίστος ανέβηκε πρώτος την σκάλα και αυτή τη φορά παρατήρησε πως ο σκοπός είχε αλλάξει και ο καινούργιος δεν τον χαιρέτησε. Άσχημο σημάδι σκέφτηκε, αλλά χωρίς να δείξει ότι πρόσεξε κάτι συνέχισε προς την τραπεζαρία του προσωπικού, όπου συνήθως μαζεύονταν, σαν δεν είχαν υπηρεσία.

Κι εκεί ο Χρίστος τα χρειάστηκε για τα καλά, μα πάλι συγκρατήθηκε. Ποτέ δεν είχε δώσει το δικαίωμα σ' αυτά τα μούτρα να τον προσβάλλουν ή να πάρουν θάρρος μαζί του. Ο ίδιος ήταν πάντα τυπικός και τους υποστήριζε πάντα στην διεκδίκηση των εργατικών τους αιτημάτων. Μα απαιτούσε και από αυτούς να εκτελούν πρόθυμα και χωρίς αντιρρήσεις τα καθήκοντά τους που απορρέανε από τις συμβάσεις εργασίας, που ο κάθε ένας από αυτούς, είχε υπογράψει με τον ίδιο, σαν εκπρόσωπο της εταιρείας.

Πάντα ο Χρίστος ήτανε προσεχτικός στα εργατικά θέματα. Τα δικαστήρια στην Αμερική, σχεδόν πάντοτε, υποστηρίζουν τον εργαζόμενο.

Οι απορίες του λύθηκαν, μόλις άνοιξε την πόρτα της τραπεζαρίας και τους βρήκε όλους καθισμένους και τον κάπναι Άρη καθιστό, φιμωμένο και φρουρούμενο από ένα πελώριο σε διαστάσεις ναύτη που άκουγε στο όνομα Λίω. Έλληνας τρίτης γενιάς, χωρίς καμία μόρφωση, είχε μεγαλώσει στα βαλτοτόπια της λίμνης του Σικάγου μαζεύοντας σκουλήκια, που τα πουλούσε στους ψαράδες για δόλωμα. Ο Λίω, ήτανε ο μόνος που ο Χρίστος άλλαζε μαζί του κάποια κουβέντα στα ελληνικά. Τον φώναζε γίγαντα και αυτός γελούσε αθώα με την καρδιά του και ο Χρίστος το άκουγε αυτό το ξέσπασμα σαν μπουμπουνητό. Ότι και να γινόταν, τον γίγαντα τον θεωρούσε δικό του άνθρωπο και θα ήταν μαζί του. Ο γίγαντας θα έβρισκε τον τρόπο να αφήσει τους άλλους και να σταθεί δίπλα του.

Σαν είδε αυτή τη σκηνή, ο Χρίστος δεν χάρηκε καθόλου. Κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα ήταν έντεκα. Οι ελπίδες του τώρα κρέμονταν στο Κωσταντή και στο καπετάν Ανδρέα. Τι θα έλεγε ο πρώτος και τι θα καταλάβαινε ο δεύτερος. Αν όλα πήγαιναν καλά, είχε μισή ώρα ακόμη μέχρι τη στιγμή που είχε την ελπίδα να εκδηλωθεί το ρεσάλτο των λιμενικών. Γύρισε προς τον Λίω και του μίλησε ελληνικά.

«Τι τρέχει γίγαντα;»

Οι υπόλοιποι, τους είχανε ακούσει και πριν, να μιλάνε ελληνικά και δεν δίνανε σημασία γι' αυτές τις συζητήσεις

που γίνονταν στη μητρική τους γλώσσα. Και ίσως εξ αιτίας αυτού του εθισμού τους, πέρασε αρκετή ώρα μέχρι να καταλάβουν τι συνέβαινε. Τότε διαμαρτυρήθηκαν και ζήτησαν οι συζητήσεις να γίνονται στ' αγγλικά. Ο Λίω όμως είχε προλάβει να πει στον ύπαρχο τι είχε συμβεί, στο καράβι, στην απουσία του.

«Καπετάνιε, όλοι τους, σαν είδανε αλλαγμένο τ' όνομα του καραβιού και την ελληνική σημαία πρίμα-πλώρα, ρωτήσανε τον καπετάνιο γιατί έγινε αυτό κι εκείνος είπε πως ήρθε εντολή από την Ν.Υ. και πως θα πάμε να ξεφορτώσουμε στην Ουκρανία, που τώρα έχει πόλεμο.»

Τότε ακούστηκε οργίλη η φωνή του Στήβεν του νέγρου, που κατάλαβε πως ο Λίω ενημέρωνε τον ύπαρχο..

«Stop it.. That's enough. Speak in English. I want to understand every fucky word you say..»¹⁵

«Ο.Κ. Cool it. We shall speak in English.»

Και ο διάλογος πια συνεχίστηκε στην Αγγλική.

«Εν τάξει Στήβεν, πέστα μου εσύ. Μαζί μου έχετε όλοι υπογράψει την σύμβαση εργασίας, που μαρκάρατε με το Capital. Γιαυτό, δεν κάνω υπέρβαση εξουσίας που μιλάω αντί για τον κάπταιν Άρη. Το κάνω όμως, γιατί γνωρίζω καλύτερα τις υποχρεώσεις που έχετε αναλάβει έναντι της πλοιοκτήτριας εταιρείας. Εμπρός λοιπόν Στήβεν, βγάλε τη σύμβαση εργασίας και διάβασε τις παραγράφους 5 και 6.»

«Υπαρχε, τι με μπλέχεις με παραγράφους. Το θέμα είναι

¹⁵ «Σταματήστε το. Αρκετά. Μιλάτε στην Αγγλική. Θέλω να καταλαβαίνω την κάθε γαμημένη λέξη που λέτε.»

« Εντάξει. Συγκρατήσου, Θα μιλάμε Αγγλικά.»

απλό. Αλλάξαμε το όνομα και αλλάζουμε και προορισμό. Ξεκινήσαμε για την Ελλάδα και ο κάπταιν Άρης μας είπε απόψε, πως πάμε για Ουκρανία. Αυτό δεν το θέλουμε..»

«Στήβεν, σου είπα να βγάλεις την σύμβασή σου και δεν το κάνεις γιατί γνωρίζεις πως στο άρθρο 5 αναφέρεται ότι η πλοιοκτήτρια εταιρεία έχει δικαίωμα κατά την χρόνο που η σύμβαση είναι σε ισχύ, να μεταβιβάσει το Capital, σε άλλον ιδιώτη ή εταιρεία και ότι ο εργαζόμενος στην περίπτωση αυτή, έχει το δικαίωμα να διαλέξει εάν θα παραμείνει εργαζόμενος στο πλοίο, απασχολούμενος στην ίδια όπως πρώτα εργασία, ή να ζητήσει την αποζημίωσή του και τον επαναπατρισμό του. Εδώ έχουμε ακριβώς την εφαρμογή του άρθρου 5. Το καράβι πουλήθηκε και ο νέος πλοιοκτήτης άλλαξε το όνομα. Το έκανε ΡΙΤΑ. Έχει κάθε δικαίωμα να βαφτίσει το καράβι του όπως θέλει.»

«Και για την αλλαγή του προορισμού ύπαρχε, τι έχεις να μας πεις. Τι διάβολο γυρεύουμε στην Ουκρανία;»

«Και εδώ Στήβεν, δεν έχεις δίκιο. Το άρθρο 6 αναφέρει ότι το καράβι έχει προορισμό την Ελλάδα αλλά είναι δικαίωμα της πλοιοκτήτριας εταιρείας να αλλάξει το λιμάνι εκφόρτωσης με οποιονδήποτε λιμάνι του Εύξεινου Πόντου. Έτσι δεν αναφέρει; ή κάνω λάθος;»

Όταν οι υπόλοιποι ναύτες ακούσανε τις διευκρινίσεις του ύπαρχου, αρχίσανε να διαμαρτύρονται προς το μέρος του Στήβεν. Τώρα γίνηκε φανερό, πως ο Στήβεν τους είχε ξεσηκώσει για προσωπικούς του λόγους, που παρά την πίεση του Χρίστου, δεν αποκάλυψε. Ούτε απάντησε στην

τελευταία ερώτηση του ύπαρχου. Πιο πολύ διαμαρτυρήθηκε προς τον Στήβεν *ο γίγαντας*, που στο μεταξύ είχε αφήσει τον καπετάνιο και είχε σταθεί δίπλα στον ύπαρχο.

Ξαφνικά, μια φωτεινή δέσμη από προβολέα έκανε την αίθουσα της τραπεζαρίας να λάμψει. Την ίδια στιγμή, ένας τηλεβόας καλούσε τον καπετάνιο να βγει στη γέφυρα και να επιτρέψει στην λιμενική αρχή να προβεί σε νηοψία.

Όλοι τρομοκρατηθήκανε και αναρωτηθήκανε τι μπορεί να συμβαίνει. Η πόρτα από το κατάστρωμα άνοιξε και ο σκοπός της σκάλας εμφανίστηκε στο άνοιγμα ανήσυχος.

«Στήβεν, μια τορπιλάκατος κάτω, ζητά τον καπετάνιο για να τους αφήσει να ανεβούν για νηοψία. Τι να κάνω;»

«Πόσοι είναι κάτω;»

«Μέτρησα πέντε..»

«Τι περιμένεις τότε; καραμπίνα έχεις. Χτύπα τους..»

Ο σκοπός έφυγε και ξαναγύρισε στη θέση του έτοιμος να κάψει τα μυαλά αυτού που πρώτος θα τολμούσε να ανεβεί στη σκάλα. Ο Στήβεν, με έξαλλες κινήσεις που δείχνανε ένα άνθρωπο που το λογικό του είχε σαλέψει, στράφηκε προς τον Χρίστο και του είπε:

«Υπαρχε μας πρόδωσες. Το κατάλαβα, σαν μου ζήτησες να σε αφήσω να χαρίσεις σ' αυτόν τον μούτσο τη πίπα. Τον έστειλες να ειδοποιήσει το περιπολικό. Κι εγώ ο μαλάκας σε άφησα. Τώρα λοιπόν θα πληρώσεις με την ζωή σου την προδοσία σου.»

Και λέγοντας αυτά τα λόγια έβγαλε ένα *Σμιθ-Ουέσον*, το έστρεψε προς το στήθος του ύπαρχου και πυροβόλησε. Ο

Χρίστος δέχτηκε το καυτό μολύβι της βολίδας, αριστερά στο μέρος της καρδιάς, σαν γερή γροθιά κι έπεσε πίσω στην πολυθρόνα που καθότανε λίγο πριν.

Όλοι τότε, βγάλανε μια κραυγή έκπληξης, βλέποντας αυτόν τον ηλίθιο νέγρο να χάνει την ψυχραιμία του και να αρχίζει να σκοτώνει ανθρώπους. Δεν τους είχε μιλήσει για σκοτωμούς νωρίτερα, όταν τους είπε ν' αντιδράσουν στην πρόθεση του πλοιάρχου να συνεχίσει το πλοίο τον πλου του για τη Ουκρανία.

Ο καπετάν Ανδρέας ξάπλωσε, μα που να κλείσει μάτι. Στριφογύριζε στο κρεβάτι του και σκεπτόταν το Χρίστο χειμωνιάτικα στις στέπες της Ουκρανίας, τυλιγμένο μέσα σε μια βαριά κάπα να προσπαθεί να συναντήσει τους.. αντεπαναστάτες. Δεν μπορεί να καταλάβει τις σκέψεις που ωθήσανε τον ξάδερφο να φτάσει στην απόφασή του αυτή. Ποίο ένστικτο τάχα, ποίο γενεαλογικό DNA τον τραβά κατά τον Πόντο. Βλέπεις, για χιλιάδες χρόνια, εκεί ήσαν έλληνες. Είχε διαβάσει κάποτε ένα σχετικό άρθρο, ενός καθηγητού μανιάτη που έγραφε γι' αυτή τη δύναμη έλξης της καταγωγής που επηρεάζει το χαρακτήρα του έλληνα. Έγραφε αυτός ο σοφός πατριώτης, πως σαν τα μικρά παιδιά όταν κινδυνεύουνε, τρέχουνε προς τη μάνα τους, το ίδιο και οι έλληνες τρέχουνε προς την πατρίδα τους.

Όλα αυτά σκεπτόταν και ήταν ακόμη ξύπνιος όταν ξαναγύρισε ο Κωνσταντής λαχανιασμένος και χωρίς να τον περιμένει έτρεξε στη κάμαρά του.

«Σήκω καπετάνιε, μόλις που προλαβαίνουμε. Ο καπετάν Χρίστος σου στέλνει μήνυμα, να ειδοποιήσεις αμέσως το λιμεναρχείο και να πάει η τορπιλάκατος με το κανόνι στις έντεκα και μισή ακριβώς, να κάνουν ρεσάλτο στο καράβι. Έχει στασιάσει το πλήρωμα και τους έχουν αιχμαλώτους. Δεν μπορούσε να μιλήσει και να πει πιο πολλά, γιατί δύο αγριόμουτρα από δίπλα τον παρακολουθούσανε. Πρέπει να κινδυνεύει ο ξάδερφός σου καπετάνιε.»

Ο Ανδρέας πετάχτηκε επάνω και σε τρία λεπτά ήταν έτοιμος. Μπρος αυτός τρέχοντας και πίσω ο Κωνσταντής φτάσανε στο караβόσκαρο και μετά στο λιμεναρχείο. Ο καπετάνιος γνωστός στην υπηρεσία σαν γνωστικός και σοβαρός караβοκύρης, δεν είχε δώσει ποτέ του δείγματα επιπόλαιου ανθρώπου. Ο λιμενάρχης πάλι, γνωρίζοντας την περίεργη συμπεριφορά του μπλε φορτηγού που ήρθε με αμερικάνικη σημαία και όνομα *CAPITAL* και απόψε το απόγευμα ύψωσε ελληνική σημαία και έγινε *PITA* χωρίς καμιά ειδοποίηση, μυρίστηκε κλοπή του πλοίου. Πίστεψε τον καπετάν Ανδρέα και αφού συγκέντρωσε τους άνδρες του λιμεναρχείου μπήκαν στην τορπιλάκατο και πρόλαβαν στις έντεκα και μισή ακριβώς, να βρεθούν στα πλευρά του φορτηγού *PITA*. Ρίξαν πάνω στη γέφυρα τον προβολέα και με το μεγάφωνο ζήτησαν από τον καπετάνιο να βγει έξω και να τους υποδεχθεί για νηοψία. Πέρασανε τρία λεπτά και καμιά απάντηση δεν πήρανε. Τότε ο λιμενάρχης διάταξε εκτέλεση τριών βολών στον αέρα. Τούτο ήταν η δεύτερη ειδοποίηση που σήμαινε πως μετά τρία λεπτά, τα

πυρά θα γίνονταν πάνω στο καράβι.

Πριν τελειώσει το δεύτερο τρίλεπτο, ο ένοπλος σκοπός της σκάλας βγήκε στο πλατύσκαλο από το άνοιγμα της κουπαστής, σήκωσε το ντουφέκι του και σκόπευσε προς την τορπιλάκατο. Δεν πρόλαβε όμως να ρίξει και τρεις πυροβολισμοί από τους άνδρες του πληρώματος της τορπιλακάτου που ήτανε προετοιμασμένοι, τον βρήκαν και τον ρίξανε χτυπημένο να κουτρουβαλιαστεί στο κάτω πλατύσκαλο της σκάλας. Τότε ο σημαιοφόρος, με ένα περίστροφο στο δεξί του χέρι, όρμησε προς την σκάλα ακολουθούμενος από τρεις ακόμη ναύτες που είχε ορίσει να τον ακολουθήσουνε, με τα όπλα τους έτοιμα να τα χρησιμοποιήσουνε σαν βρίσκανε αντίσταση.

Όταν ανέβηκαν οι λιμενικοί στο κατάστρωμα το βρήκαν έρημο. Δεν υπήρχε καμιά διπλοσκοπιά και ελεύθεροι πια προχωρήσανε προς την τραπεζαρία, που είδανε φώτα.

Μέσα στην σύγχυση από τη μπαταριά, αυτός που πρώτος συνήλθε, ήταν ο Λίω, ο γιγαντιαίος έλληνας που στεκόταν δίπλα στο Στήβεν. Μόλις είδε τον πατριώτη του τον ύπαρχο να πέφτει ξαφνικά από τη βολίδα αυτού του ηλίθιου, με κραυγή θηρίου στράφηκε προς το μέρος του..

«Μπάσταρδε.. σκότωσες τον ύπαρχο..»

Και με την τεράστια δεξιά χερούκλα του χτύπησε το πιστόλι, που έφυγε από το χέρι του Στήβεν κι έπεσε στο δάπεδο. Την ίδια στιγμή, με την αριστερή του παλάμη τον μάγκωσε από τον σβέρκο και τον έσφιξε δυνατά. Του

νέγρου κόπηκε η αναπνοή, τα μάτια του πετάχτηκαν από τις κόγχες, έκανε μερικές συσπάσεις και προσπάθειες να ξεφύγει από το θανάσιμο σφίξιμο του γίγαντα. Δεν τα κατάφερε όμως. Κανένas από τους υπόλοιπους ναύτες δεν σκέφτηκε ν' αντιδράσει. Δεν πέρασε πολλή ώρα και ο Στήβεν είχε ξοφλήσει τους εγκόσμιους λογαριασμούς του. Ο γίγαντας, όταν τον αντελήφθη νεκρό, τον άφησε σαν σακί να πέσει στο δάπεδο, μπροστά στα πόδια του. Έξω ακούστηκαν πυροβολισμοί και φωνές. Κανένas όμως δεν κινήθηκε κατά την έξοδο. Ο Λίω δεν άντεξε και όταν είδε το νέγρο νεκρό μπροστά στα πόδια του, μουρμούρισε:

«Μπάσταρδε.. σου άξιζε...»

Μετά έτρεξε προς τον πεσμένο ύπαρχο, του σήκωσε το κεφάλι και είδε ότι ανάπνεε. Κοίταξε στο μέρος της καρδιάς και είδε την χλαίνη του τρύπια από την βολίδα. Μα αίμα πουθενά. Την στιγμή εκείνη άνοιξε η πόρτα και με προτεταμένα όπλα, μπήκανε μέσα δύο λιμενικοί φορώντας κράνη. Στη συνέχεια μπήκε ο σημαιοφόρος με τον τρίτο ναύτη και το κατόπιν ο καπετάν Ανδρέας, που με αγωνία αναζήτησε τον ξάδερφό του. Τον είδε σε μια πολυθρόνα και τον Λίω να τον ψαχουλεύει.

«Τι έχει ο ύπαρχος; γιατί δεν μιλάει;»

«Δεν ξέρω, τον πυροβόλησε αυτός ο μπάσταρδος, μα τον τακτοποίησα.»

Με τις μαλάξεις που του κάνανε, ο Χρίστος άρχισε να συνέρχεται και άνοιξε τα μάτια του. Ο Λίω γέλασε τότε όλο χαρά και με ανακούφιση φώναξε..

«Είναι ζωντανός, είναι ζωντανός..»

Σαν ανάκαμψε τελείως ο Χρίστος και είδε τον καπετάν Ανδρέα χάρηκε ιδιαίτερα και του είπε..

«Μπράβο ξάδελφε. Καλά τα κατάφερες.»

«Τι σου συνέβη; Εδώ άκουσα πως σε πυροβόλησε και σε σκότωσε ένας νέγρος.»

«Ναι, αυτό έγινε, αλλά βλέπω είμαι ζωντανός. Ένιωσα τη σφαίρα να με χτυπά αριστερά κι ένα τράνταγμα λες από γροθιά, αλλά δεν ξέρω τι έγινε και ζω ακόμη. Να οι τρύπες στα ρούχα μου.»

Σαν ψαχούλεψε στην αριστερή μεριά, εκεί στη θέση της καρδιάς, το χέρι του έπιασε αντί για αίματα κάτι σκληρό. Άνοιξε τη τσέπη του κι έφερε έξω το σκληρό αντικείμενο που δεν το θυμόταν. Και τότε, αυτό που είδε του έφερε δάκρυα στα μάτια. Ήταν η Αγία Γραφή που του είχε χαρίσει πριν από μια ώρα ο καπετάν Ανδρέας. Στο κέντρο του μικρού βιβλίου ήταν σφηνωμένη η βολίδα που βγήκε από το περίστροφο του Στήβεν. Η Αγία γραφή του είχε σώσει τη ζωή.

«Ξάδερφε, το δώρο σου μ' έσωσε..»

«Όχι το δώρο μου. Η Θεία δύναμη σ' έσωσε.»

Ο λιμενικός που δεν είχε καταλάβει τι γινόταν, φώναξε..

«Καπετάν Ανδρέα. Έλα πίσω να καταλάβω.. Ποίος θα μου πει τι γίνεται 'δώ; Ποίος είναι ο νεκρός;»

Πήρε τότε το λόγο ο Λίω και με τα λίγα ελληνικά του προσπάθησε να περιγράψει τι έγινε. Πως ο Στήβεν τους ξεσήκωσε και τους παρακίνησε να στασιάσουν και πως

όταν ακούστηκε ο τηλεβόας από την τορπιλάκατο, έχασε τα λογικά του και πυροβόλησε τον ύπαρχο στην καρδιά.

«Τότε του όρμησα, του χτύπησα το πιστόλι να πέσει κάτω γιατί ήταν έτοιμος να τον πυροβολήσει ξανά. Μετά τον χτύπησα στο σβέρκο και έπεσε κι αυτός. Και τώρα δεν κινείται. Φαίνεται σαν να του ήρθε ανακοπή..»

«Ναι, μάλλον ανακοπή έπαθε. Έτσι έγινε κ. ύπαρχε;»

«Ναι κάπως έτσι πρέπει να έγινε. Βλέπετε μετά από τον πυροβολισμό, έχασα τις αισθήσεις μου. Μα ο καπετάνιος που τα είδε όλα μπορεί να σας τα βεβαιώσει. Λίω, βγάλε το τσιρότο από το στόμα του καπετάνιου και λύσε τον.»

Ο ελληνοαμερικανός καπετάνιος, όλη αυτή την ώρα, δεμένος στην πολυθρόνα του, το μόνο που μπορούσε να κάνει ήτανε να παρακολουθεί τα συμβαίνοντα, χωρίς να μπορεί ν' αντιδράσει. Στην προσταγή του ύπαρχου, ο Λίω ελευθέρωσε τον καπετάνιο, ο οποίος έχοντας ακούσει την ερώτηση του λιμενάρχη και την απάντηση του ύπαρχου, επιβεβαίωσε όσα είχε περιγράψει λίγο πριν ο Λίω.

Στη συνέχεια ο λιμενάρχης ζήτησε από τον καπετάνιο να μαζέψουν άλλο ένα ναύτη που έπεσε στη σκάλα και χτύπησε άσχημα πέφτοντας και να μεριμνήσει για την κηδεία του νεκρού. Δεν γνώριζε το θάνατο του σκοπού.

«Μην ανησυχείτε κύριε λιμενάρχα. Θα γίνει ότι πρέπει για τον καθ' ένα. Λυπούμεθα μόνο που σας ενοχλήσαμε χρονιάρα μέρα. Αύριο που θα φύγουμε.. »

«Δεν νομίζω πως θα μπορέσετε να φύγετε αύριο. Έχετε κάνει παραβάσεις του ναυτικού δικαίου. *Αλλαγή ονόματος*

πλοίου χωρίς δήλωση. Συνεπώς; Έχουμε σίγουρα κλοπή ξένης ιδιοκτησίας. Αύριο το πρωί στις δέκα θα περιμένω στο λιμεναρχείο, το κυβερνήτη, τον ύπαρχο και αυτόν τον Λίω. Καπετάνιε.. στείλε αυτόν τον κύκλωπα να μαζέψει τον νεκρό ναύτη από τη σκάλα.» Μετά στράφηκε προς τους ναύτες του και τους ζήτησε να τον ακολουθήσουν.

Ο καπετάν Ανδρέας, παρέμεινε πίσω, να στηρίξει τον Χρίστο και να βεβαιωθεί ότι η *στάση* είχε οριστικά λήξει. Και όταν αυτός τον ρώτησε πως κρίνει τα λόγια και τις εντολές του λιμενάρχη ο καπετάν Ανδρέας του είπε...

«Χρίστο, ο λιμενάρχης κατάλαβε τι συνέβη και αφού τα πράγματα ταχτοποιηθήκανε, σας δίνει την ευκαιρία να φύγετε απόψε και να συνεχίσετε το ταξίδι σας. Αν όμως δεν φύγετε απόψε, αύριο θα πάμε στις δέκα να τον ιδούμε, για τα τυπικά. Δεν πρόκειται ν' αλλάξει τίποτε. Απλά.. θα εφαρμόσει τον κανονισμό. Τι θέλετε 'σείς να κάνετε;»

«Ανδρέα, Δεν έχουμε ψυγείο για τους νεκρούς και πρέπει αύριο να τους κηδέψουμε. Βλέπεις πως οι έλληνες τιμάμε τους νεκρούς, ακόμη κι εχθροί μας να είναι.»

«Εσύ θ' αποφασίσεις. Αν πρέπει να φύγετε, κάντε το απόψε. Άντε όμως.. ας τελειώνουμε. Με όλα τούτα τα καμώματα, μπήκαμε στην καινούργια μέρα. Χρόνια πολλά από μένα για τη γιορτή σου, καλό ταξίδι και καλή τύχη.»

«Ευχαριστώ καπετάνιε. Θα σκεφτώ αυτά που μου είπες. Θα μιλήσω με τον κυβερνήτη και αν το πρωί το καράβι δεν είναι 'δώ, θα πει πως θα έχουμε φύγει ακολουθώντας την συμβουλή σου. Αν όμως δεις πως το *PITA* είναι στη

θέση του και δεν έφυγε, κάνε μια βόλτα από 'δω. Ίσως σε χρειαστώ.»

Την επομένη, ανήμερα Χριστούγεννα, ο πλοίαρχος, ο ύπαρχος και ο ναύτης Λίω Άντονυ, από το ελληνικό όνομα Λεωνίδας Αντωνόπουλος, βρισκόντουσαν μπροστά στο λιμεναρχείο, περιμένοντας να δώσουν κατάθεση για τα αιματηρά γεγονότα της προηγούμενης επεισοδιακής ημέρας. Μόλις τους είδε ο λιμενάρχης, έδειξε έκπληξη.

«Ακόμη εδώ είσαστε 'σείς; Δεν φύγατε;»

«Κύριε λιμενάρχα, χτες είχαμε στο καράβι ένα ατύχημα. Δύο ναυτεργάτες μας, εκεί στο τραπέζι της παραμονής των Χριστουγέννων, ήπιανε λίγο πάρα πάνω και ο ένας έπαθε ανακοπή καρδιάς και ο άλλος, γλίστρησε στη σκάλα. Δυστυχώς και οι δύο χάσανε την ζωή τους. Θέλω μια άδεια ταφής, να τους κηδέψω εδώ, στην στεριά.»

«Για να το κάνω αυτό, πρέπει να μου φέρετε βεβαίωση θανάτου των δύο ναυτών, από ένα γιατρό.»

«Κάνει η βεβαίωση του γιατρού του πλοίου;»

«Ασφαλώς κάνει.. το ίδιο είναι. Τότε πηγαίνετε δίπλα, στον υπαξιωματικό υπηρεσίας να σας γράψει την άδεια και βγαίνοντας, μου φέρνετε και την ιατρική βεβαίωση.»

Σαν βγήκε από το λιμεναρχείο ο Χρίστος έπεσε πάνω στον καπετάν Ανδρέα. Αυτός σαν τον είδε έβαλε τα γέλια.

«Γιατί γελάς ξάδερφε;»

«Γιατί δεν μ' άκουσες. Τώρα ψάξε για άδειες κηδείας, για παπάδες κι εξαπτέρυγα. Ξέχασες το πιο απλό.»

«Τι εννοείς Ανδρέα.»

«Χρίστο, εδώ τους νεκρούς ναυτικούς που δεν έχουν δικούς, τους ρίχνουμε στη θάλασσα. Βλέπεις στη θάλασσα μεγαλώσανε κι αυτή τους ντάντεψε νύχτα μέρα. Μετά το θάνατό τους, τους αναζητάει γιατί τους θέλει πίσω.»

«Καπετάνιε, το κρατάμε κι εμείς αυτό. Αν μας έβρισκε μεσοπέλαγα, αυτό θα έκανα.. όπως το είπες εσύ. Μα τώρα είμαστε στη στεριά. Εδώ συνέβησαν τα γεγονότα και θέλω εδώ ν' αφήσουμε τ' αγνάρια μας. Που ξέρεις καμιά φορά, ίσως κάποιος αναζητήσει στοιχεία να γράψει την ιστορία του καραβιού και των ανθρώπων του.»

«Χρίστο, άκουσέ με και φύγε. Αυτά τ' αγνάρια που θέλεις ν' αφήσεις, μπέρδεμα και σύγχυση θα φέρουνε σε όποιον προσπαθήσει να τ' αναζητήσει. Κι εσύ ακόμη εκεί που πας, έχεις συμφέρον να μπερδέψεις τα πράγματα, αν θέλεις να τελειώσεις αυτό που σκοπεύεις να κάνεις.»

«Τι εννοείς βρε Ανδρέα;»

«Στο σπίτι, όταν μου αποκάλυψες την αποστολή σου, μου είπες τόσα πράγματα για τον πόλεμο στη Ρωσία και για το διπλωματικό αλαλούμ που επικρατεί εκεί. Πίστεψα πως όλα αυτά τα είχες μελετήσει και η απόφαση σου να βρεθείς στην Ουκρανία, ήτανε το ζουμί ώριμης σκέψης και όχι ο συναισθηματισμός μιας στιγμής. Ακόμη όταν μιλούσες σ' αυτόν τον κουτοδάσκαλο στο Κούμανι, σε θαύμασα και σε θεώρησα σοφό. Τώρα βλέπω πως δεν τα έχεις ψάξει καλά τα πράγματα και βαδίζεις στα τυφλά.»

«Ξάδελφε, γίνε πιο σαφής και μη με προσβάλλεις.»

«Κοίταξε, πέρσι στην Αμερική, όπως ξέρεις, ήτανε ένας σημαντικός ρώσος. Ο Τρότσκι. Αυτό που ίσως να μην ξέρεις, είναι ότι ο Τρότσκι σήμερα βρίσκεται στη Ρωσία και οργανώνει στρατό κατά των ξένων που βρίσκονται εκεί και κατά των ρώσων αντιφρονούντων.»

«Τι σχέση έχει αυτό; Εγώ δεν πηγαίνω να πολεμήσω με τον Τρότσκι. Βοήθεια για τους ομογενείς μεταφέρω.»

«Για μένα έχει. Γιατί ο Τρότσκι είναι ρωσοεβραίος και έχει γεννηθεί στη Χερσώνα της Ουκρανίας. Ο πατέρας του είναι ακόμη εκεί.. γαιοκτήμονας. Λοιπόν, τι γνώμη έχεις εσύ; Θ' αφήσει ο Τρότσκι την πατρίδα του να την πατήσουν οι γάλλοι και οι έλληνες; Εγώ δεν το πιστεύω. Θεωρώ πως αυτός ο πόλεμος είναι μια χαμένη υπόθεση από την αρχή. Αφού αποφάσισες όμως ν' ανακατευτείς, παίξε έξυπνα το παιχνίδι σου, για να πετύχεις και να επιζήσεις μέσα σ' αυτή την κόλαση που πηγαίνεις να παίζεις. Το έκανες μια φορά. Άλλαξες τη σημαία σου και την έκανες ελληνική. Φύγε και πήγαινε στην Ίμβρο. Περίμενε τα καράβια που θα περάσουνε με τον ελληνικό στρατό και ακολούθησέ τα στην Οδησό. Πριν μπείς στο λιμάνι, σήκωσε τη γερμανική σημαία και βγες έξω να συναντήσεις γνήσιους Ουκρανούς αντιφρονούντες, για να τους παραδώσεις τα εφόδια. Στην Ουκρανία, ούτε οι γάλλοι, ούτε οι έλληνες τα χρειάζονται, γιατί τα δικά τους όπλα είναι διαφορετικά από τ' αμερικάνικα που έχεις εσύ στ' αμπάρια σου και δεν μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν, αν πρώτα δεν εκπαιδευτούν. Και σημείωσε κάτι ακόμη.

Και οι γάλλοι και οι δικοί μας, σε τρεις-τέσσερις μήνες θα είναι φευγάτοι από την Ουκρανία.»

«Από που το συμπεραίνεις αυτό;»

Ο καπετάν Ανδρέας πειστωμένος από τα ίδια του τα λόγια, έβγαλε από την τσέπη του την εφημερίδα της προηγούμενης, την έδωσε στον Χρίστο και συνέχισε την απλοϊκή αλλά λογική πολιτικοστρατιωτική του ανάλυση..

«Από που θέλεις να το συμπεράνω Χρίστο; Διαβάζω τι γίνεται 'κεί πέρα και κρίνω τα πραγματικά περιστατικά. Άνοιξε τις εφημερίδες και διάβασέ τες. Όλα τα γράφουν. Σου είπα βέβαια αυτά που αφορούν στη ρώσικη πλευρά. Άκουσε τώρα και τα χάλια των συμμάχων. Οι γάλλοι στρατιώτες δεν έχουν διάθεση να πολεμήσουν στην Ουκρανία, αλλά ούτε και τη δύναμη που χρειάζονται για ν' αντιμετωπίσουν το λεφούσι των μπολσεβίκων. Όλες οι μονάδες τους είναι μειωμένης σύνθεσης, με φαντάρους μεγάλης ηλικίας. Το μόνο που θέλουν οι γάλλοι, είναι να απολυθούν και να γυρίσουν στα σπίτια τους. Ονομάζουν ομάδα μεραρχιών ένα σύνολο δέκα χιλιάδων ανδρών, που δέκα χιλιάδες άνδρες, είναι μόνο η μια δική μας μεραρχία. Η αλήθεια λοιπόν είναι άλλη. Οι Γάλλοι δεν διαθέτουνε στο Νότο τη δύναμη που απαιτείται για να εκπληρώσουνε μόνοι τους την αποστολή που αναλάβανε. Τούτο φαίνεται καθαρά σε μια αναφορά του Γάλλου στρατηγού Φρανσέ ντ' Εσπρέ, αρχηγού των γάλλων στα Βαλκάνια.¹⁶ Ο

¹⁶ *Τα στρατεύματά μου δεν επαρκούσι προκειμένου να εισέλθωμε εις την παγωμένην αυτήν χώραν, ιδίως εν χειμώνι. Το πολύ θα ηδηνάμεθα να κρατήσωμεν την Οδησσόν και τους γειτνιαζοντας λιμένας.*

έμπειρος και έντιμος στρατηγός, έβλεπε τους γάλλους στρατιώτες να είναι κουρασμένοι από τον μακροχρόνιο πόλεμο μακριά από την πατρίδα τους και απρόθυμους να πολεμήσουνε. Σε μια χώρα που δεν τους θέλουν οι κάτοικοι, είναι βέβαιο πως θα τους δημιουργήσουν δυσάρεστες καταστάσεις. Ακόμη και μετά τον πηγαισμό του ελληνικού στρατού εκεί, πάλι η δύναμη των συμμάχων δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από πενήντα χιλιάδες. Οι μπολσεβίκοι είναι σε θέση να συγκεντρώσουν στη Ουκρανία, όσο στρατό θέλουνε και σ' ελάχιστο χρόνο, γιατί βρίσκονται στην πατρίδα τους και ο βαρύς χειμώνας τους είναι κάτι γνωστό, γιατί είναι τρόπος της ζωής τους.

Και το σπουδαιότερο Χρίστο, αυτοί θα πολεμούν για την πατρίδα τους και θα έχουν ηθικό, ενώ οι σύμμαχοι θα πολεμούν σε μια ξένη χώρα που οι κάτοικοι δεν τους θέλουν, θα τους θεωρούν εισβολείς έστω και αν μάχονται κατά των μπολσεβίκων.»

Ο Χρίστος, φάνηκε σκεπτικός. Έβλεπε πως ο Ανδρέας είχε δίκιο. Το φορτίο που είχε στ' αμπάρια του, μόνο στα χέρια των ντόπιων αντιφρονούντων θα είχανε κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα. Μα αυτή την γερμανική σημαία, τι διάβολο την ανακάτεψε.

«Καπετάνιε, πάμε κατά τον καφενέ να σε κεράσω ένα ζεστό τσάι. Έχω και τους άλλους δύο και θέλω να τους κεράσω και αυτούς κάτι. Μην ξεχνάς, σήμερα έχω και την

Αλλ' οφείλω να σας είπω ότι τα στρατεύματά μας... ...δυσαρέστως θα έβλεπον επιχειρήσεις ή κατάληψιν Ουκρανίας και Ρωσίας...

ονομαστική μου γιορτή. Στην Αμερική δεν γιορτάζουμε ονομαστικές γιορτές. Μόνο γενέθλια ξέρουμε. Είναι λίγο χαζό, μα έτσι γίνεται.»

Πήγαν στον καφενέ και κάθισαν. Σαν ήρθε ο σερβιτόρος ο Χρίστος του είπε να πάρει παραγγελία απ' όλους. Μετά έφερε την κουβέντα πάλι στο θέμα της Ουκρανίας.

«Ξάδελφε, πριν από λίγο μου είπες να πάω μέχρι την Οδησό με ελληνική σημαία κι εκεί να την αλλάξω και να υψώσω την γερμανική. Γιατί να το κάνω αυτό;»

Ο καπετάν Ανδρέας γέλασε πλατιά αλλά καλόκαρδα. Το γέλιο του δεν ήτανε ειρωνικό, όμως έκρυβε μια δόση πικρού χιούμορ. Από χτες διαπίστωνε πως ο Χρίστος καίτοι ήταν αξιωματικός ναυτικού στην πατρίδα του, δεν είχε μελετήσει την νοοτροπία των λαών και την πολιτική ιστορία του Πόντου. Άλλωστε τα γεγονότα τρέχανε τόσο γρήγορα. Του είπε λοιπόν, όσο πιο απλά μπορούσε, για να τον καταλαβαίνει τόσο ο Χρίστος όσο και ο Άρης με τον Λίω, που τόση ώρα παρακολουθούσαν χωρίς να μιλάνε.

«Χρίστο. Σου είπα ν' αλλάξεις σημαία και να σηκώσεις την γερμανική, γιατί η Γερμανία έχει υπογράψει χωριστές συνθήκες τόσο με τους συμμάχους όσο και με την Ρωσία, την Ουκρανία και την Κριμαία. Σήμερα ακόμη, παρά την παρουσία των γαλλικών στρατευμάτων στην Ουκρανία, υπάρχει γερμανικός στρατός παντού. Μέχρι να βρεις εσύ τους αντεπαναστάτες, έχοντας γερμανική σημαία, δεν πρόκειται να σε πειράξει κανένας. Οι γερμανοί τηρούνε αυστηρή ουδετερότητα. Με την αμερικάνικη ή ελληνική

σημαία, θα μαζέψεις κάμποσες ρώσικες οβίδες, μέχρι που στο τέλος δεν θα γλιτώσεις. Σίγουρα θα σε στείλουνε στο πάτο της Μαύρης Θάλασσας.»

Ο Χρίστος νευριασμένος τώρα, πλήρωσε τα γλυκά και ξαναφίλησε τον ξάδελφό του. Πήρε τους συντρόφους του και κίνησε για την άκατο του *PITA*. Όσα του είχε πει ο Ανδρέας, αν και τα γνώριζε δεν τα είχε αναλύσει. Στο Σικάγο είχε πιστέψει πως όλα θα ήτανε πάρα πολύ εύκολα και τότε αβασάνιστα δέχτηκε να ανακατευτεί σ' αυτή την ιστορία, βάζοντας και ολόκληρη την περιουσία του.

Απόκοντα πήρε και την μεγάλη απόφαση, να μη γυρίσει πίσω στην Αμερική. Ολομόναχος πια εκεί, χωρίς κανένα συγγενή, δεν τον κρατούσε τίποτε. Ακόμη τα εφόδια, δεν ήτανε υλικά συσκευασμένα σε εμπορευματοκιβώτια, που θα τα περίμενε κάποιος γνωστός παραλήπτης. Τότε δεν θα χρειαζότανε συνοδός. Θα τα στέλνανε ασυνόδευτα με κάποιο δελτίο αποστολής και με ένα λογαριασμό που θα πληρωνότανε με αντικαταβολή, ή μέσω κάποιας τράπεζας. Εκεί που πάνε τα υλικά, τίποτε απ' όλα αυτά δεν υπάρχει. Ούτε παραλήπτης, ούτε τάξη, αλλά κυρίως ούτε καμία ασφάλεια. Εκεί χάνει η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα. Μια εμπόλεμη, αβέβαιη κατάσταση που και αυτοί οι αντίπαλοι, ούτε προσδιορίζονται ούτε τους βλέπεις απέναντί σου. Ντόπιοι ουκρανοί, λευκοί και κόκκινοι ρώσοι, τσαρικοί του Ντενίκιν, μπολσεβίκοι του Βορά, αντιφρονούντες πετλιουριανοί και δεξιοί αντιφρονούντες του Βινιτσένκο. Ένα συμφυρμός τυχάρπαστων ιδεολόγων,

γνήσιων πατριωτών, αφελών μουζίκων, ελλήνων από τον Πόντο, εβραίων, γερμανών, πολωνών, συμφεροντολόγων γαιοκτημόνων, και άνεργων στρατιωτικών του μακαρίτη του Τσάρου. Όλοι αυτοί, σκοτώνουν και σκοτώνονται για το συμφέρον τους ή για τη ζωή τους. Και το χειρότερο απ' όλα, χωρίς κρατικές αρχές που να ασκούν εξουσία.

***Κ**αι στο καράβι τώρα τι γίνεται.. Ήδη από τους δώδεκα που φύγαμε, μείναμε οι δέκα. Ο Στήβεν και ο σύντροφός του, που είναι νεκροί πάνω στο κατάστρωμα περιμένοντας την κηδείά τους, μήπως είχαν κάποιο δίκιο; Πρέπει να σοβαρευτεί και ν' αλλάξει στάση σε πολλά θέματα. Δεν ξέρει ακόμη τι τον περιμένει, μα ότι και να είναι αυτό, ας μην τον βρει απροετοίμαστο. Πριν φύγει ας αρχίσει με το πλήρωμα. Θα βάλει τον Άρη στη μπάντα. Καλός για το εμπορικό ναυτικό, μα σ' αυτή την περιπέτεια, δεν τραβάει. Μετά θα ενημερώσει για όλα το πλήρωμα. Δεν θέλει να αδικήσει κανέναν. Πρέπει να κάνει μια καθαρή εξήγηση μαζί τους και όποιος θελήσει να τον ακολουθήσει ας το κάνει, όποιος δεν το θελήσει ας παραμείνει εδώ, στην Καλαμάτα και με το πρώτο καράβι ας επιστρέψει στην πατρίδα. Ο καπετάν Ανδρέας θα τον βοηθήσει σ' αυτό, να τους βρει ένα καράβι να γυρίσουν. Ο ίδιος θα συνεχίσει. Είναι καιρός πια ν' ακολουθήσει την συμβουλή του ξαδέρφου του. Απλός μαουνιέρης και μικρός караβοκύρης, μα προικισμένος με μια θαυμαστή ικανότητα και λογική να αναλύει τα γεγονότα και να συνθέτει προβλέψεις, που*

δύσκολα αυτός ο σπουδαγμένος θα μπορούσε να του την αμφισβητήσει. Θα έπρεπε να τον μιμηθεί. Να κάνει το ίδιο. Να βγάζει συμπεράσματα και να προβλέπει τα γεγονότα.

Αυτά σκεπτόταν σαν βάδιζαν προς την άκατο που την είχαν δέσει κοντά στο λιμεναρχείο. Όταν έφτασαν, ο Λίω την έσυρε δίπλα στη σκάλα και οι τρεις τους μπήκαν μέσα. Και ενώ ο Λίω τη οδηγούσε κατά το καράβι, που για λόγους ασφάλειας το είχαν αγκυροβολημένο λίγο έξω από το λιμάνι, ο Χρίστος δεν έπαψε να στριφογυρίζει τη συμβουλή του ξαδέρφου του συνέχεια στο μυαλό του, με μια επιμονή βασανιστική, που δεν τον άφηνε ούτε να την αγνοήσει, ούτε να την ξεχάσει και να ηρεμήσει.

Αυτή όμως η επίμονη βάσανος τον μουλάρωσε και τον έκανε να υποσχεθεί στον εαυτό του ότι θ' αλλάξει. Θα προσαρμοστεί με τις ανάγκες της αποστολής του και θα κάνει ότι μπορεί για να πετύχει. Ήρθε η ώρα για τις σπουδαίες αποφάσεις. Αμέσως, έπρεπε ν' αλλάξει πολλά.

Μέχρι να γυρίσουν οι τρεις άνδρες στο καράβι τους, ο Χρίστος είχε γίνει άλλος άνθρωπος. Τα λόγια του καπετάν Ανδρέα του είχανε στοιχίσει πάρα πολύ. Ένας απλοϊκός μαουνιέρης στη Καλαμάτα και τον είχε κάνει.. σκόνη.

Περισσότερο εντυπωσιάστηκε, που γι' αυτόν ο πόλεμος δεν ήταν παιχνίδι στο χάρτη, μα πραγματικό περιστατικό στην αλάνα, με παίκτες που αισθάνονται, που πονάνε και νοσταλγούν και ξαφνικά μεταλλάσσονται και γίνονται στρατιώτες και διακτινίζονται στα πεδία των μαχών της

Ευρώπης, της Ασίας, ή όπου αλλού χρειαστεί. Ο απλός μαουνιέρης το παίδευε γερά το μυαλουδάκι του και η λογική του είχε αρχές που δεν τις ξεχνούσε.

Τον φαντάστηκε τότε να του λέγει.. *Ξάδερφε, ζύπνα από το λήθαργο της αμερικάνικης αμεριμνησιάς σου.*

Ενημερώσου και αντιμετώπισε με πολλή σοβαρότητα τα προβλήματα που σε περιμένουν. Αλλά κυρίως σκέψου. Ανάλυσε και σύνθεσε πάλι, όλες τις καταστάσεις που σε έχουν κυκλώσει, από τα κοντινά στα μακρινά. Από το καράβι σου μέχρι την διεθνή πολιτική και τη στρατιωτική σκηνή και τότε πήγαινε στη χώρα που σε περιμένει, ανάλυσε κι εκεί όλες τις πληροφορίες που έχεις και αναζήτα και άλλες, όσες πιο πολλές μπορείς. Και τότε βγάλε τα δικά σου συμπεράσματα και μετά πάρε τις αποφάσεις σου.

Τα τελευταία τρία χρόνια στο Σικάγο, πίστευε πως ο πρόεδρος Ουίλσον, εφάρμοζε για τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο σωστή πολιτική. Τώρα αρχίζει ν' αμφιβάλλει αν η μεταπολεμική στάση του προέδρου ήταν ορθή. Γιατί ενώ κοβότανε κατά των μπολσεβίκων, τελικά δεν έστειλε στρατό στη Ν. Ρωσία, αλλά μόνο στη Γαλλία και όταν πια εκεί δεν χρειαζόταν. Γιατί; Μόνο και μόνο να καθίσει στο συνέδριο της ειρήνης στο Παρίσι;

Δεν αποκλείεται, όλα αυτά που είπε ο δάσκαλος περί εβραίων να είναι αληθινά. Τι να ζητούσε ο Τρότσκι στην καπιταλιστική Αμερική και τι συζήτησε; Ακόμη, τι έχει συμφωνήσει με τα γεράκια; Είναι βεβαιωμένο, πως την πολιτική του Ουίλσον για όλα τα στρατιωτικά θέματα την

καθόριζε η σχολή πολέμου των ΗΠΑ, με την οποία καθημερινά επικοινωνούσε.

"Να τους πάρει ο διάβολος όλους και να τους σηκώσει."
 ..μουρμουρίζει. Σήμερα, ανήμερα στη γιορτή του, και ο Ανδρέας τον έκανε ν' αγριέψει. Όλοι του φταίνε και όλα τον ενοχλούν. Του φταίνε οι πολιτικοί για την πρόστυχη και φιλόδοξη πολιτική τους. Του φταίνε οι στρατιωτικοί, που ενώ έχουν σπουδάσει τον πόλεμο, δεν εισηγούνται ορθολογικές συμβουλές στην υπεύθυνη κυβέρνηση, αλλά το σπουδαιότερο, που ανέχονται κάποιο άμυαλο πολιτικό να τους παρασύρει σε επικίνδυνες και καμιά φορά, σε καταστρεπτικές πολεμικές επιχειρήσεις. Τώρα και οι δύο του φταίνε, για την απάνθρωπη στάση και συμπεριφορά τους προς τον απλό άνθρωπο. Τον όποιο πολίτη, το ρώσο, τον αμερικάνο, τον έλληνα ή το γάλλο, που δεν ζητάει τίποτε πιο πολύ από μια ζωή ήσυχη, μια απλή ανθρώπινη ζωή. Όλοι το ίδιο πονάνε, το ίδιο αγαπάνε τη πατρίδα τους και την θέλουνε λεύτερη. Ο ίδιος ο Τρότσκι είχε πει, πως *"..οι άνθρωποι και τα κόμματα είναι ηρωικά ή γελοία, όχι από μόνα και καθαυτά, μα από τη στάση τους απέναντι στις περιστάσεις.."*

Πήγε στο γραφείο του κυβερνήτη με τον Άρη και είπε στο Λίω, τον πιστικό του, να ειδοποιήσει όλους τους άνδρες του πληρώματος, να βρίσκονται στην τραπεζαρία του πλοίου, σε μισή ώρα. Στη συνέχεια σαν έμεινε μόνος με τον Άρη, του είπε σε φιλικό τόνο.

«Άρη, λυπάμαι που σε παρέσυρα σε μία περιπέτεια που

κανείς μας δεν περίμενε. Στο Σικάγο, πίστευα πως αυτό το ταξίδι θα ήταν μια ευχάριστη κρουαζιέρα, που θα γέμιζε το χρόνο και τη μοναξιά μας. Χτες παρά λίγο να χάσουμε και οι δύο τη ζωή μας. Σήμερα άκουσες τι μας περιμένει στην Ουκρανία. Από αυτή την στιγμή, θα με βρεις τελείως αλλαγμένο. Δεν θα ωραιοποιήσω τα πράγματα. Τώρα που θα μαζευτεί το πλήρωμα, θα τους ειπώ την αλήθεια. Δεν θα τ' ακούσεις εσύ ιδιαιτέρως. Εδώ σου λέγω μόνο, πως οι δικοί μας ρόλοι αντιστρέφονται. Κρατώ την διοίκηση του πλοίου και αναλαμβάνεις τη θέση του ύπαρχου.»

«Χαίρω για τα.. καλά νέα και την.. υπαρχηγία. Χρίστο ας μην κοροϊδευόμαστε. Εσύ είσαι ο πλοιοκτήτης και το καπετανλίκι σου ανήκε από την αρχή. Δεν με πειράζει η αλλαγή και σου λέγω.. την περίμενα πολύ νωρίτερα.»

Ο Χρίστος του έδωσε τη μια από τις δύο κούπες καφέ που ετοιμάζε όσο μιλούσαν.

«Ευχαριστώ Άρη. Ήξερα πως θα είχες κατανόηση.»

Δεν πρόλαβαν να τελειώσουν τον καφέ τους κι ένας χτύπος στη πόρτα έκανε τον Χρίστο ν' απαντήσει με ένα.. εμπρός. Η πόρτα άνοιξε και στο άνοιγμα φάνηκε ο Λίω.

«Καπετάνιε, είμαστε έτοιμοι.»

Ο Χρίστος διάλεξε ένα ντοσιέ από το γραφείο και βάδισε κατά την πόρτα λέγοντας στο Λίω.

«Εντάξει γίγαντα.. ερχόμαστε.»

Όταν μπήκαν στην τραπεζαρία, οι υπόλοιποι από το πλήρωμα σηκώθηκαν όρθιοι και με αντιπρόσωπο τον πρώτο μηχανικό του έκαναν ένα μικρό δώρο και του ευχη-

θήκανε *χρόνια πολλά* για την ονομαστική του γιορτή.

Ο Χρίστος την θεώρησε πιο πολύ σαν πράξη αβροφροσύνης, ίσως λίγο απολογητική για όλα τα χτεσινά που συνέβησαν, μα πάντως αρκετά ευγενική. Χαμογέλασε και τους ευχήθηκε με τη σειρά του *καλά Χριστούγεννα* και τους ένευσε με το δεξί του χέρι να καθίσουν. Όταν αυτό έγινε κι επεκράτησε ησυχία, με βαθιά φωνή και φανερή την συγκίνηση του, είπε..

«Αφήσαμε το Σικάγο πριν από τρεις περίπου μήνες. Σε αυτό το χρονικό διάστημα διασχίσαμε τον Ατλαντικό και τη Μεσόγειο και οι σχέσεις μεταξύ μας ήτανε πολύ καλές. Δυστυχώς εχτές, ένα δυσάρεστο γεγονός για το οποίο δεν σας καταλογίζω ευθύνες, ήρθε να σκιάσει το κλίμα των καλών σχέσεων που είχαμε. Δύο συνάδελφοί μας, δεν είναι απόψε μαζί μας. Λυπάμαι ιδιαίτερα γιατί και τους δύο, εγώ τους θεωρούσα συντρόφους σε μια κοινή προσπάθεια. Να τους θυμόμαστε για πάντα και να διδασκόμαστε από το αποτέλεσμα της ενέργειας αυτής. Το απόγευμα που θα βγούμε στ' ανοιχτά, θα τους κηδέψουμε.

Ακόμη, θέλω να σας ενημερώσω για την νέα κατάσταση που επικρατεί στο πλοίο. Η παλιά πλοιοκτήτρια εταιρεία, που ήτανε και ιδιοκτήτρια του φορτίου, πούλησε το καράβι μαζί με όλο το φορτίο του, σε άλλον ιδιοκτήτη. Ο νέος ιδιοκτήτης του πλοίου σας ομιλεί και από σήμερα αναλαμβάνω ο ίδιος την διακυβέρνηση του πλοίου. Σαν ύπαρχο προσέλαβα τον γνωστό σας υποπλοίαρχο Άρη Φωκά, τον οποίον θα υπακούτε και θα του απονέμετε τον

σεβασμό που του αρμόζει από την θέση του αυτή.

Το όνομα του πλοίου είναι πλέον ΡΙΤΑ και έχω εδώ ετοιμάσει καινούριες συμβάσεις για τον καθένα σας. Οι όροι παραμένουν ίδιοι, εκτός από το μηνιαίο μισθό, που από αυτή την στιγμή διπλασιάζεται, για όσους θελήσουν να υπογράψουν και να συνεχίσουν το ταξίδι με το ΡΙΤΑ, προς τον Εύξεινο Πόντο. Αν κάποιος δεν θελήσει να υπογράψει, τότε θα ξεμπαρκάρει εδώ. Από την Καλαμάτα, η εταιρεία θα εξασφαλίσει την επιστροφή του στις ΗΠΑ. Αυτά είχα εγώ. Περιμένω τώρα τις δικές σας ερωτήσεις.»

Χαμόγελα και χειρονομίες ικανοποίησης ήτανε οι εκδηλώσεις όλων, σαν ακούσανε πως ο νέος ιδιοκτήτης τους διπλασίαζε το μισθό. Δεν είχαν ερωτήσεις. Όλα είχαν τακτοποιηθεί. Το μόνο αίτημα που μπορούσαν όλοι να προβάλουν, το ικανοποίησε ο καπετάνιος με τον καλύτερο τρόπο. Έτσι υπογράψανε και δηλώσανε πως θα μένανε στο ΡΙΤΑ, όπου και αν ήθελε να πάει. Η συγκέντρωση λύθηκε και οι δύο καπεταναίοι, παλιός και νέος φύγανε, ενώ οι υπόλοιποι πήγανε στα πόστα τους.

*Το α/π ΡΙΤΑ έξω
από το λιμάνι της
Καλαμάτας.*

*Που πας καραβάκι με τέτοιο καιρό;
Σε μάχεται η θάλασσα, δεν την φοβάσαι;
Ανέμοι σφυρίζουν και πέφτει νερό.
Πού πας καραβάκι με τέτοιο καιρό;*

I. Πολέμης

Στις τρεις η ώρα μετά το φαγητό, το καράβι άφησε αγκυροβόλιο του και έπλεε στα νερά της Μεσσηνιακής Μάνης. Ο Χρίστος παρακολουθούσε από τη γέφυρα τα μανιάτικα παράλια, όπως τα είχε γνωρίσει μέσα από το μικρό καραβόσκαρο του καπετάν Ανδρέα, στο ταξίδι τους μέχρι το Κούμανι. Αυτά τα άγρια βουνά τα είχαν πατήσει οι πρόγονοί του και τα είχαν ποτίσει με ιδρώτα κι αίμα. Σαν φέρανε βόλτα τις Κιτριές, φάνηκε η Καρδαμύλη και όλα τ' άλλα χωριά μέχρι την Τραχήλα. Πιο κάτω δεν είχε πάει. Μακάρι να ξαναγυρίσει και να γνωρίσει και την υπόλοιπη Μάνη. Τυχεροί όσοι γνώρισαν αυτή τη γη του ήλιου, τη λιθόσπαρτη και την ποτισμένη με αίμα.

Κράτησε παράλληλη πορεία με την ακτή και υπολόγισε να έχουν φτάσει στ' ακρωτήριο του Ταίναρου, αργά το βράδυ. Ο ουρανός ήταν βαρύς μα δεν φυσούσε. Η πρωινή λιακάδα είχε δώσει τη θέση της σε ένα μουντό γκριζο ουρανό που ανάγκαζε την ακύμαντη θάλασσα να παίρνει βαριά σκούρα χρώματα. Πριν τους πιάσει το σκοτάδι και δεν βλέπανε τίποτε, σκέφτηκε να ξεπληρώσει το χρέος του προς τους δύο ατυχείς συντρόφους. Δεν τους κρατούσε

κακία για ότι έγινε. Μόνο λυπήθηκε αληθινά.

Φώναξε τον Λίω και του είπε να μεριμνήσει και να φέρουν τους δύο νεκρούς στο κατάστρωμα και να έρθουν όλοι επάνω πλην του δεύτερου μηχανικού. Σ'αυτόν έδωσε ο ίδιος οδηγίες από το κανάλι ενδοσυνεννόησης. Άφησε τον Πρατ στο τιμόνι και ο ίδιος κατέβηκε στην καμπίνα του και πήρε από το κομοδίνο ένα προσευχητάρι. Σαν βγήκε στο κατάστρωμα, ο Λίω τα είχε κανονίσει όλα. Οι δύο κάσες, σκεπασμένες με την αμερικανική σημαία, στηρίζονταν με τα πόδια στην κουπαστή και το κεφάλι σε δύο άλλα κενά κιβώτια εμπορευμάτων. Όλοι οι άνδρες σιωπηλοί μέσα στο κρύο με φανερή την συγκίνησή τους, περιμένανε σε παράταξη να ιδούνε τη συνέχεια.

Ο Χρίστος άνοιξε το προσευχητάρι στον κατάλληλο ψαλμό και αφού είπε μερικά καλά λόγια για τους δύο νεκρούς και για την έννοια του.. *"ο νεκρός δεδικαίωται.."* στον επάνω κόσμο και ότι όλοι πλέον θα κριθούμε κατά την ανάσταση των νεκρών, άρχισε να διαβάζει την σχετική περικοπή, που είχε επισημάνει λίγο πιο πριν.. *"άμωμοι εν οδώ αλληλούια.."* και κατέληξε με το *"αιωνία η μνήμη."* Τότε έκανε νόημα στο Λίω να σπρώξει τα δύο φέρετρα προς την θάλασσα. Ο Λίω συμμορφώθηκε με την εντολή και όλοι αναλογιστήκανε πως το ατμόπλοιο *PITA* πλέον, ταξίδευε με πλήρωμα δύο ανθρώπων λιγότερους απ' όσους είχε, σαν έφυγε από το Σικάγο. Όταν γυρίσανε στα πόστα τους είχε πια νυχτώσει. Ο αυτόματος, είχε ανάψει τα φώτα στο κατάστρωμα και στη γέφυρα.

Με το σκοτάδι απλωμένο, χάσανε την οπτική επαφή με μανιάτικα παράλια. Που και που στο βάθος, μερικά μικρά φωτάκια τρεμοσβήγανε και μαρτυρούσανε την θέση κάποιου από τα μανιατοχώρια. Προχωρούσαν πια με τους ναυτικούς χάρτες και τα όργανα και όσο πλησίαζαν στο Ταίναρο, τόσο και νιώθανε τον άνεμο να δυναμώνει και την θάλασσα ν' αγριεύει. Ο Χρίστος κόλλησε το πρόσωπό του στο κρύσταλλο του παραθύρου στο κυβερνείο και κοίταξε προς τα έξω. Τίποτε δεν φαινόταν. Θυμήθηκε την ιστορία του Μαυρομιχάλη που του διηγήθηκε ο καπετάν Ανδρέας. Εδώ, σ' αυτά τα νερά βυθίστηκε το καράβι που τον έφερνε από την Ανατολική Θράκη. Έξω από τ' Άλικα. Υπάρχει κι ένα τραγούδι για τους μανιάτικους κάβους. Είναι το τραγούδι του φόβου. Πολλοί καπεταναίοι το απαγγέλλουν, ενώ άλλοι το τραγουδούν.

*Από τον κάβο Ματαπά, σαράντα μίλια αλαργινά.
Κι' από τον κάβο Γκρόσσο, σαράντα κι' άλλο τόσο.*

"Δεν βαριέσαι.. τα καράβια τους τότε ήτανε μικρά ξύλινα ιστιοφόρα, που θα τρόμαζε η ψυχή σου σαν έμπαινες μέσα. Σαν εκείνο το караβόσκαρο του καπετάν Ανδρέα. Τώρα τα καράβια είναι ατμοκίνητα, μεγάλα και ικανά να ταξιδεύουν για μήνες μόνα τους, χωρίς ανεφοδιασμό και να περνάνε τον ωκεανό. Ότι και να κάνει, τη νύχτα πρώτα ο Θεός, θα πλεύουμε στο Μυρτώο πέλαγο."

Δίπλα του σκυμμένος πάνω από τους ναυτικούς χάρτες, ο Άρης συνέχεια μέτραγε γωνίες, υπολόγιζε ταχύτητες και

χάραζε γραμμές πορείας. Ο Χρίστος, του έριξε μια λοξή ματιά και του είπε..

«Υπαρχε, ακούω τον αέρα να σφυρίζει και τον νιώθω να μας πλευροκοπά αριστερά. Ξέρεις τι λένε εδώ οι ναυτικοί για τον αέρα του καβομαλλιά;»

«Εδώ, στην έχω στημένη καπετάνιε. Δεν μου ξεφεύγεις. Την έχω κι εγώ ακούσει την ιστορία. Πως δεν είναι τάχα ένας κοινός άνεμος, αλλά είναι στοιχειό, που κατεβαίνει από το βράχο της Μάνης και λυσοσομανά μεσοπέλαγα..»

«Ακριβώς, κοίταξε λοιπόν να τον λάβεις υπ' όψιν σου στους υπολογισμούς και να κάνεις διόρθωση πορείας.»

«Μην ανησυχείς καπετάνιε. Το έχω ήδη κάνει. Έλα να μοιράσουμε τώρα την νύχτα και να τον πάρουμε λίγο μέχρι να ξημερώσει. Έχεις κουραστεί σήμερα. Πήγαινε να ησυχάσεις πρώτος και ότι ώρα ξυπνήσεις, έλα να με αντικαταστήσεις.»

«Εντάξει, ας γίνει κι έτσι. Πηγαίνω τότε κι ελπίζω να μην έχουμε παραπράγουδα στη διάρκεια της νύχτας.»

Με αναμμένα όλα τα φώτα στην καμπίνα του, ο Χρίστος έμεινε άυπνος σχεδόν όλη τη νύχτα. Είχε να ετοιμάσει ένα πρόγραμμα ταχείας ενημέρωσης όλου του προσωπικού, σχετικά με το φορτίο που είχανε στ' αμπάρια, με τον τρόπο που θα χειριζόντουσαν τα βασικά φορητά όπλα και τα δύο κύρια ομαδικά.. το πολυβόλο και τον όλμο. Ακόμη ήθελε να τους μιλήσει για τα τυποποιημένα γεμίσματα, τις νάρκες και τις παγίδες, για όλες τις εκρηκτικές ύλες και πως θα μπορούσαν με κάθε μια, να κάνουνε σαμποτάζ

και στην ανάγκη, πως θα μπορούσαν ν' ανατινάξουνε και να καταβυθίσουνε και το καράβι τους ακόμη, το *PITA*.

Αυτό βέβαια, ίσως να ήτανε μια σκέψη τολμηρή, μα στο πόλεμο πηγαίνανε και αυτούς τους ανθρώπους τώρα, τους έβλεπε σαν συντρόφους και όχι σαν απλούς ναυτεργάτες. Πηγαίνανε μαζί σε μια άγνωστη χώρα, με τον κίνδυνο κοινό και κοινή την τύχη που τους περίμενε. Έπρεπε να τα ξέρουν και να τα περιμένουν όλα. Έτσι πρώτος αυτός, στρώθηκε στη δουλειά. Κατέβασε κανονισμούς, έβγαλε τις παλιές σημειώσεις του, από το στρατιωτικό σχολείο εφαρμογής που είχε περάσει σαν πεζοναύτης, έφτιαξε σκίτσα και έγραψε οδηγίες. Ήθελε να εκπαιδεύσει όσο γινόταν και την τελευταία στιγμή, το μικρό εθελοντικό στρατό του. Να τους αναπτύξει όσο γινότανε το αίσθημα της αυτοσυντήρησης και τη δύναμη της συνεργασίας με τον σύντροφο, αλλά κυρίως να τους κάνει να εννοήσουνε πως δεν τους πήγαινε σαν πρόβατα στη σφαγή. Ήθελε να τους εμπνεύσει να παίρνουνε πρωτοβουλία σε περίπτωση κινδύνου και να μην διστάσουν να πουλήσουν ακριβά το τομάρι τους. Σαν τέλειωσε, κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα κόντευε τέσσερις. *"Πρέπει να αντικαταστήσω τον Άρη."* σκέφτηκε. Τ' άφησε όλα και πήγε κατά το πιλοτήριο.

«Καλημέρα ύπαρχε, που βρισκόμαστε;»

«Ανάμεσα στα Κύθηρα και την Ελαφώνησο. Πλέουμε όλο Ανατολικά. Κράτα ευθεία και σε καμιά ώρα θα φανεί στ' αριστερά σου ο φάρος στ' ακρωτήρι Ζόμπολο.

«Το υπέθεσα, από το μπότζι στα πλευρά μας. Δείξε μου,

που έχεις τα στοιχεία πλεύσης και πήγαινε να ησυχάσεις κι εσύ λίγο.»

«Εντάξει καπετάνιε. Η πορεία και οι διορθώσεις όλες, είναι περασμένες στο χάρτη. Αν ιδείς κάποια απότομη αλλαγή στον άνεμο και επιμένει, χτύπα μου το κουδούνι να έρθω να σε βοηθήσω.»

Ο Άρης έφυγε και πήγε κατά τη δική του καμπίνα. Στο δρόμο του συνάντησε τον α΄ μηχανικό. Πήγαινε για ύπνο. Είχε κάνει λίγο πριν, *σκάντζα βάρδια*, με τον δεύτερο.

«Υπαρχε, τώρα πας κι εσύ για ύπνο; Τις μικρές ώρες; Σε πιο ξενυχτάδικο το διασκεδάζεις απόψε;»

«Καπετάνιε με πειράζεις. Θα σου το πω όμως. Εκεί που το διασκεδάζεις κι εσύ. Άντε τώρα, καλό ξημέρωμα.»

Και με αυτά τα λόγια πήγανε και οι δύο για την καμπίνα τους, ικανοποιημένοι για την νυχτερινή τους διασκέδαση.

Ο Χρίστος, μόνος στη γέφυρα κοίταξε όλα τα στοιχεία που του είχε αφήσει ο ύπαρχος. Καθάρισε τα κρύσταλλα και κοίταξε έξω αριστερά του. Τίποτε δεν φαινόταν. Ας μην βιάζεται για το φάρο στο Ζόμπολο. Η φιλοσοφία του καπετάνιου στο πηδάλιο, είναι η υπομονή. Το καράβι έχει τη δική του ταχύτητα και δεν το ενδιαφέρει αν βιάζεται ο καπετάνιος. Τότε και ο Χρίστος για να περάσει η ώρα του, άρχισε να σκέπτεται τα διάφορα συμβάντα της ζωής του. Έτσι κατόρθωσε να ξεγελάσει κάπου μια ώρα πορείας, οπότε ξαφνικά με μεγάλη του ικανοποίηση, είδε εμπρός αριστερά, το φάρο στο Ζόμπολο, στο νοτιότερο σημείο

της ηπειρωτικής Ελλάδας, να του στέλνει σε κανονικά χρονικά διαστήματα, τις φωτεινές του δέσμες. Διασκέδαζε να τον βλέπει να ξεμακραίνει σιγά σιγά και να μένει πίσω. Μετά από μια ώρα περίπου φάνηκε ο δεύτερος φάρος πάνω στο ακρωτήρι Μαλέας. Σταθερά τότε, άρχισε να περιστρέφει το πηδάλιο αριστερά, μέχρι που έφερε την πυξίδα στη γωνία που του είχε προκαθορίσει ο Άρης. Με τη σειρά του και ο φάρος αυτός, άρχισε να ξεμένει πίσω του, μέχρι που σε λίγο χάθηκε ολότελα. Είδε στο χάρτη, πως τώρα είχε πλώρη για το Σούνιο.

Στα δεξιά του είχε αρχίσει να χαράζει και δειλά δειλά φάνηκε να έρχεται η καινούργια μέρα. Μετά από λίγο, ο Χρίστος το περίμενε, έφτασε ο Λίω κρατώντας ένα δίσκο, μ' ένα τσαγερό με τσάι και βουτήματα. Από δική του πρωτοβουλία ο γίγαντας, δεν άφηνε το μάγειρα ή τον καμαρότο να ετοιμάσουν το πρόγευμα του καπετάνιου. Ήτανε ιδιαίτερη φροντίδα του Λίω; ή από μόνος του ο γίγαντας φοβόταν κάτι άλλο; Ο Χρίστος πάντως εισέπραττε αυτό το ενδιαφέρον και του το ανταπέδιδε με ιδιαίτερη αγάπη που του έδειχνε καθημερινά.

«Λίω, πάρε το πηδάλιο και κράτα το στην ίδια γωνία για δύο ώρες. Μόνο σαν βλέπεις στεριά μπροστά ή καράβι, θα μου βάζεις μιά φωνή.»

Δεν χρειάστηκε να περάσουν οι δύο ώρες για να τον φωνάξει ο Λίω. Ο Άρης, σαν ξημέρωσε, σηκώθηκε και κίνησε κατά τη γέφυρα. Έφτασε και ανέλαβε το πόστο του και ο Χρίστος μπόρεσε να απολαύσει το πρωινό του.

Δύο μέρες και δύο νύχτες περάσανε έτσι. Η τύχη τους βοήθησε και το Αιγαίο είχε τις καλές του. Ούτε μπουρίνια ούτε φουσκοθαλασσιές. Ταξίδευαν και είχανε ένα ωραίο μεσογειακό καιρό με καθαρό ουρανό και λαμπερό ήλιο. Πετύχανε το Αιγαίο στις χαρές του. Σ' αυτό το διήμερο είχε την ευκαιρία να ξαναφέρει στη μνήμη του παλαιές ιστορίες, που πρόθυμος ο παππούς του ο Χρίστος του διηγιότανε για το Αιγαίο, γι' αυτή τη γαλάζια ελληνική θάλασσα, την όμορφη και χιλιοτραγουδισμένη, με τις τρεις χιλιάδες νησιά της, που κάνουν δίκαια την Ελλάδα να φαντάζει μια νησιώτικη χώρα. Τα νησιά του Αιγαίου δεχτήκανε την επίδραση των πολιτισμών τριών ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Η δυνατότητα των ελλήνων να αφομοιώνουν επιλεκτικά στοιχεία των πολιτισμών αυτών, τους έδωσε την δυνατότητα να δημιουργήσουν στη θάλασσα αυτή, έναν από τους πιο σημαντικούς πολιτισμούς της ανθρωπότητας, με κύριο εκφραστή τον ελληνικό νησιώτικο πολιτισμό. Στα νησιά, αλλά και στις παράκτιες περιοχές του Αιγαίου, έλαμψε η ποίηση, ο ιστορικός λόγος και η φιλοσοφική σκέψη και ανθίσανε οι θετικές επιστήμες. Εδώ ακόμη φανήκανε κατά καιρούς, μεγάλες πνευματικές μορφές, σαν τον Όμηρο, τον Πυθαγόρα, τον Ηράκλειτο, τον Θαλή, την Σαπφώ και άλλους πολλούς.

Και οι τωρινοί έλληνες γεννημένοι και μεγαλωμένοι σ' αυτό το χώρο, έχουν άμεσα συνδέσει την θρησκευτικότητά τους με το υγρό στοιχείο. Μία από τις πιο γνωστές

γιορτές, είναι και αυτή των Θεοφανίων, που γίνεται ο αγιασμός των νερών και περιλαμβάνει το βάπτισμα του Σταυρού στη θάλασσα.

Στη Σκύρο απ' έξω, κράτησαν για μια ολόκληρη μέρα. Εδώ ο Χρίστος τους διηγήθηκε την ιστορία του Αχιλλέα. Κοντά στο λιμάνι Αχίλλειο, υπάρχει ένα γραφικό λιμανάκι που οι ντόπιοι το λένε "Νυφί". Κάποτε το έλεγαν όρμο Νηρέα και Νύμφης. Εδώ είχε εγκαταστήσει ο Νηρέας τις θυγατέρες του τις Νηρηίδες. Ανάμεσα σ' αυτές, λέει η παράδοση, κρύφτηκε ο Αχιλλέας, ντυμένος σα νύμφη, για να μην πάει στο τρωικό πόλεμο. Τον ανακάλυψε όμως ο Οδυσσέας, από τα τριχωτά χέρια και τον πήρε στην Τροία.

Ακόμη ο Χρίστος τους ανέπτυξε το πρόγραμμα του και όλοι δείχνανε ενδιαφέρον και προθυμία να μάθουν αυτά τα πράγματα, για τα οποία τόσα πολλά είχαν ακούσει, μα μόνο ένας ή δύο που είχαν υπηρετήσει στο στρατό, τα είχαν ιδεί και χειριστεί. Όλοι πιάσανε στα χέρια τους τα περίστροφα Σμιθ-Ουέσον και ο Χρίστος τους ενθάρρυνε όλους να πυροβολήσουν. Το ίδιο έκανε με τα ατομικά τυφέκια και ύστερα ήλθε η σειρά και των ομαδικών όπλων. Των πολυβόλων και των όλμων. Τους εξήγησε της δυνατότητες και τις ιδιότητες κάθε όπλου και πως πρέπει να τις εκμεταλλεύονται ανάλογα με την κατάσταση που αντιμετωπίζουν. Τους έβαλε να κάνουν όλοι βολές, και να αλλάξουν γεμιστήρες. Το ίδιο και με τον όλμο. Πως θα βάζουν τα γεμίσματα και πως θα αφήνουν το βλήμα στο σωλήνα. Για καλύτερη προστασία, τους χώρισε σε ζευ-

γάρια και τους είπε πως από τη στιγμή εκείνη, που ο κάθε ένας είχε τον σύντροφο του, θα δρούσαν μαζί και πάντα θ' αλληλοϋποστηρίζονταν.

Στη συνέχεια, τους έδωσε να πιάσουν όλοι από ένα φυσίγγι δυναμίτιδας. Τους εξήγησε τι ιδιότητες έχει και πως μπορούμε να προκαλούμε την έκρηξή της. Τους έδωσε ακόμη στα χέρια τους, τα πυροδοτικά σχοινιά που είχε την εποχή εκείνη ο αμερικανικός στρατός. Τους έδειξε αυτά που καίγονται και αυτό που εκρήγνυται. Τους έβαλε όλους να προετοιμάσουν ένα γέμισμα, βάζοντάς του ένα πυροκροτητή. Μετά τους ζήτησε να το ανάψουν και να το πετάξουν στη θάλασσα.

«Εδώ χρειάζεται προσοχή, μην από λάθος ανάψετε αυτό που εκρήγνυται αντί του άλλου που καίγεται. Με τις εκρηκτικές ύλες πρέπει να εργαζόσαστε με πολλή προσοχή. Ο χειρισμός τους είναι ασφαλής, αλλά δεν συγχωρούνε λάθη. Εδώ, δεν υπάρχει περιθώριο για δεύτερο λάθος. Το πρώτο λάθος σας, θα είναι και το τελευταίο.»

Στο τέλος χάρισε σε όλους από ένα περιστροφικό με δύο κουτιά σφαίρες, λέγοντάς τους.

«Είναι για την προσωπική σας ασφάλεια κι εύχομαι να μην χρειαστεί να τα χρησιμοποιήσετε.»

Και τότε, στην ψυχή αυτών των ανθρώπων, που σπάνια τους είχε συμβεί, άλλος άνθρωπος να τους υπολογίσει τόσο, ώστε να τους εμπιστευθεί και να τους χαρίσει ένα πιστόλι με φυσίγγια, συνέβη κάτι πρωτόγνωρο. Όλοι τους νιώσανε διαφορετικά. Η ψυχή τους μαλάκωσε. Αισθανθή-

κανε για τον καπετάνιο τους μια αγάπη απέραντη και μια αφοσίωση που δεν είχαν νιώσει για κανέναν άλλον στο παρελθόν. Τον θεώρησαν εκτός από καπετάνιο και σαν τον φυσικό τους ηγέτορα που έπρεπε να τον υπακούουν και να τον βοηθάνε, για να γυρίσουν όλοι αχτύπητοι από την περιπέτεια που δέχτηκαν να βιώσουν μαζί του. Την ίδια όμως στιγμή νιώσανε και την ύπαρξη ενός κινδύνου αθέατου να πλανιέται πάνω από τα κεφάλια τους. Ενός κινδύνου απροσδιόριστου, από τον οποίο μόνο ο καπετάνιος φρόντιζε να τούς προστατεύει με την εκπαίδευση, αλλά και κάνοντάς τους δυνατούς με τις γνώσεις που τους μετέδιδε. *Η γνώση είναι δύναμη*, τους είπε.

Το ξημέρωμα της τρίτης ημέρας ενώ όλοι κοιμόντουσαν σήμανε συναγερμό. Δεν είχε ειδοποιήσει κανέναν, ούτε και τον ύπαρχο. Ήθελε να είναι πραγματικός συναγερμός. Έριξε στη θάλασσα εκρηκτικά με εγκαίροφλεγείς πυροκροτητές, που ο ίδιος τους είχε ρυθμίσει την πυροδότηση.

Έβαλε την σειρήνα να κτυπά το σήμα του συναγερμού και τότε αρχίσανε οι κρότοι των εκρήξεων. Όλοι βγήκανε μη ξέροντας τι συμβαίνει και έτρεχαν αριστερά και δεξιά στο κατάστρωμα, ψάχνοντας να τον βρουν. Μερικοί από αυτούς κρατούσαν τα περιστροφά που τους είχε χαρίσει, άλλοι φορούσανε χλαίνες άλλοι δεν είχανε προλάβει να φορέσουν ούτε άρβυλα. Πιστέψανε πως ο εχθρός έφτασε και βγήκανε στο κατάστρωμα να τον αντιμετωπίσουν.

Με την έκρηξη και του τελευταίου κιβωτίου, έκανε ο Χρίστος την εμφάνισή του στο κατάστρωμα σοβαρός και

τους είπε:

«Ήταν άσκηση. Πηγαίνετε να ντυθείτε και στις δέκα ραντεβού στη τραπεζαρία. Θα γίνει κριτική της άσκησης.»

Εκεί, τους εξήγησε τα σφάλματα που έγιναν και ποία ήταν η σωστή ενέργεια που έπρεπε να γίνει.. Στο βάθος όμως ήτανε πολύ ευχαριστημένος. Ήθελε αυτοί οι δέκα άνθρωποι να δεθούν μεταξύ τους και να δρουν σαν ομάδα, που έχουν κοινή αποστολή αλλά και κοινούς κινδύνους.

Στη Σκύρο μέινανε και την ημέρα του συναγερμού και τους έβαλε όλους να στήσουνε το πολυβόλο και τον όλμο και να ρίξουνε. Επέμεινε πολύ στη ρίψη της χειροβομβίδας και στη σωστή χρήση του περιστρόφου.

«Δεν χρειάζεται να καθυστερείτε στη σκόπευση. Η σκόπευση με το πιστόλι θα γίνεται σαν από ένστικτο. Σαν να δείχνετε το στόχο με το δείκτη του χεριού σας και θα πυροβολείτε. Επιζεί αυτός που θα πυροβολήσει πρώτος.» Την άλλη μέρα πρωί πρωί, βάλανε πλώρη για την είσοδο των στενών. Ο ασυρματιστής είχε πιάσει ένα σήμα από την Θεσσαλονίκη και του το έφερε γεμάτος χαρά. Ήταν στην ελληνική και ανέφερε ότι στις 2-1-1919, δύο πλοία το "tigre" και το "normadie", θα φτάνανε στη Σκάλα Σταυρού για να παραλάβουνε τμήματα του 34 Σ. Πεζικού.

«Περίφημα *μαρκόνι*. Έχεις ένα μισθό *πριμ*. Είναι το καλύτερο δώρο που μπορούσες να μου κάνεις για την πρωτοχρονιά. Στις 3 Ιανουαρίου, θα τα περιμένουμε στην είσοδο των στενών. Το σχέδιο "*καπετάν-Ανδρέας*" άρχιζε.

Ο Χρίστος δεν έπεσε έξω. Το τηλεγράφημα ήταν γνήσιο και το ΡΙΤΑ το βράδυ της 3^{ης} Ιανουαρίου βρισκόταν στην είσοδο των στενών ν' ακολουθήσει τα δύο πλοία με τον ελληνικό στρατό για τον Εύξεινο Πόντο. Η νύχτα έφτασε ήρεμη και τίποτε δεν φαινόταν στον ορίζοντα προς τα Θρακικά παράλια. Ο νυχτερινός ουρανός προκαλούσε παράξενα συναισθήματα στον Χρίστο. Όλη τη νύχτα δεν έκλεισε μάτι. Με το χάραμα πήρε τα κιάλια του και βγήκε στη γέφυρα. Έκανε κρύο μα ο ουρανός ήταν καθαρός. Δεν άργησε ο ήλιος να ξεπροβάλλει διαγράφοντας την πορεία του και όπως έπεφτε πάνω στα ήσυχα αιγαιοπελαγίτικα νερά, τα έκανε να φαίνονται όμοιο χυτό ασήμι.

Η ώρα περνούσε, αλλά ο Χρίστος δεν απογοητευόταν. Ήταν βέβαιος πως τα δύο καράβια δεν είχαν περάσει στη διάρκεια της νύχτας. Ξαφνικά μέσα στη διόπτρα του τα είδε. Αρχικά, σαν δύο μικρά σημάδια με μια φούντα να κουνιέται και να μεταβάλλεται. Και όσο πλησιάζανε, άρχισε σιγά σιγά να περιγράφεται η φιγούρα τους. Τότε έδωσε εντολή στον ύπαρχο να είναι όλοι στις θέσεις τους.

Στις 10 το πρωί της 4^{ης} Ιανουαρίου, τα πλοία *tigre* και *normadie*, μπήκανε στα στενά ακολουθούμενα από το ατμόπλοιο ΡΙΤΑ, με ελληνική σημαία.. Τα δύο πλοία με τους έλληνες στρατιώτες, δεν δώσανε καμιά σημασία στο ατμόπλοιο που τους ακολούθησε μέσα στα στενά. Και γιατί να του δώσουν άλλωστε. Ένα ελληνικό φορτηγό που έμπαινε στα στενά μαζί τους.

Το ταξίδι μέσα στα στενά, ήταν μια αποκάλυψη για τον καπετάνιο και το πλήρωμα του ΡΙΤΑ. Δεν περίμεναν να ιδούν τέτοια ομορφιά απλόχερα δοσμένη από το δημιουργό προς τον άνθρωπο, μα και τόση καταστροφή από τον άνθρωπο προς την φύση. Τα φρικτά αποτελέσματα των Βαλκανικών πολέμων και του α΄ παγκόσμιου πολέμου, είχαν μείνει εκεί, μάρτυρες τρανοί μιας φρίκης που δημιούργησε ο άνθρωπος για να πλήξει τον εαυτό του. Βυθισμένα πολεμικά αριστερά και δεξιά, ήσαν εκεί θύματα και αυτά, λαθεμένων ή αλόγιστων επιλογών νοσηρών πολιτικών εγκεφάλων. Ότι η φύση γενναιόδωρη χάρισε στον άνθρωπο, αυτός με αχαριστία το κατέστρεφε.

Ταξίδευαν για ένα μερόνυχτο και την άλλη το πρωί το *Τίγρης και Νορμανδία* μπήκαν και αγκυροβόλησαν στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης.

Ο Χρίστος, μη θέλοντας να μπλέξει σε δύσκολες καταστάσεις με τους τούρκους, σήκωσε την γερμανική σημαία. Δεν θα περίμενε τα δύο πλοία με τον ελληνικό στρατό. Το ΡΙΤΑ θα συνέχιζε μονάχο προς τον Εύξεινο Πόντο και μετά κατ' ευθείαν στην Οδησό. Προτίμησε να συνεχίσει το ταξίδι έτσι και να μην βάλλει σε επικίνδυνες καταστάσεις την αποστολή του.

Κατά βάθος στενοχωρήθηκε που δεν μπήκε στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης.. Ήθελε να ιδεί την πόλη που επί αιώνες τώρα ήτανε το λίκνο της Ορθόδοξης Χριστιανικής Πίστης. Από τη γέφυρα, περνώντας στην ΝΑ γωνιά της Ασιατικής ακτής, πάνω στο *επτάλοφο*, είδε την πόλη και

τη σιλουέτα του ωραίου ναού της Αγίας Σοφίας, να την παραμορφώνουν οι τέσσερις μιναρέδες, που καμιά σχέση δεν είχανε μαζί της. Μαγεμένος από την ομορφιά των τόπων που περάσανε στην Προποντίδα, έβλεπε πως και τώρα, σαν έμπαινε στο Βόσπορο, αυτή η περίσσεια ομορφιά να γίνεται όλο και πιο μεγάλη.

Αληθινός ποταμός, ο πορθμός του Βοσπόρου, με μήκος τριάντα χιλιόμετρα και πλάτος, από 550μ.–3.200μ. φέρνει τα νερά του Εύξεινου Πόντου στην Προποντίδα.

Σε όλο το μήκος του Βοσπόρου, οι ακτές ήταν γεμάτες από ωραία προάστια, επαύλεις και φρούρια. Πανέμορφες βίλες και ανάκτορα που ανήκανε κάποτε σε πλούχιοντες έλληνες και σε βυζαντινούς αυτοκράτορες, στέκανε ακόμη σιωπηλοί μάρτυρες μιας χαμένης δόξας και μίας τεράστιας αδικίας. Αυτή η ατέλειωτη ομορφιά που τώρα έβλεπε, τον γέμιζε με μια απέραντη θλίψη. Αναρωτήθηκε αν ποτέ αυτή την άγια γη, που ακόμη τη πατούν άπιστοι μα συνεχίζει να φιλοξενεί το Ορθόδοξο Οικουμενικό Πατρι- αρχείο, θα θελήσουνε οι μεγάλοι να την αποδώσουνε στο λαό που του ανήκει. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄, μη μπορώντας να κάνει τίποτε άλλο, έκλεισε τις πύλες της πόλης και άφησε τις ελπίδες του στο Θεό. Απέστειλε στο σουλτάνο επιστολή που τον έριχνε και αυτόν στο θέλημα του Θεού, λες και τούτο θα απέτρεπε τον άπιστο σουλτάνο από την απόφασή του να υποδουλώσει την πόλη..¹⁷

¹⁷ «Έπει τά τής μάχης ήρετίσω καί ούτε όρκον ούτε κολακεία πεισθήναι ποιήσαι σε έχω, ποίει ά βούλει. Εγώ γαρ προς τον Θεόν καταφεύγω και ει θελητόν αυτού εστί του δούναι και την πόλιν ταύτην

Κυριευμένος από ανάμικτα συναισθήματα θλίψης και οργής να του πλακώνουν την καρδιά μπήκανε στο Εύξεινο Πόντο. Ο Άρης τον είδε να στέκεται έτσι μελαγχολικός και του έκανε μια εύλογη παρατήρηση.

«Χρίστο, τόση σημασία έχει για σένα αυτή η χώρα;»

«Άρη, αυτή η κλειστή θάλασσα είχε ανέκαθεν ολόγυρα στις ακτές της, ελληνικές αποικίες. Από το 700 π.Χ. οι έλληνες ήτανε δω συνεχώς, ιδρύσανε πόλεις, χτίσανε ναούς και διδάζανε πολιτισμό. Σκυθικά φύλα ζήσανε μαζί με τους έλληνες και σε πολλά μέρη αφομοιωθήκανε και σαν Κουμάνοι, πίεςτηκαν και ήρθανε σε περιοχές της Θράκης και της σημερινής Ρουμανίας. Εκεί, παραξηγημένοι από τους βυζαντινούς, άλλοτε πολεμήσανε μαζί τους σαν εχθροί και άλλοτε σαν σύμμαχοι. Οι πιο πολλοί ήτανε ελληνόφωνοι. Ο Βασίλειος ΙΙ, το 998 είχε στο στρατό του 6.000 σκύθες που μείνανε στην Ελλάδα και ο Μιχαήλ το 842 έστειλε Κουμάνους (ελληνοσκύθες) στη Μάνη, με τον στρατηγό του πρωτοσπαθάριο Θεόκτιστο, με σκοπό να εκδιώξει τους σλάβους. Αυτοί οι Κουμάνοι, που παραμείνανε στη Μάνη και αφομοιωθήκανε, είναι οι ιδρυτές των οικισμών που φέρουνε τ' όνομά τους. Και οι Κομνηνοί φέρανε Κουμάνους και τους εγκαταστήσανε

εις χείρας σου, τις ο αντιποιείν δυνάμενος; Ει δε πάλιν, εμφυτεύσει ειρήνην εν τη καρδία σου και τούτο άσπασίως άποδέχομαι. Πλην κατά το παρόν, λάβε σου τας συνθήκας και τους όρκους. Εγώ από του νύν τάς πύλας της Πόλεως κεκλεισμένας έχων καί τούς ένδον φυλάξω όσον ή δύναμις. Σύ δέ καταδυναστεύων δυνάστευε, έως ου ό δίκαιος κριτής αποδώσει έκάστω, εμοί τε καί σοί, τήν δικαίαν άπόφασιν.»

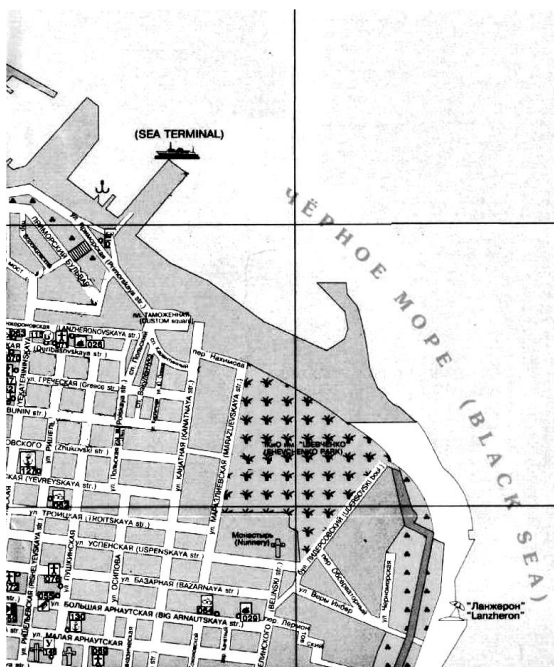
στα νησιά του Αιγαίου και στα παράλια της Μ. Ασίας. Είναι γνωστή στην Πάτμο, η Παναγιά η Κουμάννα.

Αυτός είναι ο λόγος που κάτι με τραβά και στις χώρες αυτές. Είναι μια δύναμη ανεξήγητη.»

Τώρα, ήρθε η σειρά του Άρη να μελαγχολήσει. Ένωσε μια θλίψη να του βαραίνει την καρδιά. Έλληνας κι αυτός από το Σικάγο. Σαν μεγάλωσε, έμαθε πως είναι υιοθετημένος. Αγάπησε τους θετούς γονείς του, μα έπαψε να νιώθει άνετα μαζί τους. Τον βάραινε το αίσθημα της ορφάνιας και της λύπησης. Δεν μπόρεσε να ξεπεράσει τη σκέψη πως γίνηκε το συμπλήρωμα της οικογενειακής πληρότητας και ευτυχίας δύο ξένων ανθρώπων, των δύο θετών γονιών του.

Τους άφησε και κατετάγη εθελοντής στο πολεμικό ναυτικό. Αυτοί, σαν απόφοιτο του *Χάι Σκουλ*, τον στείλανε στο Ναυτικό κολέγιο. Εκεί γνώρισε το Χρίστο. Ο Άρης σταμάτησε να τον ερωτά και κοίταξε τον Εύξεινο Πόντο που ανοιγόταν τώρα μπροστά τους.

Έτσι διέκοψαν την κουβέντα τους για να μην έρθουν σε πιο δύσκολη συναισθηματική θέση. Μείνανε σιωπηλοί, βυθισμένοι στις προσωπικές του ο καθ' ένας σκέψεις.. Κοντοζυγώναν στην Ουκρανία. Στο βάθος αριστερά τους, αχνογράφονταν οι ακτές της Ρουμανίας.

Το λιμάνι της Οδησσού

Ο «Όρκος» των Φιλικών» στην Οδησσό,
που ήταν η έδρα της Φιλικής Εταιρείας.

Το ατμόπλοιο ΡΙΤΑ έφτασε έξω από το λιμάνι της Οδησσού, αργά στις 5 του Γενάρη, του 1919. Έφερε σηκωμένη την γερμανική σημαία γιατί ο καπετάν Χρίστος προτίμησε να μην πιάσει στο λιμάνι, αλλά να παραμείνει *αρόδο*. Δεν ήθελε ούτε τελωνειακές διατυπώσεις ούτε οχλήσεις από τους γάλλους, που είχαν προηγηθεί στην άφιξή τους στην Οδησσό.

Η Οδησσός την περίοδο αυτή, αριθμούσε περί το ένα εκατομμύριο κατοίκους. Με την συγκέντρωση όμως στην πόλη ενός μεγάλου αριθμού ξενόφερτων, οι κάτοικοί της ξεπεράσανε κατά πολύ το νούμερο αυτό. Η μεγάλη αυτή πόλη είχε γίνει το κέντρο του ελληνισμού της Ρωσίας και όλου του Ευξείνου Πόντου. Οι πιο πολλοί έλληνες εγκατεστάθηκαν στην Οδησσό μετά το 1774, αλλά ανεδείχθησαν πολύ γρήγορα σε ισχυρούς παράγοντες της οικονομικής ζωής της πόλης. Ο "*δρόμος των ελλήνων*", ο *Γκρετσέσκαγια*, ήταν από τους κεντρικότερους δρόμους

της Οδησσού, όπου οι έλληνες πάροικοι είχαν σπίτια και καταστήματα. Στην Οδησσό έχει ιδρυθεί και η φιλική εταιρεία, τον Σεπτέμβρη του 1814, από τρεις πατριώτες εμπόρους, τον Σκουφά, τον Ξάνθο και τον Τσακάλωφ.

Φημισμένο σχολείο η εμπορική σχολή, έδινε το μέτρο της συμμετοχής των ελλήνων στην γενική πνευματική συγκρότηση της πόλης. Κύριος στόχος των ιδρυτών της εμπορικής σχολής ήταν η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Στο τυπογραφείο της, από την ίδρυσή του στα 1827 τυπώθηκαν βιβλία της ελληνικής γραμματικής.

Ακόμη, η Αικατερίνη Β' είχε παραχωρήσει μια σειρά προνόμια στους ορθόδοξους κατοίκους της Οδησσού, και βοήθεια για την ανέγερση του ελληνορθόδοξου ναού της Αγίας Τριάδας, που χτίστηκε την περίοδο 1795-1807.

Στη κρίσιμη περίοδο της επαναστατημένης Ρωσίας, η Οδησσός, είχε γίνει η πόλη που δέχτηκε την εισβολή κάθε λιποτάκτη, κάθε διωκόμενου ή άνεργου χωρικού.

Πρώην στρατιώτες του Τσάρου γεμίζανε τους δρόμους της όμορφης πόλης. Με σκισμένα ρούχα και καμιά φορά ξυπόλητοι, γύριζαν πειναλέοι και ζητούσαν ένταξη σε εθελοντικά τμήματα κατά των μπολσεβίκων, μόνο και μόνο να εξασφαλίσουν την καθημερινή τους συντήρηση. Το ίδιο γίνηκε και με τους αξιωματικούς του Τσάρου. Όσοι δεν είχαν καταταγεί στη στρατιά της Κριμαίας, τριγυρνούσαν άσκοπα στην Οδησσό, πολλοί κορτάροντας μια θέση στα εθελοντικά αντιστασιακά τμήματα και άλλοι προσπαθώντας να φύγουν από τη χώρα. Η αλήθεια λοιπόν

είναι πως την περίοδο εκείνη στην Οδησσό, είχε βρει καταφύγιο.. " *κάθε καρδιάς καρύδι.* "

Ο Χρίστος ήτανε θρησκευόμενος άνθρωπος. Πολύ κοντά στην εκκλησία παρακολουθούσε στο Σικάγο την θεία λειτουργία της Κυριακής. Αγαπούσε τους ιερείς και είχε μάθει να τους εμπιστεύεται. Ήθελε να ενημερωθεί πρώτα με την πόλη, τον κόσμο και τα γεγονότα και σε μια από τις επόμενες ημέρες, να επισκεφτεί φιλοφρονητικά τον ιερέα της Αγίας Τριάδας, μιας ωραίας εκκλησίας που ήτανε το καμάρι των ελλήνων. Ανακοίνωσε στο πλήρωμα πως δεν θα έβγαινε κανένας από το καράβι. Δεν θα κάνανε καμία προσπάθεια να έρθουν σ' επαφή ούτε με τους ντόπιους, ούτε και με τους ξένους. Θα περίμεναν να φτάσουν πρώτα τα καράβια με τον ελληνικό στρατό.

Ενώ δεν είχανε σχέση με την ελληνική στρατιωτική δύναμη, τώρα έβλεπε πως τελικά δενόταν κατά κάποιο τρόπο και η δική του τύχη, μ' εκείνη που περίμενε το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα. Αυτό έγινε μοιραία, από τύχη θα έλεγε κανείς, χωρίς να το επιδιώξει και χωρίς να είναι στις προθέσεις του. Δύο ημέρες αφού έφτασε στο λιμάνι της Οδησσού ο ελληνικός στρατός, δέχτηκε την επίσκεψη της λιμενικής υπηρεσίας, για λόγους φιλοφρονητικούς, όπως του είπαν. Τώρα πια οι ουκρανοί είχανε συνθηκολογήσει με τους γερμανούς και ο λιμενάρχης είδε την γερμανική σημαία και το πλοίο αρόδο και σκέφτηκε να το επισκεφτεί. Ο καπετάν Χρίστος τους περιποιήθηκε

και τους γέμισε δώρα. Όταν τον ρώτησαν για το φορτίο του, αυτός τους είπε πως το καράβι είναι γερμανικών συμφερόντων, αλλά το φορτίο του ανήκει στο ελληνικό εκστρατευτικό σώμα και προς το παρόν περιμένουν οδηγίες των ελληνικών στρατιωτικών αρχών.

Έδειξαν να πείθονται χωρίς καμία δυσκολία. Το πράγμα ήταν πια φανερό. Πιο πολύ ενδιαφέρον είχαν για τους λιμενικούς τα δώρα του καπετάνιου, παρά η ενημέρωση για το φορτίο του ΡΙΤΑ. Από την συζήτηση όμως με τον ουκρανό λιμενάρχη, που μιλούσε θαυμάσια ελληνικά από την καθημερινή επαφή του με τους έλληνες εμπόρους της Οδησσού, πληροφορήθηκε πως μάλλον θα είχε πρόβλημα με την εκφόρτωση, από έλλειψη χώρων στα ντοκ της ελεύθερης ζώνης για τις συμμαχικές μεταφορές.

«Οι αποθήκες είναι γεμάτες. Το λιμάνι κι αυτό γέμισε από συμμαχικά και ρωσικά πλοία. Καλά είσαστε 'δω. Μη βιάζεσαι καπετάνιε. Ακόμη δεν ξεφορτώσανε τα τρία καράβια που φέρανε προχτές τα ελληνικά τμήματα και όλα τα υλικά τους είναι ακόμη στ' αμπάρια.»

Η επίσκεψη του λιμενάρχη στο πλοίο, ενώ στην αρχή ανησύχησε τον καπετάνιο, ύστερα τον αναθάρρυνε. Τώρα θα μπορούσε, χωρίς να δίνει υπόνοιες ή κάποιες υποψίες στις λιμενικές αρχές, να κινείται και να επικοινωνεί ελεύθερα με άτομα που θα τον βοηθούσαν στην αποστολή του. Πάνω σ' αυτό, θεώρησε την επίσκεψη του λιμενάρχη σαν το χέρι της παναγιάς ή σαν εύνοια της τύχης.

Δεν δίστασε έτσι, την επομένη μέρα κι όλας, να βγει στη

παραλία της Οδησσοῦ. Τώρα εἶχε ἓνα γνωστό και μάλιστα ἐπίσημο πρόσωπο των λιμενικῶν ἀρχῶν, που με μερικά ἀκόμη δῶρα, θα μπορούσε να ἔχει ἀπὸ αὐτόν κάθε βοήθεια και κάθε ἀξιόπιστη πληροφόρηση.

Ο καπετάνιος συνοδευόμενος ἀπὸ τον ὑπαρχο, τον Λίω και τον β' μηχανικό τον Πρατ, φτάσανε στην σκάλα της προκυμαίας. Η ὥρα ἦταν δέκα το πρωί και ο Χρίστος εἶπε στον Πρατ να γυρίσει στο πλοίο και να ἔλθει πάλι να τους πάρει στις δύο. Δεν ἤθελε να μείνει η ἀκατος στο λιμάνι με ἓνα μόνο ναῦτη. Ὅταν ο Πρατ δήλωσε πως κατανόησε τη διαταγή, χαιρέτησε κι ἔφυγε για το καράβι. Τότε οι τρεις ναυτικοί ντυμένοι με καινούργιες φορεσιές, δεν ἄργησαν να συγκεντρώσουν τα περίεργα βλέμματα των ρακένδυτων ουκρανῶν. Μέσα στη πόλη της Οδησσοῦ, επικρατοῦσε μεγάλη δυστυχία και ἀθλιότητα. Παρά την παρουσία του στρατοῦ, οι πιο πολλοί ουκρανοί πεινούσαν. Οι Ἕλληνες ἀσχολούμενοι με το ἐμπόριο, βρισκόντουσαν σε καλή οικονομική κατάσταση, σε σχέση με τους ἄλλους κάτοικους της πόλης. Ἦρθανε ὁμως πολλοί πρόσφυγες που ἔφεραν μαζί και τα προβλήματά τους. Και ὅλοι αὐτοί οι καινούργοι, ἀνεργοί ὄντας, πεινούσαν και σύντομα ἔγιναν δημόσιος κίνδυνος, ἀφοῦ για ἓνα κομμάτι ψωμί ή για μερικά ρούβλια, φτάνανε ἀκόμη και στο ἐγκλημα.

Στη βόλτα του στη προκυμαία, ο Χρίστος διαπίστωσε την ἀλήθεια, πάνω σε ὅλα τα θέματα που του ἔθιξε ο λιμενάρχης. Κυρίως για το λιμάνι, που ἦταν γεμάτο ἀπὸ καράβια κάθε ἐθνικότητας. Η Οδησσός φαινόταν να εἶναι

μια όμορφη πόλη μα αυτήν την εποχή, έκρυβε πολλούς κινδύνους, που ελλοχεύανε σε κάθε γωνιά της. Αίφνης, είδε ένα ελληνικό βιβλιοπωλείο και μπήκανε μέσα. Ήτανε πράγματι μια μεγάλη, ευχάριστη έκπληξη. Περιεργάστηκε διάφορα βιβλία, ρώσικα κι ελληνικά και του είπανε πως στην Οδησό εκδίδονται ελληνικά βιβλία από το 1827. Ζήτησε ένα ελληνορωσικό λεξικό και κάποια ιστορία του τόπου. Του δώσανε και τα δύο. Τα πήρε με μεγάλη του χαρά και κίνησε για το λιμεναρχείο. Μετά από λίγο συνάντησε τον λιμενάρχη, που δεν περίμενε τόσο γρήγορα την ανταπόδοση της επίσκεψης του καπετάνιου. Η χαρά του ήταν ακόμη πιο μεγάλη όταν είδε τα πλούσια δώρα του Χρίστου, που τα κρατούσε υπομονετικά ο Λίω.

Οι δύο άνδρες, γρήγορα διαπίστωσαν πως ταίριαζαν τα χνώτα τους. Αποζητούσαν ο ένας την παρέα του άλλου και δεν άργησαν να δεθούν πολύ σύντομα με αληθινή φιλία. Ο Άντων Ντημήτριεφ, από τη φύση του ήταν ένας ζωντανός πληθωρικός άνδρας που διασκεδάζε με όλα. Με τις παγωμένες ημέρες του χειμώνα, με τις γυναίκες της Ρωσίας, με τα κρασιά της Ουκρανίας, με τους κοζάκους του Ντον και με τους μπολσεβίκους.

«Ξέρεις κάτι Χρίστο; Όλοι τους πούστηδες είναι. Πάρε τους κοζάκους της Κριμαίας. Στηρίζανε τον Τσάρο κι ενώ εργάτες και αγρότες πεινάγανε, αυτοί κυνηγούσαν τους εβραίους, πιστεύοντας ότι ξεσήκωναν τους ρώσους σ' επανάσταση. Πάρε τώρα και τους ρώσους, πούστηδες είναι κι αυτοί. Διαιρεθήκανε και δεν αφήνουνε ήσυχη την

Ουκρανία, να χαρεί την ανεξαρτησία της.»

Ο Χρίστος παραξενεμένος τον κοίταζε και απορούσε, πως αυτός ο άνθρωπος που δουλεύει σαν δημόσιος υπάλληλος, εκφράζεται έτσι για όλους και για όλα, χωρίς να φοβάται. Τόλμησε μια ερώτηση, που την απάντηση την ήξερε, μα θα ήθελε την γνώμη ενός ντόπιου ανθρώπου. Ίσως και να μάθαινε κάτι πάρα πάνω.

«Άντων, είπες πως οι εβραίοι ξεσηκώνουν τους ρώσους σ' επανάσταση. Έξω όμως ξέρουμε πως αυτό το κάνουν οι μπολσεβίκοι. Οι μπολσεβίκοι είναι εβραίοι;»

«Χρίστο, μόνος σου απάντησες στη μισή ερώτηση. Δεν χρειάζονται να είναι όλοι οι μπολσεβίκοι εβραίοι. Αρκεί που είναι οι αρχηγοί τους. Ο δικός μας ο Τρότσκι, είναι εβραίος. Η γυναίκα του Λένιν και αυτή είναι εβραία. Ο πρωθυπουργός ο Κερένσκυ.. εβραίος. Ο Μάρξ; τα ίδια σκατά κι αυτός. Γι' αυτό σου λέγω. Φασκέλωσέ τους όλους και στείλε τους στο διάβολο.»

Έτσι ο Άντων έγινε ένας χρήσιμος σύμβουλος για τον Χρίστο και την ίδια στιγμή ένας καλός φίλος του.

*Ο στρατηγός Νίδερ, διοικητής του εκστρατευτικού
σώματος στρατού στην Ουκρανία και Κριμαία,
με τον συνταγματάρχη Θεόδ. Πάγκαλο.*

*Το ξέρω! Αισθάνεσαι φοβερή
ευθύνη, όλη την ευθύνη για όλα αυτά..
Γιατί κι εσύ σαν και μένα δεν είσαι
στρατηγός... Μόνο οι στρατηγοί δεν
αισθάνονται ευθύνη.. για τίποτε..*

(Αρνόυμαι) Αντώνης Σαμαράκης

Προβληματισμένος αλλά και χαρούμενος ο Χρίστος, από την εξέλιξη των πραγμάτων, ρώτησε τον Άντων, τι ώρα σταματάει για μεσημεριανό φαγητό. Τότε αυτός γέλασε με αρκετό θόρυβο, εξ αιτίας του πληθωρικού χαρακτήρα του. Και όταν ηρέμησε, του είπε:

«Καπετάνιε, βλέπεις χρόνο ελεύθερο, που να μπορώ να τον διαθέσω για τον εαυτό μου; Και δεν είναι μόνο αυτό. Με όλο αυτό το διεθνές αλαλούμ στο λιμάνι από τη μια και τους μπολσεβίκους από την άλλη, που ήρθανε να μας ελευθερώσουν, να δείς πως στο τέλος θα χάσουμε τελείως και τη λίγη ελευθερία που έχουμε. Η Ουκρανία είναι μια ανεξάρτητη χώρα¹⁸. Γιατί δεν πάνε όλοι, στη δική τους πατρίδα και ν' αφήσουνε κι εμάς ήσυχους;»

«Άντων, Πεξ μου, χρειάζόντουσαν οι γάλλοι και οι έλληνες εδώ για να σταματήσουν τους μπολσεβίκους; Δεν έχετε οι ίδιοι εθνικό κίνημα αντίστασης;»

Ο Άντων ξαναγέλασε και όταν ο Χρίστος τον ρώτησε με

¹⁸ Σημ. Συγ. Η Ουκρανία έκτοτε απετέλεσε τμήμα της ΕΣΣΔ και ανεξαρτητοποιήθηκε το 1992 με την διάσπαση της ΕΣΣΔ.

απορία γιατί γελάει, τότε εκείνος του απάντησε..

«Καπετάνιε, γελάω για να μην κλάψω. Τους ξένους, όσο κι αν σου φαίνεται αυτό παράξενο, δεν ξέρουμε ποίος τους κάλεσε. Άλλοι λένε οι τσαρικοί, άλλοι λένε οι εβραίοι και τώρα, δέκα εννέα ξένα εκστρατευτικά σώματα έχουν ζώσει τους μπολσεβίκους ολόγυρα στη Ρωσία. Μέχρι και ιάπωνες και αμερικανοί και τσεχοσλοβάκοι τους πολεμάνε στη Σιβηρία. Στην Ουκρανία η κατάσταση είναι για κλάματα. Έχουμε δύο δεξιούς αντιστασιακούς, τον Πετλιούρα, που είναι ο κυριότερος και κάτεχε τα τρία τέταρτα της πόλης και τον Αλμαζώφ, ένα νεαρό φανατικό στρατηγό του Τσάρου, που συνεργάζεται και υπακούει στο στρατηγό των κοζάκων, Ντενίκιν.

Δυστυχώς όμως, οι γάλλοι όταν ήρθαν, άκουσαν τους γραφειοκράτες και αγκαλιάσανε τον Αλμαζώφ, που είναι δεξιός αλλά αψυχολόγητα στράφηκαν κατά των μεγάλων λαϊκών αντιμπολσεβικικών δυνάμεων του Πετλιούρα. Και αυτός πάλι, ενώ θα μπορούσε να πετάξει τον αντίπαλό του στη θάλασσα, προτίμησε να πειθαρχήσει στους γάλλους και να βγει στα προάστια της Οδησσού.

Με αυτή τη συμπεριφορά των γάλλων, φοβάμαι πως οι αξιόλογες δυνάμεις του Πετλιούρα ή θα διαλυθούν, ή θα καταλήξουν στους μπολσεβίκους. Το χειρότερο όμως θα είναι, πως και οι ίδιοι θα φάνε τελικά το κεφάλι τους..»

«Αν θέλει κανείς να βοηθήσει κάποιον αντιστασιακό, ποιόν νομίζεις πιο κατάλληλο, να πάρει τη βοήθεια;»

«Όπως είναι τώρα τα πράγματα, κανέναν. Ο Πετλιούρα

το αξίζει, μα τον χτυπάνε και κοντεύουν να τον διαλύσουν οι εθελοντές του Αλμαζώφ και του Ντενίκιν.»

Δεν αρέσανε του Χρίστου όσα άκουσε. Σαν άφησε τον καινούργιο του φίλο, που ήταν τόσο κατατοπιστικός, είχε φορτωθεί απογοήτευση και θλίψη. Ήταν η πρώτη του ενημέρωση για την πραγματική κατάσταση στην Οδησσό. Όλες όμως αυτές οι πληροφορίες που πήρε, δεν του φανήκανε καθόλου ενθαρρυντικές. Πήγε στο μέρος του ραντεβού με τον Πράτ και δεν απομακρύνθηκε από 'κεί, μέχρι που γύρισε η άκατος και φύγανε.

Στη διαδρομή για το καράβι, ήταν τελείως φορτισμένος με εκνευρισμό και δεν έπαψε να ξεφυλλίζει τα δύο βιβλία που πήρε. Τα θεώρησε πολύ απαραίτητα. Η κατσάδα του ξαδέρφου του στην Καλαμάτα του άφησε μαράζι. Από απόψε κιόλας θα άρχιζε να μελετάει. Αφού ο Άντων δεν ήτανε τόσο ενθαρρυντικός με τους αντιστασιακούς της Οδησσού, θα έπαιρνε και μια δεύτερη γνώμη. Θα πήγαινε και στον παπά της εκκλησίας της ελληνικής κοινότητας.

Σαν φτάσανε στο καράβι είπε στον ύπαρχο να ρίξει μια ματιά παντού και να βεβαιωθεί ότι όλα είχαν καλά και να του αναφέρει. Ο ίδιος κάθισε στο γραφείο του και άρχισε να ψάχνει το πρώτο βιβλίο. Την ιστορία. Τότε είδε πως δεν ήτανε ένα καθαρά ιστορικό βιβλίο, αλλά κάτι σαν ενημερωτικός οδηγός με γενικές πληροφορίες ιστορικές, γεωφυσικές και οικονομικές. Αυτό τον έκανε να χαρεί παρά να απογοητευτεί. Το βιβλίο ξεκινούσε με γενικές ιστορικές αναφορές για την Ουκρανία..

"Η ιστορία της χώρας αρχίζει το 840 με την ίδρυση του Κίεβου που είναι η σημερινή πρωτεύουσα της Ουκρανίας.

Στα τέλη του 10^{ου} αιώνα, το Κίεβο προσχώρησε στο Χριστιανισμό. Το νέο κράτος έπρεπε να αντιμετωπίσει τις εισβολές των Πετσενέγων και αργότερα, στις αρχές του 13^{ου} αιώνα, να πολεμήσει τους Σελτζούκους Τούρκους που προσπαθούσαν να το κατακτήσουν, μια και το κράτος την περίοδο αυτή (11^ο -14^ο αι.) ήταν φεουδαρχικά οργανωμένο και συνεπώς διαμελισμένο.

Στην ίδια περίοδο, στα ουκρανικά εδάφη κυριαρχούν οι Λιθουανοί και Πολωνοί φεουδάρχες. Στο μέσο του 17^{ου} αι. είναι περίοδος παρακμής για την χώρα των Κοζάκων που πολεμούσαν για την απελευθέρωση του ουκρανικού λαού από τους ξένους φεουδάρχες. Μετά τη ρώσικη επανάσταση που έφερε την ανατροπή του Τσάρου, η Ουκρανία προσπαθεί να ανακτήσει την ανεξαρτησία της..»¹⁹

Γύρισε μερικές σελίδες κι έφτασε σε άλλες αξιόλογες πληροφορίες για τον ελληνισμό του Πόντου.

Ένα σημαντικό μέρος του Ελληνισμού διαφυλάχθηκε μετά τη διάλυση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στα βόρεια της Μικράς Ασίας στον Πόντο. Είναι αλήθεια, πως η άλωση της Τραπεζούντας από τους Οθωμανούς Τούρκους το 1461 σήμαινε για τον Ελληνισμό του Πόντου την απώλεια της ανεξαρτησίας του, αλλά όχι και την εθνική του συνείδηση. Μέσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία οι Πόντιοι ήταν το πιο αποκομμένο μέρος του Ελληνισμού, που ζούσαν σε μια

¹⁹ Τούτο έγινε στις 22 Ιανουαρίου 1918, αλλά κράτησε πολύ λίγο.

περιοχή φτωχή, χωρίς κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κεντρική διοίκηση. Επιπλέον, αποτελούσαν μειοψηφία μέσα σε ένα πλήθος αλλόθρησκων και αλλόγλωσσων λαών, όπως οι Κούρδοι και οι Αρμένιοι. Οι Πόντιοι όμως κατόρθωσαν να διατηρήσουν τη γλώσσα και τη θρησκεία τους, να κερδίσουν κυρίαρχη οικονομική θέση στα αστικά κέντρα της περιοχής τους και να επιδείξουν έναν πολύ αξιόλογο δημογραφικό δυναμισμό, που τους επέτρεψε να επεκταθούν και στις περιοχές του Καυκάσου και της Κριμαίας και τέλος να αναπτύξουν σημαντική εκπαιδευτική δραστηριότητα. Η οικονομική τους ανάκαμψη, έφερε και την δημογραφική τους άνοδο. Το 1865 οι έλληνες του Πόντου ανέρχονταν σε 265.000 άτομα, ενώ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στις περιοχές της Σινώπης, της Τραπεζούντας, της Σαμψούντας, της Λαζικής, της Αργυρούπολης, της Σεβάστειας, και της Νικόπολης, αριθμούσε σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Οικουμενικού Πατριαρχείου, σε 600.000. Παράλληλα, στη περιοχή του Καυκάσου, την ίδια εποχή, ζούσαν περίπου 150.000 πόντιοι, που είχαν μετοικήσει εκεί μετά την άλωση της Τραπεζούντας.

Πιο κάτω, βρήκε και άλλες ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τον Ελληνισμό του Πόντου, από το 1000 π.Χ. ακόμη. Είδε πως οι έλληνες στο Πόντο, πρώτοι ίδρυσαν πόλεις εκεί και ανέπτυξαν το εμπόριο και την επικοινωνία όχι μόνο στις ακτές του Πόντου, αλλά και με άλλους λαούς, στο εσωτερικό όλων των ασιατικών εκτάσεων. Τώρα όλοι στρέφονται κατά των ελλήνων. Παρά τα μεγάλα λόγια

των συμμάχων, δεν θέλουν την Ελλάδα να ξαναγίνει μεγάλη και τους έλληνες να ενωθούν και πάλι μέσα στα όρια που η φύση τους ανέπτυξε και τους βοήθησε να γίνουν το πιο ικανό και δημιουργικό ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής αυτής και όχι μόνο.

Τι αδικία αυτό. Οι βάρβαροι, όπως τους ονόμαζαν οι αρχαίοι έλληνες, όλοι βάλθηκαν ν' ανασκολοπίσουν τον ελληνισμό και να τον αφανίσουν. Και καλά οι άξεστοι και απολίτιστοι εχθροί των ελλήνων. *Οι άλλοι όμως; οι φίλοι που κόπτονται δήθεν για τα δίκια μας κι ενδιαφέρονται για να μας τα κατοχυρώσουν, γιατί τόσο μίσος και αισχρή στάση κατά των ελλήνων.*

Γεμάτος οργή άφησε το βιβλίο πάνω στο γραφείο του και βγήκε στη γέφυρα. Φώναξε τον Λίω και όταν ο γίγαντας εμφανίστηκε του ζήτησε να του φέρει ένα καφέ από το μαγειρείο.

7

Η μάχη είναι πάλι μεταξύ δύο θελήσεων, είναι σύγκρουση μεταξύ δύο ηθικών δυνάμεων και όχι μόνο μια σύρραξη μεταξύ φυσικών δυνάμεων.

Edward Mead Earle

Σαν ο Λίω έφερε τον καφέ, του είπε:

«Λίω, το βράδυ να μην μου φέρεις φαγητό στη γέφυρα. Θα έλθω κάτω να φάγω μαζί σας. Να είσαστε όλοι εκεί γιατί θέλω να σας μιλήσω. Μόνο ο θερμαστής και ο μαρκόνι να είναι στις θέσεις τους»

«Ότι διατάξεις καπετάνιε.»

Περασμένες οχτώ, ο καπετάνιος ήρθε στην τραπεζαρία και τους βρήκε όλους καθισμένους σε ημικύκλιο να τον περιμένουν. Εκεί και ο ύπαρχος. Σε τέτοιες περιπτώσεις, που δεν ήταν σπάνιες, από μόνοι τους έπαιρναν μια τέτοια διάταξη για να έχουν ανεμπόδιστη επικοινωνία μαζί του.

Τους ευχαρίστησε για την πειθαρχημένη συμπεριφορά που έδειξαν στο ταξίδι και στο λιμάνι, στις λίγες ημέρες που είχανε στην Οδησό.

«Θέλω να σας κάνω γνωστά, μερικά πράγματα ακόμη που θα επηρεάσουν τη ζωή μας, για όσο θα είμαστε στην Ουκρανία για καλύτερη ενημέρωσή σας για το σκοπό του ταξιδιού μας. Μέχρι τώρα ξέρετε μερικά μόνο. Σήμερα θα ολοκληρώσω αυτά που σας έχω πει. Θέλω να γνωρίζετε γιατί βρισκόμαστε 'δώ. Η άγνοια, σίγουρα, βλάπτει πιο πολύ απ' όσο μπορεί να το κάνει καμιά φορά η γνώση.

Αρχίζω από το φορτίο. Όπως ήδη όλοι το ξέρετε, είναι πολεμικό υλικό και ανήκει σε μια ιδιωτική επιτροπή για την ενίσχυση αντιστασιακών ομάδων στην ουκρανία. Η χώρα βρίσκεται σ' εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των κόκκινων επαναστατημένων μπολσεβίκων και των αντιφρονούντων, που δεν επιθυμούν την επικράτηση των πρώτων...»

Τους είπε πολλά ακόμη για τους εμπολέμους, για την πολιτική κατάσταση που επικρατεί στην Ουκρανία, για το λόγο που ήρθαν στη χώρα αυτή και δεν πήγανε κάπου αλλού, για τους ξένους που πολεμούν στην Ουκρανία και για την πολιτική της Αμερικής. Και τότε τους είδε όλους ν' αλλάζουν. Τώρα έδειξαν όλοι να ενδιαφέρονται. Σαν ένα νέο φως να άναψε και να τους φώτισε το μυαλό. Τόσα χρόνια στη πατρίδα με την εθελοντική στράτευση, μοιραία ζούσαν μέσα σε μια ζώωδη αδιαφορία για την διεθνή κατάσταση. Τώρα έβλέπαν πως η ζωή τους στο περιθώριο των γεγονότων, ήταν μια χαμένη υπόθεση, σ' ένα κόσμο τόσο μικρό, που κάθε φαινομενικά ασήμαντο περιστατικό μπορεί να επηρεάσει τη ζωή των αμερικανών πολιτών, όσο και τη ζωή των ανθρώπων στον υπόλοιπο κόσμο.

Τέλος, ο Χρίστος τους εξήγησε πως η Οδησός, είναι ένα μεγάλο διεθνές λιμάνι και τους επανέλαβε, ότι όποιος δεν θέλει να μείνει μαζί του, έχει την δυνατότητα, ν' αφήσει το ΡΙΤΑ και να μπαρκάρει εδώ, σε κάποιο άλλο καράβι. Αυτοί όμως που θα παραμείνουν μαζί του, τους θέλει πια σαν συντρόφους, που ίσως να χρειαστεί να πολεμήσουν ή να τραυματιστούν ή και ακόμη, πράγμα

που δεν εύχεται, κάποιος να χάσει και αυτή τη ζωή του.

«Σαν κυβερνήτης του καραβιού, θα φροντίζω για την ασφάλειά σας, όσο μπορώ πιο καλά, για να έχετε ψυχική δύναμη και ηθικό.»

Ένα θερμό χειροκρότημα διαδέχτηκε τα τελευταία λόγια του Χρίστου και μια φράση ακουγόταν σαν επωδός.

«Μαζί σου καπετάνιε, μαζί στην ειρήνη, μαζί και στον πόλεμο. Ότι μας ζητήσεις.»

Τότε συγκινημένος ο Χρίστος τους ευχαρίστησε για την εμπιστοσύνη τους και τους έκανε σήμα να μην θορυβούν. Δεν πρόλαβε όμως να συνεχίσει την ομιλία του, γιατί η πόρτα της τραπεζαρίας άνοιξε και ο μαρκόνι φάνηκε κρατώντας ένα χαρτί. Ο Χρίστος περίμενε να τον ακούσει τι θα του πει. Αυτός όμως δεν του είπε τίποτε. Του έδωσε το χαρτί και το ίδιο σιωπηλός όπως ήρθε ξανάφυγε.

Ο καπετάνιος κοίταξε το χαρτί που άφησε ο μαρκόνι και σαν το διάβασε, έμεινε για λίγο σκεπτικός και μετά, αφού το τοποθέτησε μέσα στο ντοσιέ που είχε μαζί του, έμεινε για μερικά λεπτά αμίλητος.

«Τι συμβαίνει καπετάνιε;»

..ρώτησε ο ύπαρχος. Χωρίς αυτός να του απαντήσει, πήρε πάλι το χαρτί από το ντοσιέ και του το έδωσε.

«Πάρτο.. Για σένα είναι άλλωστε.»

«Τι είναι καπετάνιε;» ..ρώτησε τώρα ο β' μηχανικός.

Ο καπετάνιος αναγκάστηκε ν' απαντήσει.

«Τίποτε το σπουδαίο. Είναι το τελευταίο δελτίο καιρού. Μας ενημερώνουν ότι περιμένουν αλλαγή του καιρού, με

πολλές χιονοπτώσεις και πτώση της θερμοκρασίας. Ας διακόψουμε τη συγκέντρωση και ας πάμε στα πόστα μας. Ύπαρχε, να ελέγξετε τις καδένες και τα μπόσικα. Να συνεχίσετε να παίρνετε όλα τα δελτία καιρού που δίνουνε. Ελεύθεροι τώρα, αλλά δεν τελειώσαμε. Θα συνεχίσουμε αύριο την ίδια ώρα, με άλλα θέματα.»

Το ραντεβού δεν πραγματοποιήθηκε ούτε την επομένη 'μέρα, ούτε και την επομένη εβδομάδα. Το σήμα που έφερε ο μαρκόνι στον καπετάνιο αποδείχθη μοιραίο για το καράβι ΡΙΤΑ και το πλήρωμά του. Από το ίδιο βράδυ ο καιρός χάλασε για τα καλά. Όλα άρχισαν ήπια με μια παγωμένη βροχή που το γύρισε σε χαλάζι. Μέσα σε λίγες ώρες, όλα στο κατάστρωμα είχανε σκεπαστεί από τον απρόσκλητο και ανεπιθύμητο αυτόν επισκέπτη. Και σαν να μην έφτανε αυτό, τη νύχτα η θερμοκρασία έπεσε στους -20° C, με αποτέλεσμα όλο το χαλάζι στο κατάστρωμα να μεταβληθεί σε συμπαγή ολισθηρή μάζα πάγου. Και όταν ένα κακό ξεκινάει *μόρια έπονται*. Τη νύχτα σηκώθηκε ένας δυνατός άνεμος που σφύριζε δαιμονικά, περνώντας μέσα από τα εμπόδια από τα παντοειδή κιβώτια και τα άλλα υλικά που ήτανε στοιβαγμένα πάνω στο κατάστρωμα και τα έβρισκε στο δρόμο του. Το χειρότερο όμως ήταν που ο αέρας έφερε κούνημα. Για νύχτες ολάκερες, κανένας δεν έκλεισε μάτι. Όλοι ήσαν στις θέσεις τους να προλάβουν κάθε έκτακτο περιστατικό.

Ο καπετάνιος γεμάτος απελπισία, κοίταζε κάθε πρωί το δελτίο καιρού που του έφερνε ο ασυρματιστής. Οι μέρες

περνούσαν και τίποτε δεν έδειχνε πως κάτι θ' άλλαζε. Ένα πρωί ο Χρίστος βγήκε στο παγωμένο κατάστρωμα της γέφυρας. Ένα βαθύ γκριζόμαυρο χρώμα ήταν απλωμένο παντού. Φύσαγε άγρια κι ένιωσε τον παγωμένο αγέρα να μαστιγώνει το πρόσωπό του. Μα παραξευεύτηκε που το καράβι είχε σταματήσει τα σκαμπανεβάσματα. Περίεργο σκέφτηκε. Ήρθε στην άκρη της γέφυρας και κοίταξε κάτω. Και τότε είδε την θάλασσα να έχει.. παγώσει.

"Τώρα μάλιστα.. αυτό μας έλειπε" ..σκέφτηκε.

Ο αγέρας συνέχιζε να λυσομανά και να κάνει τις μάζες της καταχνιάς να συστρέφονται περίεργα και να παίρνουν σχήματα απόκοσμα. Ανατρίχιασε και σκέφτηκε πως δεν κερδίζει τίποτε να κάθεται έτσι μόνος, να τον χτυπά άγριο τ' αγέρι. Ήταν πρωί ακόμη και είχε βάρδια στη γέφυρα. Και παρά την συνήθειά του, ο πιστός του Λίω δεν ήρθε να τον ιδεί και να του φέρει πρωινό. Δεν το σκέφτηκε άλλο. Μπήκε μέσα και γραμμή τράβηξε κατά τους κοιτώνες του πληρώματος. Στο διάδρομο συνάντησε τον καμαρότο. Τον ρώτησε που βρίσκεται ο Λίω.

«Στην κουκέτα του καπετάνιε, είναι ασθενής. Ο γιατρός τον έβγαλε ελεύθερο υπηρεσίας.»

"Να πάρει ο διάβολος. Τώρα βρήκε ν' αρρωστήσει κι' αυτός; Πρέπει να πάω να τον ιδώ.." ..σκέφτηκε.

Άφησε τον καμαρότο και συνέχισε την κίνησή του στο μακρύ διάδρομο για την καμπίνα του Λίω. Όσο όμως βάθαινε, τόσο η ατμόσφαιρα γινόταν και πιο αποπνιχτική. Σαν έφτασε στην καμπίνα του Λίω, χτύπησε και περίμενε

μέχρι που ακούστηκε η βαθιά μπάσα φωνή του γίγαντα..
«Come in. It's open.»²⁰

Ο καπετάνιος άνοιξε την πόρτα και το θέαμα του τεράστιου φίλου του ξαπλωμένου τον γέμισε θλίψη.

«Χάι γίγαντα, ποιός τόλμησε να σε ρίξει στο κρεβάτι;»

Ο Λίω, χαμογέλασε καλόκαρδα και του είπε:

«Ο παλιόκαιρος καπετάνιε. Λίγο να μην τον προσέξει κανείς, την αρπάζει. Ελπίζω να μην είναι τίποτε σοβαρό.»

«Κι εγώ το ελπίζω. Θα ιδώ τον γιατρό και θα δούμε τι θα κάνουμε. Στην ανάγκη θα σε πάω στη πόλη.»

«Όχι καπετάνιε, τι λες τώρα. Αύριο θα είμαι πάλι μια χαρά. Προληπτικά μου είπε ο γιατρός να μείνω στο κρεβάτι για μια-δύο μέρες. Τι την θέλω τη πόλη. Στη πόλη θα πάμε σαν κατεβείς κι εσύ.. για δουλειά.»

Ο Λίω κρατούσε στα χέρια του ανοιχτό ένα άλμπουμ με φωτογραφίες, που δεν είχε προλάβει ν' αφήσει σαν μπήκε ξαφνικά ο καπετάνιος να τον ιδεί. Και έτσι που το κρατούσε άτσαλα με τις χερούκλες του, ήταν σαν να του έλεγε, να.. δες το κι εσύ. Η ματιά του Χρίστου αθέλητα έπεσε στις φωτογραφίες του γίγαντα, ντυμένου με την ειδική φορεσιά των παλαιστών. Του ζήτησε, αν μπορεί να ιδεί το άλμπουμ.. και τότε ο Λίω πρόθυμος και γεμάτος χαρά του το έδωσε.

Ο Χρίστος δεν γύρισε φύλλο, αλλά κοίταξε μόνο τις τέσσερις φωτογραφίες του Λίω, που ήτανε κολλημένες στις δύο σελίδες, που ήταν ανοιχτό το άλμπουμ. Φαινόταν

²⁰ *Περάστε, ανοιχτά είναι..*

ο Λίω πάνω στο ρινγκ ν' αγωνίζεται.

«Λίω δεν γνωρίζω πως είσαι παλαιστής. Στα χαρτιά σου δεν αναφέρεται τίποτε. Σε τι είδους πάλη αγωνίζεσαι;»

«Καπετάνιε, τώρα στην ελληνορωμαϊκή, μα ξεκίνησα από το μποξ. Εκεί είναι που έφαγα το πολύ ξύλο.»

«Are you kidding?»²¹

«Μα την πίστη μου καπετάνιε, όχι. Αλήθεια σου λέγω.»

«Και πως γίνεται βρε γίγαντα; Εσύ μπορείς να τα βάλλεις με τρεις μαζί και να τους δείρεις κι όλες. Αυτά που λες είναι για γέλια.»

«Καπετάνιε, τα πρωινά, όπως ξέρεις, μάζευα δολώματα στο βάλτο και τα βράδια έπαιζα στο ρινγκ, για έξτρα χαρτζιλίκι.»

«Καλά εσύ δεν έδερνες;»

«Στην αρχή όχι, έπαιζα και πληρωνόμουν για να τις τρώω. Μετά, δεν με άφηνε ο εγωισμός και τους είπα πως θα παίζω *στρέιτ* και ο καλύτερος να κερδίζει. Και δεν το δεχτήκανε.»

«Και τι έγινε, κάθισες κι έτρωγες ξύλο;»

«Δεν ήταν ξύλο καπετάνιε. Όλα φτιαχτά. Να.. ξύλο της πλάκας. Τελικά, μετά από ένα αγώνα έφυγα και δεν ξανάπαιξα. Ήταν αγώνας ελεύθερης πάλης και μου είπαν να παίζω και να χάσω στον τρίτο γύρο. Χρειαζόμουν τα χρήματα και δέχτηκα. Μου έφεραν να παλέψω ένα καλό παλικάρι, αλλά για μένα ήταν *ρίφι* σκέτο. Δεν έπρεπε να τον χτυπήσω, και καμωνόμουν να περάσουν οι τρεις

²¹ *Με πειράζεις;*

γύροι. Στο δεύτερο γύρο, ο κόσμος κατάλαβε τη *μπλόφα* και άρχισε να μας γιουχάρει. Δεν άντεξε το φιλότιμό μου και θύμωσα. Τον πήρα στα δύο μου χέρια τον σήκωσα ψηλά και τον πέταξα στο ταπί. Εκεί σπάσανε τα μούτρα του και το καναβάτσο γέμισε αίματα. Δεν περίμενα να με ανακηρύζουνε νικητή, ούτε κάθισα να ιδώ τι έγινε. Το κακό είναι πως δεν πήρα και τα χρήματα. Έφυγα και δεν ξαναγύρισα στο ρινγκ.»

Ο καπετάνιος έκλεισε το άλμπουμ και το επέστρεψε.

«Μπράβο Λίω. Δεν την ήξερα αυτή την πλευρά του ταλέντου σου. Σαν θα γυρίσουμε, θέλω να σε ιδώ να αγωνίζεσαι..»

«Και εγώ το θέλω καπετάνιε.»

«Κοίταξε τώρα να γίνεις καλά. Σε θέλω γερό.»

Ο Ρασπούτιν

8

" .. Ζούμε σε καταραμένες συνθήκες, όταν ένας άνθρωπος χάνεται χωρίς να αφήσει ίχνη και οι δικοί του, η γυναίκα του και η μάνα του δεν ξέρουν για χρόνια τι έγινε.."

Λένιν 1910. (*Νεκρολογία Μπάμπουσκιν.*)

Αυτή η απρόβλεπτη βαριά κακοκαιρία τους κράτησε καθηλωμένους έξω από το λιμάνι της Οδησσού σχεδόν τρεις εβδομάδες Μπήκε ο Φλεβάρης και αυτή η αδράνεια τους είχε εκνευρίσει όλους. Και τον καπετάνιο μαζί. Έπρεπε όμως να δείχνει άνετος, για να μη μεταδώσει την δική του αγωνία στο πλήρωμα. Το πάγωμα των νερών ούτε το είχε φανταστεί αλλά ούτε και στη λίμνη του Σικάγου το είχε δει ποτέ του. Τον καθησύχαζε όμως το γεγονός, πως αυτή η κακοκαιρία δεν καθήλωσε μόνο αυτούς σε αδράνεια αλλά και όλους τους άλλους. Τις αρχές, τους εμπολέμους και όλους τους άλλους.

Σαν ξάνοιξε λίγο ο καιρός και τα νερά αρχίσανε να ξεπαγώνουν, όλοι δείξαν χαρούμενοι και αισιόδοξοι. Οι εργασίες μπήκανε πάλι στην καθημερινή τους ρουτίνα και όλοι φροντίζανε να αναπληρώσουν το χαμένο χρόνο. Το ίδιο γίνηκε και στο λιμάνι. Άρχισε να ξαναβρίσκει την συνηθισμένη καθημερινή του κίνηση. Καράβια μπαίνανε και καράβια βγαίνανε. Καράβια κάθε είδους. Μικρά και μεγαλύτερα. Εμπορικά και πολεμικά των συμμάχων. Μα και ρώσικα, που οι σύμμαχοι συνηθίζανε να επιτάσσουν.

Ο καπετάνιος φώναξε στη γέφυρα το Λίω και του ζήτησε να ειδοποιήσει τον ύπαρχο και να ετοιμαστεί και ο ίδιος να βγουν στην πόλη. Θα πηγαίνανε στην ελληνική εκκλησία να συναντήσουνε τον ιερέα. Ο Χρίστος ήταν αποφασισμένος τώρα πια, να συμβουλευτεί ελληνικές πηγές πληροφοριών. Και σαν τα είχε καλά με τους παπάδες, δεν θα παρέλειπε να πάει μέχρι την Αγία Τριάδα.

✠ Πρατ τους άφησε στην προκυμαία κι έφυγε. Οι τρεις τους τελικά, είχαν φτάσει να έχουν γίνει ομάδα. Η πόλη δεν είχε αλλάξει βασικά την προηγούμενη εικόνα της, όπως την είχανε γνωρίσει στην προηγούμενη έξοδό τους.. Η ίδια αθλιότητα και η ίδια φτώχεια παντού. Οι δρόμοι γεμάτοι χιόνια που είχανε παγώσει. Οι τρεις ναυτικοί βαδίζανε προσεχτικά πάνω στους πάγους και κοιτάζοντας την ωραία πόλη, σκεφτόντουσαν πόσο ωραία θα φάνταζε ακόμη αν δεν την μάστιζε η φτώχεια και η δυσπραγία των κατοίκων. Σαν φτάσανε στο ελληνικό βιβλιοπωλείο, ο Χρίστος πρότεινε να πάνε μέσα και να ζητήσουνε πληροφορίες από τον έλληνα βιβλιοπώλη για το πως θα φτάσουνε ευκολότερα στην εκκλησία της Αγίας Τριάδας και πως θα ιδούνε τον ιερέα.

Ο βιβλιοπώλης που τους γνώρισε από την προηγούμενη επίσκεψή τους, τους έδειξε πρόθυμα το δρόμο, αλλά τους έδωσε και μια πληροφορία απογοητευτική.

«Δεν ξέρω όμως αν θα μπορέσετε να συναντήσετε τον ιερέα. Σήμερα το πρωί θα γίνει η κηδεία μερικών ελλήνων

στρατιωτών, που τους σκότωσαν οι μπολσεβίκοι.»

«Ποίος τόλμησε να σκοτώσει έλληνες στρατιώτες;»

«Καπετάνιε, τι λες τώρα. Εδώ γίνεται της πουτάνας. Από την πρώτη μέρα που ήρθανε οι έλληνες στρατιώτες εδώ, γνωρίσανε την εχθρική στάση των μπολσεβίκων. Μερικούς τους έχουν πυροβολήσει μέσα από τα σπίτια, άλλους τους απήγαγαν και τους βρήκαν την επόμενη νεκρούς, να επιπλέουν στα νερά του λιμανιού. Όσοι επιβιώσουν και γυρίσουν πάλι στη πατρίδα, φοβάμαι πως θα έχουν πολύ άσχημα βιώματα να διηγούνται.»

«Φίλε μου, τι άλλο μπορεί να θυμάται ένας στρατιώτης που πολεμάει σε ξένη χώρα, μ' ένα εχθρό αόρατο και φανατισμένο;»

«Δεν έχεις άδικο καπετάνιε, αλλά ξέρεις; Μιας και το έφερε η κουβέντα. Χαρήκαμε που είδαμε τους έλληνες στην Οδησό, μα την ίδια στιγμή αναρωτιόμαστε, τι να γυρεύει ο ελληνικός στρατός στην Ουκρανία. Φοβάμαι πως μας την έχουν στημένη και να με θυμηθείς.»

«Ποίος να μας την έχει στημένη; Η Ελλάδα σαν μέλος μιας συμμαχίας, έπρεπε ν' ανταποκριθεί στις αποφάσεις της αντάντ. Ο ελληνικός ο στρατός βρίσκεται 'δώ με απόφαση της πολιτικής ηγεσίας της Αγγλίας, της Γαλλίας και ίσως ακόμη και της Αμερικής.»

«Μην εξαιρείς την Αμερική. Στον Αρχάγγελο βρίσκονται δύο συντάγματα Αμερικανών. Στην Αμερική, ο πρόεδρος Ουίλσον μαγείρεψε τα πάντα. Από την Νέα Υόρκη ήρθε ο Τρότσκι λίγο πριν ξεσπάσει εδώ η Οκτωβριανή

επανάσταση. Εγώ φοβάμαι, πως όλα τα έχουν κανονίσει οι εβραίοι. Εβραίοι είναι όλοι στη σημερινή ηγεσία των μπολσεβίκων. Μέχρι και στα σοβιέτ έχουνε κατορθώσει να εισχωρήσουνε.»

«Ταξιδεύοντας στη θάλασσα δεν είμαι τόσο ενήμερος με τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις και την ιστορία της Ρωσίας στα τελευταία χρόνια. Είναι φυσικό, εσείς εδώ που ασχολείσθε με βιβλία, αλλά κυρίως που βιώνετε τα γεγονότα, να τα γνωρίζετε καλύτερα.»

«Καπετάνιε, ξέρεις τίποτε για *τα πρωτόκολλα της Σιών*;»

«Όχι, γιατί πρέπει να ξέρω...»

«Δεν είπα ότι πρέπει να ξέρεις, σε ρώτησα μόνο για να κρίνω, πόσο πρέπει να επεκταθώ σχετικά, μ' ένα βιβλίο, που ενώ επαληθεύεται, οι εβραίοι το αμφισβητούν.

Η ιστορία των πρωτοκόλλων άρχισε πριν από είκοσι χρόνια στη Ρωσία. Ο Τσάρος Νικόλαος ο Β΄ δεν είχε αγόρι, αλλά μόνο κορίτσια. Αυτό του δημιουργούσε πρόβλημα διαδοχής. Τότε εμφανίστηκε στην αυλή του Τσάρου, ένας γάλλος *γυναικολόγος*, ο μεσιέ Φιλίπ, που εκτός από αυτήν του την ιδιότητα, λέγεται πως ήταν και μασόνος. Αυτός έπεισε τον Τσάρο, πως θα αποκτούσε γιο αν γινότανε μασόνος. Ο Τσάρος γίνεται μασόνος και ο μεσιέ Φιλίπ αποκτά μεγάλη επιρροή στ' ανάκτορα και προσπαθεί στη συνέχεια να φέρει στη Ρωσία το γαλλικό φιλελευθερισμό. Όπως ήτανε φυσικό, οι αριστοκρατικοί κύκλοι της Ρωσίας αντιδράσανε και ζήτησαν να βρουν τρόπο και ν' απομακρύνουν τον μεσιέ Φιλίπ.

Την κρίσιμη αυτή στιγμή, εκδόθηκε το βιβλίο, ενός Σεργκεί Νίλους, καθηγητού ανατολικών γλωσσών με τον τίτλο *"Το μέγα εν μικρώ."* Το βιβλίο είχε σε παράρτημα ένα *επίσημο έγγραφο* με τον τίτλο.. *"Τα πρωτόκολλα των σοφών της Σιών."* Στην εισαγωγή του εγγράφου, ο Νίλους ανέφερε ότι τα είκοσι τέσσερα πρωτόκολλα ήταν τα ισάριθμα πρακτικά από κοινές μυστικές συνεδριάσεις του συμβουλίου των ιουδαίων γερόντων με τους μεγάλους μαγίστρους της μασονίας, για καθορισμό σχεδίου δράσης και την υποδούλωση του κόσμου στους εβραίους.

Τα πρωτόκολλα αναφέρονται στο πως θα υπονομευτεί η δύναμη των Χριστιανικών λαών. Συνιστούν κατάργηση της κάλυψης του νομίσματος των ευρωπαϊκών κρατών με χρυσό, ώστε με ευχέρεια να περιέλθει όλος ο χρυσός στα χέρια των εβραίων. Ακόμη περιγράφουν τον τρόπο που θα επέλθει εξασθένηση του θεσμού της οικογένειας στους χριστιανούς, με την προπαγάντα των εξώγαμων σχέσεων και πως θα πετύχουνε την εξαγορά του τύπου και την υπονόμευση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με το *χάπι της δήθεν κοινωνικής πρόνοιας και του σοσιαλισμού*.. Έτσι με τον κοινοβουλευτισμό, το τύπο, τον δανεισμό των κρατών και τον χρυσό στα χέρια τους, δεν θα δυσκολευτούν καθόλου να πειθαναγκάσουν τους λαούς να δεχτούν *την υπερκυβέρνησή τους, που εκ του ασφαλούς θα διευθύνει την παγκόσμια πολιτική και θα ανοίξει τον κόσμο για την παγκόσμια κυριαρχία τους*.

Οι Εβραίοι δεν τα δέχονται αυτά και λένε, πως τα δήθεν

πρωτόκολλα, είναι μια παραποίηση του βιβλίου κάποιου γάλλου δικηγόρου Μωρίς Ζολί, που ήταν ένας λίβελος κατά του Ναπολέοντος Γ΄ και κυκλοφόρησε στη Γαλλία το 1864. Αυτό λοιπόν το βιβλίο του Νίλους, έφερε μια κατακραυγή εναντίον των εβραίων. Ο Τσάρος, έδιωξε τον *γυναικόλογο* μεσιέ Φιλίπ, αφού η Τσαρίνα του έκανε πάλι κορίτσι. Όταν απέκτησε γιο, που έπασχε από αιμοφιλία, τη θέση του πρώτου πήρε ένας άλλος αγύρτης από τη Σιβηρία, ο Ρασπούτιν.»

«Τι σχέση έχει τώρα ο Ρασπούτιν με τους εβραίους, τους μπολσεβίκους και την επανάστασή τους;»

«Καπετάνιε, είναι δύσκολο να φανεί αυτό. Ίσως ακόμη είναι αδύνατον να σταθείς αντικειμενικά απέναντι στον Ρασπούτιν. Γιατί ο Ρασπούτιν δεν ήταν ένα πρόσωπο που μπορεί να ερμηνευθεί με τη συνηθισμένη λογική. Στη δική του περίπτωση, η κοινωνία και η ιστορία δεν απετέλεσαν το περιβάλλον της διαμόρφωσης μιας προσωπικότητας, αλλά μπλέχτηκαν μαζί της με τρόπο λίγο περίεργο και δυσνόητο. Ο Ρασπούτιν γίνηκε το πρόσωπο της Ρωσίας που έδειχνε την μεγάλη άβυσσο που χώριζε τη χώρα αυτή από τη Δύση. Ο Ρασπούτιν ήτανε ένα προϊόν της ρωσικής παρακμής. Η απαισιόδοξη μοιρολατρική διανόηση, ο τόσο διάχυτος λαϊκός παγανισμός, η Τσαρική μοναρχία που κατέρρεε, και οι συνεχείς επαναστάσεις, ξαναφτιάξανε εκείνο το πολύ ιδιόμορφο σκηνικό της ρωσικής ζάλης. Και όταν όμως ο ολοκληρωτισμός αποχώρησε, στη Ρωσία δημιουργήθηκε κενό εξουσίας και ένα πεδίο ανορθόδοξων

καταστάσεων. Το περιβάλλον της Ρωσίας είναι αυτό που εξέθρεψε τον Ρασπούτιν. Η Ρωσία δεν έχει μάθει ακόμη να κάνει χρήση της ελευθερίας της. Με τον Τσάρο ανίκανο να κυβερνήσει και την τελευταία τσαρίνα να έχει σαλεμένα τα λογικά, δημιουργήθηκε το νοσηρό περιβάλλον που ανεπτύχθη κι ευδοκίμησε η συγκλονιστική ζωή του διαβολικού καλόγερου, που επηρέαζε πάρα πολύ τη Τσαρίνα, ώστε αυτή να τον ακούει σε κάθε του συμβουλή. Λένε, πως η Τσαρίνα, με απαίτηση του Ρασπούτιν, έκανε πρωθυπουργό τον ανίκανο Βουλκάνωφ..»

«Δεν απάντησες στο ερώτημά μου. Έπαιξε ο Ρασπούτιν ρόλο στην επανάσταση των μπολσεβίκων;»

«Οπωσδήποτε πρέπει να έπαιξε, γιατί με την εμφάνιση του Ρασπούτιν άρχισαν οι διώξεις των εβραίων και αυτοί με τη σειρά τους, τις απέδωσαν στις συκοφαντίες και τις ενέργειες του ιδιότυπου ρασοφόρου. Αποφάσισαν τότε και δολοφόνησαν το 1917 τον καλόγερο και υποχρέωσαν τον Τσάρο σε παραίτηση. Οι ίδιοι οι εβραίοι της Ρωσίας παραδέχονται ότι είναι ηθικοί αυτουργοί της Οκτωβριανής επανάστασης. Αυτό είναι επιβεβαιωμένο και από κείμενα εβραίων που κατά καιρούς δημοσιεύονται στον τύπο ή σε βιβλία που εκδίδονται εδώ και στην Ευρώπη.»²²

²² Στην εφημερίδα YEDDISK DER KOMMUNIST του Χαρκόβου, ο εβραίος Μ. KOHEN γράφει στις 12-4-1919. "Μπορεί να πει κανείς χωρίς υπερβολή ότι η μεγάλη ρωσική κοινωνική επανάσταση υπήρξε έργο των εβραίων και αυτοί όχι μόνο κατεύθυναν την υπόθεση, αλλά πήραν στα χέρια τους το ζήτημα των σοβιέτ. Μπορούμε να είμαστε ήσυχoi εμείς οι εβραίοι, εφ' όσον η υπέρτατη διοίκηση του ερυθρού στρατού θα βρίσκεται στα χέρια του Λέοντος Τρότσκι."

Τα λόγια του βιβλιοπώλη δεν ήσαν κουβέντες στην τύχη για να περάσει η ώρα. Προβλημάτισαν τον Χρίστο και στο βάθος σαν αμερικανός, ένιωσε λύπη για την πολιτική του Ουίλσον. Είχε αρχίσει να πείθεται πως κι αυτός έπαιζε το παιχνίδι των εβραίων. Οργισμένος αποφάσισε να δώσει τέλος σε αυτή τη συζήτηση και να φύγει για να τελειώσει τις δουλειές του. Έτεινε το χέρι του στον βιβλιοπώλη και με ευγένεια του είπε..

«Χάρηκα για όλα τα ενδιαφέροντα που είχες την υπομονή και την ευγένεια να μας εκθέσεις. Ελπίζω πριν φύγω από την Οδησό, να ξανασυζητήσουμε.»

Χαιρέτησαν και οι δύο άλλοι σύντροφοι του καπετάνιου και οι τρεις βγήκαν στον παγωμένο δρόμο και κίνησαν για την εκκλησία της Αγίας Τριάδας.

Το εσωτερικό του ναού της Αγίας Τριάδας.

"...Σε ποια κατηγορία πρέπει να κατατάξουμε τις δεκάδες χιλιάδες των ομήρων, αυτών των φιλήσυχων πολιτών που δεν κατηγορήθηκαν προσωπικά για τίποτε, που τα ονόματά τους δεν καταγράφηκαν ούτε με μολύβι, που τους άρπαξαν και τους εξόντωσαν για να εκφοβίσουν τον εχθρό στα πεδία των μαχών ή το επαναστατημένο πλήθος.."

A. Σολζενίτσιν

« Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ. »

Η απεραντολογία του βιβλιοπώλη και η λογοδιάρροια που τον είχε πιάσει, τους σπατάλησε σχεδόν μια ώρα. Αυτό όμως είχε και την καλή του πλευρά. Πέσανε πάνω στο ξεκίνημα της κηδείας των ελλήνων στρατιωτών, που στα μάτια των τριών αμερικανών ήταν κάτι πρωτόγνωρο. Δεν είχαν ξαναδεί τέτοια λαμπρότητα. Πολυτελείς κάσσες σκεπασμένες με ελληνικές σημαίες. Η δημοτική μπάντα μπροστά να παίζει πένθιμα εμβατήρια, οι πολιτικές αρχές της πόλης και οι συμμαχικές διοικήσεις να συμμετέχουν στην εκφορά. Μέχρι και ο μητροπολίτης της Βεσσαραβίας ήταν εκεί.

Παρά την λαμπρότητα όμως, μια γενική κατήφεια και θλίψη ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπα του λαού που συμμετείχε και όπως έδειχναν τα πράγματα, το λαό αυτό στη πλειοψηφία, τον αποτελούσαν έλληνες της Ουκρανίας και ρώσοι ορθόδοξοι, αντίθετοι στα φρονήματα προς τους ερυθρούς μπολσεβίκους. Όλοι κρατούσαν από ένα κεράκι αναμμένο και διαρκώς σταυροκοπιούνταν. Οι τρεις άντρες

κάθισαν παράμερα και παρακολουθούσαν σιωπηλοί την πομπή να περνά αργά και να οδεύει προς το νεκροταφείο της πόλης. Και όταν οι επίσημοι πέρασαν από μπροστά τους και πλησίασαν οι ανώνυμοι άνθρωποι του λαού, κατέβηκαν κι αυτοί από το πεζοδρόμιο, ενώθηκαν μαζί τους και ακολούθησαν την κηδεία σιωπηλοί. Στο νεκροταφείο, είχαν την υπομονή να περιμένουν μέχρι την αποχώρηση των επισήμων και του πλήθους και τότε, πλησίασαν έναν από τους ιερείς που είχαν παρευρεθεί και ο καπετάνιος τον ρώτησε:

«Δέσποτα, μπορείς να μας πεις ποίος από όλους εδώ, είναι ο ιερέας της Αγίας Τριάδας;»

«Εγώ είμαι τέκνο μου.. τι μπορώ να κάνω για σας;»

«Δέσποτα, σε αναζητάμε από το πρωί, αλλά λόγω της κηδείας δεν μπορέσαμε να σου μιλήσουμε. Χρειαζόμαστε την συμβουλή σου για ένα θέμα, που θα ενδιαφέρει και την δική σου ιεροσύνη. Είμαστε ελληνοαμερικανοί και..»

Όταν ο ιερωμένος άκουσε την προέλευσή τους, δεν τους άφησε να προχωρήσουν. Κατάλαβε πως η συζήτηση μαζί τους θα έπαιρνε σε μάκρος και τους ζήτησε να γυρίσουν με το αυτοκίνητό του στην *Αγία Τριάδα* κι εκεί, στο γραφείο του που θερμαινόταν, να συζητήσουν με όλη τους την ησυχία. Οι τρεις ναυτικοί ευχαρίστησαν τον ιερέα και δέχτηκαν την πρότασή του. Μπήκαν στο αυτοκίνητό του και μετά από λίγη ώρα, όλοι μαζί, περνούσαν στο γραφείο του, όπου τους κέρασε ένα ζεστό τσάι. Με έξυπνο τρόπο επανέφερε τη συζήτηση στο σημείο που είχε διακοπεί.»

«Λοιπόν, είσαστε ελληνοαμερικανοί..»

Ο Χρίστος, συνέχισε από τη φράση του ιερέα..

«..και είμαστε στην Ουκρανία σε ειδική αποστολή. Έξω από το λιμάνι βρίσκεται το καράβι μας, που είναι γεμάτο με πολεμικό υλικό. Το υλικό αυτό έχουμε εντολή να το διαθέσουμε σε ομάδες που αντιτίθενται στη δράση των *ερυθρών μπολσεβίκων*.»

«Και εγώ, πως μπορώ να σας φανώ χρήσιμος;»

«Δέσποτα, σαν έλληνας της Ουκρανίας με κοινωνική δράση, θα γνωρίζετε πρόσωπα και πράγματα καλύτερα από κάθε άλλον. Θέλουμε να βρούμε τρόπο ώστε αυτή η μικρή βοήθεια των ελληνοαμερικάνων, να φτάσει σε ανθρώπους, που θα κάνουν καλή χρήση αυτής.»

«Κύριοι, πρέπει να σας συγχαρώ για τις προθέσεις σας και για την γενναιότητα που δείξατε να φτάσετε μέχρις εδώ, από την μακρινή φιλική χώρα σας. Δεν ξέρω όμως αν θα μπορέσω και κατά πόσο, να σας φανώ χρήσιμος. Δεν υπάρχουν εδώ ελληνικά τμήματα αντιφρονούντων που να χρειάζονται τα εφόδια που φέρατε για να εξοπλιστούν. Δεξιές παρατάξεις, που αντιμάχονται τους μπολσεβίκους, υπάρχουν δύο, αλλά δυστυχώς, έχουνε μεταξύ τους μια άσχημη αντιπαλότητα λόγω διαφορετικής προέλευσης. Η μια παράταξη είναι οι πιστοί του δολοφονημένου Τσάρου, και η άλλη είναι του Πετλιούρα, που αντιπροσωπεύει τις λαϊκές μάζες. Είναι λυπηρό που οι γάλλοι απεφάσισαν να συνεργαστούν με του Τσαρικούς. Από αυτό το λόγο, δεν σας συνιστώ να δώσετε τα υλικά που φέρατε, σε κάποιον

από αυτούς τους δύο, που στην ουσία είναι αντίπαλοι. Είναι βέβαιο πως θα τα χρησιμοποιήσουν ο ένας εναντίον του άλλου.»

«Και μετά από αυτή την κατάσταση, ποία είναι η γνώμη σου δέσποτα; Έχεις κάτι εναλλακτικό να μας προτείνεις;»

«Ασφαλώς τέκνα μου. Στην Οδησσό, οι έλληνες είμαστε πολύ εξοργισμένοι με τους γάλλους. Δεν καλέσαμε εμείς τον ελληνικό στρατό, αλλά αφού μας ήρθε, με αγάπη τον δεχτήκαμε και νιώσαμε υπερηφάνεια, που είδαμε ότι ήρθε οργανωμένος και με πλήρη την σύνθεση των μονάδων του. Τον στρατό αυτόν, τον πήρε ο γάλλος αρχιστράτηγος και τον κομματιάσε σε μικρομονάδες και τον σκόρπισε απ' εδώ κι από 'κει, με αποτέλεσμα να έχει πολλές απώλειες. Η συμβουλή μου λοιπόν είναι να φύγετε από την Οδησσό και να πάτε στη Χερσώνα. Έχει σταλεί εκεί ένα τάγμα ελληνικό, που από μέρα σε μέρα, αναμένεται να αντιμετωπίσει πρώτο την επίθεση των ερυθρών. Εκεί, στο ναό του κοιμητηρίου της πόλης, θα συναντήσετε έναν ιερέα.. τον παπαγιώργη. Είναι ένθερμος πατριώτης και βοηθάει τέτοιες ανεξάρτητες ομάδες εθελοντών. Έχω τη γνώμη πως στη Χερσώνα, η δωρεά σας με την βοήθεια του παπαγιώργη, θα πάει σε καλύτερα χέρια.»

Ο Χρίστος είδε, πως για τη γενική κατάσταση, ο ιερέας του είπε τα ίδια πράγματα, που είχε μάθει ήδη από τον λιμενάρχη τον Άντων. Είδε ακόμη, πως θα ήταν μάταιο να περιμένει να κάνει κάτι στην Οδησσό που φιλοξενούσε το στρατηγείο των γάλλων. Σε πρώτη σκέψη απεφάσισε ν'

ακολουθήσει τη συμβουλή του ιερέα και να προτιμήσει το λιμάνι της Χερσώνας, για εκφόρτωση..

«Πάτερ, όσα μας είπες, ήσαν αρκετά διαφωτιστικά και ελπίζω να μας φανούν χρήσιμα. Μαζί με τις ευχαριστίες μας, δέξου παρακαλώ ένα μικρό δώρο από το πλήρωμα, για τους φτωχούς της κοινότητάς σας.»

..και με τα λόγια αυτά του έδωσε ένα κλειστό φάκελλο.

Ο ιερέας τότε τους ευχαρίστησε με τη σειρά του και τους ευχήθηκε να έχουν καλή τύχη. Οι τρεις ναυτικοί ξαναβρέθηκαν στους παγωμένους δρόμους της Οδησσού με το πρόβλημα τους ακόμη άλυτο, όπως ήταν και στην Καλαμάτα. Με την κουβέντα η ώρα πήγε μια και μισή. Μόλις που θα προλαβαίνανε τον Πρατ, στο λιμάνι. Οι δύο καπεταναίοι φαινότουσαν να χάσανε κάθε όρεξη για άλλη κουβέντα. Σηκώσανε τους γιακάδες της χλαίνης τους και βαδίζανε σιωπηλοί, βυθισμένοι ο καθ' ένας τους στις δικές του σκέψεις. Μόνο ο Λίω φαινότανε ν' ανησυχεί. Του κάκου περίμενε από τον καπετάνιο να ξεκινήσει μια συζήτηση. Πέρασε ώρα χωρίς να τους απευθύνει κάποιο λόγο. Φαινόταν να σκέπτεται. Τότε ο Λίω τον ρώτησε..

«Καπετάνιε, πως τον άκουσες τον πάππο; Δηλαδή δεν τα θέλουν τα όπλα εδώ;»

«Όχι ακριβώς Λίω. Βεβαίως τα θέλουν τα όπλα και πολύ μάλιστα. Μας συμβουλεύει όμως, να μην τ' αφήσουμε εδώ γιατί θα κάνουν κακή χρήση. Θα αλληλοσκοτωθούν.»

«Και αν κατάλαβα καλά, είπε να τα πάμε αλλού;»

«Ναι, είπε να τα πάμε στη Χερσώνα.»

«Κι εσύ, τι σκέπτεσαι καπετάνιε;»

«Όλα αυτά σκέπτομαι Λίω. Αν άξιζε τελικά, όλη αυτή η ταλαιπωρία. Ακόμη σκέπτομαι τι παραλογισμός υπάρχει, σε αυτή την αλληλοεξόντωση των ρώσων και μήπως κι εμείς φταίμε που εκτρέφουμε αυτόν τον παραλογισμό, δίνοντάς τους όπλα. Σκέπτομαι μήπως τελικά, θα ήτανε προτιμότερο ν' ανοιχτούμε στον Εύξεινο Πόντο και αφού ρίξουμε όλο το φορτίο στη θάλασσα, να ξαναφύγουμε. Στο καράβι, θα σας ενημερώσω και θα μάθετε κι εσείς τι θα γίνει. Μην ανησυχείς.»

Στις δύο ακριβώς είχαν φτάσει στο σημείο του ραντεβού και βρήκαν τον Πρατ να τους περιμένει. Χωρίς άλλες κουβέντες βάλανε πλώρη για το ΡΙΤΑ

Όταν η άκατος έφτασε στο ατμόπλοιο, όλοι κάνανε κατά την αίθουσα της τραπεζαρίας. Από το πρωί στους δρόμους με μόνο το τσάι του ιερέα, νιώθανε την πείνα να τους έχει καταλάβει. Ο μάγειρας είχε κρατήσει το φαγητό τους ζεστό και όλοι το απολάυσανε, αφού εδώ και τρεις μήνες τώρα, τρώγοντας το φαγητό του карабиού, το συνηθίσανε. Ο καπετάνιος φώναξε το μάγειρο και τον ρώτησε για πόσες ημέρες ακόμη έχουν εφόδια.

«Καπετάνιε, στην Καλαμάτα προτού φύγουμε γεμίσαμε τα ψυγεία, κι έχουμε επάρκεια για ένα μήνα ακόμη.»

«Εντάξει, πάει κι' αυτό. Λοιπόν ύπαρχε, αύριο το πρωί φεύγουμε για την Χερσώνα. Σε δύο ώρες να είναι όλο το πλήρωμα στο μεσιανό τ' αμπάρι. Εκεί που βρίσκονται τα

δύο αποβατικά εφόδου. Θα γίνει η τελευταία ενημέρωση για το φορτίο μας και θα δοθούν οι τελευταίες οδηγίες.»

Μετά από δύο ώρες πράγματι, όλο το πλήρωμα ήταν στο αμπάρι Νο. 2, όπου το κύτος του πλοίου είχε υποστεί εκτεταμένες μετασκευές. Δύο καταπακτές ανοίγανε στο αριστερό πλευρό, με ηλεκτρική ενέργεια από συστοιχίες μπαταριών και μετά με τη βαρύτητά τους γλιστρούσαν προς την επιφάνεια της θάλασσας δύο σκάφη. Τα σκάφη αυτά, ήταν δύο καινούρια ταχύπλοα αποβατικά εφόδου, που μπορούσαν να φέρουν μια διμοιρία πεζικού με τον οπλισμό της ή ένα ειδικό εξοπλισμένο όχημα $\frac{3}{4}$ τον. 4X4 και μια ομάδα εφόδου.

Τους έδειξε πως δουλεύουν τα συστήματα των δύο αποβατικών και τούς χώρισε σε δύο πληρώματα και τους καθόρισε ρόλους, αν χρειαζόταν να τα κινήσουν. Πάντα άφηνε το θερμαστή και τον μάγειρα εκτός αποστολής. Όρισε όμως και γι' αυτούς τους δύο, την άκατο εφόδου, στην οποία θα επιβιβάζοντουσαν σε περίπτωση ανάγκης.

Μετά πήγαν και στα άλλα δύο αμπάρια και τους έδειξε τις ειδικές μυστικές κρύπτες, που βρίσκονταν κρυμμένα εκρηκτικά, από τότε που γίνηκαν οι εργασίες μετασκευής του караβιού και μέχρι τη στιγμή που τους τα έδειξε, κανείς άλλος εκτός από τον ίδιο δεν τα γνώριζε.

«Αυτά τα εκρηκτικά, είναι για κάθε περίπτωση ανάγκης, που θα χρειαστεί να εγκαταλείψουμε το καράβι και να το καταστρέψουμε. Φτάσαμε στη χώρα του πολέμου. Αύριο φεύγουμε για την Χερσώνα. Εκεί ήδη έχουν αρχίσει οι

εχθροπραξίες. Αν εγώ, κατά οποιονδήποτε τρόπο, χάσω τη ζωή μου, όλοι ή όσοι επιζήσετε, έχετε την εντολή μου να ρίξετε το φορτίο στη θάλασσα και με το καράβι αδειανό να ξαναγυρίσετε στη πατρίδα. Στο χρηματοκιβώτιο του καραβιού θα βρείτε περισσότερες οδηγίες.»

«Πού είναι η Χερσώνα καπετάνιε;»

«Δεν είναι μακριά. Μισή μέρα ταξίδι.»

*Η Ευρύτερη περιοχή της Χερσώνας στο Δνείπερο ποταμό
Η πόλη Νικολάιεφ, στο Βορειοανατολικό μέρος πάνω στο
Δνείστερο ποταμό. Οι δύο πόλεις συνδέονται τόσο οδικά,
όσο και με σιδηροδρομική γραμμή.*

10

Η Χερσώνα είναι μια αρκετά μεγάλη πόλη πάνω στον ποταμό Δνείπερο και από αυτή της τη θέση, θεωρείται, πολύ καλό θαλάσσιο και ποτάμιο εμπορικό λιμάνι, κυρίως για τα σιτηρά της Ουκρανίας.

Η μέρα της 19^{ης} Φεβρουαρίου ξημέρωσε σκουτζούφλα στη Χερσώνα. Όλη τη νύχτα ο Γρηγόριεφ βομβάρδιζε την πόλη με όλμους και πυροβόλα από τα τεθωρακισμένα τραίνα του. Και δεν σκότωνε μόνο τους στρατιώτες των συμμάχων που είχαν ταμπουρωθεί εξωτερικά της πόλης, στο σιδηροδρομικό σταθμό και μέσα στο φρούριο.

Σκότωνε και γυναικόπαιδα μέσα στα σπίτια τους. Οι οβίδες των πυροβόλων και τα βλήματα των όλμων, δεν διαλέγουν το θύμα. Σκοτώνουν όποιον κι αν βρουν. Η πόλη δεχόταν αδιάκοπα τέτοια θανατηφόρα πυρά των πολυσεβίκων. Μπορεί να το έκανε και σκόπιμα. Για να πείσει τους εργάτες και τους αγρότες να σπεύσουν να καταταγούν στη στρατολόγηση που εφάρμοζε για να συγκροτήσει τη στρατιά του. Στη συνέχεια, οι πιστοί του σύντροφοι με την σειρά τους, σκότωναν χωρίς έλεος όσους δεν πείθονταν να καταταγούν.

Μετά την απόρριψη από τους έλληνες των όρων που έθεσε, για αποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων από τη

Χερσώνα.. παραφρόνησε. Κάθε βράδυ η Χερσώνα είχε βομβαρδισμούς με νεκρούς και τραυματίες. Προχτές σε ένα τέτοιο κακό σκοτώθηκαν επτά έλληνες στρατιώτες. Τότε πήρανε τα μέτρα τους. Μα πάλι, ένας λοχίας την προηγούμενη νύχτα, πληγώθηκε και την γλίτωσε φτηνά.

Ο Χρίστος κάλεσε τον Άρη και του είπε πως αποφάσισε το απόγευμα να βγει στη πόλη, προς συνάντηση του παπαγιώργη, για τον οποίο τους είχε μιλήσει σχετικά ο ιερέας της Αγίας Τριάδας, στην Οδησσό.»

«Και τι σκοπεύεις, να με αφήσεις εμένα εδώ; Ε!! Όχι κύριε.. Θέλω να ιδώ κι εγώ τη πόλη.»

«Άρη, σε νεκροταφείο θα πάω όχι σε καμπαρέ.»

«Θα έρθω κι εγώ. Έχω ραντεβού με τον παπαγιώργη.»

«Ραντεβού με τον παπαγιώργη; Τι είναι αυτά που λες τώρα; Έχεις κλείσει ραντεβού μαζί του;»

«Ναι Κρίς. Τον είδα στο ύπνο μου και μου είπε να πάω να μ' εξομολογήσει. Παρασκευή σήμερα. Εσύ έχεις ειπεί πως τα όνειρα της Παρασκευής βγαίνουν. Να λοιπόν που θα βγούμε να πάμε στον παπαγιώργη μαζί. Πες μου μόνο, τι ώρα θέλεις να είμαι έτοιμος και πως νομίζεις πως θα πρέπει να ντυθώ.»

«Καλά λοιπόν, υπελόγιζα να πάρω το Λίω. Αφού όμως θέλεις να έρθεις εσύ.. έλα. Ξεκινάμε μετά το μεσημεριανό φαγητό. Πρέπει να βγούμε στην προκουαία πριν πέσει το σκοτάδι. Η άκατος θα φέρει γερμανική σημαία, για να μη μας χτυπήσουνε τα ελληνικά φυλάκια στο λιμάνι. Το καράβι το έχουν ιδεί και είναι ενημερωμένοι. Θα ζητήσω

να ιδώ τον διοικητή του φρουρίου, να μας γνωρίσει και να ξέρει ποίοι είμαστε. Αυτό θα μας βοηθήσει όσο είμαστε στο λιμάνι σαν *γερμανοί*. Όσο για τα ρούχα που θα φορέσεις, βάλε την ειδική στολή για τα χιόνια. Είναι ζεστή και άσπρη και βοηθάει στη κάλυψη.»

«Εντάξει. Στην τραπεζαρία.. θα είμαι έτοιμος στην ώρα μου. Ποιον άλλον θα έχουμε μαζί μας;»

«Κανέναν. Ο Λίω θα μας πάει μόνο και θα γυρίσει. Δεν υπάρχει λόγος να έχουμε συνοδούς.»

«Ο.Κ. ..τότε ραντεβού στη τραπεζαρία..»

✠ Λίω πιλοτάρizε την άκατο και την ίδια στιγμή άκουγε τον καπετάνιο να του μιλάει. Του έλεγε και του ξανάλεγε τα ίδια πράγματα, είτε έτσι, από συνήθεια, είτε για να είναι βέβαιος πως ο πανύψηλος γίγαντας κατάλαβε. Ιδίως ο καπετάνιος επέμενε στο θέμα του ραντεβού.

«Βλέπεις αυτό το κόκκινο φανάρι δεξιά; Λοιπόν, αύριο το μεσημέρι στις δύο η ώρα θα είσαι κεί, να μας πάρεις. Θα περιμένεις μια ώρα Αν δεν έρθουμε μέχρι τις τρεις, θα φύγεις και το ραντεβού θα ισχύει την ίδια ώρα για την επομένη. Να μην ξεχάσεις να έχεις πάλι σηκωμένη στην άκατο την γερμανική σημαία, όπως και τώρα. Έχεις καμιά απορία ή ερώτηση;»

«Αυτά που μου είπες καπετάνιε τα κατάλαβα. Θέλω να μου πεις τώρα, αύριο που θα είμαι μόνος μου, μπορώ να κρατώ το πιστόλι που μου χάρισες; Που ξέρεις, μπορεί να μου χρειαστεί. Άνθρωποι είμαστε.»

«Ότι θέλεις κάνε. Μόνο αν το πάρεις, δεν πρέπει να φαίνεσαι ότι οπλοφορείς. Και μην βγεις στην πόλη. Θα μας περιμένεις στην άκατο. Αν χρειαστεί ν' αλλάξω το πρόγραμμα, μόνο με ιδιόχειρο σημείωμά μου θα το κάνω. Μην παρασυρθείς σε λόγια. Και τώρα, αφού είδες το σημείο του ραντεβού, πάμε στη σκάλα, να εκεί που φυλάει ο σκοπός στρατιώτης. Θέλω να μας ιδεί και να μας πάει στο Διοικητή του.»

«Εντάξει καπετάνιε.»

Ο Λίω έφερε την άκατο στη σκάλα που φρουρούσε ο έλληνας στρατιώτης. Τότε ο σκοπός του πρότεινε το όπλο φωνάζοντας το γνωστό στρατιωτικό παράγγελμα..

«Άλτ.. τις εί..»

Ο Χρίστος δεν έδειξε φόβο ή έκπληξη στην εντολή του σκοπού. Χωρίς υπεκφυγές του είπε πως είναι ο γερμανός καπετάνιος από το καράβι που είναι αραγμένο στ' ανοιχτά και ότι ζητούσε να τον οδηγήσει στο διοικητή του. Ο στρατιώτης φάνηκε να διστάζει. Δεν περίμενε κάτι τέτοιο. Τούτο ήταν αναπάντεχο. Μέρες τώρα, ο Γρηγόριεφ τους έχει σακατέψει με τους όλμους του. Μήπως είναι κάποια απάτη και θέλει τούτος εδώ τώρα, να του παίξει καμιά μηχανή; Μα πάλι.. το καράβι αυτό, με την γερμανική σημαία, είναι δύο μέρες εδώ και δεν τους έχει ενοχλήσει. Τι άλλη σχέση μπορεί να έχει ένα γερμανικό καράβι, με τον μπολσεβίκο Γρηγόριεφ. Μετά από αυτή τη σύντομη σκέψη του, αποφάσισε να φωνάζει τον δεκανέα αλλαγής του φυλακίου και να τον ενημερώσει.

✠ Χρίστος και ο Άρης, οδηγήθηκαν στο γραφείο του διοικητή του φρουρίου της πόλης. Ένα παλαιό φρούριο της Χερσώνας που κατά καιρούς είχε χρησιμοποιηθεί σαν στρατώνας στρατιωτικών μονάδων. Ο φρούραρχος, ένας έλληνας ταγματάρχης, τους δέχτηκε νομίζοντας πως είναι γερμανοί. Γνώριζε τη παρουσία του γερμανικού φορτηγού που έφτασε κοντά στο λιμάνι πριν από δύο μέρες. Τους ρώτησε αγγλικά, σε τι γλώσσα μπορούσαν να μιλήσουν κι εξεπλάγη που ο Χρίστος του είπε:

«Είμαστε αμερικανοί κύριε διοικητά, μα ας μιλήσουμε.. ελληνικά.»

«Δεν καταλαβαίνω.. γερμανικό καράβι με αμερικανούς καπεταναίους που μιλάνε ελληνικά; Νομίζω μου οφείλετε μια εξήγηση.»

«Κύριε ταγματάρχα, Το καράβι είναι αμερικάνικο και το πλήρωμα αμερικανοί. Αρκετοί όμως, σχεδόν οι μισοί, είμαστε έλληνες και μιλάμε ελληνικά.»

«Ευχάριστο αυτό. Ας έρθουμε στο σκοπό της επίσκεψής σας. Γιατί ζητήσατε να με δείτε;»

Ο Χρίστος τότε του εξήγησε πως πριν από δύο μέρες που βρισκότουσαν στην Οδησό, παρακολούθησαν την κηδεία μερικών ελλήνων στρατιωτών.. που όπως μάθανε, μερικοί είχανε δολοφονηθεί τη νύχτα, ενώ άλλοι ήτανε τραυματίες που υποκύψανε στα τραύματά τους..

«Αυτό κύριε φρούραρχε ήταν τραγικό και ειλικρινά μας συγκλόνισε. Βρισκόμαστε εδώ με το καράβι μας γεμάτο με αμερικανικό πολεμικό υλικό. Ο σκοπός μας είναι να το

δώσουμε κυρίως σε ουκρανούς αντεπαναστάτες.

Δυστυχώς στην Οδησσό οι πληροφορίες μας ήτανε πολύ απογοητευτικές. Οι αντεπαναστάτες είναι διχασμένοι και αντιμάχονται. Έτσι αυτά τα όπλα θα λειτουργούσαν υπέρ των μπολσεβίκων. Μερικοί φίλοι, μας συμβουλεύσανε να μην εξοπλίσουμε οπαδούς του Ντενίκιν ή του Πετλιούρα, ενώ ο ιερέας της Αγίας τριάδας, μας είπε να έρθουμε 'δώ, στην Οδησσό όπου θα μπορούσαμε πιο εύκολα να βρούμε τέτοιους ελεύθερους αντιστασιακούς που έχουν ανάγκη από όπλα και άλλα εφόδια, και χωρίς να ανήκουν σε αντιμαχόμενους σχηματισμούς. Γνωρίζω κύριε διοικητά, πως ο πόλεμος είναι κοντά. Ο Γρηγόριεφ σας παρενοχλεί συνέχεια με πυρά. Αυτό σημαίνει, πως από μέρα σε μέρα, πρέπει να εξαπολύσει επίθεση. Πριν δεσμευτώ με τις αντιστασιακές ομάδες, θέλω να ξέρω αν έχετε ανάγκη κάποιων εφοδίων, από αυτά που έχουμε στο καράβι.»

«Καπετάνιε πρέπει να σ' ευχαριστήσω για τη προσφορά. Ο πόλεμος εδώ άρχισε. Περιμένουμε, όπως το είπες, τη μεγάλη αναμέτρηση. Θα ήθελα να ξέρω τι είδους εφόδια έχετε. Φοβάμαι πως τα αμερικάνικα όπλα δεν μπορούν να μας προσφέρουν βοήθεια, γιατί δεν έχουμε πλέον το χρόνο να εκπαιδεύσουμε τους στρατιώτες μας, που εδώ και μέρες τώρα, βρίσκονται στα χαρακώματα και όχι σε πεδία ασκήσεων.»

«Μπορούμε να σας αφήσουμε νάρκες και τυποποιημένα γεμίσματα; Ακόμη μπορούμε να σας αφήσουμε πολυβόλα και όλμους.»

«Καπετάνιε, σ' ευχαριστώ για την προσφορά. Αλήθεια, αισθάνομαι υπερήφανος που ενώ είστε στη ξενιτιά διατηρείτε ζωντανή την εθνική σας συνείδηση. Νάρκες δεν χρειαζόμαστε, διότι βρισκόμαστε σε κατοικημένη περιοχή και δεν σκοπεύουμε να στρώσουμε ναρκοπέδια και να σκοτώσουμε τους άμαχους. Όπλα έχουμε και πριν από δύο μέρες, ήρθε ακόμη σε ενίσχυσή μας ένας λόχος πεζικού από το Νικολάιεφ.

Αύριο περιμένω ένα τεθωρακισμένο συρμό με όλμους και πυροβόλα, με γερμανούς χειριστές. Θα ενισχυθούμε ακόμη με ένα λόχο πεζικού. Έτσι πιστεύω κι εγώ, πως η προσφορά σας θα χρειαζόταν καλύτερα στους ελεύθερους αντιστασιακούς, αλλά πολύ φοβούμαι πως δεν θα βρείτε τέτοιους. Νομίζω πως για την Χερσώνα είναι λίγο αργά. Ίσως, στη Σεβαστούπολη, να είχατε καλύτερη τύχη.»

«Κύριε διοικητά, μια ακόμη παράκληση. Αν τελικά αφήσουμε τα υλικά εδώ, να επιτρέψετε να τα βγάλουμε στην προκυμαία.»

«Για αυτό δεν χρειαζόσαστε άδεια από εμένα. Δεν έχω τέτοια αρμοδιότητα. Πάνω από μένα υπάρχει ο γάλλος διοικητής. Όπως θα έχετε δει, υπάρχουν γαλλικά καράβια στο λιμάνι. Μπορείτε όμως να το κάνετε διακριτικά τη νύχτα, ή σιωπηρά την ημέρα. Η γερμανική σημαία θα σας βοηθήσει. Νομίζω κανένας δεν θ' ασχοληθεί μαζί σας.»

Ο Χρίστος με τον ύπαρχο σηκώθηκε και ευχαρίστησε τον έλληνα αξιωματικό. Του ευχηθήκανε καλή τύχη. Όσα άκουσε, δεν του άρεσαν ιδιαίτερα. Ίσως ο παπαγιώργης,

τώρα να έχει κάποια καλή πρόταση. Ο ταγματάρχης τους συνόδεψε μέχρι την πύλη. Πίστευε πως θα είχαν κάποιο μέσο. Κάποιο αυτοκίνητο ή έλκηθρο, πολύ συνηθισμένο μέσο στην πόλη με τα χιόνια. Όταν είδε όμως πως οι δύο ναυτικοί θα φεύγανε με τα πόδια, τους ρώτησε που θα πήγαιναν. Και όταν του είπαν πως θα πήγαιναν στο νεκροταφείο, στο βορινό άκρο της πόλης τους είπε:

«Καπετάνιε με τέτοιο κρύο και με τόσα φυλάκια που έχουμε αναπτύξει, φοβάμαι πως δεν θα πάτε μακριά. Σε λίγο ένα αυτοκίνητο δικό μας θα πάει στον σιδηροδρομικό σταθμό με την αλληλογραφία. Το νεκροταφείο είναι πάνω στο δρόμο μας. Αν περιμένετε λίγο, θα πάτε με αυτό. Την επιστροφή σας δεν μπορώ να την αναλάβω.»

Ο Χρίστος δέχτηκε την προσφορά. Ο ταγματάρχης, φώναξε έναν υπαξιωματικό που θα συνόδευε το αμάξι και τότε αυτός ήρθε και τους είπε πως ήσαν έτοιμοι. Να περιμένουν λίγο στο γραφείο κίνησης να μην κρυώνουν και θα τους πάρει από εκεί. Ο Χρίστος του απάντησε πως δεν κρυώνουν με τα ειδικά ρούχα που φορούσαν και ότι αφού ήσαν έτοιμοι, θα προτιμούσαν να περιμένουν έξω στην αυλή. Ο υπαξιωματικός έφυγε και ο Χρίστος κοίταζε το νευρικό πηγαινέλα των στρατιωτών. Μερικούς να καθαρίζουν την αυλή από τα χιόνια της νύχτας, άλλους να μεταφέρουν υλικά από το ένα κτίριο στο άλλο και όλη αυτή την ώρα, να έρχονται και να φεύγουν στρατιωτικά καμιόνια με εφόδια. Σε μια γωνιά της εσωτερικής αυλής του φρουρίου είδε δίτροχους αραμπάδες. Σε κάποιο

κατόγι θα έχουνε και τα μουλάρια, σκέφτηκε..

Εκτίμησε τον έλληνα ταγματάρχη. Χρειάζεται μεγάλη δύναμη ψυχής και γενναιότητα, να έρθει να πολεμήσει σε μια αφιλόξενη χώρα, επειδή κούκωσε του Κλεμανσώ ή κάποιων άλλων κυρίων που το ζήτησαν του Βενιζέλου.

Ο Βενιζέλος μπορεί να επικαλείται την ηθική δικαίωση, ότι ήρθε στην Ουκρανία για να κερδίσει την υπόθεση της λευτεριάς των αλύτρωτων εδαφών της Μικράς Ασίας, μα ο Κλεμανσώ; Τι δικαίωση μπορεί να περιμένει αυτός, αφού κανένας γάλλος στρατιώτης δεν θέλει να πολεμήσει εδώ; Και όλα αυτά τα εκστρατευτικά σώματα των ξένων χωρών; Όλα έχουν αυτή την ηθική δικαίωση για την εκστρατεία τους; Και ο Ουίλσον; από την άλλη μεριά του Ατλαντικού ωκεανού;

Από τις σκέψεις αυτές τον έβγαλε ο υπαξιωματικός που τους ζήτησε να ανεβούν στην καρότσα του στρατιωτικού αυτοκινήτου. Ο Χρίστος είχε πάρει μαζί του ένα μικρό διάγραμμα της πόλης και παρακολουθούσε την πορεία του οχήματος. Με μικρή ταχύτητα το βαρύ όχημα διάλεγε το δρόμο, μέσα στα πολλά χιόνια που ήταν καλύψει το οδόστρωμα.

Κανείς δεν κυκλοφορούσε. Κάθε τόσο, ακουγόntonουσαν ριπές ελαφρών πολυβόλων και αραιά, κάποια έκρηξη. Πήραν την λεωφόρο του σιδηροδρομικού σταθμού κατά το βορά. Έναν ίσιο δρόμο που ξεκινούσε από το λιμάνι και κατέληγε στο κτίριο του σταθμού. Δεξιά τους, φάνηκε η μάντρα του νεκροταφείου. Στην πύλη, το βαρύ καμiónι

σταμάτησε. Ο υπαξιωματικός κατέβηκε και ήρθε πίσω και τους βοήθησε να κατεβούν από την καρότσα. Τους καθοδήγησε που ήτανε η εκκλησία και που το γραφείο του ιερέα. Μετά τους χαιρέτησε ευγενικά. Ο καπετάνιος με τον ύπαρχο περάσανε την ανοιχτή εξώπορτα και προχωρήσανε στο εσωτερικό περιφραγμένο χώρο.

Το απλό σπιτάκι του παπαγιώργη και η μικρή εκκλησία του νεκροταφείου στο βάθος.

11

*Άσπρα φαντάσματα τα δέντρα και οι κλώνοι,
Καθώς ο άνεμος τους δέρνει ρυθμικά.
Δυό άνθρωποι σκυφτοί μέσα στο χιόνι,
Σκιές απόκοσμες, που μοιάζουν ζωτικά.
" Στο χιόνι." Ανδρέας Κουμανάκος*

Το νεκροταφείο έμοιαζε πιο πολύ σαν πάρκο παρά σαν τα γνωστά κοιμητήρια της Ελλάδας. Ο Χρίστος δεν παραξενεύτηκε, γιατί κάπως έτσι είναι και τα κοιμητήρια στην Αμερική. Το χιόνι ήταν στρωμένο στους διαδρόμους, και ο δυνατός αέρας που φυσούσε κει ψιλά στα βορινό τμήμα της πόλης, το σάρωνε πριν παγώσει και το στοίβαζε σε σωρούς κοντά στο μανδρότοιχο.

Συνάντησαν πρώτα ένα απλό, ορθογώνιο, μικρό σπιτάκι με κεραμοσκεπή γεμάτη χιόνια. Αργότερα, οι δύο άνδρες διαπιστώσανε πως αυτό το μικρό κτίσμα χρησιμοποιείτο σαν γραφείο του ιερέα και σαν κατοικία του. Πιο πίσω μια μικρή απλή εκκλησία δέσποζε στη μικρή πλατεία. Όλα φαινότανε εκεί πολύ απλά και μικρά, μα παρ' όλη την απλότητά των κτισμάτων και του χώρου, ο Χρίστος ένιωσε ένα σύγκρου να του διαπερνά την ραχοκοκαλιά. Ποτέ δεν τα είχε καλά με τα νεκροταφεία.

Βαδίσανε προς το γραφείο και ο Χρίστος που πήγαινε μπροστά χτύπησε διακριτικά το κρόταλο της πόρτας. Ήταν μπρούτζινο και στιλβωμένο με αλοιφή. Ο Χρίστος χαμογέλασε με την καλαισθητική αντίληψη του ιερέα.

Μέσα σ' αυτή την καταστροφική λαίλαπα του πολέμου, υπάρχουν άνθρωποι να γυαλίζουν τα κρόταλα στις πόρτες. Ίσως με αυτό να θέλουν να δείξουν πως δεν υπάρχουν πόλεμοι για τους νεκρούς. Σαν ο άμαχος ή ο μαχητής σκοτωθεί, δεν είναι πια άνθρωπος. Είναι ανύπαρκτος για όλους. Η προσωπικότητά του εγκαταλείπει τα εγκόσμια και αυτό που απομένει γίνεται *πράγμα* που πια δεν πονά, δεν θλίβεται, δεν χαίρεται. Γι' αυτό, άλλους του θάβουν βαθιά στη γης, άλλους τους καίνε, άλλους τους ρίχνουνε στη θάλασσα κι άλλους τους ταριχεύουν για να τους έχουν και να τους βλέπουν όπως ήτανε πριν πεθάνουν. Κι αυτοί δεν αντιδρούν παρά μόνο σαρκάζουν και οικτρίζουν. Και είναι ο σαρκασμός τους αυτός για τους μεγαλοσχήμονες κυρίους, που σαν αυτοί χάσουνε τη ζωή τους, άσχετα για ποίο λόγο ο καθένας, τούς σκοτώνουν για δεύτερη φορά μετατρέποντάς τους αυτόματα σε απρόσωπες μονάδες ενός μεγαλύτερου αριθμητικού συνόλου. Θυμάται την είδηση σε εφημερίδα της Οδησού. *"..στους χθεσινούς βομβαρδισμούς της πόλης με όλμους από τον Γρηγόριεφ, καταμετρήθηκαν έλληνες νεκροί εννέα.."*

Βέβαια υπήρξαν και περισσότεροι τραυματίες, αφού στο νοσοκομείο που τους φέρανε πέθαναν οι επτά. Αυτοί οι εννέα ήταν πιο τυχεροί, γιατί η ελληνική κοινότητα στην Οδησό τους επεφύλαξε μια λαμπρή κηδεία με μουσικές, παράτες, δημόσιους λόγους και όλα τα άλλα σχετικά. Ο Δεσπότης της Βεσσαραβίας που θα ήτανε πάλι παρών, δεν θα παράλειψε να εκφωνήσει τον εμπνευσμένο λόγο του

και ίσως αυτό να απετέλεσε διαβατήριο των ηρωικών νεκρών, για τον παράδεισο.

Τους άλλους, τους πολλούς που ασφαλώς θα τακτοποιεί ο απλός ιερέας στο φτωχικό κοιμητήριο της Χερσώνας, αμφιβάλλω αν τελικά αντικρίσουν τον παράδεισο.

Σε το χτύπημα του κρόταλου εμφανίστηκε στην πόρτα ένας ρασοφορεμένος μικρός, που τους ρώτησε ευγενικά στα ελληνικά τι γυρεύανε. Σαν άκουσε πως θέλανε τον ιερέα τον παπαγιώργη, τους πέρασε μέσα σε μια τετράγωνη αίθουσα έξι επί έξι μέτρα, που στην πίσω πλευρά της είχε μια πόρτα στ' αριστερά και δίπλα στην πόρτα υπήρχε ένα μικρό γραφείο. Στους τοίχους κατά ομάδες κρεμόντουσαν βυζαντινές εικόνες κάθε σχήματος και μεγέθους. Κοντά στους τοίχους, μια βιβλιοθήκη και αρκετές καρέκλες από απλή βαμμένη σανίδα, μαρτυρούσε τον προορισμό της απλής αυτής σάλας. Ο παπαγιώργης χρησιμοποιούσε το χώρο αυτό για γραφείο και υποδοχή.

Δεν πέρασε πολλή ώρα από την στιγμή που ο μικρός ρασοφόρος τους άφησε μόνους για να ειδοποιήσει τον ιερέα. Τότε άνοιξε η ενδιάμεση πόρτα και ένας ψιλός, αδύνατος παπάς εμφανίστηκε στο άνοιγμα της πόρτας και με τη σειρά τους χαιρέτησε με ένα θερμό σφίξιμο του χεριού. Στη συνέχεια κάθισε πίσω από το μικρό γραφειάκι του και ευγενικά τους ρώτησε σε τι μπορεί να τους εξυπηρετήσει.

Τότε ο Χρίστος παίρνοντας το λόγο του εξήγησε το

σκοπό του ταξιδιού τους στην Ουκρανία, τις συζητήσεις του με τον πατέρα Πολύκαρπο της Αγίας Τριάδας της Οδησσού και κατέληξε..

«Δέσποτα, θέλω να με φέρεις σ' επαφή με αυτούς τους ανθρώπους που αγωνίζονται άδοξα για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας ή της Κριμαίας. Όπως καταλαβαίνεις δεν υπάρχει πολύς καιρός. Δυστυχώς το πάγωμα του ποταμού Δνείπερου μας καθυστέρησε.»

«Τέκνα μου, αφού σας στέλνει ο αδελφός Πολύκαρπος, να σας βοηθήσω. Γνωρίζω τον υπεύθυνο μιας τέτοιας αντιστασιακής ομάδας. Είναι δάσκαλος και αντίθετος με τους Τσαρικούς του Ντενίκιν αλλά και με τους ερυθρούς μπολσεβίκους. Το όνομά του είναι Κύρτσα. Είναι πολύ καταρτισμένος. Τον έχουμε για καθοδηγητή. Αντέδρασε με την πρόσκληση στη Χερσώνα συμμαχικού στρατού. Μα δεν τον άκουσαν και αυτό τους έχει εξοργίσει όλους εδώ.» .. Διέκοψε για λίγο και πάλι συνέχισε..

«Τώρα ο Γρηγόριεφ έχει σκυλιάσει. Γυρίζει και στρατολογεί μουζίκους και δεν θα είναι μακριά η μέρα που θα επιτεθεί. Και δεν είναι μόνο αυτό. Έχουμε την ατυχία να είναι από εδώ, τη Χερσώνα, ο πολύς Τρότσκι. Αυτός είναι ρωσοεβραίος στην καταγωγή. Ο Τρότσκι τραβάει δικό του δρόμο. Υποστηρίζει διεθνιστική επανάσταση στο εργατικό κίνημα. Αυτός υπέγραψε με τους γερμανούς την περίφημη συνθήκη του Μπέρστ Λιτόφσκ, τον Μάρτιο του περασμένου χρόνου. Ήταν τότε κάτι σαν υπουργός των εξωτερικών, με αρχηγό της επαναστατικής κυβέρνησης

τον Λένιν. Αυτοί οι δύο όμως δεν τα πάνε καλά με τον τρίτο της παρέας, τον Ιωσήφ Στάλιν. Αυτός πάλι δεν θέλει το μπολσεβίτικο κίνημα να βγει στο εξωτερικό. Το θεωρεί *υπόθεση της μιας χώρας* και κατηγορεί τον Τρότσκι ότι όταν ήταν το 1917 στη Νέα Υόρκη, δωροδοκήθηκε από τους αμερικανούς με αρκετές χιλιάδες δολάρια και ξαναγύρισε..»

Στη φράση αυτή του ιερέα ο Χρίστος συνοφρυώθηκε. Όλα αυτά τα είχε ξανακούσει. Μα τώρα άρχισε ν' αναρωτιέται, αν πράγματι ο Τρότσκι τα είχε πάρει, σε τι αντάλλαγμα να απέβλεπε ο Ουίλσον. Και ποίος τάχα να είναι μεγαλύτερος εγκληματίας, Αυτός που προδίδει με χρήματα τη χώρα του ή αυτός που εξαγοράζει με χρήμα συνειδήσεις. Ποιός φταίει πιο πολύ.. ο Ιούδας που πήρε τα τριάκοντα αργύρια, ή αυτός που τα έδωσε; Άφησε όμως να βρει την απάντηση άλλη ώρα κι έστρεψε πάλι την προσοχή του στο γέροντα που πρόθυμος του ομιλούσε.

«Ο Τρότσκι λοιπόν, άρχισε να φοβάται τον Στάλιν για την ζωή του και έφτιαξε ένα θωρακισμένο τραίνο με δύο μηχανές και πάνω σε αυτό το τραίνο έκανε το στρατηγείο του. Εκεί κοιμάται εκεί τρώει εκεί έχει το γραφείο του, και το γιατρό του. Ακόμη και τυπογραφείο έχει. Τώρα είναι αρχηγός του στρατού και γυρίζει με το τραίνο του και στρατολογεί εργάτες και αγρότες και οργανώνει τον ερυθρό στρατό.» ..νέα διακοπή, μα σύντομα συνέχισε.

«Αυτή την δόξα του Τρότσκι τέκνα μου, τη ζήλεψε εδώ, ένας ακόμη στρατηγός των ερυθρών μπολσεβίκων, ο

Γρηγόριεφ που έκανε το δικό του θωρακισμένο τραίνο και με αυτό, την ημέρα στρατολογεί με τη βία μουζίκους και εργάτες και την νύχτα κατεβαίνει μέχρις εδώ, στα περίχωρα της Χερσώνας και βομβαρδίζει την πόλη. Καθημερινά μου φέρνουν νεκρούς στρατιώτες και πολίτες. *Ο κύριος να λυπηθεί το λαό του και να τον βοηθήσει.*»

Και ο σεβάσμιος γέροντας τελείωσε τα λόγια του σταυροκοπούμενος. Ο Χρίστος τότε ρώτησε..

«Γέροντα, αυτός ο Κύρτσα, που βρίσκεται ιδεολογικά. Ποίον ακολουθεί;»

«Νομίζω και με τους δύο τα έχει καλά. Σήμερα εδώ στη Ρωσία ο πόλεμος των ιδεών δίνει και παίρνει. Όλα είναι ρηχά. Ότι θέλεις ακούς, ότι θέλει καθ' ένας δηλώνει και όλοι μιλάνε κατά πως τους βολεύει. Τον Κύρτσα τον ξέρω σαν φίλο του Γρηγόριεφ, αλλά και σαν αντεπαναστάτη. Ακόμη τον ξέρω σαν ένα καλό έλληνα και Χριστιανό. Τα έχει καλά με όλους. Νομίζω ότι μπορείτε να του έχετε εμπιστοσύνη. Για να τον βρείτε όμως να πάτε απόψε στο σπίτι του. Αν ξημερώσει θα φύγει. Δάσκαλος είναι μα δεν ξέρω τις δουλειές του. Ότι ώρα πάτε, θα σας δεχθεί.»

«Και που θα τον βρούμε τον Κύρτσα, γέροντα;»

«Δεν είναι πάρα πολύ μακριά το σπίτι του. Μένει στο Ανατολικό προάστιο, κάπου δύο χιλιόμετρα από εδώ. Θα σας κάνω ένα μικρό διάγραμμα και νομίζω με την βοήθειά του θα το εντοπίσετε.»

Και ο γέροντας, κάνοντας το λόγο του πράξη, πήρε ένα

κομμάτι χαρτί από το συρτάρι του και ένα μολύβι και άρχισε να σχεδιάζει. Αυτή η διαδικασία του πήρε κάπου δέκα λεπτά, προσπαθώντας να θυμηθεί λεπτομέρειες. Ο Χρίστος δεν το διέκοψε και τον άφησε να σχεδιάζει το σκαρίφημά του. Κοίταξε όμως τον Άρη, που κατά περίεργο τρόπο, σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα που μιλούσε ο γέροντας, ήταν τελείως αφηρημένος και τον παρακολουθούσε αμίλητος. Ούτε για μια στιγμή δεν άνοιξε το στόμα του να τον ρωτήσει, έστω και για μια ασήμαντη ερώτηση. Φαινόταν να είναι απών από το χώρο, ή σαν να μη τον ενδιαφέραν όλα όσα λεγόντουσαν.

Όταν ο γέροντας τελείωσε με το σχεδιάγραμμά του, το έδωσε στο Χρίστο και δείχνοντάς του, τον κατατόπισε με όλα όσα είχε σχεδιάσει πάνω στο χαρτί. Μετά κλείνοντας την συζήτηση είπε..

«Εγώ δεν μπορώ να σκεφτώ τίποτε άλλο, εκτός εάν εσείς έχετε κάτι να ρωτήσετε ακόμη.»

«Δέσποτα, για όσα ήθελα ν' ακούσω εγώ, σχετικά με την αποστολή μου στη Χερσώνα, ήσουν αρκετά διαφωτιστικός και μ' εξυπηρέτησες πάρα πολύ. Δεν βρίσκω λόγους να σ' ευχαριστήσω και να σε παρακαλέσω, σαν εν Χριστώ αδελφός, να δεχθείς ένα μικρό δώρο μου, για τις ανάγκες της ενορίας σου. Με τον πόλεμο φοβάμαι πως θα είναι αυξημένες.»

Και ο Χρίστος άφησε επάνω στο γραφείο του ιερέα ένα σφραγισμένο λευκό φάκελο, για να προλάβει πιθανή άρνηση του γέροντα να τον πάρει. Συνέχισε όμως την

κουβέντα του, κοιτάζοντας τώρα τον ύπαρχο..

«Εγώ δεν θέλω τίποτε άλλο, τελείωσα. Ο συνάδελφος όμως, νομίζω θέλει να σε απασχολήσει λίγο ιδιαίτερα.»

Τότε ο Άρης, έδειξε να συνέρχεται και στράφηκε προς τον ιερέα που στο μεταξύ φρόντισε βιαστικά να κρύψει το φάκελο μέσα στο συρτάρι του γραφείου του.

«Ναι πάτερ, θα ήθελα να σ' έβλεπα για λίγο..»

«Πάντα στη διάθεσή σου τέκνο μου..»

Σηκώθηκε από την θέση του και δείχνοντας με ήρεμη κίνηση την ενδιαμέση μικρή πόρτα που ήταν δίπλα στο γραφείο του, είπε στον Άρη..

«Πέρασε μέσα καπετάνιε, ο συνάδελφός σου μπορεί να σε περιμένει εδώ..»

Ο Άρης συμμορφώθηκε με την υπόδειξη του γέροντα, που τον ακολούθησε κλείνοντας πίσω του την πόρτα.

Ο Χρίστος έμεινε μόνος στο δωμάτιο και προσπαθούσε να σκοτώσει την ώρα που δεν έλεγε να περάσει. Στην αρχή έφερε γύρα τη ματιά του στους τοίχους του δωματίου περιεργαζόμενος για δεύτερη φορά, τα εικονίσματα που ήτανε κρεμασμένα. Αυτό του πήρε κάμποση ώρα, μα δεν ήταν φαίνεται ικανή να καλύψει τον χρόνο που χρειαζόταν ο παπαγιώργης για την εξομολόγηση του Άρη. Τότε σηκώθηκε και βάδισε προς την εξώπορτα. Την άνοιξε και βγήκε στο πλατύσκαλο.

Ένωσε τον παγωμένο αγέρα να τον χτυπάει κατά πρόσωπο και ένα σύγκρυο να του διαπερνά τη ραχοκοκαλιά. Είχε πέσει το σκοτάδι πια και μια γκριζογάλανη άχλη

σκέπαζε το τοπίο. Το χιόνι κάτω από τα πόδια του είχε παγώσει και όπως το πάτησε με τη χοντρή αρβύλα του, άκουσε τον χαρακτηριστικό ξυρό ήχο που αφήνει το παγωμένο χιόνι σαν σπάζει.

"Η θερμοκρασία πρέπει να έχει πέσει πολλούς βαθμούς κάτω από το μηδέν." ..σκέφτηκε.

Κλεισμένος μέσα στον θερμαινόμενο χώρο του γέροντα, είχε λησμονήσει τι γινόταν έξω. Είχε αποξενωθεί και από το κρύο και από τον πόλεμο που ήταν δίπλα του. Ήταν δεν ήταν διακόσια μέτρα ο σιδηροδρομικός σταθμός που τον κατείχαν ελληνικές δυνάμεις και άλλα διακόσια μέτρα μακρύτερα, σε μια περιμετρική διάταξη, ήτανε τα προωθημένα φυλάκια των ελλήνων στρατιωτών. Και τα βλήματα του Γρηγόριεφ δεν έπαψαν ούτε στιγμή να πέφτουν, όχι μόνο στις θέσεις των φυλακίων, αλλά και σε όλη την πόλη. Και τώρα μέσα στη κατασκότεινη νύχτα, το φαινόμενο των εκρήξεων γίνεται πιο αγωνιώδες και πιο ανατριχιαστικό. Γιατί η νύχτα προδίδει τις εκρήξεις των όλμων και των οβίδων με τις φωτεινές λάμψεις τους και όταν ακόμη, λόγω μεγάλης απόστασης δεν ακούγονται. Αυτές οι λάμψεις είναι κυρίως που φέρνουν ανατριχίλα στο σώμα και θλίψη στη ψυχή. Αναλογίσθη τότε, πως στο σημείο της έκρηξης μπορεί να χάθηκαν ανθρώπινες ζωές. Σταυροκοπήθηκε κι ευχαρίστησε το Θεό που τον φύλαξε.

Ακόμη όμως ένιωθε μια πρόσθετη αγωνία. Αυτή της αναμονής. Έβλεπε τις λάμψεις των εκρήξεων και μετά να καρτερούσε ν' ακουστούν οι ήχοι και οι κρότοι που

συνοδεύουν τις εκρήξεις αυτές. Με τα χέρια στις τσέπες και τραβηγμένη την κουκούλα της χλαίνης του, στάθηκε εει στο πλατύσκαλο του γραφείου και απολάμβανε μέσα στο σκοτάδι και τη σιωπή της νύχτας, την τραγικότητα των στιγμών αυτών. Σαν να ζούσε τον κίνδυνο και την αγωνία του παίκτη της ρώσικης ρουλέτας, που παίζει και ποντάρει την ίδια του τη ζωή. Ξέρει πως υπάρχει μια πιθανότητα να δεχθεί ένα βλήμα πολύ κοντά του και που τα θραύσματα από τη μεταλλική μάζα του, θα του πάρουν τη ζωή, ή αν είναι λίγο τυχερός, θα του ξεσκίσουν τις σάρκες ή θα του αφήσουν κάποια αναπηρία. Και όμως, παρέμενε κει μόνος, ακουμπισμένος στη πορτοσιά κι αφουγκραζόταν τις οβίδες που σφυρίζανε ανατριχιαστικά και σκάζανε κάθε τόσο ολόγυρά του και το πλατάγισμα των βολίδων από τις ριπές των πολυβόλων. Ξέρει πως τα πυρά αυτά γίνονται στο βρόντο. Ο εχθρός δεν βλέπει κάποιο στόχο αλλά τα έχει προετοιμάσει, παίρνοντας στοιχεία βολής στη διάρκεια της ημέρας. Μα ποιός τρελός θα κυκλοφορούσε μια τέτοια νύχτα στους δρόμους.

Και η ώρα περνούσε και το χιόνι έπεφτε άλλοτε απαλά και στοιβαζόταν πάνω στο στρωμένο χιόνι, άλλοτε βίαια και παγωμένο με στροβιλισμούς, παρασυρμένο από τον δυνατό άνεμο. Κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα είχε φτάσει δύο πρωινή. *Μα τι κάνει ο Άρης τόση ώρα εκεί μέσα; Τι τάχα μπορεί να εξομολογείται στον ιερέα. Αυτή δεν είναι εξομολόγηση. Βιβλίο θα μπορούσε να γράφει.*

Ξαναμπήκε στο γραφείο κι έκλεισε πίσω του την πόρτα

αφήνοντας έξω την κακοκαιρία του ρώσικου χειμώνα. Και στο Σικάγο είχαν χιόνια και κρύο και παγωμένες λίμνες. Μα για λίγες ημέρες. Όχι αυτό το κακό της συνεχιζόμενης κακοκαιρίας. Πήγε κοντά στην κλειστή πόρτα που είχε περάσει ο Άρης με τον γέροντα και αφουγκράστηκε. Κανένας ήχος και βαθιά σιωπή. Τότε χτύπησε ελαφρά την πόρτα. Καμιά απάντηση. Απορημένος κάθισε πάλι στην καρέκλα του. Πέρασε κάπου μισή ώρα ακόμη όταν επί τέλους η πόρτα άνοιξε και ο Άρης μπήκε στην αίθουσα ακολουθούμενος από το γέροντα. Ο Χρίστος τους είπε πως χτύπησε την πόρτα γιατί ανησύχησε πολύ.

«Λυπάμαι καπετάνιε που σε ανησύχησα. Μα είχα τόσα πολλά να εξομολογηθώ στο γέροντα. Είμαι έτοιμος τώρα να σε ακολουθήσω.»

Και οι δύο ευχαριστήσανε τον ιερέα και κίνησαν κατά την Ανατολική πύλη. Αυτή τη φορά, δεν θα παίρνανε το δρόμο του σιδηροδρομικού σταθμού, αλλά εκείνον που τους υπέδειξε στο σχέδιο του, ο παπαγιώργης.

Δεν πρόλαβαν όμως ν' αφήσουν το νεκροταφείο και να βγουν στο δρόμο και μια νέα ριπή πολυβόλου, ήρθε να ξεσκίσει την ηρεμία της νύχτας. Άκουσαν το πλατάγιασμα των βολίδων και το νιώσανε να διαπερνάει τ' αυτιά τους οξύ και βασανιστικό. Τους φαινόταν, σαν οι σφαίρες να έρχονταν από το βορά. Λες από ένστικτο πιάσανε από μια κολώνα της πύλης, για να καλυφτούν από ένα εχθρό αόρατο, μα απειλητικό. Και σαν οι κρότοι καταλαγιάσανε και η νύχτα ξαναγύρισε στη νεκρική της σιγή, τότε και

αυτοί αφήσανε τις κολώνες της πύλης και βγήκανε στην απόκοσμη ερημιά του δρόμου.

Εδώ, οι δύο καπεταναίοι νιώσανε το φόβο να βαραίνει τα σωθικά τους. Τώρα μετάνιωσαν που δεν ζήτησαν τη φιλοξενία του παπαγιώργη γι' απόψε. Κινήσανε σκυφτοί, με τα πόδια τους να βυθίζονται μέχρι τα γόνατα στο χιόνι. Έπρεπε να προχωρήσουνε και το κάνανε με την αίσθηση του κινδύνου που ανάδινε η σκοτεινή νύχτα.

Νύχτα γεμάτη θάνατο, νύχτα σπαρμένη μάγια..

"..Καθ' όσον εις άνδρα έχοντα γενναίον φρόνημα, είναι αλγεινότερα η ταπεινώσεις, την οποίαν προκαλεί η δειλία, παρά ο ανώδυνος θάνατος, ο επερχόμενος εις στιγμήν που είναι γεμάτος από θάρρος και εμπνέεται συγχρόνως από την ελπίδα της νίκης της πατρίδος.. "

(Επιτάφιος) Περικλής

Δεν φαινόταν ούτε δρόμος, ούτε κάποιο φως που να δείξει σημείο ζωής, ούτε καπνός ν' ανεβαίνει από κάποια καμινάδα. Μόνο το χιόνι λευκό να στροβιλίζεται στον δυνατό αγέρα και να μην αφήνει να δει κανείς κάτι. Και αυτοί μπαμπουλωμένοι, έπρεπε να περπατούν, να ψάζουν να βρουν μέσα σ' αυτή τη κόλαση το σπίτι του δάσκαλου. Ο σεβάσμιος ιερέας με τη σπαστή χαρακτηριστική του προφορά, τους μίλησε ειλικρινά και ήτανε αρκετά σαφής. Δεν τους έκρυψε τίποτε. Ούτε τους κινδύνους, ούτε τις μεγάλες δυσκολίες που έχουν όσοι δεν συμφωνάνε με τους μπολσεβίκους. Ιδιαίτερα οι Έλληνες.

«Προσέχετε το δρόμο. Να βαδίζετε έξω από αυτόν. Τους δρόμους τους έχουν επισημάνει και τους βομβαρδίζουν μέρα νύχτα και οι μπολσεβίκοι στήνουν μπλόκα και κάνουν απαγωγές. Και μην ξεχάσετε αυτά που σας είπα. Το σπίτι του Κύρτσα είναι στο εργατικό προάστιο. Στον δρόμο που θα βρείτε στο τέλος της μάνδρας του νεκροταφείου, θα πάτε αριστερά. Θα περπατήσετε τρία οικοδομικά τετράγωνα με ισόγειες κατοικίες του βορείου προαστίου. Από εκεί αρχίζει

το εργατικό προάστιο "μπογιέννα". Εκεί μένει ο Κύρτσα. Το σπίτι είναι το δεύτερο αριστερά, στη συνέχεια του δρόμου, μέσα στο εργατικό προάστιο. Αν ήταν ο καιρός καλός, θα το βρίσκατε εύκολα.. μα μ' αυτή τη χιονοθύελλα, τι να πω. Κακό καιρό διαλέξατε τέκνα μου. Χρειάζεται προσοχή.»

«Πάτερ.. θα προσέχουμε, μα πόλεμο έχουμε. Μπορούμε να περιμένουμε την άνοιξη να ξεφορτώσουμε; Με τις οδηγίες και το σχέδιο που μας έδωσες πιστεύω να το εντοπίσουμε εύκολα.»

Τον είχαν βεβαιώσει πως θα πρόσεχαν. Τι να πρόσεχαν όμως, μέσα σ' αυτή την κοσμοχαλασιά που γινόταν γύρω τους. Τέτοιο κακό δεν το περίμεναν. Δεν είχαν φανταστεί, ούτε μπορούσαν άλλωστε, αφού δεν είχαν βρεθεί ποτέ σε παρόμοιες καιρικές καταστάσεις. Ούτε δρόμος φαινόταν, ούτε ίχνη άλλων ανθρώπων που να πέρασαν νωρίτερα.. Πως να βρουν το σπίτι του δάσκαλου, αφού η έντονη χιονοθύελλα τους εμπόδιζε να βρουν και αυτό το δρόμο.

Προσανατολίστηκαν και από εκεί και κάτω με οδηγό την μάνδρα του νεκροταφείου, αφέθηκαν στο ένστικτό τους και στην καλή τους τύχη. Το σχέδιο του ιερέα πως να το διαβάσουν στο σκοτάδι. Κι' αυτή η θύελλα δεν έλεγε να κοπάσει. Από την ώρα που ξεκίνησαν λυσσομανούσε σαν παγιδευμένο θηρίο που προσπαθούσε να σπάσει το δόκανό του. Και το χιόνι να πέφτει λευκό και να γεμίζει την ψυχή τους με απελπισία. Έκανε την κατασκότεινη νύχτα να παίρνει αποχρώσεις περίεργες, από το σκούρο γκρι μέχρι το ελαφρύ σιέλ. Ο ύπαρχος που προπορευόταν,

ξαφνικά σταμάτησε. Γύρισε το σώμα του και είπε στον σύντροφό του που ακολουθούσε..

«Κρίς, δεν έπρεπε να φύγουμε. Αργήσαμε. Μας πήρε η νύχτα και μ' αυτή τη χιονοθύελλα και χωρίς οδηγό σ' άγνωστο μέρος είμαστε έρμαιοι της τύχης μας. Και αυτοί οι *σανοφεμπίτς*²³ οι μπολσεβίκοι, μια τέτοια νύχτα και συνεχίζουν να ρίχνουν όλμους και να πολυβολούν στα τυφλά. Μήπως θα πρέπει να το αφήσουμε γι' απόψε και να γυρίσουμε στο πλοίο;»

«Άρη, τι λές τώρα. Στο πλοίο τέτοια ώρα; Το ραντεβού μας με την άκατο είναι για αύριο στις δύο. Το ξέχασες; Χασομερήσαμε πολύ με την εξομολόγησή σου. Πρέπει σήμερα να βρούμε οπωσδήποτε αυτόν τον δάσκαλο. Πολύς χρόνος κύλησε κι ακόμη δεν βρήκαμε κατάλληλο άνθρωπο να παραδώσουμε το φορτίο. Το πάγωμα του ποταμού μας έκλεισε τρεις εβδομάδες στην Οδησσό. Θα έπρεπε να είχαμε ξεφορτώσει από τη στιγμή που φτάσαμε. Τώρα φοβάμαι μήπως πια είναι πολύ αργά. Ο Γρηγόριεφ έχει επιταχύνει τις ετοιμασίες του για πόλεμο.»

«Δεν ξέρω, εμένα το μυαλό μου είναι στο πλήρωμα, που θα είναι σε αγωνία. Τους έχουμε σ' επιφυλακή κι εμείς φύγαμε. Φοβάμαι πως η διανυκτέρευσή μας έξω, δεν είναι το καλύτερο που μπορούσε να γίνει. Το είπαμε άλλωστε.. δεν πρέπει να τους αφήνουμε μόνους. Ας μην ξεχνάμε τη στάση της Καλαμάτας, που πρέπει να μας προβληματίζει εδώ, περισσότερο. Τώρα έχουν όλοι τους όπλα.»

²³ Γιοί της σκύλας, σκυλογεννημένοι. (Αμερικανική βρισιά.)

«Υπαρχε, πρέπει να τους δείξουμε εμπιστοσύνη, για να μας βοηθήσουν να τελειώσουμε την αποστολή μας. Το πλήρωμα είναι ασφαλές στο καράβι. Η γερμανική σημαία πρύμα-πλώρα φαίνεται να κάνει καλά τη δουλειά της. Οι μπολσεβίκοι δεν μας υποπτεύονται. Ο ξάδερφος είχε δίκιο. Οι γερμανοί είναι στη Χερσώνα νόμιμα και κανείς μέχρι τώρα δεν μας ενόχλησε. Όλοι νομίζουν πως είμαστε εδώ να φορτώσουμε σιτάρι ή να μεταφέρουμε γερμανούς στην πατρίδα τους. Όσο για την έξοδό μας, θυμίσου πόσο επέμενες ν' ακολουθήσεις. Τώρα, κάνε μια προσευχή να βρούμε το σπίτι του δάσκαλου και για το καράβι θα τα μιλήσουμε όταν γυρίσουμε 'κεί. Δύο χιλιόμετρα είπε ο ιερέας. Πρέπει να είμαστε κοντά. Ξέρεις κάτι; Εγώ τους φοβάμαι τους δάσκαλους. Τους θεωρώ κουτούς. Σ' όλες τις χώρες οι δάσκαλοι ίδιοι είναι. Μια ζωή νεωτεριστές κι επαναστάτες. Εδώ πέστους μπολσεβίκους.»

«Λογικά αυτά που λες. Τώρα βλέπω το δίκιο σου που δεν ήθελες να με πάρεις μαζί σου. Κι ο παπαγιώργης με κατατρόμαξε, Όταν όμως άρχισε να μου μιλάει ηρέμησα. Μα τώρα, με τούτο τη θύελλα αρχίζω ν' αναζητώ την ζεστασιά της καμπίνας μου. Μακάρι να ήμουν στο καράβι απόψε αντί να νυχτοπερπατώ με τέτοιο κακό.»

«Άρη, τι έπαθες πάλι με το καράβι. Σε λίγο ξημερώνει και αφού μιλήσουμε στο Κύρτσα, σε διαβεβαιώ πως θα γυρίσουμε στο καράβι. Έχει εντολή ο Λίω, στις δύο η ώρα να είναι στο σημείο που μας άφησε. Ας δούμε τα τωρινά. Ότι διάβολο και να είναι ο δάσκαλος, πρέπει σήμερα να

τον συναντήσουμε. Αλλά νομίζω, μιλάμε συνέχεια για τα ίδια πράγματα. Φοβάμαι πως ο γέροντας σε ανησύχησε.»

«Γιατί το λες αυτό; Καπετάνιε μην αδικείς τον ιερέα. Και ο καημένος ήταν τόσο συμπαθής. Κρις, το χειρότερο είναι να μην έχεις κάποιον ν' ανοίξεις την ψυχή σου και ο παπαγιώργης απόψε, άνοιξε τη δική μου.»

«Μα την πίστη μου Άρη. Δεν μπορώ να καταλάβω.. τι τον ρώτησες και τι σου απάντησε αυτός, που ενώ στην αρχή σε τρώμαξε στη συνέχεια σε ηρέμησε.»

«Τι να σου πω καπετάνιε.. θα ήτανε μάταιο. Είναι όλα προσωπικά μου κι εσένα θα σε άφηναν αδιάφορο. Αλλά ας συνεχίσουμε, η ώρα περνάει και ακόμη όχι σπίτι δεν βρήκαμε, αλλά ούτε σκύλο να μας γαβγίσει. Κρις είσαι βέβαιος ότι πάμε καλά; Στη θάλασσα ίσως να ξέρω κάτι περισσότερο από σένα, μα στη στεριά δεν τα καταφέρνω καλά. Εσύ σαν πεζοναύτης έχεις το λόγο. Να.. φτάσαμε στη γωνιά του νεκροταφείου. Κατά το σχέδιο του ιερέα, πρέπει να πάμε αριστερά για τρία οικοδομικά τετράγωνα. Ας πάμε λοιπόν στην άλλη μεριά του δρόμου.»

«Μην βιάζεσαι Άρη. Η περιοχή απέναντι, μέχρι το εργατικό προάστιο είναι κατοικημένη. Ας σταθούμε λίγο εδώ που έχει κάλυψη να αφουγκραστούμε το περιβάλλον πριν πάμε απέναντι. Άλλωστε, αυτή η καθυστέρηση μας εξυπηρετεί. Θα ήθελα να βρεθούμε στο σπίτι αυτού του Κύρτσα ξημερώνοντας. Τότε θα είναι έτοιμος και θα τον προλάβουμε πριν φύγει. Στάθηκαν στη γωνιά κολλημένοι στον τοίχο. Τους κάλυπτε ένα δένδρο κατάφορτο με το

χιόνι που συνέχιζε να πέφτει πυκνό. Μέσα στις άσπρες κάπες τους είχαν μια τέλεια παραλλαγή. Κανένας δεν μπορούσε να τους ιδεί, μα ούτε και να φανταστεί, πως μέσα την κατασκότεινη νύχτα που η καταιγίδα δεν έλεγε να κοπάσει, δύο άνθρωποι ψάχνανε να βρουν ένα σπίτι. Η τρέλα δεν πάει στα βουνά και αυτό που κάνανε απόψε ήταν μια μεγάλη τρέλα. Ξαφνικά ο ύπαρχος ρώτησε..

«Δεν μου λες Κρις, τι διάβολο ήταν εκείνο το σήμα που υποκλέψατε προχτές με τον ασυρματιστή; Τι έλεγε; Είδα πως το διάβαζες με αρκετό ενδιαφέρον.»

«Πράγματι ήταν ενδιαφέρον. Το έπιασε ο *μαρκόνι* στο ραδιοτηλέγραφο. Ήτανε συνομιλία του ρώσου αταμάνου Γρηγόριεφ μ' έναν έλληνα αξιωματικό.»

«Ποιός ήταν αυτός; Ο ταγματάρχης που γνωρίσαμε;»

«Όχι δεν ήταν ο ταγματάρχης. Ήταν ο διοικητής της φρουράς του σιδ. σταθμού. Ένας υπολοχαγός Μαθιός.»

«Και τι λέγανε αυτοί οι δύο;»

«Ρωτούσε ο ρώσος.. *τι διάβολο γυρεύουν οι έλληνες στην Ουκρανία. Ξέρεις Άρη; Την ίδια απορία έχω κι εγώ. Ακόμη δεν χώνεψα τον ισχυρισμό του Βενιζέλου που είπε πως ο δρόμος για την Σμύρνη περνάει από τη Ρωσία.*»

«Και τι του απάντησε ο υπολοχαγός Μαθιός;»

«Τι μπορούσε να του απαντήσει; Ότι ήταν στρατιώτης κι εκτελούσε στρατιωτικές εντολές.»

«Και ο Γρηγόριεφ τι του είπε;»

«Σε παρακαλώ Άρη, ας μην παίζουμε την κολοκυθιά. Τι ήθελες να του πει; Σκύλιασε. Μετά προσπάθησε να τον

κολακέψει μιλώντας για τις ηθικές αρχές των ελλήνων και τη δημοκρατία. Να δεις που αυτές τις ημέρες θα ξεσπάσει το κακό. Γι' αυτό επείγομαι. Πρέπει να βρούμε αυτούς τους ανθρώπους, να τους δώσουμε τα υλικά πριν επιτεθεί ο Γρηγόριεφ. Άφησε όμως τώρα τον ατταμάνο και ας προχωρήσουμε.. ξέρεις τι ώρα είναι; Σε δύο ώρες ξημερώνει.»

Δεν πρόλαβαν όμως να ξεκινήσουν και μια νέα έκρηξη στα δυτικά, ήρθε για να ταραξεί την ηρεμία της νύχτας. Αμέσως μετά, ριπές πολυβόλων και πυροβολισμοί από διάφορα απομακρυσμένα σημεία της πόλης. Αυτή ήταν η συνηθισμένη σειρά όμοιων περιστατικών. Έκρηξη όλμου, ριπές πολυβόλου και σποραδικοί πυροβολισμοί. Και αυτή η σειρά επαναλαμβανότανε μονότονη και ανατριχιαστική.

«Ήταν βλήμα όλμου.. δεν ακούστηκε σφύριγμα..»

Είπε ο Χρίστος και συνέχισε..

«..να δεις που θα ρίχνουν όλη τη νύχτα. Δεν σου είπα πως κάποια πουστιά θα ετοιμάζουν; Αυτά είναι πυρά παρενόχλησης. Τα ρίχνουν να εξαναγκάζουν τον αντίπαλο να κάθεται μέσα. Έχω διατάξει τον ασυρματιστή να μην βγάλει τ' ακουστικά από τ' αυτιά του και να ψάχνει τις συχνότητες της ραδιοτηλεφωνίας. Έτσι έπιασε και το τηλεφώνημα του Γρηγόριεφ. Έλα πάμε να περάσουμε απέναντι. Φαίνεται τούτο το μέρος το έχουνε επισημάνει. Συντόμευε, μπροστά από τα σπίτια πρέπει να περνάμε γρήγορα. Ο Γρηγόριεφ έχει δικούς του εδώ κι όλοι αυτοί οι πούστηδες παραμονεύουν πίσω από τα παράθυρα και πυροβολούν. Υπουργική τακτική μα προσφιλής γι' αυτούς.»

«Κρις.. μη γίνεσαι υπερβολικός. Τέτοια ώρα όλοι πρέπει να κοιμούνται. Μόνο τρελοί κυκλοφορούν. Δεν σταματάει και αυτός ο κωλοχιονιάς. Το χιόνι ξέρεις δεν μ' ενοχλεί. Ο αέρας μ' ενοχλεί. Ας προχωρήσουμε όμως.»

ΤΜ την ίδια ώρα, δύο άλλοι άνδρες τυλιγμένοι στα βαριά αμπέχονά τους, δεν φαίνονταν να έχουν μεγάλη όρεξη για κουβέντες. Βαδίζανε και αυτοί φροντίζοντας να κρατούν τα κασκόλ στο πρόσωπο τους, σαν φίλτρο στον παγωμένο αέρα που ανάπνεαν. Πήγαιναν κι αυτοί στο σπίτι του Κύρτσα, αλλά από τη μεριά του εργατικού προαστίου.

«Απόψε φαίνεται θα χιονίζει όλη νύχτα. Και σαν να μην φτάνει αυτό, έχουμε και τα πυρά και από τους αδέσποτους όλμους των συντρόφων. Και οι κυράδες μια τέτοια νύχτα θελήσανε να επισκεφτούμε τον δάσκαλο.»

«Μην ανησυχείς, είναι πυρά στο βρόντο, τα ρίχνουνε για εκφοβισμό, για να κρατάνε μέσα τους ελληνογάλλους. Όλα τα είχαμε, οι προστάτες μας λείπανε.»

«Μην χολοσκάζ, ο Γρηγόριεφ θα τους τακτοποιήσει. Θα φύγουνε όπως ήρθανε και δεν θα είναι μακριά η μέρα. Ολόκληρα τραίνα θωρακισμένα έχει εξοπλίσει και τα έχει κάνει κινούμενα πυροβόλα. Από τέτοιο τραίνο είναι οι όλμοι που σκάζουν. Το ίδιο και οι ριπές των πολυβόλων. που ακούγονται. Αυτά τα τραίνα μας βγάζουν παλικάρια. Μας δίνουν την δυνατότητα να κινούμαστε σε όλη την Ουκρανία με άνεση και μεγάλη επιτυχία. Κατορθώνουμε

να τρομοκρατούμε τους εργάτες των εργατουπόλεων και τους αγρότες της υπαίθρου, που δεν θέλουν ακόμη να μας αποδεχτούν. Δεν είναι λίγοι ακόμη εκείνοι που διστάζουν να προσχωρήσουν στους επαναστάτες και είχανε και το θράσος να καλέσουν τους ελληνογάλλους για προστασία. Ας περιμένουν όμως λίγο. Ο Τρότσκι με το δικό του θωρακισμένο τραίνο οργώνει την υπόλοιπη Ρωσία και στρατολογεί αγρότες και εργάτες και οργανώνει ένα νέο λαϊκό στρατό. Σε μια βδομάδα ο Γρηγόριεφ σχημάτισε μια στρατιά κι είναι έτοιμος να εξαπολύσει επίθεση στη πόλη. Θα τους σαρώσει όλους, έλληνες και γάλλους. Ο Κύρτσα χθές βράδυ ήταν σαφής. Την κατάσταση την ελέγχουμε ενώ για τους σύμμαχους.. όλα τους πάνε από το κακό στο χειρότερο. Περίμενε και θα δείς. Είναι θέμα ημερών.»

Ο άλλος, δεν φάνηκε πρόθυμος να του απαντήσει. Στου δάσκαλου το σπίτι, χτύπησαν την εξώπορτα..

«Να ήρθανε.. αυτοί θα είναι..»

..αναφώνησε η Ίρινα στο εσωτερικό του σπιτιού. Σχεδόν τρέχοντας έσπευσε ν' ανοίξει την πόρτα. Με την άφιξη των δύο ανδρών στο εσωτερικό του σπιτιού, οι επισκέπτες γίναν εφτά. Οι δύο νεοφερμένοι με τις γυναίκες τους, που ήτανε εκεί από πολύ νωρίς, ο Ντημήτρι με την Νατάσσα και ο δάσκαλος. Μετά το κέρασμα, ο Κύρτσα έβγαλε από το κιούπι μερικά κομμάτια χοιρινού κρέατος παστωμένου. Φάγανε κοντά στο παραγώνι και μετά σιγοτραγούδησαν ένα αργό σκοπό της *τάβλας*. Ήταν ένα παλιό τραγούδι της Χερσώνας που μιλούσε για κρασί και ξανθές γυναίκες που

χόρευαν ακούραστες. Το λέγαν οι δύο νεωφερμένοι και ύστερα το επαναλάμβαναν όλοι μαζί ρυθμικά, σ' ένα βαθύ, λες από την ψυχή τους τόνο.

*..με κοκκινέλι Χερσώνας το ποτήρι ας γεμίσει
με το φως απ' το τζάκι, στέφανο στο κεφάλι
δυό ξανθές, γαλανές, όλο προικιά απ' τη φύση.
Να χορεύουν πνιγμένες μεσ' στης νιότης τα κάλλη.*

*..μες το μπρούσκο της Χερσώνας το κρασί ας πνιγούμε
με ποτήρια γεμάτα ας χορέψουνε πάλι
οι ζανθιές καλονές που σκοπό έχουν βάλλει
σε ονειράτα πόθου αγκαλιά να χαθούμε*

Το τραγούδι τελείωσε και μισοσοβαρά, μισοαστεία ο άνδρας της Ίρινα άπλωσε το μπράτσο του και της είπε δυνατά με ένα θορυβώδη τρόπο..

«Ίρινα.. μην περιμένεις τίποτε καλό στη Χερσώνα από 'δω και μπρος, παρά μόνο τον πόλεμο. Οι μπολσεβίκοι επικρατήσανε και αυτό που μας μένει πια.. είναι να τους βοηθήσουμε να πετάξουν έξω από την Ουκρανία, όλους τους ξένους κοπρίτες, γερμανούς, πολωνούς κι ελληνο-γάλλους. Δυστυχώς έμαθα πως και αρκετοί από τους δικούς μας πολεμάνε μαζί τους. Στην Οδησσό έχουνε μαζευτεί κάμποσοι. Εδώ δεν ξέρουμε τι γίνεται, γιατί λουφάζουν. Δεν βαριέσαι όμως. Μόλις φύγουνε οι φίλοι τους οι ξένοι, τότε είναι που θα λουφάζουνε για καλά. Δεν σκέπτονται τι θα γίνει μετά. Μάθατε για την Οδησσό;»

«Τι έγινε στην Οδησσό;» .. ρώτησε ο Ντημήτρι.

«Οι εθελοντές του στρατηγού Αλμαζώφ.. διώξανε τους οπαδούς του Πετλιούρα έξω από την πόλη. Ποιός να το

περίμενε πως αυτοί οι δύο θα τρωγόντουσαν μεταξύ τους.

Το είχες φαντασθεί ποτέ, πως στην επανάσταση των μπολσεβίκων, οι Τσαρικοί να κυνηγάνε αντιστασιακούς; Εγώ ποτέ δεν περίμενα τον Κοζάκο Ντενίκιν να μάχεται τον Πετλιούρα. Να δεις που σύντομα οι πετλιουριανοί θα προσχωρήσουνε στην επανάσταση.»

Ο Ντημήτρι έκανε πως δεν κατάλαβε.. μα του απάντησε.

«Μίρι.. τι θέλεις να πεις τώρα; Εδώ ζούμε μέσα σ' ένα κλοιό. Μας έχουν ζώσει ολόγυρα ξένοι. Γάλλοι, έλληνες, πολωνοί, αμερικανοί, άγγλοι και τσαρικοί και από πάνω ο Γρηγόριεφ μας βομβαρδίζει με όλμους και με οβίδες. Άσε τις χιλιάδες τους γερμανούς, που ζητάνε να φύγουνε και δεν μπορούν και ξεσπάνε σε μας. Μη χειρότερα να λες.»

«Οι γερμανοί δεν μας ενοχλούν. Από τον Μάρτη που είναι 'δώ, έχουμε ησυχία και από τον Οκτώβρη που υπογράψανε την συνθήκη ειρήνης, είτε υπάρχουν είτε όχι, είναι το ίδιο πράγμα. Τηρούν απόλυτη ουδετερότητα και δεν ενοχλούν κανέναν.»

«Δεν μας ενοχλούν, μα τα στάρια και τα πετρέλαια τα θέλουν. Πιο πριν το είπες καλύτερα. Όλοι να φύγουν από την Ουκρανία και την Κριμαία. Εδώ και δύο μέρες, ένα γερμανικό φορτηγό είναι έξω από το λιμάνι. Αναρωτιέμαι τι γυρεύει να πάρει, γερμανούς ή στάρι της Ουκρανίας;»

Κανένας δεν του απάντησε. Τότε ο Κύρτσα σηκώθηκε ήρεμος, σαν να είχε ακούσει ένα μικρό παραμύθι που τέλειωσε. Πήρε δύο ξύλα από τη γωνιά του καθιστικού και τις έβαλε στο τζάκι που θα έκαιγε για όλη τη νύχτα.

Τα ξύλα μετά από λίγο φούντωσαν και δυνάμωσαν την φλόγα που τους πύρωνε το πρόσωπο. Στη συνέχεια, έβαλε στο ποτήρι του μια διπλή δόση ντόπιου κονιάκ και κάθισε. Όλοι περιμένανε κάτι να τους πει. *Πως είναι δυνατόν να έχουν τέτοια ραγδαία εξέλιξη στα γεγονότα και ο Κύρτσα να πίνει ήρεμος κονιάκ. Κάτι πρέπει να ξέρει αυτός.*

Ο Κύρτσα διάβασε τη σκέψη τους και τώρα και ο ίδιος έβλεπε πως τα πράγματα δρομολογηθήκανε.. *Ο Γρηγόριεφ θα επιτεθεί και ο Τρότσκι δεν φαίνεται να έχει πρόθεση να τον σταματήσει. Και γιατί να το κάνει άραγε. Εντοπίτης κι' αυτός από την Χερσώνα, νομίζω θα έπρεπε να ήταν εδώ, στην πατρίδα του και όχι τέτοιες ώρες να γυρίζει τη Ρωσία για την επιστράτευση και την επιτυχία της επανάστασης..*

Συνέχισε να πίνει και άφησε το πράγμα να καταλήξει όπου ήθελε. Το ίδιο και οι υπόλοιποι που τον κοίταζαν με απορία. Δεν ήταν δυνατόν σήμερα να μην τους μιλήσει.

Ο Κύρτσα όμως, δεν τους μίλησε. Δεν αισθανόταν απόψε πως έπρεπε να το κάνει. Συνέχισε να σιγοπίνει και παρ' όλο που καταλάβαινε πως τον προκαλούσαν.

Τελικά, κανένας δεν τόλμησε να δώσει συνέχεια σ' αυτή τη λίγο βαριά κατάσταση. Οι γυναίκες σκέφτηκαν πως θα ήτανε καλύτερο να γνωρίζουν λιγότερα. Όταν κάτι το αγνοείς, δεν σε καίει. Η Ίρινα μόνο σταυροκοπήθηκε και σιγοψιθύρισε..

«Ο Θεός να βάλει το χέρι του.»

Στη συνέχεια έκανε νόημα στην Τατιάνα, να φύγουν. Τότε μαζί και οι δύο τριαντάρες ουκρανές, παρότρυναν

τους άντρες τους να σηκωθούν και να πάνε στα σπίτια τους που βρίσκονταν λίγο πιο πέρα, στο άλλο τετράγωνο του εργατικού προαστίου. Γείτονες και φίλοι, συνηθίζανε να έρχονται συχνά στο σπίτι του Κύρτσα, γιατί σαν δάσκαλος και σύντροφος καθοδηγητής που ήταν, είχε πάντα καλύτερη ενημέρωση απ' όλους. Σήμερα όμως δεν φαινόταν να έχει τα κέφια του. Έτσι σαν οι δύο γυναίκες ρίξανε την ιδέα, τα δύο ζευγάρια σηκώθηκαν και μετά τις σχετικές χαιρετούρες.. έφυγαν. Τότε και ο Ντημήτρι κοίταξε τη Νατάσσα που καθόταν δίπλα του με τέτοιο τρόπο, σαν να την ρωτούσε..

«Τι λες πάμε κι εμείς;»

Ο Κύρτσα επενέβη και τους πρόλαβε.

«Που να πάτε τώρα.. η ώρα είναι περασμένα μεσάνυχτα. Το νοσοκομείο σας είναι μακριά. Μείνετε 'δώ απόψε και κοιμηθείτε στους καναπέδες και το πρωί φεύγετε.»

Αυτοί κοιτάχτηκαν και με την ματιά τους συμφώνησαν. Τελικά μείνανε. Έτσι ο Κύρτσα συνέχισε να τους μιλά, σαν να μονολογούσε...

«Εγώ θ' αργήσω να πάω στο σχολείο το πρωί. Λέω να χουζουρέψω λίγο. Εσείς, ότι ώρα σηκωθείτε, κάνετε ένα τσάι, πιείτε και μια βότκα και φύγετε..»

Τους είπε καληνύχτα κι αποσύρθηκε στο δωμάτιό του.

Ο Ντημήτρι και η Νατάσσα, ακολούθησαν την πρόταση του Κύρτσα. Μείνανε στο καθιστικό βολεμένοι κοντά στο παραγώνι, ο ένας μέσα στη βαθιά πολυθρόνα του και η κοπέλα στον καναπέ. Η Νατάσσα έβγαλε τις μπότες της

και το χοντρό γούνινο παλτό της και αφού ξάπλωσε σκεπάστηκε με μια μάλλινη μπατανία.

Συνάδελφοι, γιατροί και οι δύο στο κοντινό κρατικό νοσοκομείο, αυτός χειρουργός ορθοπεδικός και η κοπέλα γενική χειρουργική. Για αρκετή ώρα δεν μιλούσαν. Οι ματιές τους συναντιόντουσαν πάνω στις αναμμένες κουτούρες στο τζάκι, που τις κατάρρωγε σιγά σιγά η φωτιά.

Τη σιωπή έσπασε η Νατάσσα.

«Ντημήτρι, αυτά τα δύο ζευγάρια που μόλις φύγανε, καθόλου δεν μ' αρέσανε. Δύσκολα κατόρθωνα να ελέγχω τα αισθήματά μου και τα λόγια μου.»

«Το κατάλαβα και σε κοίταζα. Δύο φορές βρέθηκες σε δύσκολη θέση. Ευτυχώς συγκρατήθηκες.»

«Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί μαζεύει εδώ μέσα ο Κύρτσα τέτοια κόκκινα τσακάλια.»

«Νατάσσα, ξεχνάς το ρόλο του Κύρτσα; Να είναι και με μας και με αυτούς; Παίζει καθημερινά τη ζωή του ρώσικη ρουλέτα. Νομίζω, τον σώζουν οι καλές γνωριμίες του και η προσωπική του σχέση με τον Γρηγόριεφ.»

«Δεν τον ξεχνώ. Αλλά αυτό το πράγμα, ενώ είναι τόσο επικίνδυνο για τον Κύρτσα, γίνεται πολύ ενοχλητικό για μας. Ακούγοντας απόψε αυτές τις αηδίες για λαϊκές κατακτήσεις και δημοκρατία του προλεταριάτου, μου ερχότανε να ξεράσω. Και για το ξεπούλημα της Ρωσίας μιλά. Για την προδοτική συνθήκη που υπογράψανε στο Μπρεστ Λιτόφσκ και αφήσανε το ένα τέταρτο της χώρας στους γερμανούς, τίποτε. Τι τάχα κατάκτησε ο λαός;

Μονάχα διώξεις παντού, πείνα και σκοτωμούς. Κι εδώ στην Ουκρανία τι γυρεύουν τώρα οι ρώσοι;»

«Νατάσσα, ξεχνάς από που είναι ο Τρότσκι; Σου θυμίζω ότι είναι από εδώ. Πως μπορεί η Ουκρανία να μείνει έξω από το χορό του πολέμου..»

«Μα ο Τρότσκι, δεν είναι μπολσεβίκος..»

«Μην είσαι τόσο βεβαία ότι θα μείνει για πολύ μακριά από τους μπολσεβίκους. Ο Τρότσκι είναι αλεπού. Δεν πιάνεται. Πρόπερσι ήτανε στην Αμερική, ξαναγύρισε και πήρε μέρος στην επανάσταση του Οκτώβρη, υπέγραψε τη συνθήκη που ανέφερες σαν υπουργός των εξωτερικών, και τώρα σαν αρχηγός του στρατού στρατολογεί κόσμο και οργανώνει το στρατό των μπολσεβίκων..»

«Και γιατί το κάνει αυτό;»

«Μα δεν βλέπεις; Είμαστε περιχαρακωμένοι μέσα στο συμμαχικό κλοιό. Από τον σιδηροδρομικό σταθμό, μέχρι το λιμάνι, είναι αναπτυγμένα τμήματα ελλήνων, γάλλων, και δεξιών αντιφρονούντων.»

«Μα ούτε τους συμμάχους θαρρώ πως τους καλέσαμε. Η Ουκρανία, είναι ανεξάρτητη χώρα. Ας την αφήσουν ήσυχη. Δυστυχώς βλέπω πως ο πόλεμος ήρθε στην πόρτα μας. Άκουγα, πως ο Γρηγόριεφ συγκέντρωνε στρατό στην Ουκρανία, αλλά δεν ήξερα πως το ίδιο κάνει και ο Τρότσκι στη Ρωσία. Στο νοσοκομείο ακόμη ακούστηκε, πως μαζεύουνε αντιφρονούντες και στη συνέχεια τους εξαφανίζουν. Νομίζω πως κινδυνεύουμε στη Χερσώνα.»

«Εγώ δεν το νομίζω, το πιστεύω. Φοβάμαι πως γρήγορα

οι μπολσεβίκοι θα επιτεθούν εναντίον των συμμάχων. Ο Γρηγόριεφ τους κάλεσε να φύγουν και αυτοί αρνηθήκανε. Έτσι και αυτός ετοιμάζεται για πόλεμο. Ήδη άρχισε να τους βομβαρδίζει. Ασφαλώς θα άκουσες απόψε τους όλμους ολόγυρά μας να σκάνε. Ας ελπίσουμε πως κάποιος δεν θα πέσει στα κεφάλια μας κάποια στιγμή. Δυστυχώς Νατάσσα, Τώρα για την απορία σου, αν καλέσαμε τους συμμάχους, η απάντησή μου είναι ναι.. τους καλέσαμε. Αντιπρόσωπος των Κοζάκων του Ντον είχε πάει στη Θεσσαλονίκη και ζήτησε την επέμβασή τους. Και όταν οι σύμμαχοι ήρθανε στην Οδησό, πάλι εμείς, έλληνες κι εβραίοι από τη Χερσώνα τους καλέσαμε για προστασία.»

Η Νατάσσα δαγκώθηκε, μα του απάντησε ενοχλημένη..

«Αν οι Κοζάκοι στρατηγοί πήγαν στη Θεσσαλονίκη, μην ξεχνάς πως οι σύμμαχοι διατείνονται, ότι η επέμβασή τους γίνεται για την ενίσχυση των αντιφρονούντων. Είναι φανερό λοιπόν, πως οι σύμμαχοι τους καλέσανε κι' εκείνοι πήγαν. Για την πρόσκληση των συμμάχων εδώ, οι εβραίοι μπορεί να τους κάλεσαν, από τους έλληνες όμως δεν είδα καμία πρόσκληση, εκτός εάν τους παγίδεψαν οι εβραίοι.»

«Νατάσσα, εγώ ο ίδιος προσπάθησα να τους αποτρέψω. Μάταια τους έλεγα πως το συμφέρον των ελληνοποντίων ήταν να μην έρθει ο ελληνικός στρατός στη Χερσώνα. Τώρα πια είναι αργά. Οι σύμμαχοι εδώ, δεν θα έχουνε πολλά ψωμιά. Εκείνο όμως που με φοβίζει εμένα, είναι το τι θα γίνει μετά, όταν ο συμμαχικός στρατός αναγκαστεί ν' αποχωρήσει. Στο νοσοκομείο όπως κι εσύ θα το είδες,

αρχίσανε να καταφτάνουν πέντε-πέντε οι τραυματίες..»

Η Νατάσσα δεν του απάντησε και ο Ντημήτρι γύρισε το βλέμμα του προς το μέρος της. Είχε κλείσει τα μάτια της και φαινόταν να την είχε πάρει ο ύπνος. Τότε σηκώθηκε ήσυχα, της έφτιαξε την μπατανία που είχε αρχίσει να ξεφεύγει και ξαναήρθε στην πολυθρόνα του.

"Ο Θεός να βάλλει το χέρι του .." σκέφτηκε και μετά προσπάθησε να κοιμηθεί και ο ίδιος. Γυρόφερε αρκετά, μα δεν του κόλλαγε ύπνος. Άφησε τότε το βλέμμα του ν' ανακατεύεται με τις κόκκινες φλόγες που σαν σπαθιά αναπηδούσαν μέσα από τα ξύλα του τζακιού. Παρατήρησε πως οι εναλλασσόμενες εικόνες που του έδιναν οι φλόγες της φωτιάς κατακαίγοντας τα ξύλα, τον απασχολούσε τόσο ευχάριστα σαν να παρακολουθούσε μια ωραία χορευτική παράσταση στο θέατρο της πόλης. Οι φλόγες τις φωτιάς γίνανε οι μπαλαρίνες που λικνιζόντουσαν χαριτωμένα και οι κρότοι της φωτιάς, τα ξεσπάσματα της μουσικής. Θυμάται και τους εντυπωσιακούς Κοζάκους. Οι άνθρωποι αυτοί, είναι ένα αναπόσπαστο και ένδοξο μέρος της Ρωσίας. Συγκροτηθήκανε σαν φρουροί των συνόρων της Ρωσίας, τον 14^ο αιώνα και όπως έγραφε ο Λέων Τολστόι.. *"Οι Κοζάκοι φτιάζανε όλη την Ρωσία"*. Παρά τις δύσκολες στιγμές της ιστορίας των Κοζάκων, ο χαρακτήρας των, πάντα παρέμεινε σαν σύμβολο ανεξαρτησίας, περηφάνιας και γενναιότητας. Θυμάται κάποτε σε μια παράσταση, πριν φύγει ο Τσάρος, με τι πάθος χόρευαν. Η ενέργεια των Κοζάκων και το πέταγμά τους πάνω στην

σκηνή με εκείνα τα εντυπωσιακά κοστούμια τους, τον είχανε μαγέψει και του είχανε χαρίσει μια αξέχαστη εμπειρία. Ο Ντημήτρι αγαπούσε πολύ το θέατρο.

Μετά από αρκετή ώρα, έβαλε άλλο ένα κούτσουρο στη χαμηλή εστία του τζακιού. Γυρνώντας στην πολυθρόνα του πρόσεξε, πως τη Νατάσσα την είχε πάρει ο ύπνος για καλά. Άθελά του την παρατήρησε έτσι που κοιμόταν και είδε τα ωραία χαρακτηριστικά του κοριτσιού αυτού. Ένα γλυκό οβάλ πρόσωπο που το στεφάνωναν ξανθά σπαστά μαλλιά. Και αυτά τα μάτια της όταν τον κοιτάζουν ερωτηματικά γεμάτα απορίες, αληθινά νιώθει να τον αφοπλίζουν και να τον κατακτούν. Μακάρι να την είχε γνωρίσει αλλιώς, σε άλλους καιρούς. Τώρα την νιώθει σαν αδελφή του που πρέπει να την προστατεύει. Αυτόν τώρα πια, τον περιμένει στη Σεβαστούπολη η Τρίσσα, η νεαρή συνάδελφός του. Αρραβωνιαστικά του από τον περασμένο Οκτώβρη. Τα γεγονότα της επανάστασης των μπολσεβίκων τους ένωσαν. Σκυμμένοι και οι δύο τους πλάι-πλάι πάνω από το χειρουργικό κρεβάτι με τις ώρες, αναθυμάται που μακέλευαν τραυματίες και πετούσαν τα σάπια ανθρώπινα μέλη σε ένα τεράστιο κάδο. Μερικοί έχαναν τη μάχη με τον θάνατο και παρέδιναν το πνεύμα τους εκεί στο χειρουργείο. Τότε, η ματιά του Ντημήτρι αναζητούσε τη ματιά της Τρίσσα και σαν να ήταν αυτοί οι κοντινοί συγγενείς, τους κλείνανε τα μάτια και τους κλαίγανε αμίλητοι. Το ένα φορείο έπαιρνε τον άτυχο νεκρό και το άλλο, τους έφερνε το επόμενο περιστατικό.

Τι θρήνοι, τι βογκητά ατέλειωτα, τι οιμωγές που σκίζανε την καρδιά. Και αυτοί να προσπαθούν να καταλάβουν ποιο μέλος είναι εντάξει και μπορεί να διασωθεί και ποίο έχει σαπίσει από τη γάγγραινα και έπρεπε να το κόψουν. Σ' αυτό το άγριο περιβάλλον του ψυχρού χειρουργείου, η Τρίσσα συνάντησε και αγάπησε το Ντημήτρι. Έγινε ο ένας για τον άλλον ο ακριβός σύντροφος της ψυχής και της ζωής τους. Περιμένουν να ηρεμήσουν τα πράγματα να παντρευτούν. Είναι και η Τρίσσα όμορφη. Σαν την Νατάσσα, μα εκείνη είναι μελαχρινή. Ελληνίδα από την Μελιτούπολη. Μα τώρα ζει με την οικογένειά της στην Σεβαστούπολη. Έμπορος, εισαγωγές-εξαγωγές ο πατέρας της, εγκαταστάθηκε εκεί, λόγω του μεγάλου λιμανιού. Ο Ντημήτρι άφησε ένα χαμόγελο να διαγραφεί στα χείλη του και με την Τρίσσα στη σκέψη του, τον πήρε ο ύπνος.

✠ καπετάνιος έπεισε τον ύπαρχο και ξεκίνησαν πάλι μέσα στην εφιαλτική νύχτα. Πήγαινε μπροστά ο Χρίστος και ακολουθούσε ο ύπαρχος. Πήρανε το δρόμο προς το εργατικό προάστιο. Τα πόδια τους είχανε παγώσει και τα δάχτυλά τους πονούσαν. Σαν να είχαν πάθει κιόλας κρυοπαγήματα. Το χιόνι ήταν τόσο παχύ που δεν υπήρχε δυνατότητα να διαλέξει κανείς το δρόμο. Μόνο από την απόσταση των δένδρων και την σειρά που σχημάτιζαν, μπορούσαν να συμπεράνουν πως βάδιζαν πάνω στο δρόμο. Τον άκουγε να φλυαρεί πίσω του αλλά δεν τον

καταλάβαινε. Νόμιζε πως ήτανε σε παραμιλητό. Ξαφνικά ο Χρίστος άκουσε μια κραυγή πίσω του που τον έκανε να γυρίσει. Πρόλαβε να ιδεί τον Άρη, που με ένα άστοχο βήμα, βρέθηκε προσγειωμένος με το πρόσωπο να τρώει χιόνι. Έτρεξε κοντά του να τον βοηθήσει να σηκωθεί. Ο ύπαρχος δέχτηκε το πέσιμο σιωπηλά χωρίς να διαμαρτυρηθεί στο καπετάνιο. Δεν ήθελε να τον ακούσει πάλι να γκρινιάζει και να τον κατηγορεί πως έχει την τάση να λέει πολλά. Δέχτηκε την βοήθειά του σαν κάτι φυσικό και με στόμφο σοφού καθηγητή των μαθηματικών, που έλυνε τον τετραγωνισμό του κύκλου, είπε..

«Μπίνγκο καπετάνιε. Να ο δρόμος που ψάχναμε. Αυτόν πρέπει να εννοούσε ο παπάς. Εκεί στο βάθος πρέπει να είναι το εργατικό προάστιο. Το δεύτερο σπίτι από τη γωνιά, σαν μπούμε στο προάστιο σίγουρα θα είναι το σπίτι του δάσκαλου.»

Ο Χρίστος που μόλις είχε τελειώσει κι αυτός με το καθάρισμα της χλαίνης του από τα χιόνια, κοίταξε τον ύπαρχο και δεν του απάντησε. Κατάλαβε μόνο, πως κάτι συμβαίνει με τον Άρη. Έτσι σκέφτηκε να τον βάλλει να βαδίζει μπροστά για να τον παρακολουθεί.

«Άρη, βάδιζε πρώτος κι εγώ θα σ' ακολουθώ.»

«Ο.Κ. Thank you..»

Άρχισαν πάλι να προχωρούν με χίλια βάσανα. Το χιόνι είχε ύψος πάνω από σαράντα εκατοστά και ήταν αστείος ο τρόπος που προχωρούσαν σηκώνοντας το πίσω πόδι από το λάκκο του χιονιού που βρισκόταν, για να το ξαναβυ-

θίσουν στο χιόνι ένα βήμα πιο μπροστά. Εκεί ήταν και ο κίνδυνος. Δεν ήξεραν τι μπορεί να βρισκόταν κάτω από το πόδι τους. Στέρεο έδαφος ή κενό; Κάποιο τέτοιο κενό θα πρέπει να βρήκε και το πόδι του Άρη που τον έκανε να πέσει. Και οι νάρκες; Τι γίνεται με αυτές; Ο ταγματάρχης του είχε πει, πως δεν έχουν αναπτύξει ναρκοπέδια. Μα του είπε την αλήθεια;

"Δεν έχουμε φέρει νάρκες κάπταιν Κρις. Και να είχαμε, δεν θα τις βάζαμε σε κατοικημένη περιοχή. Αλλωστε θα ήταν άχρηστες. Ο Γρηγόριεφ πολεμάει πάνω από τα τραίνα του. Μας χτυπάει με όλμους και ριπές πολυβόλων, και ξαναφεύγει. Εμείς εδώ, είμαστε οργανωμένοι. Ο Γρηγόριεφ και το ασκέρι του είναι ρέμπελοι και να τους προσέχετε.."

Αυτά σκεπτότανε τώρα ο Χρίστος και προχωρούσε ακολουθώντας τον ύπαρχο. Δεν φαίνονταν και τα σπίτια μέσα στο χιόνι. Ούτε φωτισμένο παράθυρο να φανερώσει ξύπνιους ανθρώπους ούτε καπνός ν' ανεβαίνει από κάποιο τζάκι. Μόνο το χιόνι άσπρο να στροβιλίζεται στον δυνατό αγέρα και να μη μπορεί να δει κανείς κάτι. Και αυτοί σκυφτοί, με τα πόδια παγωμένα συνέχιζαν στο άγνωστο. Από τα κομμένα δένδρα συμπεράνανε πως το δεύτερο οικοδομικό τετράγωνο έφτασε στο τέλος του. Ο Χρίστος αντελήφθη δεξιά του δρόμου ένα παρατηρητήριο.. Πρέπει να είναι του ελληνικού στρατού.. σκέφτηκε. Δεν έδωσε σημασία και αποφάσισε να προχωρήσουν. Ακολούθησαν τον δρόμο προς το τελευταίο οικοδομικό τετράγωνο, με τις ίδιες δυσκολίες σαν αυτές που αντιμετώπισαν από το

ξεκίνημά τους. Τότε ένιωσε σωματική ανάγκη και θέλησε να σταθεί λίγο προς νερού του και φώναξε στον ύπαρχο.

«Άρη, Θα σταθώ λίγο για προσωπική μου ανάγκη.. εσύ προχώρησε πάνω στο δρόμο όπως πας κι εγώ θα σε προλάβω.»

Ο Άρης προχώρησε αργά, για να δώσει τον χρόνο στο Χρίστο να τελειώσει με την ανάγκη του. Δεν πέρασε όμως πολλή ώρα και ξαφνικά μια βοή, μια τρομερή έκρηξη και ένα φως που έκανε το τοπίο να λάμψει, ανάγκασε τον Χρίστο να κόψει το νερό του στη μέση. Και όταν κοίταξε κατά το μέρος που ήρθε η λάμψη, πάνιασε. Την επόμενη στιγμή ένιωσε τα πόδια του να μην τον κρατούν. Το βλήμα είχε πέσει και είχε εκραγεί πολύ κοντά του, μπροστά.. πάνω στο δρόμο προς το προάστιο, εκεί που πρέπει να περπατούσε ο Άρης. Μετά ψιθύρισε.. *"Θεέ μου!! Ο Άρης πρέπει να βρίσκεται εκεί κοντά.."*

Άφησε το δένδρο που τον κάλυπτε και έτρεξε προς το σημείο της έκρηξης. Ξέχασε όμως πως ο δρόμος ήταν γεμάτος χιόνια και τότε στην προσπάθειά του να κινηθεί πιο γρήγορα, γλίστρησε, στραβοπάτησε, στραμπούλιξε το πόδι του και έπεσε κάτω, πάνω στο χιόνι. Σαν σηκώθηκε και κίνησε πάλι κατά το σημείο της έκρηξης, ένιωθε έναν οξύ πόνο στο δεξί του πόδι να του διαπερνά το νευρικό του σύστημα και να φτάνει στον εγκέφαλό του. *"Πρέπει να το έσπασα.."* .. σκέφτηκε.

Προσπάθησε να φτάσει κουτσαίνοντας, όταν ξαφνικά το χτυπημένο πόδι του, βρέθηκε στο κενό του λάκκου που

είχε ανοίξει η έκρηξη. Έχασε την ισορροπία του κι έπεσε μέσα. Χτύπησε, έχασε τις αισθήσεις του κι έμεινε 'κει ακίνητος με το κεφάλι κάτω και τα πόδια πάνω.

Σχεδόν είχε ξημερώσει και το άσπρο χιόνι συνέχιζε να πέφτει απαλό σαν πούπουλο και να τον σκεπάζει.

Ο τρομερή έκρηξη πολύ κοντά στο σπίτι του Κύρτσα, ανάγκασε τους δύο μουσαφρηαίους του να ξυπνήσουν. Πρώτη η Νατάσσα φόρεσε τις μπότες της και είπε στο σύντροφό της που είχε ήδη σηκωθεί..

«Ντημήτρι σήκω ξημέρωσε.»

Δεν χρειαζόταν όμως η παρατήρηση, γιατί αυτός ήταν τελείως έτοιμος. Πήγε μόνο στο μπάνιο και έριξε λίγο νερό στο πρόσωπό του. Της απάντησε όμως με ερώτηση..

«Έκουσες την έκρηξη; Πρέπει να ήταν βλήμα από όλμο και να έπεσε πολύ κοντά μας. Και μετά συμπλήρωσε. Έχεις δίκιο, πράγματι έχει φωτίσει έξω αρκετά. Αν είσαι έτοιμη μπορούμε να πηγαίνουμε.»

«Μη βιάζεσαι. Να κάνω ένα τσάι..»

Και λέγοντας αυτά πήγε προς την κουζίνα και μετά από λίγο γύρισε με δύο κούπες ζεστό τσάι. Πριν δοκιμάσουν το ρόφημα πήραν δύο μικρά ποτηράκια με βότκα που είχε φροντίσει η Νατάσσα να βάλει στο δίσκο με το τσάι. Πίνοντας το τσάι νιώσανε άνετα, παρά το τρομερό κρύο που έκανε έξω. Κουμπωθήκανε μέχρι ψιλά, ανοίξανε την πόρτα και αφήσανε το φιλόξενο σπιτάκι του Κύρτσα.

Κατέβηκαν τα λιγοστά σκαλιά με προσοχή γιατί το χιόνι ήταν παγωμένο. Ο Ντημήτρι πήγαινε μπροστά, αργά και προσεχτικά, για να διαλέγει το δρομολόγιο και να μη πέσουνε στη παχιά μάζα του άσπρου και απάτητου ακόμη χιονιού. Ξαφνικά στάθηκε κι έκανε νεύμα στη Νατάσσα που ακολουθούσε να σταματήσει.

«Νατάσσα.. Ένας άνθρωπος μέσα στο λάκκο. Αυτός ο λάκκος δεν υπήρχε χτες το βράδυ που ερχόμαστε.»

Η Νατάσσα πλησίασε, έσκυψε και έλεγξε το ανθρώπινο σώμα που σχεδόν το είχαν σκεπάσει τα χιόνια. Τα πόδια του ανθρώπου ήταν προς τα πάνω όπως είχε πέσει με το κεφάλι προς τον λάκκο. Τον έσυραν πάνω και τον ψάξανε για αίματα ή φανερά τραύματα.

«Φαίνεται πως όλα γίνανε από τον όλμο που έσκασε σήμερα το πρωί και μας ξύπνησε. Ήταν τόσο κοντά. Αυτός ο όλμος άνοιξε τον λάκκο και ο άτυχος άνθρωπος έπεσε μέσα. Σαν όμως πρόσεξαν καλύτερα στο λάκκο είδαν ένα ακόμη ανθρώπινο σώμα. Σαν το έσυραν και αυτό επάνω, πρόσεξαν ότι ήταν ακέφαλο και με κομμένο το αριστερό πόδι. Το βλήμα τον είχε διαμελίσει.

«Ντημήτρι.. είναι πια αργά γι' αυτόν τον δυστυχή. Αφησέ τον εκεί στο λάκκο και αργότερα θα δούμε τι μπορούμε να κάνουμε. Ας πάρουμε αυτόν που φαίνεται ζωντανός, να τον πάμε στου Κύρτσα που είναι κοντά. Που ξέρεις, μπορεί και να τον προλάβουμε.»

«Νομίζω καλύτερα να πάω να φέρω και τον Κύρτσα για να τον μεταφέρουμε. Μόνοι θα δυσκολευτούμε πολύ.»

«Έχεις δίκιο. Μόνο κάνε γρήγορα.»

Ο Ντημήτρι με βιαστικές δρασκελιές απομακρύνθηκε προς το μικρό ισόγειο σπιτάκι του Κύρτσα. Η Νατάσσα σαν έμεινε μόνη, καθάρισε το πρόσωπο του άγνωστου άνδρα από τα χιόνια και τις λάσπες και είδε ότι δεν είχε καμία πληγή στο κεφάλι. Αυτό είναι καλό σκέφτηκε. Πιθανώς να έχει χάσει μόνο τις αισθήσεις του. Πρέπει να έχει πέσει πρόσφατα, αφού η Τατιάνα και η Ίρινα φεύγοντας, δεν είχαν ιδεί το λάκκο. Ήταν ένας ψιλός γεροδεμένος άνδρας τριάντα πέντε με σαράντα χρονών. Σκούρα επιδερμίδα και μαύρα μαλλιά.

«Θεέ μου, ας είναι ακόμη ζωντανός» ..μονολόγησε. Και αμέσως πήρε μια φούχτα φρέσκο χιόνι και άρχισε να τρίβει δυνατά με το χιόνι το πρόσωπό του και τα χέρια του που φαινότουσαν μπλάβα. Με χαρά της τότε είδε το δέρμα των χεριών και του προσώπου του να κοκκινίζει, δείγμα ότι το αίμα του δεν είχε παγώσει και άρχισε να κυκλοφορεί. Μετά από λίγο ο άγνωστος άνδρας έβγαλε ένα βαθύ αναστεναγμό. Άρχισε και η ίδια να ζεσταίνεται και το κορμί της να φουντώνει, κάτι από την προσπάθεια και κάτι από τον πόθο, που σιγά σιγά της άναβε ο ωραίος άγνωστος που τον ξανάφερνε από τον άλλο κόσμο στη ζωή. Από την επικίνδυνη σκηνή την έβγαλαν ο Ντημήτρι με τον Κύρτσα που γύρισαν φέρνοντας μια ξύλινη σκάλα και δύο κουβέρτες. Στρώσανε την μια κουβέρτα πάνω στη σκάλα και ο δάσκαλος διέκοψε την Νατάσσα, που τους έλεγε πως έκανε τον άγνωστο να συνέλθει.

«Ελα Νατάσσα. Σίγουρα είναι σπουδαίο αυτό που μόνη σου κατάφερες. Μα τώρα βοήθησε να τον βάλουμε πάνω στη σκάλα, πριν ο άγνωστος φίλος μας παγώσει πάλι..»

..είπε ο Κύρτσα και έπιασε τον άγνωστο από τους ώμους. Ο Ντημήτρι τον έπιασε από τα πόδια και τότε αυτός μάζεψε το ένα του πόδι με βογκητό.

«Δεν φαίνεται για σπάσιμο. Πάντως ας μην τον πονάμε. Νατάσσα.. σκέπασέ τον με την δεύτερη κουβέρτα.»

Μετά οι δύο άνδρες σήκωσαν το πρωτότυπο φορείο με τον αναισθητο άνδρα, ο Ντημήτρι πίσω, ο σύντροφός του μπρος και η Νατάσσα στη μέση να τον φροντίζει και να τον σκεπάζει. Ο γυρισμός ήταν δύσκολος. Πρόσεχαν να μην ταραάζεται ο χτυπημένος πάνω στη σκάλα. Η παγωνιά ήταν διαπεραστική. Το χνώτο τους πάγωνε σαν έβγαине από τα ρουθούνια τους. Κάθε τόσο, τότε ο ένας και τότε ο άλλος σκοντάφτανε καθώς προχωρούσανε, αφού το σωριασμένο χιόνι δεν τους άφηνε να ελέγχουν τα βήματά τους. Με όλες τις δυσκολίες όμως προχωρούσανε. Σε μια στιγμή ο Κύρτσα που προπορευότανε, είπε στο Ντημήτρι να αποθέσουν την σκάλα κατά γης και να αλλάξουνε θέσεις. Κρατώντας τη σκάλα στο μέρος της κεφαλής του άγνωστου, σήκωνε το μεγαλύτερο μέρος του βάρους του. Ο Ντημήτρι κατάλαβε και χωρίς να σχολιάσει την αλλαγή που του ζήτησε ο φίλος του, κινήθηκε προς το μπροστινό μέρος της σκάλας και πήρε τη θέση του. Ο Ντημήτρι ήταν πιο ψιλός πιο δεμένος σωματικά και πιο χεροδύναμος. Η Νατάσσα, για να τους εμψυχώσει, είπε σαν να μιλούσε με

τον εαυτό της..

«Να το σπίτι. Φτάσαμε.»

«Κάποια στιγμή θα φτάναμε Νατάσσα. Να δούμε τι θα γίνει μετά. Πρέπει να κρατήσουμε κρυφή την παρουσία αυτού του ανθρώπου μέχρι να βεβαιωθούμε ποιός είναι και πως βρέθηκε 'δώ. Έχουμε και τον νεκρό. Αλήθεια τι θα κάνουμε μ' αυτόν;»

Κανένας δεν του απάντησε στην ερώτηση αυτή. Ήταν ένα πρόβλημα, ίσως πιο δύσκολο από τον τραυματία. Η ίδια ερώτηση τριβέλιζε το μυαλό όλων. Να αναφέρουν το γεγονός στις αρχές; Αλλά σε ποιές αρχές. Υπάρχουν τάχα αρχές; Στους μπολσεβίκους; στην αστυνομία; ή στους συμμάχους. Στο τέλος η Νατάσσα έδωσε τη λύση.

«Θα τον σκεπάσουμε με το χιόνι για να μη μυρίσει, μέχρι να μιλήσει ο τραυματίας. Αφού ήτανε μαζί, το πιο πιθανό μου φαίνεται να είναι σύντροφοι. Παρατήρησα πως φοράνε την ίδια περιβολή.»

Πάλι σιωπή μέχρι που φτάσανε στη πόρτα. Άφησαν την σκάλα με τον τραυματία στο πλατύσκαλο και ο Κύρτσα έβγαλε τα κλειδιά του και άνοιξε. Σήκωσαν τη σκάλα και πέρασαν στο εσωτερικό του σπιτιού. Ένωσαν τη ζεστή ατμόσφαιρα του χώρου που δημιουργούσε η φωτιά του τζακιού. Τον έφεραν δίπλα σε ένα ντιβάνι στη γωνιά του δωματίου και με μια συγχρονισμένη κίνηση τον γύρισαν ύπτια, πάνω στο μαλακό στρώμα. Με το γύρισμα, ο άγνωστος αναστέναξε πάλι και μάζεψε το δεξιό του πόδι. Προφανώς πόναγε στο πόδι αυτό. Η Νατάσσα πήγε στην

κουζίνα και έβρασε σε μια λεκάνη νερό. Μετά πήρε δύο πετσέτες προσώπου από το συρτάρι, που ήξερε πως τις τοποθετούσε ο Κύρτσα και γύρισε στο καθιστικό. Οι δύο άνδρες είχαν καταφέρει να βγάλουν τη χλαίνη τα άρβυλα του ξένου και τον έψαχναν για εμφανή σημεία ή αίματα που να δείχνουν ύπαρξη πληγής. Δεν βρήκανε τίποτε.

«Δεν φαίνονται τραύματα. Μάλλον σοκ έχει πάθει από το θάνατο του συντρόφου του.» ..είπε ο Κύρτσα.

Η Νατάσσα τους ζήτησε να της κάνουν χώρο να τον τρίψει με χλιαρό νερό για να συνέλθει. Μετά γύρισε προς τον δάσκαλο και τον ρώτησε:

«Κύρτσα έχεις κολόνια; Δεν βρήκα στο μπάνιο σου.»

«Ναι, να σου φέρω.»

Και ο Κύρτσα πήγε στην κάμαρά του και γύρισε με ένα μπουκάλι κολόνια σφραγισμένο που τη στιγμή εκείνη θα το πρωτοάνοιγε.

«Να πάρε Νατάσσα. Είναι δώρο κάποιου καλού φίλου.. τώρα θα το πρωτοανοίξω.. εγώ δεν βάζω τέτοια πράγματα και είναι ακόμη κλειστό. Βλέπεις όμως, καμιά φορά όλα χρειάζονται.»

Η Νατάσσα πήρε το ανοιχτό μπουκάλι και το έφερε κάτω από τη μύτη του ξένου. Μετά από λίγη ώρα και με ένα βαθύ αναστεναγμό ο ξένος ανέπνευσε βαθιά και άνοιξε τα μάτια του. Κοίταξε περίεργα γύρω του και είδε δύο άντρες ορθούς μπροστά του να τον κοιτάζουν και μια ξανθιά κοπέλα καθιστή να χαμογελά. Μπόρεσε να συνειδητοποιήσει πως όλοι τους, του ήτανε άγνωστοι.

Τότε ο ξένος μίλησε αγγλικά και τους είπε:

«Hi, where am I?»²⁴

Η Νατάσσα και ο δάσκαλος που γνώριζαν αγγλικά χαρήκανε που θα μπορούσαν να συνεννοηθούνε.

«Βρίσκεσαι κοντά σε φίλους. Σε βρήκαμε στο δρόμο πεσμένο μέσα σ' ένα λάκκο και σκεπασμένο με χιόνι. Σε φέραμε μέσα αναίσθητο. Είσαι στο σπίτι του κυρίου..»

Και η Νατάσσα έδειξε τον Κύρτσα που συνέχιζε να παραμένει όρθιος δίπλα στο Ντημήτρι. Τότε ο άγνωστος απάντησε:

«Σας ευχαριστώ όλους, για την καλοσύνη σας. Με λένε Χρίστο. Βαδίζαμε με ένα φίλο προς την παραλία και με την χιονοθύελλα χαθήκαμε. Είδαμε φως σε ένα σπίτι και καπνό να ανεβαίνει από την καμινάδα. Κινήσαμε κατά κει για να ζητήσουμε πληροφορίες.. εγώ είχα μείνει πίσω για ατομική μου ανάγκη, όταν κάποιο βλήμα, ίσως όλμου, έσκασε μπροστά μου, πάνω στο δρόμο που βάδιζε ο φίλος μου. Έτρεξα να ιδώ τι συνέβη και μέσα στο σκοτάδι, δεν είδα το λάκκο που έγινε με την έκρηξη και έπεσα μέσα. Φαίνεται πως πέφτοντας χτύπησα και έχασα τις αισθήσεις μου. Τι έγινε ο φίλος μου; τον βρήκατε;»

«Χρίστο, τον βρήκαμε τον φίλο σου μα δυστυχώς νεκρό. Ο όλμος τον σκότωσε. Πες μας τι εθνικότητα έχεις;»

«Είμαι αμερικανός ναύτης.. το σκάσαμε από το καράβι μας για να μείνουμε εδώ.»

«Χρίστο, με λένε Νατάσσα, σου είπαμε πως είμαστε

²⁴ «Γειά σας. Που βρίσκομαι;»

φίλοι σου. Αν δεν μας πεις την αλήθεια, τότε δεν θα μπορέσουμε να σε βοηθήσουμε. Ένας Αμερικανός ναύτης δεν το σκάει από το καράβι του να μείνει εδώ που γίνεται πόλεμος για να τον σκοτώσουν οι μπολσεβίκοι. Θα ξέρεις πως η πατρίδα σου βοηθάει τους συμμάχους της αντάντ.»

..είπε η Νατάσσα ήρεμη.

«Νατάσσα, χαίρω που σας συνάντησα όλους. Τα ξέρω όλα αυτά που μου είπες, μα νιώθω ζαλισμένος. Μπορεί όσα είπα, να μην τα εννοώ καν. Να είσαστε βέβαιοι πως θα σας τα πώ όλα αργότερα, που θα συνέλθω τελείως.»

Ο Κύρτσα του απάντησε με τρόπο κατηγορηματικό που δεν περίμεναν ούτε οι φίλοι του. Μα ήταν σαφής και έβαλε τα πράγματα στη θέση τους.

«Άκουσε Χρίστο, Εμείς θα σε κρύψουμε και θα σε περιθάλψουμε για όσο χρειαστεί, αν έχεις τραυματιστεί. Μα μέχρι να βεβαιωθούμε για σένα, θα σε θεωρούμε σαν εχθρό μας. Στο λιμάνι δεν υπάρχει αμερικάνικο καράβι. Έξι πολεμικά υπάρχουν και ένα φορτηγό με γερμανική σημαία. Καλά θα κάνεις λοιπόν να είσαι από την αρχή ειλικρινής, αλλιώς..»

Δεν τελείωσε την φράση του. Με αυτό το αλλιώς, άφηνε πολλά ενδεχόμενα. Έβγαλε από την τσέπη του ένα μικρό πιστόλι, το έστρεψε προς τον Χρίστο και του είπε.

«Σήκω τώρα να δούμε αν μπορείς να περπατήσεις..»

Ο Χρίστος δεν απάντησε και τράβηξε την κουβέρτα από πάνω του, για να συμμορφωθεί με την εντολή του Κύρτσα. Τότε φάνηκε το δεξί του πόδι πρησμένο χαμηλά.

Η Νατάσσα με τον Ντημήτρι τον βοήθησαν να σταθεί ορθός μα σαν προσπάθησε να το πατήσει, έκανε μια γκριμάτσα πόνου και σωριάστηκε στο πάτωμα. Ζήτησε συγγνώμη αλλά φάνηκε, ότι ήτανε τραυματισμένος και για μερικές ημέρες δεν θα μπορούσε να περπατήσει. Η Νατάσσα με τον Ντημήτρι σκύψανε και τον βοήθησαν να σηκωθεί. Ο Κύρτσα ξαναπήρε το λόγο..

«Εντάξει. Θα σε ιδεί και γιατρός. Σήκωσε τώρα τα χέρια σου. Ντημήτρι ψάξε τον. Ότι βρεις στις τσέπες του, βάλω πάνω στο τραπέζι.»

Ο Ντημήτρι συμμορφώθηκε. Σε λίγο είχε τοποθετήσει πάνω στο τραπέζι, ένα μικρό βιβλίο της Αγίας Γραφής στα ελληνικά, μια αρμαθιά κλειδιά και αρκετά ρωσικά ρούβλια. Αυτό όμως που τράβηξε την προσοχή όλων, ήταν βιβλίο της Αγίας Γραφής, με την σφηνωμένη βολίδα στο κέντρο της. Όλοι την κοιτάζανε με δικαιολογημένη περιέργεια.

«Αυτά είναι όλα;»

Ρώτησε ο Κύρτσα απογοητευμένος και συνέχισε..

«Τι σόι κατάσκοπος είσαι σύ;»

«Σας είπα πως δεν είμαι κατάσκοπος. Ναύτης είμαι.»

Στο μεταξύ η Νατάσσα άπλωσε το αριστερό της χέρι και πήρε την Αγία Γραφή. Με το δεξί την ξεφύλλισε και διαπίστωσε πως ήταν γραμμένη στα ελληνικά. Τότε τον ρώτησε με ένα φανερό ενδιαφέρον στα ελληνικά..

«Μιλάς και διαβάζεις ελληνικά;»

«Ναι, έλληνας είμαι.»

«Και αυτή η σφαίρα τι είναι;»

«Αυτή η σφαίρα είναι από μια άλλη ιστορία.»

Η Νατάσσα συνέχισε να τον ερωτά τώρα στα ελληνικά χωρίς οι άλλοι να διαμαρτυρηθούν. Προφανώς μιλούσαν και αυτοί ελληνικά και καταλάβαιναν. Από εκείνη τη στιγμή, η συζήτηση συνεχίστηκε στα ελληνικά. Ο Κύρτσα, έβγαλε από το πιστόλι με τρόπο τις σφαίρες και επιδειχτικά το τοποθέτησε μέσα σε ένα συρτάρι ώστε να τον ιδεί ο Χρίστος. Μετά είπε να του βάλλουν πάλι στις τσέπες του τα πράγματά του και στη συνέχεια του ζήτησε να ξαπλώσει για να μην πονάει και άρχισε να τον ρωτά.

«Χρίστο, ποιά είναι η θρησκεία σου;»

«Όπως όλοι οι Έλληνες, είμαι Χριστιανός ορθόδοξος.»

«Από ποιο μέρος της Ελλάδας είσαι;»

«Από τη Μάνη.»

«Και εδώ γιατί ήρθες;»

«Μα σ' αυτό απάντησα. Το καράβι ήρθε με εφόδια για την Ουκρανία και εγώ σαν ναύτης ακολούθησα.»

«Τι εφόδια φέρατε;»

«Δεν ξέρω, γιατί είναι συσκευασμένα. Ο καπετάνιος που ήταν μαζί μου, γνώριζε, μα τώρα είναι νεκρός. Υποθέτω όμως πως είναι στρατιωτικό υλικό για τους ρώσους.»

«Για ποίους ρώσους; Τους κόκκινους ή τους λευκούς;»

«Αυτό, πως να το ξέρω εγώ; Αλλά αφού τα εφόδια είναι από την Αμερική, μπορείς να μαντέψεις ποιοι είναι οι παραλήπτες. Κατά την γνώμη μου, αφού με ρωτάς, πρέπει να είναι οι λευκοί ρώσοι. Αλλά μπορεί να είναι και οι

αντιστασιακοί, που δρουν κατά των μπολσεβίκων.»

«Και για ποίο λόγο βγήκατε απόψε στην πόλη;»

«Ο καπετάν Άρης που σκοτώθηκε, είδε κακό όνειρο και θέλησε να ιδεί ένα ιερέα να εξομολογηθεί. Πήγαμε στην ελληνική εκκλησία να ανάψει ένα κερί και να μιλήσουμε με τον ιερέα..»

«Μιλήσατε με τον ιερέα;»

«Ναι, μιλήσαμε.. Αυτός μας έστειλε προς τα εδώ, για να συναντήσουμε κάποιον δάσκαλο Κύρτσα..»

«Πως ήταν ο ιερέας;»

«Ήτανε ψιλός με κάτασπρα γένια και μαλλιά. Ένας μικρός τον φώναζε παπαγιώργη.»

Εδώ σταμάτησε. Έφερε το χέρι του στο στόμα σαν κάτι να ήθελε. Μάλλον διψούσε και η χειρονομία αυτή ήταν τελείως μηχανική που έδειχνε την κακή του διάθεση. Η Νατάσσα, που όλη αυτή την ώρα τον παρακολουθούσε αμίλητη, κατάλαβε την δυσφορία του και κάτι ρώτησε ψιθυριστά τον Κύρτσα. Τότε αυτός κούνησε καταφατικά το κεφάλι του και έδειξε να συγκατανεύει στην ερώτηση της κοπέλας. Η Νατάσσα έφυγε και δεν άργησε να γυρίσει με μια κούπα ζεστό γάλα. Κάθισε στο πλάι του κρεβατιού δίπλα στον Χρίστο κοιτάζοντάς τον και άφησε την κούπα στο κομοδίνο. Μετά βοηθώντας τον να ανασηκωθεί στο μαξιλάρι, του είπε..

«Χρίστο σε είδα να διψάς. Νομίζω ένα ζεστό γάλα θα σε φτιάξει. Αν θελήσεις κι' άλλο, υπάρχει. Σου έχω φέρει και δύο ασπιρίνες. Πάρτες με το γάλα για να μην πονάει το

πόδι σου. Σε λίγο θα σου φέρω ζεστό νερό να κάνεις ένα ποδόλουτρο στο χτυπημένο πόδι.»

Ο Χρίστος πήρε την κούπα με το γάλα και ευχαρίστησε όλους για την βοήθεια που του προσφέρουν.

«Εκτιμώ ιδιαίτερα την προσπάθεια όλων σας για να με βοηθήσετε. Μου σώσατε την ζωή και σας ευχαριστώ. Είσαστε όλοι καλοί και είμαι βέβαιος πως γρήγορα τα ερωτήματά σας θα βρουν ικανοποιητικές απαντήσεις.»

Πήρε τις ασπρίνες και τις κατάπιε μαζί με το ζεστό γάλα που τρέχοντας στον οισοφάγο του, φαινόταν να τον αναζωογονεί. Το κορίτσι είχε δίκιο. Χρειαζόταν το ζεστό. Στο διάστημα αυτό ο Κύρτσα πλησίασε το Ντημήτρι και χαμηλόφωνα του ζήτησε να περάσουν στην κάμαρά του για να μιλήσουνε χωρίς ο Χρίστος να μπορεί να ακούει. Και όταν βρέθηκαν εκεί μόνοι και κλείσανε την πόρτα πίσω τους, ο Κύρτσα του είπε..

«Φαίνεται να είναι ειλικρινής. Απάντησε χωρίς δισταγμό σε όλες τις ερωτήσεις. Ήξερε ακόμη ότι είμαι δάσκαλος. Σήμερα κιόλας, θα πάω να βρω τον παπά να διασταυρώσω αυτά που μας είπε κι εσύ με την Νατάσσα σαν γιατροί, εξετάστε μήπως έχει ανάγκη νοσοκομειακής περίθαλψης. Η Νατάσσα ας μην πάει σήμερα στη δουλειά για να τον φυλάει. Δικαιολόγησέ την στο νοσοκομείο. Πες τους ότι είναι άρρωστη. Της έχω αφήσει στο συρτάρι του κομό το περίστροφό μου. Νομίζω ξέρει πως να το χρησιμοποιεί.»

«Εν τάξει Κύρτσα. Με όλα αυτά η ώρα προχώρησε. Κοντεύει δέκα. Δεν πάμε να δούμε τι έγινε ο φίλος του ο

καπετάνιος; Δεν θα πρέπει να τον βρούνε οι μπολσεβίκοι. Άλλωστε πρέπει να διορθώσουμε και το δρόμο. Να κλείσουμε το λάκκο μην πάθουμε κι εμείς τα ίδια με αυτά τα χιόνια.»

«Έχεις δίκιο. Πάμε να ενημερώσουμε την Νατάσσα..»

Γύρισαν στο καθιστικό και στη συνέχεια εξηγήσανε στη Νατάσσα την απόφαση που είχανε πάρει. Θα σήκωναν το νεκρό ναυτικό και θα τον πήγαιναν στο νεκροταφείο να τον κηδέψει ο παπαγιώργης. Μετά ο Κύρτσα θα πήγαινε στο σχολείο του, ο Ντημήτρι στο νοσοκομείο και η ίδια θα έμενε στο σπίτι με τον τραυματία.

«Νατάσσα, εσύ θα μείνεις εδώ κι εγώ θα τους ειπώ στο νοσοκομείο πως είσαι ασθενής για σήμερα. Προσπάθησε να μάθεις ότι μπορείς. Θα ξαναγυρίσω το μεσημέρι.»

..είπε ο Ντημήτρι και περίμενε τον Κύρτσα να πει τις δικές του παρατηρήσεις. Τότε αυτός της είπε:

«Στο συρτάρι άφησα το πιστόλι μου. Στην ανάγκη.. ξέρεις να το χρησιμοποιείς. Εγώ θα έρθω κατά τις πέντε το απόγευμα. Έχεις εσύ κάποια ερώτηση;»

«Όχι, μόνο ο Ντημήτρι να μην ξεχάσει να κάνει αυτό που είπε, να με δικαιολογήσει στο χειρουργικό.»

©αν φύγανε οι άνδρες, η Νατάσσα καταπιάστηκε με το συγύρισμα του σπιτιού. Από το προηγούμενο βράδυ, το σπίτι ήταν άνω κάτω. Άρχισε να συμμαζεύει πρώτα την κουζίνα, ύστερα το χώρο του μπάνιου και στο τέλος

πέρασε στο καθιστικό. Δεν ήταν σωστό να είναι το σπίτι έτσι απεριποίητο. Ξέχασε για λίγο την παρουσία του Χρίστου και άρχισε το συμμαζέμα. Φαινότανε σαν να τον είχε συνηθίσει και να μην τον φοβόταν πια.

Η Νατάσσα

13

*Γλύκα σα γέλια από χείλη κόρης,
για φιλιά που διψούν.
Γλύκα γητειά της αγάπης,
γλύκα νερά που κυλούν.
Κωστής Παλαμάς.*

ΤΜώρα που την κοιτούσε να εργάζεται, ελευθερωμένη από την άκομψη μάλλινη κάπα της, η Νατάσσα φαινόταν να είναι μια αληθινά ελκυστική νεαρή γυναίκα που δεν είχε φτάσει στα τριάντα της. Απασχολούμενη σε δουλειά, που δεν την κούραζε σωματικά, δεν είχε χάσει τη χάρη και την παιδικότητά της. Ψιλή, δεμένη και με πυρόξανθα μαλλιά, εμφάνιζε ένα γερό κομψό γυναικείο κορμί. Η άσπρη μπλούζα και η ομοιόχρωμη φούστα της ανάδειχναν ακόμη περισσότερο τη σπαθάτη κορμοστασιά της. Με τη συνήθειά της να κυκλοφορεί μέσα στο σπίτι με μόνο τις κάλτσες, ο Χρίστος είχε την ευκαιρία να αξιολογήσει δύο τέλειες γάμπες. Η Νατάσσα, παρά την επικρατούσα γνώμη για την ψυχρότητα των γυναικών του Βορά, ήταν μια πραγματικά προκλητική γυναικεία παρουσία, που σαν έρχοταν πλάι του να τον περιποιηθεί, τον μαγνήτιζε και τον καθήλωνε με τις διακριτικές οσμές του φύλου της. Αυτά όμως που ο Χρίστος δεν χόρταινε να κοιτάζει, ήταν τα μάτια της. Δύο μεγάλα γαλάζια μάτια γεμάτα μυστήριο και θλίψη, σαν ζωγραφισμένα πάνω στον καμβά μιας βελούδινης λευκής επιδερμίδας. Η Νατάσσα ήταν μια ωραία προκλητική γυναίκα.

«Διάβολε τι τα σκέπτομαι τώρα αυτά. Μου έσωσε τη ζωή και αντί να της έχω ευγνωμοσύνη, κάθομαι τώρα και την αξιολογώ ερωτικά. Έχω την ανάγκη της. Με μάζεψε από το λάκκο που βρισκόμουν πεσμένος, άφησε την εργασία της και μένει κοντά μου, με νοσηλεύει χωρίς να έχει τέτοια υποχρέωση. Πως τολμώ, Θεέ μου, και ρίχνω ερωτικό βλέμμα πάνω της. Άλλωστε είναι δεσμοσυμένη. Ο Ντημήτρι δεν είναι άραγε ο ερωτικός της σύντροφος; Το πιο φρόνιμο είναι να μαζέψω τη φαντασία μου και να μην κάνω όνειρα απραγματοποίητα. Η Νατάσσα είναι ο καλός μου άγγελος που τον έστειλε ο Θεός. Ας σεβαστώ αυτόν τον άγγελο και ας μην τον προσβάλλω, έστω και με σκέψεις βρόμικες.»

Ο Χρίστος αυτοελεγχόταν και ενώ η Νατάσσα γυρόφερε στη κουζίνα για σχεδόν μισή ώρα, αυτός στον καναπέ δεν έλεγε να την διώξει από το μυαλό του. Είχε αρχίσει να του γίνεται μόνιμη σκέψη. Κι όσο έλεγε να την απομακρύνει τόσο τον κατακυρίευε.

Σαν τελείωσε στη κουζίνα, την είδε να έρχεται προς τον καναπέ με ένα δίσκο. Απόθεσε το δίσκο πάνω στο τραπεζάκι του καφέ. Είχε βράσει γάλα, είχε κάνει ένα σάντουιτς και είχε φέρει σε χωριστά μπολ, μέλι και φρέσκο βούτυρο. Μετά κάθισε δίπλα του στο καναπέ και όταν τον είδε να μην κοιμάται, του είπε:

«Χρίστο, πρέπει κάτι να φας. Εδώ κάνει κρύο και ο οργανισμός έχει ανάγκη να παίρνει τις ανάλογες θερμίδες. Έλα να σε βοηθήσω να σηκωθείς λίγο.»

«Νατάσσα, δεν βρίσκω λόγους να σ' ευχαριστήσω.»

«Δεν χρειάζεται να το κάνεις. Οι ευχαριστίες σκοτώνουν το αίσθημα.»

Ο Χρίστος εντυπωσιάστηκε από την απάντηση, αλλά την άφησε να περάσει χωρίς σχόλιο. Ρώτησε μόνο..

«Μπορώ προηγουμένως να πάω για λίγο στη τουαλέτα;»

«Θα τα καταφέρεις;»

«Ελπίζω.»

«Ας το δοκιμάσουμε..»

Του σήκωσε τα σκεπάσματα και του έσυρε τα πόδια προς τα κάτω. Του έβαλε τις παντούφλες του Κύρτσα, φροντίζοντας να μην του πονέσει το χτυπημένο πόδι.

«Πόνεσες;»

«Όχι..»

«Αυτό είναι καλό σημάδι.. ας δούμε τώρα αν μπορέσεις να το πατήσεις. Αύριο θα φέρει ο Ντημήτρι μια καρέκλα με ρόδες. Ως τότε όμως, ας δούμε τι μπορεί να γίνει.»

Έσκυψε πάνω του και του είπε να φέρει τα χέρια του γύρω από τον λαιμό της και η ίδια τον έπιασε κάτω από τις μασχάλες. Ο Χρίστος στη θέση αυτή ένιωσε τον εαυτό του να τον προδίδει. Βρέθηκε τόσο κοντά με αυτό το κορίτσι, που τόσο έντονα είχε αρχίσει να τον απασχολεί. Τώρα έβλεπε πόσο δύσκολο θα του ήταν να τηρήσει αυτά για τα οποία ο ίδιος δέσμευσε τον εαυτό του. Τώρα είχε τη Νατάσσα αγκαλιά, οσφραινόταν το άρωμά της κι ένιωθε την επαφή της σάρκας της στο πρόσωπό του. Γρήγορα όμως συνήλθε κι έκανε μέσα του μια μικρή παράκληση..

«Θεέ μου.. κάνε κάτι να μην τρελαθώ..»

Η Νατάσσα τότε του είπε σηκώνοντάς τον..

«Έλα.. πάτησε το καλό πόδι και στάσου όρθιος. Ωραία.. άφησε με τώρα..»

Ήρθε στο πλάι του, στη πλευρά του χτυπημένου ποδιού και τον έπιασε αγκαζέ.

«Πάτησέ το τώρα να δεις αν θα πονέσεις. Αν ιδείς πως πονάς, θα στηριχτείς στο μπράτσο μου.»

Ο Χρίστος συμμορφώθηκε με την υπόδειξη και τότε με χαρά του είδε πως μπορούσε να πατά το πόδι, χωρίς πόνο και χωρίς ανάγκη υποστήριξης. Προσποιήθηκε όμως ότι πονούσε για να κερδίσει χρόνο, με αυτούς τους τρεις ανθρώπους που η τύχη έφερε στο δρόμο του.

«Νατάσσα, δυστυχώς πονάω. Πολύ φοβάμαι πως πρέπει να πάω πηδώντας με το γερό πόδι.»

«Δεν θα χρειαστεί να παίζεις το κουτσό, θα στηρίζεσαι στο μπράτσο μου και θα προχωράμε μαζί.»

Ο Χρίστος συμμορφώθηκε, μα πρόσεξε το τελευταίο μέρος από την φράση της Νατάσσας. Πως γίνεται αυτό το κορίτσι.. να πετάει τέτοιους συμβολισμούς.

Φτάσανε στο μπάνιο κι εκεί τον άφησε.

«Εδώ.. και οι Τσάροι πάνε μόνοι τους. Αν με χρειαστείς όμως φώναξέ με. Στην εταζέρα υπάρχουν και ξυριστικά.»

Ο Χρίστος δεν την ευχαρίστησε τώρα, αλλά αρκέστηκε σ' ένα αμερικάνικο *Ο.Κ.* Μόνος πια στο μπάνιο, πάτησε κανονικά το πόδι του, ξυρίστηκε, έβγαλε τις βρομιές που είχανε μείνει στο πρόσωπό του και χτενίστηκε.

Σαν ετοιμάστηκε, κοιτάχτηκε στο καθρέφτη και παρά τη

δυσάρεστη περιπέτεια που πέρασε και τις συνθήκες που βρισκόταν, έμεινε ευχαριστημένος από την εικόνα που είδε. Φρέσκος τώρα και καθαρός, άνοιξε την πόρτα και πριν προλάβει η Νατάσσα να πλησιάσει, χοροπηδώντας στο αριστερό του πόδι, πήγε και κάθισε στον καναπέ που τον είχε στο μεταξύ στρώσει η Νατάσσα.

Σαν τον είδε να πλησιάζει με αυτό τον αστείο τρόπο, δεν μπόρεσε να συγκρατήσει τα γέλια της. Έσπευσε όμως να ζητήσει συγγνώμη.

«Χρίστο με συγχωρείς που γέλασα. Ήταν από χαρά.»

«Καλύτερα, προτιμώ να γελάς μαζί μου από χαρά, παρά να κλαις από λύπη.»

«Ας μη μου δώσει ο Θεός κάτι τέτοιο. Έλα πιές τώρα το γάλα σου πριν παγώσει.. Πρέπει να έχεις δυνάμεις.»

Ο Χρίστος δεν ήθελε παρακαλετά για να δοκιμάσει και να φάγει όλα όσα προσεχτικά του είχε ετοιμάσει. Είναι αλήθεια ότι δεν είχε βάλει κάτι στο στόμα του εδώ και είκοσι ώρες. Αυτό το *μπρέκφαστ* ήταν ότι του χρειαζόταν..

Η πόρτα χτύπησε τρεις φορές και η Νατάσσα κινήθηκε κατά κει, γιατί είχε συρτώσει από μέσα και δεν μπορούσε ν' ανοίξει κάποιος απ' έξω με κλειδί. Τα τρία χτυπήματα στην πόρτα ήταν το συνθηματικό χτύπημα του Ντημήτρι σε τέτοιες περιπτώσεις. Σαν ο Ντημήτρι πέρασε στο εσωτερικό χαιρέτησε και την ρώτησε πως είναι ο ξένος.

«Έχει ηρεμήσει και μόλις πήρε το πρόγευμά του. Το πρήξιμο στο πόδι έχει αρχίσει να υποχωρεί, μα συνεχίζει να τον πονάει και δεν μπορεί ακόμη να το πατήσει.

Μήπως θα πρέπει να του βγάλουμε μια πλάκα.»

«Πως μπορούμε να το κάνουμε χωρίς να τον προσέξουν; Ας το αφήσουμε αυτό μέχρι αύριο να δούμε πως θα εξελιχθεί η κατάσταση του. Έμαθες τίποτε άλλο;»

«Είναι στενοχωρημένος για το θάνατο του φίλου του.»

«Είναι λογικό. Πάμε κοντά του.. θέλω να του μιλήσω. Ας μην τον κάνουμε καχύποπτο.»

Πησίασαν στον καναπέ που ο Χρίστος χρησιμοποιούσε προσωρινά για κρεβάτι και ο Ντημήτρι πήρε μια καρέκλα και κάθισε έτσι που να τον βλέπει κατά πρόσωπο. Η Νατάσσα πήρε το δίσκο με τα κενά σερβίτσια κι έφυγε προς την κουζίνα. Εκεί άφησε το δίσκο στο νεροχύτη και αμέσως γύρισε κοντά στους δύο άνδρες. Προτίμησε να μην καθίσει και παρακολουθούσε όρθια πάνω από την πλάτη του Ντημήτρι, έτσι που ενώ αυτή έβλεπε τον Χρίστο κατάφατσα, ο Ντημήτρι δεν μπορούσε να βλέπει τις δικές της αντιδράσεις. Όχι πως αυτό θα είχε καμία ιδιαίτερη σημασία για τον Ντημήτρι, μα η Νατάσσα δεν ήταν βέβαιη για τον εαυτόν της, για το πώς η ίδια θα ήταν δυνατό ν' αντιδράσει.

«Χρίστο, η Νατάσσα μου είπε πως είσαι καλύτερα.. εσύ πως αισθάνεσαι;»

«Όπωςδήποτε αισθάνομαι καλύτερα. Μόνο το πόδι μου δεν μπορώ να το πατήσω ακόμη. Ελπίζω όμως, να μην επιμείνει αυτή η ευαισθησία. Που είναι ο Κύρτσα;»

«Για το πόδι που σε πονά, μην ανησυχείς. Σου έφερα ένα ζευγάρι πατερίτσες. Τον Κύρτσα τι τον θέλεις;»

«Ντημήτρι, αν τώρα βρίσκομαι 'δώ, είναι γιατί αναζητούσα τον Κύρτσα. Με είχε στείλει ο παπαγιώργης. Έχω μια είδηση που μόνο σ' αυτόν μπορώ να εμπιστευτώ.»

«Καλά, αφού το θέτεις έτσι, εγώ πάω να σου φέρω τις πατερίτσες και θα γυρίσω στο νοσοκομείο. Το βράδυ που θα έρθουμε με τον Κύρτσα.. μας τα λες.»

Πήγε έξω και σαν γύρισε μετά από λίγο κρατούσε δύο ξύλινες πατερίτσες. Τις έδωσε στο Χρίστο και του είπε:

«Όταν μπορέσεις, δοκίμασέ τις.»

Ο Χρίστος πήρε τις πατερίτσες και τις δοκίμασε. Έδειξε χαρά σαν να διαπίστωσε ότι θα του ήταν χρήσιμες αφού θα τον βοηθούσαν στο βάδισμα. Στη πραγματικότητα δεν τις χρειαζόταν. Αλλά δεν ήθελε ακόμη να γίνει φανερό ότι μπορούσε να περπατάει όπως πρώτα, χωρίς πόνους και προβλήματα. Ευχαρίστησε τον Ντημήτρι και στη συνέχεια τον ρώτησε, αφού οδηγεί νοσοκομειακό αυτοκίνητο, αν μπορεί να πάει στις δύο η ώρα, στην άκρη του λιμανιού, κοντά στο κόκκινο φανάρι να συναντήσει ένα ναύτη του, που θα τον περιμένει με την άκατο του καραβιού.

Ο Ντημήτρι τον κοίταξε με καχυποψία.

«Χρίστο, εμείς σε πιστέψαμε και σου αποκαλύψαμε όλη την αλήθεια για μας. Εσύ ακόμη κρατάς τα χαρτιά σου κλειστά και δεν μας λες τίποτε. Τώρα μου λες να πάω σ' ένα ραντεβού σου. Και που ξέρω, αν εκεί δεν συναντήσω κάποιον που θα μου φυτέψει δύο σφαίρες στη κοιλιά και θα μου πάρει και το αυτοκίνητο.»

Τότε παρενέβη η Νατάσσα..

«Σας παρακαλώ, μην τα μεγαλοποιείτε τα πράγματα. Χρίστο, ποίος είναι αυτός που θα περιμένει στην άκατο..»

«Μα σας το είπα λίγο πριν.. ένας ναύτης από το καράβι μου. Ελληνοαμερικανός είναι κι αυτός. Θα περιμένει να με μεταφέρει στο καράβι. Έτσι είναι η εντολή που έχει πάρει. Μα αν με υποπτευόσαστε τόσο πολύ, κάμετε κάτι πιο απλό. Πηγαίνετε με στο ραντεβού μου να γυρίσω στο καράβι. Έτσι κι εσείς θ' απαλλαγείτε από μένα και ακόμη θ' απαλλαγείτε από τις έγνοιες που σας φόρτωσα.»

Πάλι μίλησε η Νατάσσα και προσπάθησε να συμβιβάσει τα πράγματα και να βρει λύση στην παρεξήγηση.

«Χρίστο, σήμερα το πρωί σε βρήκαμε μέσα στο λάκκο μισοπεθαμένο. Έχεις χτυπημένο πόδι και δυσκολεύεσαι να μετακινείσαι. Σε αυτή τη κακή κατάσταση, ζητάς να σε αφήσουμε να φύγεις. Ας κάνουμε όλοι ένα βήμα μπροστά αφού λες πως επείγεται. Είμαστε σύντροφοι του Κύρτσα. Πες μας, τι είναι αυτό που θέλεις να εμπιστευθείς στο Κύρτσα; Κι εμείς ίσως μπορούμε ν' αντιμετωπίσουμε την όποια κατάσταση μπορεί να προκύψει.»

Ο Χρίστος έδειξε να οργίζεται. Κοκκίνισε το πρόσωπό του και τα μάτια του άρχισαν να πετάνε φωτιές από το πείσμα του. Τούτη τη γυναίκα, ενώ είχε αρχίσει να την εκτιμά, τώρα άφηνε να φανεί μια άλλη εικόνα του εαυτού της. Ο ίδιος, συμπαθούσε το γυναικείο φύλο και δεν θυμάται ποτέ του να είχε πρόβλημα με τις γυναίκες. Η πρόταση της Νατάσσας ήταν συμβιβαστική και στερεότυπο λογικής, μα αυτή τη στιγμή ήθελε να γίνει το δικό του.

Λες από αντίδραση, κρατώντας τις πατερίτσες, πήγε προς το παράθυρο και καθάρισε το θαμπωμένο κρύσταλλο με την παλάμη του. Κοίταξε έξω και είδε τον καιρό να ξανοίγει. Η πάχνη από την πρωινή υγρασία είχε αρχίσει να διαλύεται κι έδειχνε πως σήμερα θα είχανε μια καλύτερη μέρα. Μετά, λες και ο καιρός να τον βοήθησε ν' αλλάξει γνώμη, στράφηκε προς τους δύο γιατρούς και με κοφτά λόγια τους είπε..

«Εντάξει.. ας γίνει το δικό σας. Σας λέγω όμως πως κάθε μέρα που περνάει, είναι μια χαμένη μέρα και για μένα και για σας και γι' ανθρώπους που θέλω να βοηθήσω. Θα σας μιλήσω όμως το απόγευμα που θα είναι παρών και ο Κύρτσας. Αφού έμπλεξα με γιατρούς και δασκάλους, τι να κάνω. Το απόγευμα λοιπόν.»

«Καταλάβαμε. Δεν θέλεις να μιλήσεις. Και ο ναύτης τι θα γίνει;» ..ρώτησε η Νατάσσα.

«Τι μπορεί να γίνει; Αν δεν πάω στο ραντεβού θα φύγει και θα ξαναγυρίσει αύριο, να με περιμένει την ίδια ώρα.»

«Καλά λοιπόν, εγώ φεύγω. Νατάσσα, μην κάνεις τίποτε στην κουζίνα. Για το φαγητό σας θα φροντίσω εγώ. Θα σας φέρω από το νοσοκομείο στις δύο που θα γυρίσω. Μη βγείτε έξω. Μας έφεραν από το φρούριο τραυματίες και μας είπαν πως περιμένουν ένταση των βομβαρδισμών από σήμερα.»

Με τα λόγια αυτά ο Ντημήτρι έφυγε. Στο δρόμο για το νοσοκομείο, φαινόταν πολύ προβληματισμένος. Μπορεί να ήταν λίγο απότομος στο Χρίστο, μα δεν ήταν παράλογη

η δικαιολογία του να μην πάει στο ραντεβού με το ναύτη.. Δεν καταλάβαινε την επιμονή του Χρίστου, να θέλει να μιλήσει μόνο στον Κύρτσα.

"Εδώ ο αγώνας είναι κοινός. Το ίδιο προσπαθούμε όλοι, να μείνει ο κομμουνισμός έξω από την Ουκρανία. Ίσως ο παπαγιώργης να φταίει που ο καπετάνιος θέλει να μιλήσει στον Κύρτσα. Δεν θα του εξήγησε τη συλλογική προσπάθεια που γίνεται απ' όλους και τη συλλογική ευθύνη που υπάρχει μεταξύ μας."

Ξαφνικά ένα ξέσπασμα του καιρού έφερε στο μπαπρίζ του αυτοκινήτου μια υδάτινη μάζα σπορισμένη σαν ένα ξαφνικό δυνατό ανεμόβροχο. Οι δύο υαλοκαθαριστήρες με δυσκολία κατάφερναν να διώχνουν αυτό το ανακάτεμα. Σταμάτησε και άναψε τα φώτα. Την ίδια στιγμή, ένα αστροπελέκι σπάζει την φλόγα του σε σπαθάτες λαμπερές ανταύγειες που τον λούσανε και τον θάμπωσαν. Αυτό όμως το αστραποβόλημα, λες και γίνηκε ένα πνευματικό αντιφέγγισμα στο μυαλό του. Η ματιά του έλαμψε κι ένα φως άναψε και φώτισε τον νου του και του έδωσε την λύση στο πρόβλημά που τον απασχολούσε.

"ΔιάβOLE.. αυτό είναι. Αυτό θα κάνω. Πως δεν το είχα σκεφτεί. Στις δύο φεύγοντας από το νοσοκομείο θα πάω από το φανάρι του λιμανιού. Θα πάω μόνος μου στο ραντεβού με τον ναύτη.. Έτσι θα διαπιστώσω και την ειλικρίνεια του Χρίστου.."

Η κακιά μπόρα είχε περάσει. Έβαλε πάλι μπροστά τον κινητήρα και το αυτοκίνητο άρχισε αργά να κινείται κατά

το νοσοκομείο. Απότομα γύρισε ο καιρός και ο ουρανός γέμισε με μαύρα σύννεφα. Μπροστά του η ασπρίλα του χιονιού ψυχρή και άχαρη. Πυροβολισμοί ακούστηκαν μακριά και ριπές πολυβόλου. Ανατρίχιασε..

"Δεν βαριέσαι. Η συνηθισμένη ρουτίνα. Δεν θ' αργήσει ν' ακουστεί και η έκρηξη." ..σκέφτηκε.

Και δεν γελάστηκε. Μετά από λίγο μια δυνατή έκρηξη ακούστηκε δυτικά, από την μεριά του πάρκου. *Ποιος τυχερός άραγε να δέχτηκε το φονικό βλήμα.*

Συνέχισε με δυσκολία το οδήγημα και ξαφνικά άρχισε να μελαγχολεί και αυτό τον έκανε να θυμηθεί την μνηστή του την Τρίσσα. Τώρα διαπιστώνει πως ήταν σφάλμα του που δεν την ακολούθησε στην Σεβαστούπολη. Εκεί έχουν ησυχία, με τις μεραρχίες των Κοζάκων να κρατούν την τάξη και την ασφάλεια στην πόλη. Θα είχε γλιτώσει από όλα αυτά τα παρατράγουδα και κυρίως θα ήταν μαζί της.

Φυλάκιο ελλήνων στρατιωτών.

" .. Αλλά όσοι είσθε ακόμη εις ηλικίαν προς παιδοποιία, πρέπει να υπομένετε την συμφοράν με μεγαλυτέραν καρτερίαν, με την ελπίδα αποκτήσεως και άλλων τέκνων.. "

" Επιτάφιος " Περικλής.

Σαν έφυγε ο Ντημήτρι, η Νατάσσα πλησίασε σιωπηλή και κάθισε στον καναπέ, δίπλα στο Χρίστο. Μόλις είδε το πρησμένο του πόδι ξανασηκώθηκε. Πήγε στην κουζίνα και μετά από λίγα λεπτά γύρισε φέρνοντας μια χύτρα γεμάτη ζεστό νερό και μια πετσέτα. Άφησε τη λεκάνη στο πάτωμα, μπροστά στο σημείο που καθόταν ο Χρίστος και σε χαμηλό τόνο, που έδειχνε συγκατάβαση, του είπε:

«Χρίστο, έλα γύρισε και φέρε το πόδι σου να σου κάνω λίγο μασάζ. Κοντεύει να ξεπρηστεί.»

Χωρίς να της απαντήσει, γύρισε και της άφησε το πόδι του να του κάνει το μασάζ που του ζήτησε. Το νερό όμως ήταν πολύ ζεστό και τον έκαψε. Άθελά του ξεφώνισε..

«Αμάν!! Εσείς εδώ φαίνεται, έχετε μπερδέψει το κρύο με το καυτό. Νατάσσα θα κάψεις τα χέρια σου.. βάλε παιδί μου μέσα στο νερό λίγο χιόνι να κρυώσει.»

Τότε η Νατάσσα δεν μπόρεσε να κρατηθεί και γέλασε..

«Με συγχωρείς Χρίστο, δεν το δοκίμασα. Τελικά είσαι πολύ τζόρας. Δεν σε περίμενα έτσι.»

«Πως με περίμενες δηλαδή; Να σας προσκυνώ επειδή με σώσατε; Εντάξει. Σας ευχαρίστησα επανειλημμένα μα να.. έχω επιφυλάξεις.»

«Εντάξει, κράτησε τις επιφυλάξεις σου μα άφησε το πόδι σου μέσα στο νερό. Και γιατί έχεις επιφυλάξεις;»

«Νατάσσα.. γιατί ακόμη δεν σας γνώρισα. Πέρασα ένα ωκεανό, για να έρθω εδώ. Ταξιδεύω τρεις μήνες και δεν ξέρω πως θα τελειώσει αυτή η περιπέτεια. Έχω φέρει ένα καράβι γεμάτο με εφόδια και στρατιωτικό υλικό για τους ανθρώπους που δεν θέλουν να υποταγούν στους κόκκινους μπολσεβίκους. Και τι βρίσκω εδώ; Πως υπάρχουν τρία κινήματα αντιστασιακών που το καθ' ένα υποβλέπει το άλλο και αντί ενωμένοι να φροντίσουν πως θα κατανικήσουν τον κοινό εχθρό, αυτοί σαν αφελείς συνέταιροι κοιτάζουν πως το ένα κίνημα θα καταστρέψει το άλλο. Ο ιερέας μου είπε να εμπιστευτώ τον Κύρτσα. Εδώ μαθαίνω πως ο Κύρτσα το παίζει διπλός πράκτορας. Ο Ντημήτρι είναι Τσαρικός του Ντενίκιν. Και ύστερα από όσα έχεις πει, το μόνο που μου μένει ν' ακούσω τώρα, είναι ότι εσύ είσαι ανένταχτη, μια γνήσια, ορθόδοξη αντιστασιακή.»

«Ναι, έτσι είναι. Αυτό είμαι εγώ Χρίστο, όπως το είπες. Ανένταχτη ιδεολογικά που θέλω την Ουκρανία ελεύθερη, χωρίς κομμουνιστές και έξω από την ρώσικη ομπρέλα. Αυτά που είπες τώρα, γιατί δεν τα έλεγες λίγο πριν στον Ντημήτρι που σε ρωτούσε; Όλα θα είχανε τακτοποιηθεί.»

«Έτσι το νομίζεις; Τώρα μου κατάθεσες κι εσύ την ταυτότητά σου. Λίγο πριν τι έπρεπε να κάνω εγώ; Να κάθομαι και να διηγούμαι σε όποιον συναντήσω, τι κάνω και που πηγαίνω; Ε!! όχι διάβολε.. δεν είναι έτσι.»

«Και τώρα σε μένα.. γιατί τα λες..»

«Σου απάντησα. Κι ακόμη.. γιατί εσύ Νατάσσα.. γιατί εσένα.. Ε!! άσε με, για σένα δεν υπάρχει *γιατί*. Σκέψου ότι θέλεις, γιατί είσαι ανένταχτη όπως είπες και σε πίστεψα. Γιατί μ' εμπιστεύτηκες πρώτη.»

Η Νατάσσα δεν του απάντησε. Τον άφησε να ηρεμήσει. Του έκανε για αρκετή ώρα ένα ελαφρό μασάζ και μετά του άλειψε τον αστράγαλο με αλοιφή. Στη συνέχεια του φόρεσε ένα καινούργιο ζευγάρι μάλλινες κάλτσες. Πήρε την λεκάνη κι έφυγε προς τη κουζίνα. Όταν γύρισε τον βρήκε σκυμμένο να ψάχνει κάτω από τον καναπέ. Σαν τον είδε έτσι τον ρώτησε:

«Τι ζητάς Χρίστο; Μπορώ να σε βοηθήσω;»

Σηκώθηκε, την κοίταξε και της χαμογέλασε..

«Φαίνεται πως δύσκολα θα γλιτώσω από σένα. Τα άρβυλά μου ψάχνω και δεν τα βρίσκω.»

Χωρίς να του απαντήσει πήγε στο μπάνιο και γύρισε με τ' άρβυλα, καθαρισμένα και γυαλισμένα.

«Αυτά είναι;»

Τον ρώτησε χαμογελαστά και γονατίζοντας τον βοήθησε να τα φορέσει. Στη συνέχεια σηκώθηκε και με το ίδιο ήρεμο ύφος τον ρώτησε.

«Γιατί θέλησες να φορέσεις τ' άρβυλά σου; Σκέπτεσαι να φύγεις;»

Σήκωσε το κεφάλι του και την κοίταξε. Είχε μια γοητεία που τον αφοπλίζει. Δεν μπορούσε να είναι πια θυμωμένος με αυτό το κορίτσι, που του τα προλάβαινε όλα, που δεν του ζητούσε τίποτα, παρά μόνο να την εμπιστευτεί. Δεν

άντεξε άλλο. Θα τις μιλούσε..

«Να φύγω.. και που να πάω Νατάσσα; Η αποστολή μου είναι 'δώ.. κοντά σας. Εσάς μου έταξε η μοίρα. Απλά, σκέφτηκα να δοκιμάσω αν μπορώ να πατήσω το πόδι μου με τ' άρβυλα. Θα ήθελες να με βοηθήσεις να βγούμε μαζί για λίγο και να περπατήσουμε;»

Του χαμογέλασε και μετά έτρεξε να ντυθεί. Σαν γύρισε κρατούσε και για τον Χρίστο ένα μάλλινο πλεχτό κασκόλ και τη χλαίνη του. Του έφερε ακόμη ένα γούνινο σκούφο. Μετά τον βοήθησε να τα φορέσει και πήρε τις πατερίτσες.

«Όχι τις πατερίτσες.. άφησέ τις. Ή μάλλον, δώσε μου μόνο τη μια. Αν χρειαστώ βοήθεια, ελπίζω να μου δώσεις το μπράτσο σου;»

Τον κοίταξε κοκκινισμένη κι έδειξε να πειράχτηκε..

«Χρίστο.. γιατί θέλεις να με προσβάλλεις συνέχεια; Σε ευχαριστεί αυτό;»

«Όχι Νατάσσα. Δεν μ' ευχαριστεί. Ελπίζω μοναχά να με καταλαβαίνεις και να νιώθεις τον εκνευρισμό μου. Τότε θα με δικαιολογήσεις.»

Ακουμπώντας στα έπιπλα κίνησε προς την πόρτα. Η Νατάσσα που είχε προηγηθεί, την είχε αφήσει ανοιχτή, είχε βγει στο πλατύσκαλο και τον περίμενε. Σαν βγήκε έξω, στάθηκε ορθός δίπλα της και παρατήρησε μπροστά του το κάτασπρο περιβάλλον, που το χιόνι απαλό συνέχιζε να πέφτει. Γυρόφερε το βλέμμα του στο άδειο παγωμένο τοπίο, στις έρημες εκτάσεις που πριν από μερικούς μήνες, στο θεριστή σπαρμένες στάρι, θα έπρεπε να χρύσιζαν σε

αδιάκοπους κυματισμούς. Τώρα, στα μέσα του ρώσικου χειμώνα, δεν έβλεπε παρά μόνο την άχαρη ασπρίλα. Η Νατάσσα, τον βοήθησε να κατεβεί τα λίγα σκαλοπάτια και στην συνέχεια του κράτησε το μπράτσο και βαδίσανε με δυσκολία στα πρόσφατα χιόνια που έπεσαν κατά τη νύχτα. Ακολούθησαν τον χωματόδρομο της αυλής, που τα ίχνη από το πρόσφατο πέραςμα του αυτοκινήτου του Ντημήτρι είχανε μείνει εμφανή. Το πόδι του δεν τον ενοχλούσε ιδιαίτερα. Έκανε όμως να φαίνεται πως το πρόβλημα ήταν υπαρκτό και η Νατάσσα τον συγκρατούσε με ιδιαίτερη φροντίδα και φανερό ενδιαφέρον. Έτσι προχωρώντας πλησιάζανε στο σημείο που νωρίς το πρωί, είχανε βρει τον ύπαρχο νεκρό και τον Χρίστο πεσμένο με το κεφάλι μέσα στο λάκκο. Η Νατάσσα δεν ήθελε να φτάσει ο περίπατός τους στο σημείο εκείνο. Φοβόταν μήπως κάτι δεν πάει καλά στο Χρίστο ή στην ίδια. Από την δύσκολη στιγμή την έβγαλε η απότομη αλλαγή του καιρού.

Το πέραςμα μιας κρύας αέρινης μάζας, ανάκατης με παγωμένες νιφάδες χιονιού, τους χτύπησε στο πρόσωπο. Ο Χρίστος ένιωσε πολλά μικρά τρυπήματα, σαν από χιλιάδες ψιλές βελόνες, που του φέρανε μια δυσάρεστη αίσθηση. Σήκωσε το αριστερό του χέρι να διορθώσει το κασκόλ του. Δεν άργησε να το γυρίσει σε χιονόβροχο.

"Αυτό μας έλλειπε τώρα." ..σκέφτηκε.

"Το χιόνι το τινάζεις και φεύγει, η βροχή σε διαποτίζει μέχρι τη σάρκα και τα ρούχα σου κοκαλώνουν παγωμένα."

Κοντοστάθηκε να σκεφτεί. Η Νατάσσα που τον είδε

έτσι αφηρημένο, θέλησε να τον επαναφέρει, μη ξέροντας τι τον ενόχλησε.

«Χρίστο, τι σκέπτεσαι.. τι σε απασχολεί;»

«Δεν ξέρω, αυτός ο ξαφνικός παγωμένος αγέρας και η τόση μοναξιά, μου φέρανε θλίψη. Αν δεν ήσουν κι εσύ, θα τρελαινόμουνα. Θυμήθηκα τον Άρη. Έτσι ήτανε κι εχτές. Σκέπτομαι πόσο άδικο έφυγε αυτός ο άνθρωπος. Από τη μια στιγμή στην άλλη έγινε παρελθόν. Πριν από μερικές ημέρες, παρακολούθησα μαζί του μια ομαδική κηδεία στην Οδησσό. Ήταν έλληνες στρατιώτες που χάσανε τη ζωή τους εδώ, στην Ουκρανία. Το κακό είναι ότι δεν σκοτωθήκανε σε μάχη σε παράταξη, αλλά ύπουλα από κόκκινους ρώσους πολίτες που τους πυροβολούσαν πίσω από τα παράθυρά τους. Αυτό είναι τρομερό. Είναι, πως να το πώ, κάτι παραπάνω από δολοφονία. Λυπήθηκα πάρα πολύ. Ο δεσπότης της Βεσσαραβίας συνόδευε την πομπή και η δημοτική φιλαρμονική της Οδησσού παιάνιζε τον Εθνικό Ύμνο. Όλοι όσοι ήταν εκεί, έλληνες και λευκοί ρώσοι, σταυροκοπούνταν και μόνο κατάρες ακούγαμε από τα στόματα. Η λύπη μου ήταν μεγάλη και δεν μπόρεσε να μου την απαλύνει η ζηλευτή λαμπρότητα της κηδείας των νεκρών στρατιωτών. Σκεφτόμουν πως αυτοί οι νεκροί, φύγανε μέσα σε μια αμφισβήτηση.»

«Τι εννοείς Χρίστο;»

«Εννοώ, πως ενώ οι νεκροί, σαν ζούσαν, έδωσαν ότι πολυτιμότερο είχαν, την ίδια τη ζωή τους, πιστεύοντας ότι κάνουν το καθήκον τους προς την πατρίδα και καλό στο

ρώσικο λαό, φύγανε με ήσυχη τη συνείδηση. Οι δικοί τους, τους νιώθουν τώρα σαν τα θύματα της λαθεμένης πολιτικής του Βενιζέλου, οι μπολσεβίκοι σαν μισητούς εχθρούς της ελευθερίας τους και που τους άξιζε να πεθάνουν, οι αντιφρονούντες ρώσοι σαν ήρωες και αλτρούστές, ενώ οι πολιτικοί σαν άβουλα πιόνια στα πολεμικά τους παιχνίδια που στη διάρκεια του παιχνιδιού, είναι δυνατό μερικά να χαθούν. Είδες πόσο σχετικό και διαφορετικό φαίνεται το ίδιο ακριβώς γεγονός, στα μάτια διαφορετικών ανθρώπων; Άραγε ποιός να έχει δίκιο σ' αυτό το μπερδεμα των ιδεών;»

«Χρίστο, μην παιδεύεις τώρα το μυαλό σου. Ηρέμησε και κοίταξε να συνέλθεις από την δική σου περιπέτεια. Βρισκόσουν σε καλή στιγμή και ο Θεός σε φύλαξε.»

Η τελευταία φράση της έκανε το Χρίστο να θυμηθεί την Καλαμάτα και τα λόγια του καπετάν Ανδρέα, τη στιγμή που του έδινε την Αγία Γραφή..

"..κράτησέ την πάνω σου και θα σε φυλάει από την κακιά στιγμή." ..του είχε πει. Τον φύλαξε στο καράβι, όταν τον πυροβόλησε ο νέγρος, τον φύλαξε και σήμερα το πρωί.

«Ξέρεις Νατάσσα!! Είναι περίεργο.. λίγο πριν πέσει το βλήμα του όλμου, ο Άρης προχωρούσε μόνος. Εγώ είχα μείνει πίσω για σωματική μου ανάγκη. Αυτό μ' έσωσε. Όταν άκουσα τον κρότο της έκρηξης τόσο κοντά μπροστά μου, η σκέψη μου πέταξε στον Άρη. *"..πρέπει να έχει πρόβλημα.."* ..σκέφτηκα. Άρχισα να τον φωνάζω, μα απάντηση δεν πήρα. Έτρεξα προς τα κει που άκουσα τον

κρότο και βρέθηκα στο κενό του λάκκου. Στραβοπάτησα, στραμπούλιξα το πόδι μου κι έπεσα με το κεφάλι στο λάκκο. Φαίνεται πως με την πτώση χτύπησα κι έχασα τις αισθήσεις μου. Μετά.. μετά.. δεν θυμάμαι..»

Ο Χρίστος γύρισε και την κοίταξε με τρυφερότητα. Σαν να ήθελε να της πει πως τα.. μετά, τα ήξερε η ίδια πιο καλά. Η Νατάσσα χαμογέλασε και σαν να διάβασε τη σκέψη του, συμπλήρωσε τρυφερά.

«Μετά, σαν άνοιξες τα μάτια σου.. είδες εμένα..»

«Μ' έβγαλες από μια δύσκολη θέση..»

«Γιατί;»

«Νατάσσα.. Δύο ώρες τώρα προσπαθώ να ξεκαθαρίσω τα αισθήματά μου για σένα. Είναι δεν είναι έξι ώρες που σμιζανε οι δρόμοι μας. Σε κοίταζα στην κουζίνα που εργαζόσουν. Πασχίζω να καταλάβω, αν αυτό που νιώθω τώρα για σένα, είναι μια απέραντη ευγνωμοσύνη ή ένας κεραυνοβόλος έρωτας. Είσαι πολύ καλή και δεν θέλω να σε αδικήσω. Εκτιμώ πάρα πολύ την συμπαράστασή σου και ότι συμβεί με μας, θέλω να το νιώθουμε και οι δύο. Το πρωί σαν φύγανε οι δύο άνδρες κι έμεινες μόνη μαζί μου, σου άφησαν ένα πιστόλι και άκουσα τον Κύρτσα να σου λέει πως αν κάτι δεν πάει καλά, να μην διστάσεις να με πυροβολήσεις. Τότε, δεν σου το κρύβω, σκέφτηκα πως από φυλετικό ανταγωνισμό και μόνο, θα με σκότωνες, χωρίς να έχεις λόγο να το κάνεις και χωρίς κανείς ποτέ να σου ζητήσει να εξηγήσεις γιατί το έκανες. Πίστεψα πως θα με σκότωνες έτσι, από γούστο ή διαστροφή, ή ακόμη

από κακότητα χαρακτήρα, σαν αυτούς τους δολοφόνους, τους κόκκινους μπολσεβίκους, που πυροβόλησαν τους άτυχους στρατιώτες μέσα από τα σπίτια τους.»

Η Νατάσσα τον κοίταξε τώρα παραξενεμένη. Δεν ήθελε να πιστέψει πως ο Χρίστος πράγματι σκέφτηκε έτσι για την ίδια. Από το νου της πέρασαν σαν κινηματογραφική προβολή, όλα τα μικρογεγονότα που συνέβησαν από την στιγμή που τον βρήκαν αναίσθητο στο λάκκο σκεπασμένο με τα χιόνια. Δεν θυμάται κάποια της ενέργεια να ήταν στραμμένη κατά του Χρίστου. Γιατί να την θεωρήσει τόσο μικρόψυχη, που θα μπορούσε χωρίς λόγο να τον βλάψει. *"Εγώ που η δουλειά μου είναι να απαλύνω τον ανθρώπινο πόνο και να βοηθώ όλους τους ανθρώπους να επιβιώνουν;"* ..αναρωτήθηκε. Τότε την πήρε το παράπονο και απότομα κοκκίνισαν τα μάτια της και γέμισαν δάκρυα. Την έπιασε ένα αναφιλητό που παρά την δική της προσπάθεια δεν έλεγε να σταματήσει.

Απομάκρυνε το χέρι του Χρίστου που την κρατούσε και τραβήχτηκε παράμερα. Του γύρισε την πλάτη φανερά πειραγμένη και χωρίς να τον βλέπει πια, του είπε σε έντονο ύφος.

«Ε!! όχι κύριε αμερικάνε!.. χίλιες φορές όχι. Αν έτσι θα έκανε μια γυναίκα στη δική σου πατρίδα, εδώ σου λέγω πως ποτέ μια ουκρανέζα ή μια ελληνίδα του Πόντου, δεν θα το έκανε. Και όταν θα πάμε στο σπίτι, θα διαπιστώσεις πως ο Κύρτσα φεύγοντας, άφησε το πιστόλι του άδειο. Ούτε αυτός δεν είχε κάποια πρόθεση να σου κάνει κακό.»

Ο Χρίστος τα έχασε. Δεν περίμενε ποτέ πως η Νατάσσα θα πληγωνόταν σε τέτοιο βαθμό. Και ο ίδιος δεν είχε πρόθεση να την πληγώσει, αλλά ούτε και είχε βεβαιωθεί, για το τι σκόπευαν γι' αυτόν οι τρεις αυτοί άνθρωποι, που σίγουρα τον έσωσαν. *"Δεν πρέπει να υποχωρώ μπροστά σ' αυτή την κρύα αγωνία που με κατατρύχει."* ..σκέφτηκε. *"Βρίσκομαι μέσα στο πόλεμο. Έχασα τρεις άνδρες από τότε που έφυγα από το Σικάγο και παρά λίγο και ο ίδιος να αφήσω τα κόκαλα μου σ' αυτή την παγωμένη στέπα. Πρέπει να συνέλθω. Τα αισθήματα σκοτώνουν τη λογική και αυτή τη στιγμή η λογική, είναι αυτό που πιο πολύ μου χρειάζεται. Μα μήπως και αυτό το κορίτσι δεν μου χρειάζεται; Και γιατί να μην μου την έστειλε η θεία πρόνοια;"*

Προσπάθησε να ξεφύγει από αυτές τις σκέψεις που τον παγίδευαν και σε αποτέλεσμα δεν έφτανε. Καλύτερα να άφηνε αυτή τη λογική, που προ ολίγου τη βρήκε να του χρειάζεται και ας άρχιζε να λειτουργεί με το ένστικτο. Ο πόλεμος δεν έχει λογική. Γιατί λοιπόν να έχει αυτός.

Γύρισε και την έπιασε απαλά από τους ώμους έτσι που του είχε γυρίσει την πλάτη.

«Νατάσσα καλή μου!! Σου ζητώ συγγνώμη. Δεν είχα πρόθεση να σε θίξω. Επανειλημμένα σου έχω πει πως αν δεν ήσουν εσύ, αυτή την στιγμή δεν θα ζούσα. Και αυτό το εννοώ. Δεν είναι σχήμα λόγου. Θα μπορούσατε να με είχατε θεωρήσει νεκρό και να με προσπερνούσατε με ήσυχη την συνείδησή σας. Δεν το κάνατε όμως, γιατί είσαστε όλοι καλοί άνθρωποι κι εγώ είμαι τυχερός που

βρέθηκα στο δρόμο σας. Ηρέμησε Νατάσσα. Δεν είχα πρόθεση να σε προσβάλλω κορίτσι μου. Οι κρίσιμες στιγμές αποδυναμώνουν τη λογική κι εγώ τώρα βιώνω μια κρίση. Γιατρίνα είσαι και το βλέπεις.»

Τα τελευταία απολογητικά λόγια του Χρίστου, φαίνεται πως λειτούργησαν κατευναστικά στη Νατάσσα. Άρχισε να συνέρχεται. Ο μονόλογός του της έδωσε χρόνο να σκεφτεί τα λόγια του. Χωρίς να του απαντήσει γύρισε προς το μέρος του. Τον έπιασε από τους γιακάδες της χλαίνης του, σφίχτηκε πάνω στο στήθος του και αφέθηκε σιωπηλή να συνέλθει εκεί. Ήταν μια αυθόρμητη κίνηση αμηχανίας ή μια καλά υπολογισμένη κίνηση; Μα όχι. Όταν αυτός την αγκάλιασε, ένιωσε την τρεμούλα του κορμιού της. Της έπιασε το κεφάλι με τα δύο του χέρια και το ανασήκωσε. Είδε τα γαλανά μάτια της να έχουν κοκκινίσει και ν' αφήνουν τα δάκρυά της να τρέχουν σαν διαμάντια στα βελούδινα μαγουλά της.

Έσκυψε και φίλησε τα δάκρυά της και τα ένιωσε καυτά. Και σαν ρούφηξε και την τελευταία σταλίδα, συνέχισε να την φιλά και κατέβασε τα χείλη του πιο χαμηλά, στα δικά της ροδαλά χείλη. Ήταν υγρά, μπορεί από τα δάκρυα μα δεν μπορούσε αυτή τη στιγμή να το ξέρει. Τα κρατούσε μισάνοιχτα και τρέμανε από πόθο, σαν να περίμενε την επίθεσή του. Με την γλώσσα του ένιωσε τα μαργαριτάρια των δοντιών της και την ταραχή της δικής της γλωσσίστσας που σάλεψε αμήχανα. Είχε αρχίσει να καταλαβαίνει τη νέα κατάσταση και να την συμεριάζεται. Φαινόταν να νιώθει

αυτό που γινόταν και με ευχαρίστηση το απολάμβανε. Του ανταπέδιδε τα φιλιά με τον ίδιο πόθο χωρίς να του μιλά. Ήταν η πρώτη φορά που φιλήθηκαν, χωρίς να έχουν ανταλλάξει κάποιο ερωτικό λόγο ή άλλο υπαινιγμό. Ο πάγος είχε σπάσει.

Μέχρι τώρα όλα δείχνανε πως και οι δύο απορροφημένοι στην αποστολή τους και στα προβλήματά τους, ήταν αποφασισμένοι να κρατηθούν μακριά από αισθηματικά μπλεξίματα και να παραμείνουν μέσα στα πλαίσια μιας καλής φιλικής σχέσης και εξάρτησης. Όσο το πράγμα αυτό απασχόλησε τον Χρίστο, μόνο σαν σκέψη, φρόντιζε να το καταπνίγει. Τι άλλωστε να νιώσει μέσα σε λίγες ώρες που ήσαν μαζί. Και η Νατάσσα στην αρχή, σαν ασθενή τον είδε και σαν συνάνθρωπο που είχε την ανάγκη της. Τώρα όμως τελείως ξαφνικά και αναπάντεχα όλα άλλαξαν. Και αυτό συνέβη και για τους δύο. Και οι δύο νιώσανε την φυσική έλξη του αντίθετου φύλου τους. Και οι δύο τους πέσανε θύματα της *κρίσιμης στιγμής*. Της στιγμής εκείνης που σου δίνεται η ευκαιρία να κάνεις κάτι ή να το αποφύγεις. Η στιγμή που μπορεί να σου φέρει την επιτυχία, αν την αδράξεις και αν δεν το κάνεις, ίσως χάσεις την ευκαιρία για πάντα.

Ο Χρίστος κατάλαβε πως στο ίδιο πέλαγος αισθηματικής αβεβαιότητας έπλεε και η Νατάσσα. Αλλά και η ίδια, ένιωθε τον ερωτικό πυρετό να κατατρώνει και την δική της ψυχούλα, αφού τόσο εύκολα παρασύρθηκε από την δική της αδυναμία. Σαν κόπασε το ξέσπασμα του πόθου

τους, ο Χρίστος κρατώντας την ακόμη αγκαλιά, ψιθύρισε..

«Νατάσσα, πως μπορούσα να το είχα φανταστεί.. Ξέρεις σε θεωρούσα σαν το κορίτσι του Ντημήτρι.»

«Χρίστο. Ο Ντημήτρι είναι ένας καλός συνάδελφος στο νοσοκομείο και ένας γενναίος σύντροφος στον αγώνα μας ενάντια στους μπολσεβίκους. Με στηρίζει με κάθε τρόπο από τότε που έμεινα μόνη. Άλλωστε έχει δεσμό. Η μνηστή του βρίσκεται στη Σεβαστούπολη και σε αυτή τη δύσκολη περίοδο δεν έχει ούτε ειδήσεις της. Αυτή είναι η αιτία που είναι και αυτός εκνευρισμένος.»

Τη στιγμή εκείνη ένα σκυλί άρχισε να γαβγίζει κάπου προς τη μικρή πλατεία. Μετά από λίγο ακούστηκε ένας κρότος από έκρηξη. Ένας ξηρός κρότος που θα περνούσε ίσως απαρατήρητος, αν δεν ακουγόταν και ένας δεύτερος και μετά από λίγο και τρίτος. Τώρα ο Χρίστος άρχισε ν' ανησυχεί πραγματικά. Θυμήθηκε τα λόγια του διοικητή του φρουρίου πως η κατάσταση από μέρα σε μέρα θα γίνεται και πιο επικίνδυνη.

«Νατάσσα, πάμε γρήγορα μέσα στο σπίτι. Εδώ έξω είναι επικίνδυνα. Κινδυνεύουμε ακόμη και από τα θραύσματα.»

Τον είδε να πετάει την πατερίτσα, να την πιάνει αγκαζέ και να την παρασύρει γρήγορα προς το σπίτι του Κύρτσα, κάνοντας μεγάλες δρασκελιές μέσα στο χιονισμένο δρόμο. Η Νατάσσα τα έχασε. Δεν μπορούσε να καταλάβει πως ο Χρίστος έτσι ξαφνικά μπόρεσε να περπατήσει δίχως την βοήθεια της πατερίτσας και σχεδόν να τρέχει, χωρίς να πονάει. Δεν τον ρώτησε, μα τον ακολούθησε στη βιαστική

επιστροφή, που της επέβαλε.

Σαν μπήκανε στο σπίτι ήταν μετά το μεσημέρι. Η φωτιά σχεδόν είχε χωνέψει. Ο Χρίστος έβγαλε τη χλαίνη και το σκούφο του, πήρε δύο χοντρές κουτσούρες και τις έβαλε κατάλληλα στην εστία του χτιστού τζακιού. Η Νατάσσα αποσβολωμένη από την απότομη αλλαγή του, χάρηκε μα απόρησε. Αυτός το κατάλαβε, την πήρε από το χέρι και την παρέσυρε στον καναπέ όπου καθίσανε ο ένας κοντά στον άλλο κοιτάζοντας τη φωτιά που σιγά σιγά δυνάμωνε και αγκάλιαζε τις κουτσούρες. Στο τέλος, πρώτη αυτή, δεν άντεξε και του είπε..

«Χρίστο, δεν νομίζεις πως μου οφείλεις μια εξήγηση;»

«Σίγουρα, αλλά αφού τελειώσουμε τη συζήτηση που μας διέκοψαν οι όλμοι του Γρηγόριεφ. Πες μου λοιπόν, τι γυρεύει στη Σεβαστούπολη η μνηστή του Ντημήτρι;»

«Έφυγε όλη η οικογένειά της κι εγκατεστάθη εκεί. Ο πατέρας της είναι έμπορος, ξέρεις.. εισαγωγές-εξαγωγές, και μετέφερε στη Σεβαστούπολη τις δραστηριότητές του.»

«Ο Ντημήτρι ντόπιος είναι;»

«Ναι αλλά είναι και αυτός μόνος. Τα καλά τα δικά μου. Γιαυτό με υποστηρίζει. Η κοινή μας μοίρα βλέπεις. Ο πατέρας του ήταν Κοζάκος στο στρατό του Τσάρου. Σκοτώθηκε πέρσι στην επανάσταση των μπολσεβίκων ενώ προσπαθούσε να ενωθεί με την στρατιά του Ντενίκιν.»

«Και ο Κύρτσα τι άνθρωπος είναι;»

«Για τον Κύρτσα δύσκολα μπορώ να σου απαντήσω. Είναι κλειστός τύπος και δεν εκδηλώνεται εύκολα αλλά

φαντάζει για σπουδαίος άνθρωπος. Είναι δικός μας, μα παίζει διπλό παιχνίδι. Οι μπολσεβίκοι τον νομίζουν για ερυθρό, γιατί έχει προσωπική γνωριμία με τον Γρηγόριεφ. Διαβάζει τον Τρότσκι, αλλά λυπάται που είναι εβραίος και δεν τον εμπιστεύεται. Θα τον έλεγα διπλό πράκτορα.»

«Και πως ταιριάζουνε τώρα ο Ντημήτρι με τον Κύρτσα; Πως συμφωνούν, αφού τα πολιτικά τους πιστεύω είναι διαφορετικά;»

«Κοίταξε, ο Ντημήτρι δεν είναι φανατικός. Έτσι η φιλία του με τον Κύρτσα σκεπάζει τις διαφορές τους.»

Ο Χρίστος γύρισε και την κοίταξε. Φαινόταν θλιμμένη και αμήχανη. Της χάιδεψε τα μαλλιά και προσπάθησε να εισχωρήσει στα κατάβatha του εγκεφάλου της, να βρει την σκέψη της και να την διαβάσει. Ήταν βέβαιος πως ήταν ειλικρινής. Μετά αναρωτήθη, αν οι λίγες ώρες που ήσαν μαζί και ο κοινός κίνδυνος που αντιμετώπιζαν μπορούσαν να δέσουν την αισθηματική ιστορία που, δειλά δειλά, είχε ξεκινήσει. Για να προλάβει κάποια ερώτησή της είπε..

«Ας έρθουμε τώρα στην εξήγηση που περιμένεις. Εννοώ για την πατερίτσα που την πέταξα. Μετά το μασάζ που μου έκανες στο πόδι το πρωί, το πάτησα και διαπίστωσα πως δεν πονούσα. Γιαυτό και σου είπα πριν φύγουμε για τον περίπατο, να μην έπαιρνες τις πατερίτσες μαζί. Όταν όμως σε είδα να επιμένεις, σου είπα να πάρεις τη μια. Αυτό είναι όλο. Το πόδι επανήλθε και είμαι μια χαρά. Και αυτό με τη δική σου βοήθεια.»

«Αυτό είναι; δεν μου κρύβεις κάτι άλλο;»

Τότε έφερε το χέρι του πίσω από το κεφάλι της και την παράσυρε προς το μέρος του. Άρχισαν να φιλιούνται αργά που έδειχνε πως ο ένας διερευνούσε τις επιθυμίες του άλλου. Και όταν βγάλανε τις μπότες τους και φέρανε τα πόδια τους στον καναπέ, χτύπησε το τηλέφωνο.

Η Νατάσσα άφησε τον καναπέ και κινήθηκε προς την τηλεφωνική συσκευή. Ήταν ο Κύρτσα. Της είπε πως δεν θα γύριζε σπίτι απόψε για ύπνο, γιατί το φρουραρχείο των συμμάχων απαγόρευσε την κυκλοφορία. Αρχίσανε λέει, οι βομβαρδισμοί και περιμένουν από ώρα σε ώρα την επίθεση του Γρηγόριεφ. Τη ρώτησε πως είναι ο Χρίστος και η Νατάσσα τον βεβαίωσε πως πηγαίνει καλύτερα.

«Σε περιμένει να σε δει, γιατί μόνο εσένα εμπιστεύεται.»

«Γιατί μόνο εμένα;»

«Διότι ο παπαγιώργης εσένα συνέστησε σαν αρχηγό.»

«Καλά Νατάσσα. Θα τηλεφωνήσω αύριο το πρωί να σου πω για την ώρα που θα μπορέσω να έρθω.»

Η Νατάσσα αμίλητη γύρισε στον καναπέ. Καινούριο απρόβλεπτο εμπόδιο. *Κάθ' εμπόδιο για καλό*, λέγει κάποια παροιμία, μα ποιός ξέρει τι θα βγει από τούτο πάλι..

Ο Χρίστος ανήσυχος τη ρώτησε τι συμβαίνει. Τότε αυτή του διηγήθηκε όλα όσα της είπε ο Κύρτσα. Έδειξε να μην του άρεσαν αυτά που άκουσε. Ήτανε άσχημα τα νέα. Αυτή η απρόβλεπτη εξέλιξη, ήτανε ένα νέο εμπόδιο στην εκφόρτωση. Διάβολε, τώρα που όλα φτάνανε σε κάποιο τέρμα, καινούργια δυσκολία εμφανίζεται. Σκέπτεται πως ..*αν ο Ντημήτρι τον πίστευε και πήγαινε στο ραντεβού του*

κι ερχόταν ο Λίω εδώ, πολλά θα μπορούσαν να γίνουν. Άλλη μια φορά νιώθει αδύναμος. Αν έβγαινε να πάει με τα πόδια, θα προλάβαινε άραγε; Τώρα που ο φρούραρχος απαγόρευσε την κυκλοφορία, σίγουρα θα κινδύνευε και από τους έλληνες. Σε λίγες ώρες θα έχει πια σκοτεινιάσει και οι φαντάροι στα φυλάκια, χωρίς τρόπο να ελέγχουν τι βλέπουν και τι είναι αυτό που κινείται ύποπτα μπροστά τους, θα πυροβολούν στα τυφλά. Δεν υπάρχει χειρότερος θάνατος από ένα άσκοπο θάνατο. Να πάει κανείς σαν το σκυλί στ' αμπέλι από αδέσποτη σφαίρα, αλόγιστα κι άδικα. Κανείς δεν θα το ήθελε αυτό. Ούτε ο Θεός του πολέμου ο Άρης, αφού θα του ρεζίλανε τον πόλεμο. Ούτε και ο ίδιος ο εχθρός που, από τύχη σκότωσε έναν απερίσκεπτο, που σε τέτοιες ώρες επέμενε να κάνει βόλτα στη τροχιά της βολίδας του. Γιατί κι αυτός κατά βάθος, θέλει να νικήσει έναν ανδρείο αντίπαλο. Έναν εχθρό με τσαγανό και μυαλό, για να μετρήσει και η δική του αντρευσύνη. Αλλιώς, η νίκη του θα είναι νίκη χωρίς αξία, μια νίκη στημένη. Θα νιώθει σαν τον κυνηγό, που παίρνει το ντουφέκι να πάει στο κυνήγι και αντί να ψάξει το θήραμα, τιμώντας το τουφέκι του, στήνει δόκανα και αυτός κάθεται στο κρασοπουλειό και πίνει. Και το μεσημέρι πηγαίνει να μαζέψει τα άτυχα θηράματα, που πιαστήκανε ύπουλα στα δόκανά του.

Ξαφνικά, έβαλε τις φωνές κατά του Κύρτσα..

«Έ!! ..όχι του κερατά. Χίλιες φορές όχι. Ο πόλεμος είναι κατάρα, μα έχει και κανόνες που πρέπει να τους τηρούμε. Νατάσσα, τι θα πει διπλός πράκτορας και κολοκύθια.

Άκου με που σου λέω, ο πόλεμος θέλει εντιμότητα. Δεν μπορείς να δουλεύεις για δύο κυρίους.. για τον Ιησού και για τον Μαμωνά.. Και πως ξέρεις εσύ, ότι ο Κύρτσα δεν εξαπατά εσάς και παίζει το παιχνίδι του Γρηγόριεφ; Τώρα νιώθω ενοχές, που δεν εμπιστεύθηκα τον Ντημήτρι. Αυτός μου φαίνεται να είναι πιο ίσιος.»

Η Νατάσσα, μη ξέροντας τι τον πείραξε, δεν απάντησε. Η τελευταία δήλωση του, άρχισε να την προβληματίζει. Δεν τα είχε σκεφτεί όλα τούτα πιο μπροστά. Μήπως θα έπρεπε να το κάνει τώρα; Τον κοιτούσε σκεπτική και άφησε τη ματιά της να τριγυρίζει άσκοπα..

Το σπίτι του Κύρτσα χιονισμένο

*Είναι καμάρι και τιμή να διαφεντεύει ο άντρας
τον τόπο του και τα παιδιά και τη γυναίκα την καλή του
απ' τους οχτρούς του. Ο θάνατος, άμα το γράψει η μοί-
ρα, τότε κοπιάζει, αλλά μπροστά, σαν πάρει ο πόλεμος
ν' ανάψει, τραβάτε ίσιο το κορμί και το σπαθί υψωμένο,
σφίγγοντας την ατρόμητη καρδιά κάτω από την ασπίδα.*

Καλλίνος " ΕΛΕΓΕΙΑ "

✠ Χρίστος γύρισε και την κοίταξε. Είδε την αφηρημένη
ματιά της και την συνέφερε με μια ερώτησή του..

«Νατάσσα, πως κυκλοφορείτε στην πόλη σε τέτοιες
καιρικές καταστάσεις;»

«Μα με αυτοκίνητο ή έλκηθρο. Γιατί μ' ερωτάς;»

«Γιατί νιώθω παγιδευμένος. Έχω ένα ραντεβού και δεν
μπορώ να πάω. Δέκα άνθρωποι με περιμένουν στο καράβι
και δεν ξέρουν αν είμαι ζωντανός ή νεκρός. Τώρα μου λες
πως απαγορεύτηκε και η κυκλοφορία. Καταλαβαίνω την
ανάγκη του φρούραρχου να το κάνει. Θέλει να περιορίσει
τις μετακινήσεις και τον ανεφοδιασμό των μπολσεβίκων
που πυροβολούν μέσα από τα σπίτια τους κι ακόμη τους
ελεύθερους σκοπευτές. Αλλά αυτό δεν αφορά σε μένα.
Δεν κινδυνεύουν οι σύμμαχοι από μένα. Εγώ να βοηθήσω
θέλω. Δεν έχουν λόγο να με πυροβολήσουν.»

«Εννοείς οι σύμμαχοι. Ξεχνάς όμως τους μπολσεβίκους
που όπως είπες και αυτοί παραμονεύουν και σκοτώνουν
ότι κινείται, χωρίς κανένα δισταγμό;»

«Όχι βέβαια, μα τώρα θα κατάλαβες γιατί θύμωσα με τον Ντημήτρι. Τώρα βέβαια, έχω αλλάξει γνώμη.»

Τον κοίταξε με φανερή συμπάθεια που εκδηλώθηκε με ένα χάδι στο ξαναμμένο πρόσωπό του. Του χαμογέλασε και με ήρεμη φωνή τον ρώτησε.»

«Τόσο πολύ σπουδαίο ήταν αυτό το ραντεβού σου και σε φέρνει σε τέτοια απελπιστική κατάσταση;»

«Ναι Νατάσσα.. πάρα πολύ. Βλέπεις μόνο ο Ντημήτρι με το νοσοκομειακό του αυτοκίνητο, μπορεί ελεύθερα να μετακινείται και αν με πήγαινε στο ραντεβού μου, θα μπορούσα απόψε κι όλας, να βγάλω δύο αυτοκίνητα με όπλα και πυρομαχικά. Ο πόλεμος άρχισε. Μας το είπε ο φρούραρχος με την πρόσφατη διαταγή του, μου το είπε ο παπαγιώργης. Μου το είπε ακόμη ο μακαρίτης ο Άρης με το θάνατό του κι εγώ κάθομαι 'δώ και παίζω μαζί σου.»

«Έτσι το βλέπεις; Παιχνίδι; Μα ποιός μπορεί ν' αντέξει στα μηνύματα της αγάπης;»

«Συγνώμη Νατάσσα. Δεν σκόπευα να σε θίξω.»

«Μη λες συγνώμη. Η συγνώμη μόνο δάκρυα φέρνει.»

«Κατάλαβέ επί τέλους. Είμαι λαβωμένος. Νιώθω ψυχικό κουρέλι. Μόνο που στην ατυχία μου, στάθηκα τυχερός.»

Τον κοίταξε με περίσκεψη και τρυφερότητα και είπε..

«Κανένας δεν είναι τόσο άρρωστος, όσο ισχυρίζεται. Όσο κοιτάζεις ένα πρόβλημα, τόσο μεγαλύτερο φαίνεται.»

Και ξαφνικά, σαν κάτι να άστραψε μπροστά στα μάτια της, σχεδόν του φώναξε..

«Θα τηλεφωνήσω του Ντημήτρι να έρθει και να μας

πάει στο ραντεβού σου. Θα του πω, πως μου μίλησες για όλα και διαπίστωσα πως μας λες την αλήθεια.»

Της άρπαξε το κεφάλι και τη γέμισε φιλία, λέγοντας..

«Ποιος είπε πως το κεφάλι οι γυναίκες το έχουν μόνο για να καλλωπίζονται. Αγάπη μου.. αγάπη μου!! Γιατί δεν το σκέφτηκες νωρίτερα; Κάλεσέ τον αμέσως.»

Η Νατάσσα τα έχασε σαν τον είδε ξαφνικά τόσο έξαλλα χαρούμενο. Το ήθελε πολύ να του δίνει χαρά. Άρχισε να συμπαθεί αυτόν τον Θεόσταλτο άνθρωπο, που η ίδια σαν τον ξανάφερε στη ζωή, τώρα το νιώθει σαν υποχρέωση να του αφοσιωθεί, να του εξασφαλίσει την υπόλοιπη ζωή, ας ήταν για πάντα. Τον βλέπει να έχει απότομες μεταπτώσεις και να πέφτει από τον άκρατο ενθουσιασμό, στη πιο βαθιά απαισιοδοξία. Τον θαυμάζει για το θάρρος του και την γενναιότητά του, που αποφάσισε ν' αφήσει την πλούσια πατρίδα του και να έρθει σ' αυτή τη μίζερη χώρα να μοιραστεί μαζί τους την αθλιότητα. Με τέτοιες σκέψεις να την κυριεύουν και με πολλές απορίες, σηκώθηκε και πήγε προς την τηλεφωνική συσκευή. Ο Χρίστος την είδε να την χτυπά από πάνω, με γρήγορα μικρά χτυπήματα, για να αποκατασταθεί επαφή. Κανένα όμως αποτέλεσμα. Καμία αντίδραση της συσκευής. Ούτε ήχος, ούτε κάποια άλλη ένδειξη ότι το τηλέφωνο λειτουργούσε.

«Χρίστο.. το τηλέφωνο είναι νεκρό..»

«Μα προ ολίγου μίλησες με τον Κύρτσα..»

«Ακριβώς. Αυτό είναι που με ανησυχεί. Φαίνεται πως τώρα το έκοψαν. Βλέπεις αυτό το σπίτι είναι του Κύρτσα

και ίσως τον θεωρούν φίλο με τους μπολσεβίκους.»

«Τι να πω εγώ. Μπορεί να είναι και αυτό. Μπορεί όμως να συμβαίνει και το αντίθετο. Πάντως το αποτέλεσμα δεν αλλάζει. Βρισκόμαστε σε αδιέξοδο.»

«Λυπάμαι αγάπη μου..»

..του είπε με ένα γυναικείο σκέρτσο και μετά ήρθε και γονάτισε μπροστά του πάνω στην μάλλινη βελόντζα που ήταν στρωμένη στη θέση του καναπέ. Γύρισε προς το μέρος του και τον κοίταξε παρακαλετά, λες και περίμενε από αυτόν κάποια σπουδαία απόφαση, που θα έδινε την μαγική λύση σε όλα τα προβλήματα της στιγμής, σαν να ήταν *ο από μηχανής Θεός* των αρχαίων ελλήνων..

Αυτός τότε, γύρισε προς το μέρος της και την έβαλε ανάμεσα στα κανιά του. Της έπιασε με το αριστερό του χέρι το σαγόνι και με το δεξί, της χάιδεψε με στοργή τα ξανθά της μαλλιά. Σε αυτή τη θέση, θωρώντας την και νιώθοντάς την τόσο γλυκιά και μόνη, αναρωτιόταν αν έχει δικαίωμα να την γεμίζει με φρούδες ελπίδες και να την μεθά με ψευδαισθήσεις. Ξένος αυτός εδώ, ποιός ξέρει για πόσο ακόμη, με ασαφείς επιδιώξεις και άγνωστο μέλλον σ' αυτή τη χώρα και η Νατάσσα, μια κοπέλα πονεμένη και άγνωστή του, με μοναδικές πληροφορίες γι' αυτήν, το επάγγελμα και τ' όνομά της. Δικαιώνεται με όλα αυτά, να της χτυπήσει την πόρτα της καρδιάς της και να της πει.. *"..ναι Νατάσσα κι εγώ σ' αγαπώ."* Την κοιτούσε από τόσο κοντά, που σε μια στιγμή νόμισε πως αυτή η σκέψη, ξεπήδησε από τον δικό της εγκέφαλο και μεταφυτεύτηκε

στον δικό του. Λίγο πριν, του είπε πως τον αγάπησε και τώρα έβλεπε πως θα του ζητούσε εξηγήσεις για κάτι, που ο ίδιος ήταν έτοιμος να απαιτήσει, ή να επωφεληθεί από όλ' αυτά, σαν επιδέξιος εκμεταλλευτής των καταστάσεων.

Αλλά η Νατάσσα, σαν να ξετύλιξε αυτό το κουβάρι με τις μπερδεμένες σκέψεις του και τις διάβασε, τον ρώτησε:

«Χρίστο, πάλι παιδεύεις τον εαυτό σου; Γιατί τα απλά πράγματα τα ανακατεύεις με δύσκολες καταστάσεις; Δεν σου ζητώ τίποτε, δεν σου επιβάλλω να κάνεις κάτι που δεν θέλεις. Μπορούμε να προχωράμε αργά. Η αγάπη δεν είναι έγκλημα. Είναι ένα πολύ ωραίο ταξίδι και για τους δύο. Γνωριστήκαμε στον πόλεμο. Ας ζήσουμε στην ειρήνη.»

«Αυτό είναι που με ανησυχεί Νατάσσα. Που την βλέπεις την ειρήνη; Μας πρόλαβε ο πόλεμος. Χάσαμε το τραίνο. Ας μη χάσουμε και το καράβι. Αν γίνει αυτό, φοβάμαι πως δεν θα προλάβω να σε οδηγήσω στα χλοερά μονοπάτια της ειρήνης. Θα μας βρούνε κάποιο πρωινό, στα σκοτεινά νερά του Δνειπέρου. Δεν βλέπω μέλλον πιά Νατάσσα.»

«Χρίστο, ζούμε την ίδια πολεμική περιπέτεια και αυτό δεν αλλάζει. Δεν βλέπω γιατί πρέπει να κάνουμε τη ζωή μας πιο μίζερη, αποστερημένη από τις λίγες μικροχαρές που μας αφήνει ν' απολαμβάνουμε.»

Δεν τον άφησε να της απαντήσει. Σήκωσε τα χέρια της έτσι που την είχε ανάμεσα στα πόδια του, τον έπιασε από τον αυχένα και τον τράβηξε προς τα κάτω αναζητώντας τα χείλη του. Ευτυχώς που ήρθαν έτσι τα πράγματα, γιατί τώρα αυτός δεν θα είχε πολλά επιχειρήματα να ανατρέψει

τα δικά της. Έφερε τότε και τα δύο του χέρια κάτω από το κεφάλι της, το στήριξε και της το έσφιξε με λαχτάρα παίρνοντας τα δύο ροδαλά χείλη της μέσα στο στόμα του.

Την φιλούσε δυνατά, γεμάτος από πάθος και αυτό που σκεπτότανε τώρα πια, ήταν το πότε θα είχε την ευκαιρία να σβήσει τον πόθο που από το πρωί είχε σταλιά σταλιά συσσωρευτεί στην ψυχή του. Μετά την έπιασε από τις μασχάλες, την σήκωσε και την έβαλε πάνω στον φαρδύ καναπέ. Δεν αντιδρούσε, σαν να περίμενε την επόμενη κίνηση του Χρίστου. Την έφερε με την πλάτη στο στήθος του και την αγκάλιασε. Έτσι μπορούσε να την φιλά και να την χαϊδεύει παντού. Ο Χρίστος δεν είχε τύψεις πια. Ζούσε μια σχέση, που η θεία πρόνοια την έστησε και ο έρωτας συνταίριαζε. Προχωρούσανε στο επόμενο βήμα αργά. Ένιωθαν όμως και οι δύο να βαδίζουν πάνω σε κάτι άγνωστο. Όταν η Νατάσσα κατάλαβε ότι και ο Χρίστος δεν θα μπορούσε για πολύ να ελέγξει την κατάσταση, πάλι αυτή πήρε την πρωτοβουλία και του είπε:

«Χρίστο, ας πάμε στην κρεβατοκάμαρα. Το σπίτι είναι ξένο και δεν ξέρω πόσοι ακόμη έχουν κλειδί. Θα βάλω το σύρτη μήπως ανοίξει κάποιος απότομα.»

Ξαναμμένος εκείνος, βρήκε την παρατήρηση της λογική και σηκώθηκε. Η Νατάσσα μάζεψε τα δικά της πράγματα και αφού σύρτωσε την εξώπορτα, προηγήθηκε κατά την κάμαρα του Κύρτσα. Ο δάσκαλος δεν θα ερχόταν απόψε. Ίσως να το έκανε σκόπιμα. Να σκηνοθέτησε την απουσία του. Μετά από αυτή τη σκέψη της, ξαναθυμήθη την παλιά

αισθηματική απογοήτευση, που η ίδια έγινε η αιτία να νιώσει ο Κύρτσα κατάσαρκα.

Όταν έμεινε μόνη, της συμπαραστάθηκε περισσότερο από αδελφός. Ήτανε σεμνός και ευγενικός, μα κλειστός και ολιγομίλητος. Τότε, της είχε δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την άφησε να καταλάβει πολλά, μα αυτή του αρνήθηκε. Αυτός, αντιμετώπισε ήρεμα την ευγενική της άρνηση. Δεν την παρεξήγησε, ξέροντας την ψυχολογική της κατάσταση. Ήταν φυσικό, μετά το θάνατο του πατέρα της, να μην έχει την ψυχική διάθεση να περιπλανάται σε αισθηματικές ενασχολήσεις. Και η ίδια ακόμη απορεί, που ο Κύρτσα, όχι μόνο δεν έδειξε να πειράχτηκε, αλλά και οι σχέσεις τους παρέμειναν αδιατάραχτες. Το τι είχε όμως στο βάθος του χαρακτήρα του, που να το ξέρει η Νατάσσα. Συνέχισε να τον βλέπει σαν φίλο της και να ανταλλάσσουν επισκέψεις, ιδιαίτερα τώρα, που όλοι γύρω τους φαίνονται να βιώνουν μια ταραγμένη και επικίνδυνη περίοδο.

Λίω ο γίγαντας

*"Γιόμισε τ' ακρογιάλι κεί μπροστά στα πλοία, με λόχους,
κι' ορμούσαν οι στρατοί με ξεκουφάστρα αντάρα.
Τόσο, σε ξέρα θάλασσας, το κύμα δε βουίζει,
σαν το θεριεύει ως τα βαθιά κακού βοριά φουρτούνα.
Τόσο, δεν τριζοσαλαγάζει μήτε η φωτιά, άμα αρχίσει,
πεύκους να καίει αρίφνητους σε βουνοπλάγια κι όρη."*

" Ιλιάδα, Ε. 392-397" ΟΜΗΡΟΣ

Ό ώρα ήταν δύο παρά δέκα. Ο Λίω από την ανυπομονησία του να ιδεί τον κυβερνήτη και τον ύπαρχο, έφτασε στο μέρος του ραντεβού και δέκα λεπτά νωρίτερα. *"Αν είναι να περιμένουν οι καπεταναίοι, ας πάω εγώ δέκα λεπτά πιο νωρίς."* ..μονολόγησε.

Και αυτά τα δέκα λεπτά, γίνανε για τον Λίω δέκα χρόνια, που δύσκολα περνούσαν. Και σαν ο ωροδείκτης έφτασε στο δύο, ο Λίω άκουσε το θόρυβο από ένα αυτοκίνητο. *"Αυτοί πρέπει να είναι. Κάποιος τους φέρνει."* ..σκέφτηκε και κινήθηκε να βγει έξω από την καμπίνα της ακάτου. Όμως τον ζώσανε τα φίδια σαν είδε πως ο θόρυβος ήταν από ένα νοσοκομειακό αυτοκίνητο.

"Θεέ μου όχι.. ας μην είναι κάτι σοβαρό."

Μα σαν πλησίασε το αυτοκίνητο και είδε πως μπροστά ήτανε μόνο ο οδηγός με λευκή ποδιά, το μυαλό του πήγε στο κακό. Πως μέσα στο νοσοκομειακό αυτοκίνητο ήσαν οι δύο καπεταναίοι τραυματισμένοι ή νεκροί. Βγήκε πάνω και περίμενε. Τότε είδε τον οδηγό να κατεβαίνει και να

τον πλησιάζει. Του μίλησε ελληνικά και γνώριζε το όνομά του καπετάνιου. Αυτό τον καθησύχασε.

«Γειά σου ναύτη. Με στέλνει ο καπετάν Χρίστος. Μου είπε πως έχετε ραντεβού στις δύο.»

«Ναι.. μα που είναι οι καπεταναίοι;»

«Μη βιάζεσαι. Είμαι ο γιατρός Ντημήτρι. Ο καπετάνιος σου ο Χρίστος, είναι τραυματίας και τον νοσηλεύουμε. Γιαυτό δεν μπόρεσε να σου γράψει κάποιο γράμμα. Μου είπε να σε πάω κοντά του γιατί πρέπει να σου δώσει οδηγίες για το καράβι.»

«Ο.Κ. Εγώ είμαι ο Λίω. Για τον ύπαρχο, δεν μου είπες.»

«Λίω, Ο ύπαρχος, χτυπήθηκε από όλμο και δυστυχώς δεν ζει. Ο καπετάνιος θέλει να σε δει, για να μεταφέρεις στο καράβι κάποιες εντολές του.»

«Μου λες αλήθεια; Χωρίς γραφτό μήνυμα, δεν πρέπει να σε πιστέψω.»

«Λίω, σου είπα πως δεν σου έγραψε γιατί δεν μπορούσε να γράψει. Δεν έχω λόγο να μην σου πω την αλήθεια. Για να σε πείσω σου λέγω, πως αύριο την ίδια ώρα έχετε πάλι ραντεβού. Μέχρι αύριο όμως, θα είναι αργά. Ο πόλεμος άρχισε και κανείς δεν κυκλοφορεί στη πόλη.»

Ο Λίω, χωρίς να του απαντήσει έτρεξε πίσω από το αυτοκίνητο, άνοιξε την πόρτα και βεβαιώθηκε πως ήταν αδειανό. Ξαναγύρισε κοντά στον γιατρό και του είπε:

«Ξέρω ότι παραβαίνω την εντολή του, αλλά πρέπει να τον ιδώ. Γιαυτό θα σε ακολουθήσω. Πρόσεξε όμως. Όχι κόλπα γιατί οπλοφορώ και δεν αστειεύομαι. Έλα, πάμε..»

Δεν είπαν πολλά πράγματα στο δρόμο. Ο Ντημήτρι τον ενημέρωσε για την κατάσταση και του περιέγραψε πως βρήκαν τον καπετάνιο χτυπημένο και που βρίσκεται..

Η διαδρομή δεν ήταν μεγάλη, αλλά το χιόνι που είχε μεγάλο πάχος τους εμπόδιζε ν' ανοίξουν κάποια υποφερτή ταχύτητα. Δεν ήταν όμως μόνο αυτό. Δύο φορές πέσανε σε μπλόκα ελλήνων στρατιωτών. Τα πέρασαν και τα δύο πολύ εύκολα, μιλώντας τους ελληνικά. Ακόμη, οι ριπές των πολυβόλων πάνω από τα κεφάλια τους δεν έπαψαν ούτε στιγμή να τους υπενθυμίζουν πως ο πόλεμος ήταν ολόγυρά τους και ο κίνδυνος παραμόνευε παντού.

Σαν έφτασαν τελικά στο εργατικό προάστιο που ήταν το σπίτι του Κύρτσα, η ώρα ήταν πια τρεις. Ο Ντημήτρι πριν κατεβούνε κορνάρισε, για να καταλάβει η Νατάσσα ότι είχε γυρίσει. Έτσι δεν χρειάστηκε να χτυπήσει την πόρτα. Όταν ανέβηκαν τα λίγα σκαλοπάτια, βρήκαν την πόρτα ανοιχτή και την Νατάσσα να τους καλοδέχεται στην είσοδο. Τα έχασε σαν είδε τον τεράστιο Λίω να την κοιτάζει ερευνητικά. Μόλις μέριασε να περάσουνε, ο Λίω όρμησε ασυγκράτητος στο εσωτερικό του σπιτιού. Και σαν είδε τον Χρίστο να κάθεται ήρεμος στο καθιστικό και να του χαμογελά χαρούμενος, έτρεξε, έπεσε στα πόδια του και τον αγκάλιαζε σαν τρελός.

«Καπετάνιε, είσαι καλά; Ο γιατρός μου είπε πως είσαι χτυπημένος, γιαντό δεν κράτησα την προσταγή σου να υπακούσω μόνο σε γραφτό μήνυμα. Μετά τον είδα μόνο του και ήταν του χεριού μου, έτσι έγινε και ήρθα..»

«Εντάξει.. και τις εντολές καμιά φορά μπορούμε να τις ξεχνάμε ανάλογα με τις περιστάσεις. Καλά το χειρίσθηκες το θέμα. Πες μου τώρα τι γίνεται στο καράβι;»

«Όλα είναι καλά καπετάνιε. Σε περιμένουμε. Που είναι ο ύπαρχος;»

«Ο ύπαρχος Λίω.. αναπαύτηκε. Δυστυχώς ένα βλήμα όλμου του πήρε τη ζωή. Και εγώ γλίτωσα από τύχη.»

Η Νατάσσα με τον Ντημήτρι καθόντουσαν παράμερα και παρακολουθούσανε τη συζήτηση αμίλητοι. Με την πρόοδο της κουβέντας των δύο ναυτικών, έβγαινε μόνη της η αλήθεια των όσων τους είχε πει ο Χρίστος σήμερα το πρωί. Σε μια στιγμή η Νατάσσα, ρώτησε το Λίω αν θέλει ένα ζεστό τσάι ή κάτι άλλο να ζεσταθεί λίγο.

«Δεν κρυώνω κυρά.. τώρα που βρήκα τον καπετάνιο δεν χρειάζομαι τίποτε. Σ’ ευχαριστώ και να είσαι καλά.»

Ο Ντημήτρι πήρε το λόγο και εξήγησε στον καπετάνιο γιατί πήγε τελικά σε συνάντηση του Λίω.

«Έπρεπε να λήξει αυτό το θέμα. Σκέφτηκα πως αύριο θα είναι ίσως αργά. Δώσε τι εντολές θέλεις να μεταφέρει ο Λίω, γιατί σε λίγο σκοτεινιάζει και οι στρατιώτες δεν θα διακρίνουν το σήμα του αυτοκινήτου και θα πυροβολούν. Πρέπει να μεταφέρω το Λίω στην άκατο, όσο φωτίζει η μέρα. Τα στενά του κόλπου στο σκοτάδι δεν είναι και τόσο ασφαλή.»

Ο Χρίστος ζήτησε ένα χαρτί και μολύβι και κάθισε στο τραπέζι και έγραψε σχεδόν τρεις σελίδες με οδηγίες. Σαν τελειώσε, το δίπλωσε και το έδωσε στο Λίω με την εντολή

να το δώσει στον πρώτο μηχανικό. Αυτός το πήρε και τον διαβεβαίωσε ότι θα εκτελέσει την εντολή του.

Ο Ντημήτρι με τον Λίω φύγανε και ο Χρίστος με την χαρά ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του τώρα πια, πήρε την Νατάσσα στην αγκαλιά του και δεν σταματούσε να την χαϊδεύει και να τις μιλά με ενθουσιασμό, γιατί από αύριο θα μπορέσει να βοηθήσει έμπρακτα τον αγώνα.

Η Νατάσσα, του ανταπέδιδε τα φιλιά του κι έδειχνε και αυτή να συμμερίζεται την χαρά του. Όταν όμως ο Χρίστος σταμάτησε τις πολλές διαχυτικές εκδηλώσεις και κόπασε κάπως ο πολύς ενθουσιασμός του, του απαντούσε με μια μετρημένη αισιοδοξία, που έδειχνε πως τώρα είχε πολλές επιφυλάξεις και πως δεν ήταν ενθουσιασμένη όπως πριν από λίγο. Άλλωστε δεν της είπε τι έγραψε στο γράμμα που έδωσε στο Λίω.

«Χρίστο, δεν ξέρω τι οδηγίες έστειλες στο καράβι, όμως νομίζω, θα ήταν προτιμότερο να περιμένεις να δεις τι θα σου έλεγε και ο Κύρτσα. Ξέρεις, εδώ τίποτε δεν είναι οργανωμένο. Όλοι μιλάνε θεωρητικά και κανένας δεν ξέρει τι γίνεται έξω από την πολιτεία.»

Η Νατάσσα είχε δίκιο. Ότι γινότανε στη Ρωσία, για την Ουκρανία ήτανε μια είδηση. Η επανάσταση του Οκτώβρη έγινε στις περιοχές της Μόσχας και της Πετρούπολης και δεν είχε εδραιωθεί σε όλη τη χώρα..

«Εδώ ακόμη Χρίστο, δεν υπάρχει οργανωμένο κίνημα αντίστασης κατά της επικράτησης των μπολσεβίκων. Μόνο στην Οδησό και στη Σεβαστούπολη της Κριμαίας

υπάρχει οργανωμένος στρατός. Εδώ ο ταγματάρχης στο φρούριο έχει, νομίζω, ένα ή δύο λόχους αντιφρονούντων εθελοντών, αλλά αυτοί είναι ενταγμένοι στο συμμαχικό στρατό και παίρνουν διαταγές από αυτούς. Οι διαφωνούντες εδώ στη Χερσώνα, ίσως επειδή δεν μας έχουνε πειράξει ακόμη, αντιδρούμε με τους μπολσεβίκους μόνο θεωρητικά, επειδή οι ρώσοι δεν μας δίνουν πλήρη ανεξαρτησία. Έχουνε δεχτεί την ανεξαρτησία μας, αλλά μέσα στα πλαίσια του ρώσικου κράτους. Το κακό είναι, πως ο Τρότσκι είναι ουκρανός και δεν ξέρουμε τι σχετικό έχει στο μυαλό του. Τους βοηθάει κι ας έχει διαφορετική πολιτική με αυτούς.»

«Μα όλοι μαζί δεν είναι;»

«Ποίοι όλοι;»

«Λένιν, Τρότσκι και Στάλιν. Και μερικοί άλλοι ακόμη.»

«Λοιπόν, όσο και αν σου φαίνεται περίεργο, η απάντηση είναι αρνητική. Ήταν όλοι τους μαζί, στην εκδήλωση των Οκτωβριανών, χωρίς αυτό να θεωρηθεί έργο του ενός ή του άλλου.»

«Νατάσσα, μέρες τώρα, ακούω του κόσμου τις γνώμες. Αληθινά δυσκολεύομαι να σε παρακολουθήσω. Και ποίος έχει επικρατήσει σήμερα στη Ρωσία; Ποίος διευθύνει;»

«Το ζήτημα δεν είναι η προσωπική επικράτηση του ενός ή του άλλου ηγέτη, αλλά όπως λέει ο Τρότσκι, το πόσο η ίδια η επανάσταση θα μπορέσει να ανανεωθεί με νέο αίμα, από την αστείρευτη πυγή των μεγάλων μαζών της αγροτιάς και των εργατών και να ξαναβρεί τη χαμένη της

φρεσκάδα και δύναμη, για να μπορέσει ν' απλωθεί και να εδραιωθεί. Το πρόβλημα για τους ρώσους, είναι να βρουνε πρώτα τον *μεγαλοφυή* ηγέτη που θα δαμάσει τις μεγάλες απρόσωπες δυνάμεις της χώρας. Ο ρόλος αυτού του ηγέτη θα είναι σημαντικός, αλλά δεν θα μπορεί ν' ανατρέψει την τάση των ιστορικών γεγονότων. Θα μπορεί μόνο να υποβοηθήσει αυτή την τάση ή αν αυτός είναι ανίκανος, να την αναστείλει.»

«Καθοδήγηση μου κάνεις; Δεν κάνω για τροτσκιστής. Φοβάμαι πως θα σε απογοητεύσω.»

«Όχι βέβαια, αλλά πρόσεξε ένα παράδειγμα που θα σου φέρω. Η παρουσία του Λένιν αυτή τη περίοδο, βοήθησε πολύ στη νίκη της Οκτωβριανής επανάστασης. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι θα αρκούσε μόνη η παρουσία του, σε άλλες οποιεσδήποτε ιστορικές συνθήκες, για να έχουνε οι ρώσοι μια νικηφόρα σοσιαλιστική επανάσταση.»

«Και τώρα, που βλέπεις να το πηγαίνουν αυτοί οι τρεις;»

«Δεν βλέπω τίποτε. Οι δύο πρώτοι, στη σειρά όπως τους ανάφερες, έχουνε κοινά σημεία στη θεωρία τους και θέλουνε την πιο πέρα διαχείριση της επανάστασης, μέσα από συνεργασία με παρόμοια κινήματα του εξωτερικού. Ο Στάλιν, θέλει τον *σοσιαλισμό της μιάς και μόνο χώρας*.»

«Τελικά εσύ τι προβλέπεις;»

«Δεν θέλω να κάνω προβλέψεις. Βλέπεις αν δικαιωθούν οι προβλέψεις σου, νιώθεις τύψεις. Αν δεν δικαιωθούν, νιώθεις απογοήτευση.»

«Επιμένω να μου πεις.»

«Καλά λοιπόν. Νομίζω ότι ο πιο αγαθός ιδεολόγος είναι ο Λένιν. Ο πιο σατανικός είναι ο Τρότσκι και ο πιο δόλιος και απάνθρωπος είναι ο Στάλιν.»

«Δεν μου απάντησες, αλλά που βασίζεις αυτούς τους χαρακτηρισμούς;»

«Μα Χρίστο, βλέπω και κρίνω τα έργα τους. Λίγα είναι όσα έχουν κάνει οι άνθρωποι αυτοί στην επανάσταση μέχρι τώρα; Πιο πολύ όμως βασίζομαι στο ένστικτό μου. Σε μια περιρρέουσα διαίσθηση, που για τον δεύτερο τουλάχιστον, έχω σχεδόν βγει αληθινή.»

«Εννοείς τον Τρότσκι. Και τι έχει κάνει αυτός;»

«Ο Τρότσκι είναι εβραίος. Ήρθε από την Αμερική την κατάλληλη στιγμή που η επανάσταση είχε ξεσπάσει και βρέθηκε υπουργός των εξωτερικών. Κοίταξε τώρα και άλλες συμπτώσεις. Η γυναίκα του Λένιν είναι εβραία και ο Κερένσκυ εβραίος και αυτός. Αυτοί λοιπόν οι τρεις υπογράψανε την συνθήκη ειρήνης με την Γερμανία στο Μπρεστ Λιτόφσκ και πουλήσανε τη Ρωσία στη Γερμανία. Η συνέχεια έχει περισσότερο ενδιαφέρον. Ο Τρότσκι όπως σου έχω πει, είναι από εδώ, από την Χερσώνα. Στείλανε Τσαρικούς και ζητήσανε δήθεν βοήθεια για την Ουκρανία να μην έλθουν εδώ μπολσεβίκοι. Μα όλη την κατάσταση, οι ίδιοι την κρατούν στα χέρια τους και αυτοί καθοδηγούν τους επαναστατημένους μπολσεβίκους. Σε κάθε στιγμή μπορεί ο Τρότσκι να αφήσει έξω την Ουκρανία, από τα πράγματα αυτά. Όχι μόνο δεν το κάνει, αλλά σαν φτάσανε στην Οδησό τα συμμαχικά στρατεύματα, πήγανε εβραίοι

και έλληνες από εδώ και ζητήσανε από τους συμμάχους να έρθουν έλληνες και γάλλοι στρατιώτες στη Χερσώνα, για να μας προφυλάξουν δήθεν από τους μπολσεβίκους. Το ίδιο κάνανε και στην Κριμαία..»

«Και τι κέρδος θα είχαν οι εβραίοι, αν έρθουν έλληνες και γάλλοι στη Χερσώνα και στη Κριμαία;»

«Χρίστο, ο Τρότσκι λειτουργεί με προοπτικές με μεγάλο βάθος στο μέλλον. Αυτή τη στιγμή είναι αρχηγός του στρατού της Ρωσίας. Μπορεί με ένα τηλεφώνημά του, να διατάξει τον Γρηγόριεφ να σταματήσει τον αποκλεισμό της Χερσώνας και την επίθεση που ετοιμάζεται να εξαπολύσει. Δεν το κάνει όμως, γιατί θέλει να εκδικηθεί τους έλληνες, να τους ταπεινώσει και να τους ρίξει στη θάλασσα. Για να το μπορέσει όμως αυτό, έστησε παγίδα στη γαλλική διοίκηση που κατακερματίζει τις δυνάμεις των συμμάχων, στέλνοντας μικρομονάδες εδώ κι εκεί. Όταν ο ελληνικός στρατός φύγει από εδώ, θα βρει την ηθική δικαιολογία να στραφεί κατά των ελλήνων της περιοχής, δήθεν από αγανάκτηση για την εκστρατεία των ελλήνων, και να τους εξαφανίσει.»

«Κατάλαβα.. η ίδια ρώσικη ατιμία κατά των ελλήνων του Μοριά, στα Ορλωφικά..»

«Όχι Χρίστο.. κάνεις λάθος. Δεν υπάρχει ομοιότητα..»

«Είσαι σίγουρη;»

«Σε παρακαλώ.. μη συνεχίζεις να με πληγώνεις. Είναι γνωστό πως η Αικατερίνη Β' (1762-1796), αγαπούσε την Ελλάδα. Η ίδια ήταν Χριστιανή και ονειρευόταν την

ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.»

«Νατάσσα, αυτά που λες κορίτσι μου, είναι τελείως ανιστόρητα. Ποτέ οι ρώσοι δεν πάψανε να έχουν βλέψεις να βγούν στο Αιγαίο. Την ανασύσταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας την θέλανε φυσικά για τον εαυτό τους και όχι για να στέψουν κάποιον έλληνα αυτοκράτορα.»

«Μπορεί.. αλλά κοίταξε...»

..δεν πρόλαβε να συνεχίσει. Ένα χτύπημα στη πόρτα ανάγκασε τη Νατάσσα να διακόψει την εξιστόρησή της και να παρατηρήσει.

«Περίεργο!! Δεν περιμένουμε κανέναν απόψε..»

κι εκινήθη με περιέργια προς το παράθυρο. Μετακίνησε με προσοχή το κουρτινάκι, τόσο όσο χρειάστηκε η ματιά της να ελέγξει το πλατύσκαλο μπροστά στην πόρτα. Το σκοτάδι είχε αρχίσει να κρεμάει τα σκούρα πέπλα του ολόγυρα και το άσπρο χιόνι να παίρνει γκριζογάλαζιες αποχρώσεις. Είδε δύο άγνωστες ανδρικές φιγούρες, με αυτόματα όπλα.

"Πρέπει να αγνοούν τόσο την απουσία του Κύρτσα, όσο και την παρουσία τη δική μας." ..σκέφτηκε. "...μα αν είναι φίλοι, αφού δεν απαντά ο Κύρτσα πρέπει να φύγουν.."

Αυτοί όμως στέκονται κι επιμένουν να χτυπάνε. Κάτι λένε μεταξύ τους και ξαφνικά η Νατάσσα βλέπει τον ένα από τους δύο να οπισθοχωρεί ένα βήμα και με βία να κλωτσά την πόρτα του ισόγειου σπιτιού με την βαριά μπότα του. Με την κίνησή του αυτή, έδειξε περισσότερο τα χαρακτηριστικά του προς το μέρος της Νατάσσας. Και

τότε αυτή αναγνώρισε τον Μίρι, τον σύζυγο της Ίρινα, που το χθεσινό βράδυ τραγουδούσε μαζί τους.

Ασφαλώς ο δεύτερος ένοπλος, θα είναι ο φίλος του. Τα δύο παλιόμouτρα που τόσο αντιπάθησε η Νατάσσα, που όπως το είχε φοβηθεί, ήταν μπολσεβίκοι του κερατά. Μα πως τολμούν και κλωτσάνε τώρα την πόρτα του Κύρτσα; Μάθανε πως ο φίλος τους παίζει διπλό παιχνίδι; Τρέχει αμέσως και παίρνει τη χοντρή κάπα, τη δική της και του Χρίστου και σχεδόν τον παρασύρει στην ορμή της.

«Πάμε να φύγουμε από την πίσω πόρτα. Δύο ένοπλοι προσπαθούν να παραβιάσουν την κυρία είσοδο. Ασφαλώς δεν είναι για καλό.»

«Μην ανησυχείς. Πού έχεις το πιστόλι του Κύρτσα;»

«Στο συρτάρι.. εκεί που το άφησε. Δεν το πείραξα.»

Ο Χρίστος έτρεξε στο καθιστικό πήρε το περίστροφο και τις σφαίρες από το συρτάρι. Το γέμισε και ξαναγύρισε κοντά στη Νατάσσα που έκπληκτη τώρα, σκεπτόταν πως έμπλεξε έτσι η κατάσταση. Με την αγωνία ζωγραφισμένη στο πρόσωπο της γύρισε και τον ρώτησε:

«Τι σκοπεύεις να κάνεις;»

«Να αμυνθούμε. Τι άλλο; Είσαι βεβαία πως τους είδες καλά και δεν τους αναγνώρισες;»

«Χρίστο, τους αναγνώρισα. Είναι οι φίλοι του Κύρτσα, που ήσαν εδώ χτες το βράδυ με τις γυναίκες τους. Βέβαια έχει αρχίσει να σκοτεινιάζει, μα δεν πιστεύω να λάθωσα.»

Ο Χρίστος φόρεσε τη χλαίνη του και την ίδια στιγμή άρχισε να σκέπτεται και να εκτιμά την κατάσταση. Οι δύο

απρόσκλητοι συνέχιζαν να κλωτσούν. Φαίνονταν να είναι αποφασισμένοι να παραβιάσουν την πόρτα. Ο Χρίστος έπιασε την Νατάσσα από τους ώμους και της είπε:

«Πήγαινε στην πόρτα και μίλησέ τους. Εγώ θα είμαι δίπλα σου πίσω από την κουρτίνα. Πες τους ότι ο Κύρτσα λείπει κι εσύ είσαι μόνη και δεν μπορείς ν' ανοίξεις.»

«Όχι Χρίστο, ας φύγουμε καλύτερα. Δεν θα μπορέσω να αντέξω τη σύγκρουση. Ας φύγουμε από την πίσω πόρτα.»

«Εντάξει, δείξε μου το δρόμο..»

Η Νατάσσα τον έφερε στην κουζίνα και κλείδωσε πίσω της. Άνοιξε την κουζινοπόρτα προς την πίσω αυλή και βρέθηκαν έξω. Αμέσως νιώσανε την έντονη παγωνιά. Ο Χρίστος της έκανε νόημα να μην κάνει θόρυβο και να πάνε γύρω από την πλευρική πρασιά, μέσα από τα δένδρα, να παρακολουθούν τους δύο ένοπλους. Τον ακολούθησε τώρα σιωπηλή προσπαθώντας να μην κάνει θόρυβο με τα κλαριά των δένδρων του κήπου. Το παχύ στρώμα του πρόσφατου χιονιού τους βοηθούσε, εξαφανίζοντας τους ήχους των κινήσεών τους. Σαν βρέθηκαν πίσω από τους δύο μπολσεβίκους, της ζήτησε να τους δει καλύτερα. Τώρα η Νατάσσα ήταν βεβαία. Ναι αυτοί ήσαν.. οι δύο χτεσινοί προκλητικοί επισκέπτες. Και τώρα τι γύρευαν οπλισμένοι στο σπίτι του Κύρτσα να κλωτσούν την πόρτα. Χωρίς πια δισταγμό, του έγνεψε πως αυτοί είναι.

Ο Χρίστος ρώσικα δεν ήξερε. Βοήθεια έφερε εδώ και βρέθηκε ξαφνικά στον πόλεμο. Θυμήθηκε την κηδεία των ελλήνων στρατιωτών στην Οδησό, που οι πιο πολλοί

πήγαν από τις σφαίρες τέτοιων δολοφόνων, ελεύθερων σκοπευτών. Φαίνεται πως ο Μίρι και ο φίλος του, τέτοια κουμάσια είναι. Τριγυρνάνε την νύχτα και σκοτώνουν ανύποπτους ανθρώπους. Του ήρθε το αίμα στο κεφάλι. Γύρισε αποφασιστικά προς τη Νατάσσα και τη ρώτησε:

«Πως τον λένε το φίλο σας;»

«Μίρι τον λένε.. μα γιατί ρωτάς;»

«Για να του μιλήσω. Εγώ δεν θέλω να τον σκοτώσω στα μουγκά, όπως κάνουν αυτοί.»

Η Νατάσσα άρχισε να τρέμει. Μαζεύτηκε δίπλα του σαν να τέλειωνε η δική της ζωή και ζητούσε να επικοινωνήσει με τον Χρίστο.. να γίνει σώμα μαζί του και να ζει με τη δική του ύπαρξη.

«Μη φοβάσαι Νατάσσα. Κάποιος πρέπει να τους σταματήσει από την ανίερη δουλειά που κάνουν. Δεν βλέπεις; Χτες γλεντούσαν εδώ μαζί σας και σήμερα ήρθαν για να τον σκοτώσουν.»

«Φοβάμαι..»

«Ηρέμησε. Μείνε δω πίσω από αυτό το δένδρο μαζί μου χωρίς να κάνεις θόρυβο και παρακολούθησε.»

Ο Χρίστος πήρε ένα κομμάτι κλαρί σπασμένο που ήταν δίπλα του και το πέταξε στη διπλανή πλευρά του σπιτιού. Ο θόρυβος έκανε τον Μίρι να σταματήσει να κλωτσάει την πόρτα και να γυρίσει προς τον φίλο του ρωτώντας τον τι συμβαίνει. Κάτι είπαν και μετά κίνησαν χωριστά ο καθένας με τα αυτόματα προτεταμένα, σε μια κυκλωτική κίνηση ολόγυρα από το σπίτι. Κάτι τέτοιο περίμενε ο

Χρίστος. Όταν και οι δύο τους βρέθηκαν στα πλευρά του σπιτιού, χωρίς να βλέπονται, ο Χρίστος ρίχνει ένα πυροβολισμό στον αέρα. Και οι δύο τώρα, μη ξέροντας τι συμβαίνει, πίστεψαν πως κάτι κακό βρήκε το σύντροφό του. Τώρα με τα νεύρα τους τεντωμένα και το δάχτυλο στη σκανδάλη γυρίζουνε προσεχτικά προς την αντίθετη πορεία, αποφασισμένοι να πουλήσουνε το τομάρι τους ακριβά. Είχε πια σκοτεινιάσει. Και οι δύο φαινόntonτουσαν σαν σκιές να κινούνται πάνω στο γκρίζο χιόνι. Μόλις πλησίαζαν τις δύο γωνιές της πρόσοψης, ο Χρίστος πέταξε και άλλο κομμάτι ξύλο, πάνω στην εξώπορτα. Τότε και οι δύο νομίζοντας πως ο εχθρός βρίσκεται στη βεράντα η κάπου εκεί, με ένα απότομο πήδημα, βρέθηκαν εμπρός στην οικοδομή, πυροβολώντας ο ένας κατά του άλλου.

Κάνανε αυτό που σχεδίασε ο Χρίστος να κάνουνε. Να αλληλοσκοτωθούνε. Η Νατάσσα γαντζωμένη πάνω του, δεν είχε κουράγιο ούτε τα μάτια της ν' ανοίξει.

«Έλα Νατάσσα. Τελείωσε το πάρτι. Πάμε μέσα.»

«Τι έγινε;»

«Οι φίλοι του Κύρτσα αλληλοτιμωρηθήκανε.»

Όταν όμως είδε τους δύο νεκρούς στις δύο γωνιές του σπιτιού αναλογίστηκε τι είχε γίνει κι έβαλε τα κλάματα.

«Όχι, όχι.. γιατί να συμβεί.»

«Νατάσσα, ήταν ατύχημα. Δεν πρόσεξαν.. και ο ένας χτύπησε τον άλλον. Δεν τους έφταιξε κανείς.»

«Χρίστο, τι έγινε; Πές μου ότι δεν τους σκότωσες εσύ αυτούς τους δύο. Εξήγησέ μου γιατί θα τρελαθώ.»

Τότε ο Χρίστος την έπιασε από τους ώμους και την ταρακούνησε δυνατά, για να συνέλθει λέγοντάς της.

«Νατάσσα, σύνελθε κορίτσι μου. Δεν είδες πως αυτοί οι δύο ήσαν μεθυσμένοι και ο ένας σκότωσε τον άλλον; Έλα, πάμε μέσα γιατί κάνει κρύο.»

Το έντονο κούνημα που δέχτηκε η Νατάσσα, φαίνεται πως την επανέφερε στην πραγματικότητα. Τότε όμως ένα καινούργιο πρόβλημα ανέκυψε. Η Νατάσσα δεν ήθελε να γυρίσει στο εσωτερικό του σπιτιού.

«Πως μπορώ Χρίστο να είμαι δω και να ξέρω πως έξω από την πόρτα θα βρίσκονται τα πτώματα των δύο αυτών ανθρώπων; Δεν μπορώ να μείνω άλλο σ' αυτό το σπίτι. Έλα να πάμε στο δικό μου.»

«Τέτοια ώρα; πόσο μακριά νομίζεις πως μπορούμε να πάμε μ' αυτή την παγωνιά; Ίσως ακόμη να δεχτούμε και κάποιο πυροβολισμό μέσα από τα σπίτια.»

«Δεν πυροβολούν πολίτες άοπλους. Στρατιώτες και ένοπλους πυροβολούν. Πάμε στο δικό μου σπίτι Χρίστο.»

«Πόσο μακριά είναι το σπίτι σου από εδώ;»

«Δεν είναι μακριά. Στο δεύτερο δρόμο. Σε πέντε λεπτά θα είμαστε και.»

Μπροστά σ' αυτή την δύσκολη κατάσταση, ο Χρίστος αποφάσισε να υποχωρήσει και να πάνε στις Νατάσσας. Άλλωστε δεν είχε και κανένα ιδιαίτερο λόγο ν' αρνείται. Αυτό που τον έκανε να θέλει να παραμείνουν στο σπίτι του Κύρτσα, ήτανε το αυριανό του ραντεβού με τον Λίω, όταν θα γύριζε με τα δύο αυτοκίνητα. Μα το ραντεβού

αυτό ήτανε χρονικό, στις έντεκα η ώρα. Μπορούσαν να ξαναγυρίσουν την ώρα του ραντεβού και να τον βρουν. Έτσι αποφάσισε να της κάνει το χατίρι και να πάνε στο σπίτι της. Όταν η διαφωνία τείνει να γίνει κατάσταση, τότε ο υποχωρητικός ελιγμός δεν βλάπτει.

«Ωραία, μάζεψε τα πράγματά σου και ας φύγουμε.»

Η Νατάσσα αμέσως άλλαξε. Σαν ν' αναγεννήθηκε ένας νέος άνθρωπος. Έσκυψε, τον φίλησε και όσο μπορούσε πιο γρήγορα πηδώντας τα κλαδιά και βουτώντας στα χιόνια μέχρι τα γόνατα, κατευθύνθηκε στην πίσω μεριά του σπιτιού και χάθηκε στο εσωτερικό του. Πήγε και μάζεψε σε ένα μάλλινο ταγάρι τα προσωπικά της είδη, πήρε και τα φαγητά που είχε φέρει ο Ντημήτρι και ξαναβγήκε. Έξω από την κουζινόπορτα στάθηκε και την κλείδωσε. Μετά φώναξε τον Χρίστο χαμηλόφωνα. Και όταν αυτός ήρθε κοντά της του είπε:

«Πάμε.. Δεν θα βγούμε στο δρόμο. Μέσα από το δάσος θα πάμε με μεγαλύτερη ασφάλεια.»

«Μα, είπες πως το σπίτι σου είναι στο δεύτερο δρόμο. Για ποió δάσος μου μιλάς;»

«Εννοώ τις πίσω αυλές. Δεν είναι φραγμένες, για να παίζουν τα παιδιά. Συνήθως από εκεί κυκλοφορούμε και προσεγγίζουμε τα σπίτια μας.»

«Κατάλαβα, πάμε..»

Την βοήθησε με τα πράγματα που πήρε μαζί της και την έπιασε αγκαζέ. Η πορεία μέσα στο χιόνι και μάλιστα από ένα μέρος ακυκλοφόρητο, δεν ήτανε και τόσο εύκολη

υπόθεση. Η Νατάσσα τελικά φάνηκε να γνωρίζει το μέρος και να τον οδήγησε χωρίς προβλήματα. Παρ' όλη όμως την γνώση της περιοχής, δεν αποφύγανε μια φορά να πέσουν σε κλειστή αυλή. Η Νατάσσα εκδήλωσε την δυσαρέσκεια της με κάποια βρισιά στα ρώσικα, που ο Χρίστος δεν την κατάλαβε, μα κι εκείνη δεν θέλησε να του την εξηγήσει. Παρακάμψανε την φραγμένη αυλή και μετά από λίγο είχανε φτάσει στο δεύτερο δρόμο. Η Νατάσσα δεν τον είχε γελάσει. Στο τελευταίο σπίτι πριν διασταυρώσουν το δρόμο πλησίασε την πίσω πόρτα της αυλής και άνοιξε. Χωρίς να ανάψει φως, τον κάλεσε να την ακολουθήσει. Μπήκαν μέσα κι έκλεισε την πόρτα πίσω τους. Βρεθήκανε στο χώρο της κουζίνας και η Νατάσσα άφησε τα πράγματα πάνω σ' ένα τραπέζι και άναψε μια λάμπα πετρελαίου. Ο χώρος φώτισε και τότε άναψε μια ακόμη λάμπα που έδωσε στο Χρίστο λέγοντας..

«Αγάπη μου, έλα στο καθιστικό να μην κουράζεις το πόδι σου κι εγώ θα ανάψω μια σόμπα και το τζάκι να ζεσταθεί το σπίτι. Λυπάμαι που δεν έχω ηλεκτρικό.»

Ο Χρίστος τότε την κοίταξε με τρυφερότητα και την ακολούθησε στο καθιστικό που ήταν ίδιο με του Κύρτσα. Τότε κατάλαβε γιατί το μέρος το έλεγαν συνοικισμό. Τα σπίτια ήτανε όλα ίδια και το κράτος, πριν πέσει ο Τσάρος, τα είχε παραχωρήσει στους υπάλληλους και τους εργάτες. Η Νατάσσα άναψε και μια τρίτη λάμπα που την έβαλε στο τραπεζάκι δίπλα στον καναπέ. Το καθιστικό έλαμψε. Ήτανε καθαρό και επιπλωμένο με γούστο, σε αντίθεση με

την ακαταστασία που επικρατούσε στο εργένικο σπίτι του Κύρτσα. Τον παρέσυρε στον καναπέ τον φίλησε και τον παρακάλεσε να την περιμένει για λίγο να ανάψει το τζάκι και δύο σόμπες για να ζεστάνει το σπίτι.

«Νατάσσα.. μπορώ να σε βοηθήσω κορίτσι μου;..»

«Σσος.. μη λες τέτοια. Εσύ είσαι *αταμάν* εδώ. Κάθισε και σε δύο λεπτά θα είμαι κοντά σου.»

Δεν άργησε να ανάψει την πρώτη σόμπα που ήταν στην κάμαρα, και μια δεύτερη που την έφερε δίπλα του. Στη συνέχεια καταπιάστηκε να ανάψει το τζάκι. Ο Χρίστος ένιωσε αμέσως την αλλαγή στο χώρο από την καύση του πετρελαίου. Μια γλυκιά θαλπωρή γέμισε το δωμάτιο που λίγο πιο πριν, φαινότανε τόσο κρύο, άχαρο και αφιλόξενο. Τώρα είχε αλλάξει τελείως. Είχε μετατραπεί σε μια ζεστή γωνιά, που σε τραβά και σε γεμίζει ευτυχία και γαλήνη. Την κοιτούσε σκυμμένη στο τζάκι που *πάσχιζε* να κάνει τη φωτιά να φουντώσει και ένιωθε μια περίεργη έλξη γι' αυτή τη νεαρή γυναίκα. Δεν μπορούσε να πιστέψει, πως δεν είχαν περάσει ούτε είκοσι τέσσερις ώρες από τη στιγμή που η μοίρα ένωσε τους δρόμους των και όμως αισθάνεται σαν να είναι μαζί χρόνια. Αν δεν μπόρεσε αυτή η αμοιβαία έλξη να γίνει αγάπη και έρωτας, μπόρεσε να γίνει πόθος και πάθος ασίγαστο, που ο Χρίστος το νιώθει να τον έχει κατακυριεύσει εδώ και ώρες τώρα και να μην θέλει να την αφήνει από την αγκαλιά του.

«Νατάσσα, άφησε την φωτιά τώρα πια. Έχουμε και μια άλλη φωτιά που πρέπει να κοιτάξουμε..»

Γύρισε τον κοίταξε με τα μεγάλα γαλάζια μάτια της, πέταξε την τσιμπίδα στην εστία του τζακιού που είχε πια φουντώσει και γελαστή έτρεξε και γονάτισε μπροστά του. Τον κοίταξε με λατρεία και αναζήτησε τα χείλη του. Και ο Χρίστος δεν της τ' αρνήθηκε. Της έπιασε το ξανθό της κεφάλι και το φιλούσε παντού αχόρταγα.

«Νατάσσα, η ώρα είναι περασμένη. Ίσως θα πρέπει να πάμε για ύπνο. Αύριο μας περιμένει μια δύσκολη μέρα.»

«Όχι πριν φάμε κάτι. Κάνε υπομονή, δεν θ' αργήσω.»

Τον άφησε να κοιτάζει τις φλόγες του τζακιού και πήγε στην κουζίνα.. Για αρκετή ώρα την άκουγε να χειρίζεται τα διάφορα σκεύη της κουζίνας στην προσπάθειά της να ετοιμάσει βραδινό φαγητό. Τι βραδινό τώρα πια.. κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα ήτανε μια μετά τα μεσάνυχτα.

Έβγαλε τη χλαίνη του και την έριξε δίπλα του. Τότε έπεσε από την τσέπη της χλαίνης του, το περίστροφο του Κύρτσα. *Διάβολε.. όχι ατυχήματα.* Μάζεψε το περίστροφο και το έβαλε πάνω στο τραπεζάκι δίπλα του. Τα μάτια του όμως παραμείνανε καρφωμένα πάνω στο περίστροφο. Αμέσως το ξαναπήρε στα χέρια του και το περιεργάστηκε σκεπτικός. Το άνοιξε και κοίταξε τις σφαίρες. Ήταν όλες εκεί, εκτός από μια. Ο άδειος κάλυκας ήτανε ακόμη στη θέση της. Δεν τον αφαίρεσε, μα συνέχισε να κοιτάζει το περίστροφο, μέχρι που γύρισε η Νατάσσα κρατώντας δύο πιάτα στα χέρια. Στο ένα ήταν μια ομελέτα αφράτη και αχνιστή, που τον προδιέθεσε ευχάριστα. Στο άλλο, δύο κομμάτια παστό περασμένα στο τηγάνι. Τα άφησε στο

μεγάλο τραπέζι και ξαναπήγε στην κουζίνα. Γύρισε με τα μαχαιροπήρουνα και ένα μπουκάλι κρασί. Κύταξε προς το Χρίστο και του είπε:

«Έλα Χρίστο.. δεν νομίζω να σου χρειάζεται τώρα αυτό το τρομαχτικό μαραφέτι.»

Αυτός σηκώθηκε και βάδισε προς το τραπέζι, αλλά για μεγάλη έκπληξη της Νατάσσας, τον είδε να μην αφήνει το περίστροφο αλλά να το τοποθετεί δίπλα στο πιάτο του. Μετά, σαν της μίλησε η έκπληξη της γίνηκε ανησυχία.

«Φοβάμαι πως τώρα μου χρειάζεται περισσότερο.»

«Με τρομάζεις.. τι εννοείς;»

Δεν της εξήγησε τίποτε, παρά την ερώτησή της.

«Ας φάμε τώρα και σου υπόσχομαι να σου εξηγήσω μετά το φαγητό. Άλλωστε είναι αναγκαία μια εξήγηση.»

Ξεκίνησαν το φαγητό τους αμίλητοι. Στη συνέχεια μάταια ο Χρίστος προσπαθούσε να την πείσει πως ήταν ένα τέλειο δείπνο. Δεν κατόρθωσε να της διώξει την ανησυχία που ο ίδιος με τις απερίσκεπτες παρατηρήσεις του, της είχε βάλλει στο νου της. Το δείπνο τελείωσε και παρά το βαρύ κλίμα που επικράτησε στο τραπέζι, η Νατάσσα μάζεψε τα σερβίτσια και τα μετέφερε στην κουζίνα. Σαν γύρισε, ήρθε κοντά του και τον ρώτησε.

«Χρίστο, θα έχεις λίγο υπομονή να με περιμένεις να συμμαζέψω την κουζίνα;»

«Μην κουράζεσαι άσκοπα Νατάσσα. Μην κάνεις τίποτε, γιατί ότι και να κάνεις, θα πάει χαμένο. Έλα, ας πάμε να καθίσουμε και θα σου εξηγήσω ότι σου υποσχέθηκα.»

«Τι προσπαθείς να μου πεις;»

Την έπιασε από το χέρι και την παρέσυρε στον καναπέ. Μετά την κοίταξε στα μάτια και της είπε με ένα τρόπο που δεν ήταν και ιδιαίτερα ευγενικός. Ήταν φανερό πως με δυσκολία συγκρατούσε την οργή του.

«Νατάσσα.. τώρα είμαι σίγουρος πως ο φίλος σου ο Κύρτσα είναι ένας αρχιμπολσεβίκος. Αυτός έστειλε τους δύο ερυθροφρουρούς να μας δολοφονήσουν.»

«Εννοείς τους δύο νεκρούς;»

«Ακριβώς. Αυτοί οι δύο, ήρθαν με διαταγή του Κύρτσα να μας σκοτώσουν. Αφού δεν ανοίξαμε, προσπάθησαν να παραβιάσουν την πόρτα. Ο στόχος τους ήμουν εγώ, όχι εσύ. Εσύ θα πήγαινες τζάμπα. Μπορεί όμως να είχε κάτι και με σένα. Ποιός ξέρει. Μόνο ο ίδιος.»

«Και πως έφτασες σ' αυτό το συμπέρασμα;»

«Νατάσσα, είμαι βέβαιος πλέον, πως ο Κύρτσα έκοψε το τηλέφωνό του για να μας απομονώσει με τον έξω κόσμο. Σκόπιμα δεν γύρισε το μεσημέρι στο σπίτι του προφασιζόμενος την απαγόρευση της κυκλοφορίας. Θα μπορούσε να έρθει με τον Ντημήτρι, αλλά δεν το έκανε.»

«Και γιατί να ενεργήσει έτσι;»

«Μα είναι φανερό. Για να μην γυρίσω στο καράβι και βγάλω εφόδια έξω. Να μην τα δώσω στο στρατό ή στους αντιφρονούντες. Του χάλασε όμως τα σχέδια ο Ντημήτρι, που πήγε στο ραντεβού μου και έφερε το Λίω. Έτσι κατόρθωσα να στείλω στο καράβι τις εντολές μου και αύριο το πρωί θα βγούνε δύο αυτοκίνητα γεμάτα οπλισμό

και εφόδια. Φαίνεται πως ο παπαγιώργης είναι μαζί του ή αγνοεί το διπλό παιχνίδι του.»

«Χρίστο, είσαι βέβαιος; μήπως κάνεις κάποιο λάθος στους υπολογισμούς σου; Μήπως τον παρεξηγείς;»

«Μακάρι να κάνω λάθος. Όλοι όμως οι συλλογισμοί μου οδηγούν στο ίδιο σημείο. Ότι ο φίλος σου ο Κύρτσα είναι τελικά ένας μπολσεβίκος του κερατά. Άλλωστε, κι εσύ τον ξέρεις και τον χαρακτήρισες σαν διπλό πράκτορα. Μα κάνεις ένα βασικό λάθος.»

«Τι λάθος κάνω;»

«Νατάσσα, δεν υπάρχουνε στη πράξη διπλοί πράκτορες. Οι πράκτορες όλοι, ανήκουν σε κάποιον συνειδητά, ενώ τους άλλους τούς εξαπατούν. Τέτοιος πράκτορας είναι ο Κύρτσα. Είναι φίλος συνειδητός του Γρηγόριεφ κι εσάς σας ξεγελά με το παραμύθι του διπλού πράκτορα, γιατί σας χρειάζεται να τον εξυπηρετείτε. Όταν πάψετε να του είσαστε χρήσιμοι θα σας ξεκάνει. Ήδη άρχισε με σένα.»

«Με τρομάζεις. Πως είναι δυνατόν;»

«Όλα είναι δυνατά στους μπολσεβίκους. Οι εξελίξεις δρομολογηθήκανε. Έχεις τηλέφωνο εδώ;»

«Ναι στην κρεβατοκάμαρα...»

«Σε παρακαλώ, έλεγξέ το αν εργάζεται.»

Η Νατάσσα σηκώθη και κατευθύνθη προς την κάμαρά της. Μετά από λίγο ξαναγύρισε και είπε πως το τηλέφωνό της εργαζόταν.

«Εντάξει λοιπόν. Φτιάξε μια τσάντα με τα απαραίτητα πράγματά σου, αυτά που θα έπαιρνες αν θα πήγαινες σ’

ένα ολιγοήμερο ταξίδι. Πάρε και ότι μπιζού έχεις γιατί σε λίγο αυτό το σπίτι δεν θα υπάρχει.»

«Χρίστο τι μου λες τώρα; με τρομάζεις.»

«Δεν έχω τέτοια πρόθεση. Απλά σου λέγω τελειώνει, γιατί η νύχτα προχώρησε. Σε λίγες ώρες ξημερώνει και δεν έχουμε χρόνο.»

Η Νατάσσα με μηχανικές κινήσεις, συμμορφώθηκε με την πρόταση του Χρίστου και μετά από λίγα λεπτά είχε ετοιμάσει μια μεγάλη τσάντα ταξιδιού, με ότι θεώρησε απαραίτητο να πάρει μαζί της. Πήρε και ότι κοσμήματα της άφησε η μακαρίτισσα η μητέρα της. Όταν επέστρεψε στο καθιστικό, ο Χρίστος ήταν ήδη ορθός και περίμενε. Σαν την είδε χάρηκε που δεν άργησε και της είπε:

«Νατάσσα, τηλεφώνησε του Ντημήτρι να έρθει με το νοσοκομειακό σε μισή ώρα, από την πίσω πόρτα σπιτιού να μας πάρει. Η ώρα είναι δύο. Να είναι εδώ στις δύο και μισή. Πέσε του, πως μετά το δικό σου τηλεφώνημα να μην μας τηλεφωνήσει αυτός.»

«Χρίστο τι σχεδιάζεις; Γιατί πρέπει να φύγουμε από το σπίτι μου; Πες μου.. είμαι αληθινά τρομαγμένη.»

«Τηλεφώνησε πρώτα και θα σου εξηγήσω. Σε λίγο δεν θα δουλεύει και το δικό σου τηλέφωνο.»

Η Νατάσσα συμμορφώθηκε και μετά το τηλεφώνημα ήρθε πάλι κοντά στον Χρίστο και περίμενε τις εξηγήσεις του. Δεν την άφησε για πολύ στην αγωνία της. Δεν ήθελε να υποφέρει. Έβλεπε πως μέσα σε είκοσι τέσσερες ώρες, της είχε αλλάξει τη ζωή. Στο πόλεμο οι καταστάσεις είναι

τόσο αβέβαιες και ευμετάβλητες, μα η Νατάσσα ζούσε ήρεμη σε μια καθορισμένη ρουτίνα, με μια καλή εργασία και μερικούς φίλους. Αυτή την ήρεμη ζωή της, κατάφερε να της την καταστρέψει. Τώρα είχε ανάγκη στήριξης.

«Νατάσσα, σε λίγο ο Κύρτσα θα πληροφορηθεί την τύχη του Μίρι και του συντρόφου του και είναι λογικό να υποθέσει πως βρισκόμαστε εδώ. Σε λίγο θα χτυπήσει το τηλέφωνό σου και η κλήση δεν θα είναι του Ντημήτρι. Το τηλεφώνημα θα είναι από τον Κύρτσα, ο οποίος αφού δεν θα μας βρίσκει στο δικό του σπίτι, θα σε ψάξει εδώ. Μέχρι να έρθει το τηλεφώνημα είμαστε ασφαλείς. Όταν χτυπήσει το τηλέφωνο δεν θα το σηκώσεις. Εμείς όμως θα πάμε έξω να παρακολουθήσουμε τη συνέχεια.»

«Χρίστο, πως τα φαντάστηκες όλα αυτά;»

«Δεν ξέρω. Απλά, προσπαθώ να κινηθώ μπροστά από τα γεγονότα. Είναι αλήθεια πως χρειάζεται και λίγη φαντασία για να συνταιριάξεις τις προβλέψεις και τους φόβους σου. Αλλά είμαι βέβαιος, πως όλα που σου είπα θα συμβούν.»

Ο Χρίστος κοίταξε το ρολόι του. Κόντευε το ραντεβού τους με τον Ντημήτρι. Φόρεσε τη άσπρη χλαίνη του, πήρε το πιστόλι του Κύρτσα και το έβαλε στην τσέπη του.

Η Νατάσσα σαν χαμένη τον κοιτούσε και έβλεπε πως ώρα με την ώρα, η ζωή της δενόταν απόλυτα με αυτόν τον άνθρωπο. Έπρεπε να τον υπακούει και να τον ακολουθεί, αν ήθελε να επιβιώσει μέσα σ' αυτή την περιπέτεια που βρέθηκε ανακατεμένη. Φόρεσε και η ίδια τη δική της γούνα και πήρε την τσάντα της. Την ώρα εκείνη χτύπησε

το τηλέφωνο. Το άκουγαν να χτυπά και δεν το σήκωσαν. Διαπίστωναν τώρα, πως η μια μετά την άλλη οι προβλέψεις του Χρίστου επαληθεύονταν. Όταν πλέον η συσκευή σταμάτησε να χτυπά, η Νατάσσα έσβησε τα φώτα, ήρθε προς την πόρτα και αποφασιστικά την άνοιξε. Βγήκαν και οι δύο στην κατασκότεινη παγωμένη αυλή. Ο αέρας είχε κοπάσει αλλά το χιόνι σε απαλές νιφάδες συνέχιζε να πέφτει. Ο Χρίστος ζήτησε από τη Νατάσσα το σάκο της να μην την κουράζει. Δεν τον έδωσε με την δικαιολογία πως ήταν τραυματίας.

«Πάμε όσο πιο πίσω μπορούμε και να παρακολουθούμε το σπίτι σου από μακριά.»

Αμίλητη τον ακολούθησε μέχρι το σημείο που αυτός διάλεξε. Εκεί περίμεναν.. Ο Χρίστος ήθελε να ιδεί αν θα έβγαινε σωστός και στο δεύτερο μέρος της πρόβλεψής του. Η ώρα όμως δεν τον κάλυψε γιατί ο Ντημήτρι με το νοσοκομειακό αυτοκίνητο φάνηκε από την αντίθετη μεριά να πλησιάζει. Η Νατάσσα βγήκε μπροστά και του έκανε σινιάλο να σβήσει τα φώτα και να σταματήσει δίπλα τους.

«Τι συμβαίνει Νατάσσα; Τι κάνετε έξω τέτοια ώρα;»

Η Νατάσσα που είχε αναθαρρέψει σαν τον είδε, άρχισε να του διηγείται όλα όσα συνέβησαν με τον Μίρι και τον φίλο του. Του είπε και για τις υποψίες του Χρίστου, που αρχίσανε να βγαίνουν αληθινές. Του τηλεφώνησαν γιατί ήταν το καλύτερο που σκέφτηκαν τη στιγμή εκείνη.

«Με βάζετε και μένα σε ανησυχία. Τώρα θέλω κι εγώ να βεβαιωθώ για το αληθινό πολιτικό πιστεύω του Κύρτσα.

Ότι απόμεινε μετά τον εμπρησμό του σπιτιού της Νατάσσας

*Μπόμπες και βόλια και νεκροί
Που πάνω από τα μνήματα
Και πάνω απ' τους θανάτους
Σφρίγγος της γης !
Χλόη απαλή φυτρώνει
"Νεότης, Νεότης, Εφηβεία "*

" ΕΣ-ΕΣ-ΕΣ-ΕΡ ΡΩΣΣΙΑ "

Ανδρέας Εμπειρικός

✠ παπαγιώργης βημάτιζε νευρικά πάνω κάτω μέσα στην αίθουσα υποδοχής. Η ώρα ήταν τέσσερις το πρωί και το αμούστακο παπαδοπαίδι μαζεμένο και αμίλητο σε μια καρέκλα εξυπηρετούσε ένα ξερακιανό αξύριστο άνδρα με γυαλιά, που απαντούσε στο όνομα Κύρτσα.

Ο παπάς τον φώναζε και *δάσκαλε*. Αυτός ο δάσκαλος ήταν από χτες το μεσημέρι εδώ και δεν άφησε τον γέροντα ήσυχο μέχρις αυτή τη στιγμή. Είχε έρθει στο νεκροταφείο μ' ένα μικρό αυτοκίνητο και το παιδί συνέχεια άκουγε τον δάσκαλο να φωνάζει στο γέροντα και με επιμονή να του διατυπώνει διάφορες απαιτήσεις του. Ο γέροντας είχε καταφέρει μέχρι αργά, ν' αρνιέται αυτές τις απαιτήσεις.

Σε μια στιγμή ο Κύρτσα σήκωσε το ακουστικό και τηλεφώνησε σ' ένα φίλο του που τον φώναζε Μίρι. Δεν καταλάβαινε τι έλεγε σ' αυτόν τον Μίρι, γιατί μιλούσε χαμηλόφωνα. Πρόσεξε το όνομα του, γιατί συνέχεια τον ρωτούσε θυμωμένα: "*κατάλαβες Μίρι;*"

Από τη στιγμή που ήρθε, δεν το είχε κουνήσει από το

τηλέφωνο και όλο καλούσε νούμερα. Δεν φαινόταν όμως να παίρνει εκείνο το τηλεφώνημα που τόσο περίμενε. Στο τέλος, το τηλέφωνο χτύπησε και τότε ο Κύρτσα σήκωσε το ακουστικό με φανερή την αγωνία του.

Στη συνέχεια, σηκώθηκε ορθός και άρχισε να βρίζει Θεούς και δαίμονες.

«Έ όχι διάβoλε.. νεκροί ο Μίρι και ο Ζλάταν. Και πως έγινε αυτό; Πυροβολήθηκαν μεταξύ τους λέει.. μα πως έγινες; Μαλώσανε;»

Έκλεισε το τηλέφωνο βίαια και άρχισε να φωνάζει και να τα βάζει με τον παπαγιώργη.

«Παπαγιώργη, εσύ φταις. Τι ήθελες και μου έστειλνες αυτόν τον αμερικάνο; Τι να τα κάνω τα εφόδια εγώ; Έχω κανένα στρατό να εξοπλίσω; Εγώ κόσμο στρατολογώ και τον στέλνω στο Γρηγόριεφ. Τα υλικά του αμερικάνου μου είναι άχρηστα. Ποιος γνωρίζει αμερικανική τεχνολογία; Τώρα κλαίω τους καλύτερους μου άνδρες. Τι λένε στην Ίρινα και ποιός την ακούει. Στείλε το παπαδοπαίδι σου να φωνάζει τους δύο στρατιώτες που ήρθανε χτες βράδυ.»

«Κύρτσα, αν απέτυχαν οι δύο προηγούμενοι, που λες πως ήτανε οι καλύτεροί σου, πιστεύεις πως θα πετύχουν δύο δραπέτες του τσαρικού στρατού που δεν τους ξέρεις;»

«Δεν έχεις δίκιο. Και οι δύο τους είναι εκπαιδευμένοι στρατιώτες, φυγάδες από τη στρατιά του Ντενίκιν. Φέρε μου συ δύο ράσα να φορέσουν για να κρύψουν τη στολή τους. Δεν πρέπει ν' αναγνωριστούν εκεί που θα πάνε.»

«Πάλι κανένα Θεάρεστο έργο έχεις στο μυαλό σου;»

«Ακριβώς. Θέλω να εξοντώσω αυτόν τον αμερικάνο που με γέμισε προβλήματα. Γιατί μου τον έστειλες μωρέ παπά; Από αυτόν ξεκινάνε όλα τα στραβά. Τι έκανες με τον άλλο. Τον κήδεψες;»

«Ναι παιδί μου, τον έθαψα στο ρώσικο τομέα. Όταν ήρθανε δεν τους ήξερα. Από την Οδησό τους έστειλε ο πατήρ Πολύκαρπος. Σκέφτηκα πως τα εφόδια που μου είπαν ότι έχουν στο καράβι τους, θα σου ήταν χρήσιμα.»

«Πόσο χρήσιμα μου είναι σου απάντησα. Όσο για τον αμερικάνο.. μην ανησυχείς.. θα τον τακτοποιήσω. Αυτόν.. δεν θα χρειαστεί να τον κηδέψεις.»

Κάθισε πάλι στο γραφείο και άρχισε να τηλεφωνεί. Το μικρό παπαδοπαίδι τον άκουσε να φωνάζει σε κάποιον.

«Θέλω να μου φέρεις με το φορτηγάκι στο νεκροταφείο τρία δοχεία βενζίνη και δύο αυτόματα όπλα με τέσσερες γεμιστήρες.. ναι.. σε μια ώρα να είναι δω.»

Μετά γύρισε στο παπαγιώργη και οργισμένος φώναξε..

«Παπαγιώργη δεν υποχωρώ. Στείλε το μικρό να φωνάξει τον Ιβάν και τον Αλεξέι κι εσύ πήγαινε να φέρεις τα δύο ράσα. Θα πάνε αυτοί ν' αναλάβουν την νέα αποστολή..»

Ο παπαγιώργης όταν είδε πως δεν ήταν δυνατόν να τον μεταπείσει είπε στο μικρό καλογεροπαίδι να φωνάξει αυτούς του δύο καινούργιους φίλους του δάσκαλου, τον Ιβάν και τον Αλεξέι, από το κενοτάφιο που κοιμούνταν. Ο ίδιος μετά, πήγε δίπλα στο κελί του κι έφερε τα δύο ράσα που ζήτησε ο δάσκαλος. Του τα έδωσε και του είπε..

«Μακάρι να είναι για καλό Κύρτσα παιδί μου. Βοήθα

τους έλληνες. Έχουμε τόση ανάγκη από αλληλοβοήθεια..»

Σαν ήρθαν οι καινούργιοι, τους έδωσε και φόρεσαν τα παπαδίστικα και μιλώντας τους στα ρώσικα τους έδωσε ένα χαρτί με ένα σχέδιο και τους εξήγησε τι θα κάνουν.

«Η δουλειά είναι εύκολη. Δεν πρέπει να σας πάρει πάνω από μια ώρα. Σε μια ώρα, θα σας περιμένω να είσαστε πάλι εδώ. Θα πάτε πρώτα με τα αυτόματα που θα σας δώσω και θα χτυπήσετε την πόρτα. Αν σας ανοίξουνε, τότε *θα λύσετε το πρόβλημα με τα όπλα*. Αν όμως δεν πάρετε απάντηση ή δεν σας ανοίξουν, θα καταβρέξετε το σπίτι ολόγυρα και θα του βάλετε φωτιά. Θα περιμένετε να βεβαιωθείτε ότι μετά την φωτιά δεν θα ανοίξει κάποια πόρτα για να βγουν έξω άνθρωποι. Αν γίνει κάτι τέτοιο, όποιος και να είναι.. θα του ρίξετε..»

Δεν πρόλαβε να τους πει άλλα, γιατί τη στιγμή εκείνη έφτασε το φορτηγάκι με τα τρία κάνιστρα και τα όπλα. Ο οδηγός που το έφερε, δήλωσε πως δεν θέλει να πάει μαζί και θα περιμένει να γυρίσουν οι δύο από την αποστολή, να πάρει το αυτοκίνητό του και να φύγει. Ο Κύρτσα δεν είπε τίποτε, πήρε το κλειδί του αυτοκινήτου και το έδωσε του Ιβάν, που ήξερε να οδηγεί. Τους έδωσε τα αυτόματα και τα όπλισε. Μετά τους ρώτησε αν ήξεραν να τα χειριστούν.

«Μα τι λες τώρα σύντροφε. Σιγά τα όπλα. Τέτοια είχαμε και στον τσαρικό στρατό. Μην ανησυχείς.»

Σαν φύγανε οι δύο άνδρες ο Κύρτσα κάθισε νευρικός στο μικρό γραφειάκι του παπαγιώργη για να περιμένει την επιστροφή τους. Σ' αυτή την αγωνία του, ήρθε στη σκέψη

του η γιατρίνα.. η Νατάσσα.

"Η Νατάσσα δεν είχε απαντήσει στο τηλεφώνημά του. Που διάβολο να γυρνούσε με τον αμερικάνο; Λυπάμαι που με τα ξερά θα καούντε τελικά και τα χλωρά.. κωλοζωή. Πως τα φέρνει καμιά φορά η τύχη. Σαν έχασε τους δικούς της και τη ζήτησα να με παντρευτεί, με απέκρουσε. Δεν θέλω ρε γαμώτο αυτό που κάνω να είναι εκδίκηση. Είδα πως τον συμπάθησε τον αμερικάνο, μα την πίστη μου όμως, δεν την εκδικούμαι. Ούτε την μισώ, να πάρει ο διάβολος, μα να πάει μαζί του; δεν μπορώ να το χωνέψω. Ίσως και να ζηλεύω. Κρίμα, γιατί νόμιζα πως το είχα ξεπεράσει. "

Τα λεπτά περνούσαν αργά. Λες και οι δείχτες στο ρολόι του δεν γυρνούσαν. Τι να κάνει να περάσει η ώρα μέχρι να γυρίσουν αυτοί οι ψευτοκαλόγεροι και να του φέρουν τα ευχάριστα νέα.

Δίπλα ο σύντροφος, ο οδηγός του μικρού αυτοκινήτου που έφερε τα όπλα και την βενζίνη, τον παρακολουθούσε να τον ζώνει η αγωνία και δεν άντεξε.

«Σύντροφε, δεν μου πέφτει λόγος, μα πολύ ανήσυχο σε βλέπω. Αφού αγωνιάς έτσι, γιατί δεν πήγαινες μαζί τους;»

«Δίκιο έχεις, μα να.. δεν το σκέφτηκα.»

«Αφού έχεις εδώ το αυτοκινητάκι σου, γιατί δεν πάμε κι εμείς να δούμε τι έχει γίνει; Η μια ώρα που μου είπες σχεδόν πέρασε. Αν πάμε μέχρις εκεί, τότε παίρνω κι εγώ το φορτηγό μου και φεύγω. Νομίζω έτσι, θα σου φύγει και σένα η αγωνία.»

Τα λόγια του συντρόφου, του φάνηκαν λογικά. Αντί

όμως να του απαντήσει, του είπε χωρίς να το σκεφτεί.

«Έλα πάμε..»

✠ Χρίστος, η Νατάσσα και ο Ντημήτρι καθισμένοι μέσα στο νοσοκομειακό αυτοκίνητο, δεν χρειάστηκε να περιμένουν για πολύ. Ένα μικρό φορτηγό αυτοκίνητο ήρθε και στάθηκε δίπλα στο σπίτι της Νατάσσας.

Δύο άνδρες κατέβηκαν από το καμiónι. Ήταν ο οδηγός με τον συνοδηγό. Πήγαν προς το σπίτι και πρέπει να χτύπησαν την πόρτα της κυρίας εισόδου και βέβαια, δεν πήραν απάντηση. Γύρισαν στο καμiónι, κατέβασαν δύο δοχεία και άρχισαν να περιβρέχουν το ισόγειο του σπιτιού με το περιεχόμενο. Σίγουρα το περιεχόμενο ήταν βενζίνη. Προετοιμαζόντουσαν να πυρπολήσουν το σπίτι και να κατακάψουν μαζί όσους μπορεί να βρισκόντουσαν μέσα. Άρχισαν τη δουλειά τους από τη μεριά που είχαν αφήσει το μικρό φορτηγό. Ο Χρίστος τότε ρώτησε τη Νατάσσα..

«Νατάσσα, θέλεις να τους σταματήσω;»

«Όχι.. δεν είναι δικό μου το σπίτι. Άσε τους να νομίζουν ότι μας κάψανε.»

Ο Ντημήτρι δεν πίστευε στα μάτια του.

«Δεν είναι δυνατόν τέτοια απιστία και τέτοια πρόστυχη συμπεριφορά από σύντροφο.»

Όταν όμως οι δύο εμπρηστές πήγαν στην αθέατη μεριά του σπιτιού, ο Χρίστος άνοιξε την πόρτα και όρμησε προς το μικρό φορτηγό τους. Είχε παρατηρήσει πως και οι δύο ιερομένοι όταν βγήκαν από το αυτοκίνητό τους

κρατούσαν από ένα αυτόματο, αλλά όταν ξαναγύρισαν και πήραν τα δοχεία, άφησαν τα όπλα τους στο κουβούκλιο του φορτηγού, για να μην εμποδίζονται στη δουλειά τους. Σε λίγα δευτερόλεπτα έφτασε στο μικρό καμιόνι και κοίταξε πρώτα στην καρότσα. Το ένα δοχείο της βενζίνης ήταν ακόμη εκεί. Ο Χρίστος το τράβηξε κοντά, άνοιξε την τάπα και μετά το έριξε κάτω έτσι που η βενζίνη να αδειάζει μέσα στην καρότσα. Μετά πήρε τα δύο αυτόματα όπλα από μπροστά που τα είχαν αφήσει οι πρωτάρηδες εμπρηστές. Στη συνέχεια έτρεξε πάλι στο νοσοκομειακό που η Νατάσσα με τον Ντημήτρι δεν πίστευαν στα μάτια τους. Τους άφησε το ένα όπλο και το άλλο το όπλισε και το έφερε σε κατάσταση ετοιμότητας. Μετά ξαναπήγε προς το μικρό καμιόνι που ποτισμένο με την βενζίνη ήταν μια βόμβα έτοιμη να εκραγεί. Χωρίς να χάσει καιρό άρχισε να πυροβολεί την καρότσα του μικρού αυτοκινήτου. Δεν άργησε το καμιόνι να πάρει φωτιά και να τυλιχθεί στις φλόγες. Οι μπολσεβίκοι εμπρηστές, όταν ακούσαν τους πυροβολισμούς, ήρθαν στο καμιόνι να δούν τι συμβαίνει. Εκεί όμως, τους περίμενε η μεγαλύτερη έκπληξη της ζωής τους. Το καμιόνι καιγόταν. Τρέξανε τότε στο κουβούκλιο να σώσουν τα όπλα τους. Δεν τα βρήκανε και υπέθεσαν πως τα άφησαν πίσω, στην καρότσα. Σαν πλησίασαν κοντά στη φλεγόμενη καρότσα, σαν ξερό προσάναμμα άρπαξαν αμέσως και οι ίδιοι φωτιά από την βενζίνη που τους είχε διαποτίσει τα ρούχα, όταν πριν από λίγο κατάβρεχαν το σπίτι της Νατάσσας. Σαν φούντωσαν,

έπεσαν κι δύο κάτω και άρχισαν να κυλιούνται στο χιόνι, προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό να σβήσουν τη φωτιά. Με το κουτρουβάλιασμα αυτό έφτασαν δίπλα στο σπίτι της Νατάσσας που λίγο πριν το είχαν καταβρέξει με βενζίνη. Τότε το σπίτι δεν άργησε να τυλιχθεί στις φλόγες και να λαμπαδιάσει. Οι δύο εμπρηστές μέσα στις φλόγες που τύλιγαν τους ίδιους, φαίνεται κατάλαβαν τι είχε γίνει άρχισαν να κινούνται νευρικά για να απομακρυνθούν. Το πέτυχαν αυτό, αλλά δεν πέτυχαν τελικά να γλιτώσουν από τη μοίρα τους. Έπεσαν στη μέση του δρόμου κι έμειναν εκεί ακίνητοι και τυλιγμένοι στις φλόγες.

Το καμιόνι, το σπίτι και οι δύο εμπρηστές συνέχιζαν να καίγονται και ο Χρίστος γύρισε στο νοσοκομειακό που οι δύο φίλοι του τρομαγμένοι δεν μπορούσαν να εννοήσουν ότι όλα αυτά γινόντουσαν μπροστά στα μάτια τους. Μπήκε στη θέση που ήτανε και πριν λέγοντάς τους.

«Πάμε να φύγουμε, γιατί όταν το ντεπόζιτο της βενζίνης του φορτηγού υπερθερμανθεί, θα εκραγεί και μια έκρηξη πάντα είναι επικίνδυνη. Θα ήθελα να ιδώ τα μούτρα που θα κάνει ο Κύρτσα. Ντημήτρι πάμε για το νοσοκομείο πριν έρθει ο δάσκαλος και μας βρει εδώ. Λυπάμαι που απόψε θα του δώσουμε *bad time*.²⁵»

Ο Ντημήτρι έβαλε μπρος και πήρε το δρόμο για το νοσοκομείο. Τότε η Νατάσσα κατασυγκινημένη και μη μπορώντας να αρθρώσει λέξη, γύρισε, έπιασε τον Χρίστο από το κεφάλι και τον κοίταζε με τα εκφραστικά γαλανά

²⁵ *κακό καιρό (άσχημες στιγμές)*

μάτια της για κάμποση ώρα. Στη συνέχεια τον φίλησε απαλά. Ένωθε τώρα γι' αυτόν τον άνδρα, μαζί με την αγάπη που της είχε εμπνεύσει κι έναν απέραντο θαυμασμό. Μακάρι να είναι ο άνδρας που βλέπει στα όνειρά της και ο σύντροφος που την απασχολεί χρόνια τώρα στις φαντασιώσεις της.

Ο Ντημήτρι την διέκοψε από τις σκέψεις της με μια ερώτησή του προς τον Χρίστο.

«Τι θέλεις να κάνουμε τώρα Χρίστο;»

«Απόψε, τίποτε άλλο πια. Αν μπορούμε να μείνουμε στο νοσοκομείο μέχρι να ξημερώσει, ας πάμε κει. Το τελευταίο που θα σου ζητήσω είναι να με πας αύριο στις έντεκα στο ραντεβού μου με τ' αυτοκίνητα που θα φέρουν οι ναύτες. Αυτό μόνο θα χρειαστώ.»

«Εντάξει Χρίστο. Απόψε πάμε στο δωμάτιό μου στο νοσοκομείο και όσο για το αυριανό ραντεβού σου, μην ανησυχείς. Θα σε πάω.»

Φτάσανε στο νοσοκομείο και πήγανε στο υπόγειο να αφήσουνε το αυτοκίνητο. Στο διάδρομο για τους κοιτώνες των γιατρών, μια σειρά από φέρετρα με νεκρούς, είχαν αποτεθεί στο δάπεδο, αφού όλα τα νεκροφυλάκεια ήταν γεμάτα. Οι βομβαρδισμοί από τα τρένα και οι ελεύθεροι σκοπευτές είχαν τρομερά αποτελέσματα. Μερικά φέρετρα ήτανε σκεπασμένα με ελληνικές σημαίες. Ο Χρίστος κοντοστάθηκε. Ήξερε τι σήμαινε η ελληνική σημαία πάνω από τα φέρετρα. Οι νεκροί ήταν έλληνες στρατιώτες. Πάνω σε κάθε σημαία ήτανε καρφισωμένη η καρτέλα

νοσηλείας του νεκρού με τα στοιχεία του. Έσκυψε και διάβασε δύο από αυτές τις καρτέλες: *"Αναστασόπουλος Ν. στρατιώτης. Ζούλης Ε. δεκανεύς.."*

Σηκώθηκε στενοχωρημένος. Δεν είχε πια διάθεση να συνεχίσει. Άλλωστε ο Ντημήτρι με την Νατάσσα που τον περίμεναν, του θύμισαν πως δεν έπρεπε να καθυστερούν. Τους ακολούθησε σιωπηλός στο δωμάτιο του Ντημήτρι. Η Νατάσσα, δεν κρατούσε δωμάτιο στο νοσοκομείο αφού έμενε στην πόλη. Ο Ντημήτρι τους άφησε μόνους στο δωμάτιό του, τους έδωσε και το κλειδί να κλειδώσουν από μέσα για περισσότερη ασφάλεια και ο ίδιος πήγε στο θάλαμο που κρατούσαν για τους επισκέπτες που καμιά φορά διανυχτέρευαν.

Σαν μέινανε μόνοι, η Νατάσσα έπεσε στην αγκαλιά του Χρίστου αποκαμωμένη. Έμεινε έτσι κάμποσα λεπτά, χωρίς να του μιλάει. Σαν όμως είδε να μην της μιλάει και αυτός, σήκωσε το κεφάλι της και τον κοίταξε κατά πρόσωπο. Τότε τον είδε πάλι σκεπτικό και δεν άντεξε..

«Χρίστο, ηρέμησε καλέ μου. Όνειρο ήτανε και πέρασε.» Τότε εκείνος της έδειξε τα δύο αυτόματα και της είπε..

«Νατάσσα αυτά τα όπλα δεν είναι από όνειρο. Μας θυμίζουν την πιο σκληρή πραγματικότητα. Δυστυχώς, το όνειρο που λες τώρα άρχισε και συνεχίζεται. Ξέρεις τι πρόσεξα απόψε μόλις είδα από κοντά αυτούς τους δύο άθλιους εμπρηστές;»

«Τι πρόσεξες;»

«Πρόσεξα πως φορούσαν ράσα. Σαν να ήσαν ιερωμένοι.

Καλόγεροι ή ακόμη και παπάδες. Έτσι δικαιολογείται και η ατζαμοσύνη τους. Μπορεί και να λαθεύω.»

«Τι θέλεις να πεις;»

«Να.. τον Κύρτσα μου τον σύστησε ο παπαγιώργης. Αν αυτοί σήμερα ήτανε πράγματι ιερωμένοι, μαντεύω που έχει το στρατηγείο του ο φίλος μας ο δάσκαλος. Μέσα στο νεκροταφείο. Στο ξεμολογητήριο του παπαγιώργη ή σε κάποιο κενό οικογενειακό τάφο. Μόλις μια πηδιά από τα φυλάκια του ελληνικού στρατού. Και αυτός ο παπάς; Τι να πω. Πως έχει γίνει θύμα σε αυτούς τους άθεους; Φαίνεται τον εκβιάζουν ή κάπου τον κρατούν. Άφησέ τον απόψε τον Κύρτσα να πιστεύει ότι μας έκαψε. Αύριο θα αντιμετωπίσει τα δικά μου φλογοβόλα. Έλα Νατάσσα. Αρκετά έχεις ταλαιπωρηθεί απόψε. Ας ξεκουραστούμε μερικές ώρες. Αύριο με περιμένει αρκετή δουλειά.»

«Γιατί σε περιμένει; Μήπως σκοπεύεις να φύγεις μόνος σου; Χρίστο, μας δένουν πια πολλά και δεν σκοπεύω να σ' αφήσω μόνο σου.»

«Ότι πεις αγάπη μου. Ας ησυχάσουμε τώρα.»

Έρθε κοντά του και τον αγκάλιασε και του είπε..

«Πως θα μπορέσεις να ησυχάσεις σαν ζεις μια τέτοια κατάσταση; Εγώ δεν θα μπορέσω.»

«Έλα και σου υπόσχομαι πως αυτή σου την κατάσταση, θα σου την μετατρέψω σε ευτυχία που θα σου μείνει για πάντα, γιατί θα ζήσει όσο και ο έρωτας που μου χαρίζεις.»

«Χρίστο, μη μου μιλάς για ευτυχία. Ζούμε σε μια τόσο ταραγμένη εποχή, που φοβάμαι μήπως την συγχέουμε με

την βοήθεια ή την συμπαράσταση που παρέχουμε ο ένας στον άλλο. Ας την αφήσουμε μονάχη και καθαρή.»

«Δεν σε καταλαβαίνω..»

«Δεν πειράζει. Ξέρεις κάτι; Την βραδιά που σε βρήκαμε, είχαμε μια συνάντηση στο σπίτι του Κύρτσα και άκουσα τόσα απογοητευτικά για τη ζωή, που με ρίξανε σε μαύρη απελπισία. Ένιωθα σαν να είχαν τελειώσει οι μέρες μας και την καρδιά μου μαραμμένη και ανίκανη ν' αγαπήσει. Ξαφνικά πίστεψα πως έζησα και γέρασα και πως μόνο μια οβίδα του Γρηγόριεφ θα με λύτρωνε. Μου φαινόταν σαν να μην ήθελα να ζήσω άλλο γερασμένη. Θεώρησα πως τα γεράματα, είναι το χειρότερο πράγμα που μπορούσε να με βρει. Και τότε αναλογίστηκα αν κάνουμε καλά, όταν ευχόμαστε στα γενέθλια.. " να τα εκατοστήσεις.." »

«Και γιατί αυτό;»

«Μα Χρίστο, σε τέτοια μίζερα χρόνια, τι να την κάνεις τόση δυστυχία; Για μερικούς είναι ατυχία να ζήσουν τόσο πολύ ώστε να φτάσουν στα γεράματα. Από εκεί και μετά δεν τους μένει τίποτε. Ούτε η ελπίδα.»

«Μη μου λες τώρα τέτοια. Μου φτάνει αυτό που είδα κάτω στο υπόγειο. Αυτοί οι νεκροί με συντάραξαν. Τέτοιο τραγικό θέαμα δεν έχω ξαναειδεί. Τώρα θέλω να γεράσω και το μεσημέρι μάλιστα σκέφτηκα να γεράσουμε μαζί.»

«Μακάρι. Μπορεί ο έρωτάς σου να με παρασύρει και μένα και ευτυχίσω. Ξέρεις τι λέμε εδώ οι γιατροί;»

«Τι λέτε εδώ οι γιατροί;»

«Χρίστο, πάλι με ειρωνεύεσαι.. λέμε λοιπόν εδώ, πως ο

έρωτας και η ιατρική είναι δύο τέχνες που μοιάζουν γιατί και οι δύο συμπαραστέκονται και βοηθάνε τη φύση.»

Την τράβηξε πάνω του, την αγκάλιασε και την φίλησε. Σαν τραβήχτηκε, την κοίταξε που απολάμβανε αυτή την μικροχαρά με κλειστά τα μάτια και με ένα χαμόγελο που απλωνόταν και χανόταν στο πρόσωπό της. Η Νατάσσα είχε δίκιο. Αισθανόταν τώρα την ευτυχία να την αγγίζει. Είχε ξεχάσει και τον Μίρι και τους δύο εμπρηστές. Την ένιωσε για μια ακόμη φορά ειλικρινή, αλλά τόσο χαμένη σε μια μοναξιά αθεράπευτη. Δεν αντέτασσε αντίδραση σε ότι της ζητούσε. Σαν να είχε εθελοντικά παραιτηθεί από τα δύο δυναμικά γυναικεία πάθη: τη δόξα που χαρίζει η άμυνα και την ευχαρίστηση που κερνάει η ήττα.

Την παρέσυρε στο κρεβάτι για να την ανταμείψει και δεν άργησαν να ολοκληρώσουν αυτή την ακριβή ευτυχία πάνω στο άβολο κρεβάτι του νοσοκομείου. Και όπως την κρατούσε στην αγκαλιά του, η επαφή του κορμιού της του μετέδιδε την αγωνία της ψυχής της. Είχε αφεθεί επάνω του χωρίς να μιλάει. Σκεπτόταν τ' αλλεπάλληλα παιχνίδια που της επιφύλαξε η ζωή.

Ο Χρίστος ανησύχησε. Γιατί δεν του απαντούσε. Την απώθησε ελαφρά και την είδε δακρυσμένη.

«Νατάσσα, γιατί κλαίς κορίτσι μου;»

«Από ευτυχία Χρίστο.. από ευτυχία.. πίστεψέ με.»

Δεν της απάντησε. Την φίλησε στο μέτωπο και κάρφωσε το βλέμμα του στο ταβάνι. Ύστερα από τέτοια αϋπνία και κούραση, δεν άργησαν να κοιμηθούν.

✠ Κύρτσα με τον νεαρό σύντροφό του μπήκανε στο αυτοκίνητό του και ξεκινήσανε. Το μικρό αμάξι με πολλή δυσκολία μπορούσε να κινείται μέσα στον χιονισμένο δρόμο. Ο Κύρτσα, για να αποφεύγει τα ελληνικά φυλάκια, οδηγούσε εξωτερικά του προαστίου. Δεν άργησαν να μπουνε στο δρόμο του σπιτιού της Νατάσσας από το βορινό μέρος. Έτσι τους βοηθούσε και η κατωφέρεια του δρόμου. Μόλις πήρανε την ευθεία, είδανε μια μεγάλη φωτιά μπροστά τους. Ο Κύρτσα χάρηκε προς στιγμή, γιατί νόμισε πως οι δύο άνδρες που έστειλε, κάνανε καλή δουλειά. Όταν όμως έφτασε κοντά, διαπίστωσε πως τα πράγματα δεν ήτανε όπως τα φαντάστηκε. Το σπίτι της Νατάσσας είχε καεί, όπως και τα δύο διπλανά.

Σαν έφτασε κοντά, ο Κύρτσα τα χρειάστηκε. Και όταν κατέβηκε από το αυτοκίνητό του με τον σύντροφο που τον συνόδευε, είδε το μικρό φορτηγάκι να καίγεται και τα δύο σώματα των ψευτοκαλόγερων να είναι καρβουνιασμένα στο μέσο του δρόμου. *"Θεέ μου, τι έκανα.."* ..ψιθύρισε.

Κάθισε απόμερα και αμίλητος παρακολουθούσε την πυροσβεστική υπηρεσία που προσπαθούσε να περιορίσει την εξάπλωση της φωτιάς με μια ελληνική περίπολο που είχε φτάσει να δει τι συνέβαινε.. Ο ιδιοκτήτης του μικρού φορτηγού πλησίασε διαμαρτυρόμενος για το αυτοκίνητό του. Ο Κύρτσα εξοργίστηκε και του έβαλε τις φωνές..

«Πάψε βλάκα. Εδώ άλλοι, χάσανε την ζωή τους και συ κάθεσαι και γκρινιάζεις για ένα φορτηγάκι; Το έδωσες για την επανάσταση. Όταν εδραιωθεί η επανάσταση, θα σε

αποζημιώσει.»

«Δάσκαλε, τι μου λες τώρα. Εγώ ζούσα από αυτό το αμάξι. Τώρα τι θα κάνω;»

«Αυτό σκεπτόμουν κι εγώ τώρα δα. Από αυτή τη στιγμή επιστρατεύεσαι για την επανάσταση και θα οδηγείς το δικό μου αυτοκίνητο. Πάρε τα κλειδιά και πήγαινε να το φέρεις για να φύγουμε..»

Ο νεαρός οδηγός, σταμάτησε τις διαμαρτυρίες και έφυγε να συμμορφωθεί με την εντολή του αφεντικού του. Ήταν βέβαιος πια, πως αν επέμενε να γκρινιάζει, τον περίμενε η εκτόπιση στη Σιβηρία ή ο θάνατος. Ξέχασε το φορτηγάκι και τον ρώτησε συγκαταβατικά.

«Ότι πεις καπετάνιε. Που θέλεις να πάμε;»

«Πάμε πίσω, στο νεκροταφείο..»

Στη συνέχεια έπεσε σε μια πεισματική σιωπή που ο οδηγός δεν μπορούσε να εξηγήσει. Δεν ήξερε τι τάχα σκεπτόταν αυτός ο αδύναμος άνθρωπος. Τι σόι ιδέες στριφογυρίζανε στο μυαλό του. *"Δάσκαλος και τόσο κακός; Θα τον αφήσω στο νεκροταφείο και θα το σκάσω. Θα πάω στην Κριμαία που είναι η στρατιά του Ντενίκιν και οι μπολσεβίκοι είναι ακόμη ανοργάνωτοι."*

Φτάσανε στο νεκροταφείο και πήγανε στο γραφείο του παπαγιώργη. Εκεί τον έδιωξε..

«Πήγαινε σπίτι σου απόψε και αύριο το πρωί στις 09.00 να είσαι εδώ. Έχουμε δουλειά.»

«Μάλιστα σύντροφε.»

Ο οδηγός έφυγε και ο Κύρτσα κάθισε πάλι στο γραφείο

και άρχισε να τηλεφωνεί. Ξέρει, πως όλα τα τηλέφωνα που λειτουργούν τα παρακολουθεί ο ελληνικός στρατός. Αυτό δεν τον ανησυχούσε ιδιαίτερα, γιατί ο ελληνικός στρατός γνωρίζει αυτά που συζητάει ο Κύρτσα. Συνεπώς δεν αποκαλύπτει στον εχθρό κανένα μυστικό. Απόψε θα τηλεφωνούσε στο Γρηγόριεφ. Θέλει να πληροφορηθεί πότε είναι η επίθεση που θα ξηλώσει όλους αυτούς τους αυτόκλητους προστάτες που έστειλε η αντάντ.

Τώρα θέλει να εκδικηθεί το θάνατο τεσσάρων χαμένων συντρόφων. Ίσως και της Νατάσσας. Πως όμως να μάθει αν τελικά κάηκε μαζί με το σπίτι της ή κατόρθωσε πάλι να διαφύγει με τον αμερικάνο.

Κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα κόντευε έξι. Ήταν βέβαιο πως το τηλεφωνικό κέντρο στο σιδηροδρομικό σταθμό ήταν στα χέρια του ελληνικού κλιμακίου. Δεν υπάρχει πια δυνατότητα να επικοινωνήσει με τον Γρηγόριεφ. Μόνο σαν κατεβεί με το θωρακισμένο τραίνο του, θα μπορέσει να έχει επικοινωνία μαζί του και να τον ενημερώσει για το αμερικάνικο καράβι που έχει σηκώσει για μάσκα την γερμανική σημαία. Πήγε κοντά στο παράθυρο. Τράβηξε την κουρτίνα και κοίταξε έξω. Τα μαύρα πέπλα της νύχτας κατέρρεαν και δειλά δειλά το φως της ημέρας άρχισε να εμφανίζεται. Σε μια ώρα θα έχει φωτίσει για καλά. Τίποτε δεν προμήνυε πως αυτή την ημέρα ή την άλλη θα άρχιζε η πιο φονική μάχη στην ιστορία της πόλης.

Ξαφνικά ο Κύρτσα έδειξε μια απότομη αλλαγή. Ο νους του πέταξε πάλι στη Νατάσσα. *"Η Νατάσσα είναι γιατρίνα*

και αφού δεν ήτανε στο σπίτι του που την είχε αφήσει ή στο δικό της, δεν είχε που αλλού να πάει. Στο νοσοκομείο πρέπει να είναι." Ξαναγύρισε στο τηλέφωνο και κάλεσε το νούμερο του νοσοκομείου. Ζήτησε την Νατάσσα και του είπαν πως λόγω ασθένειας δεν έχει παρουσιαστεί στο νοσοκομείο. Ζήτησε το Ντημήτρι και του τον έδωσαν. Τον ρώτησε εάν είχε δει την Νατάσσα.

«Κύρτσα, την είδα το μεσημέρι στο σπίτι σου που της πήγα φαγητό. Γιατί ρωτάς, τι συμβαίνει με την Νατάσσα;»

«Από πυρκαγιά στη γειτονιά της, κάηκε το σπίτι της και ανησυχώ, γιατί δεν είναι ούτε στο δικό μου σπίτι. Αν έχεις κάποια είδηση, πάρε με.»

«Ναι Κύρτσα. Τώρα ανησυχώ κι' εγώ. Τι έκανες με τον νεκρό σύντροφο του Χρίστου;»

«Ο παπαγιώργης τον έθαψε στο ρώσικο τομέα.»

Τώρα πια, ο Ντημήτρι ήταν βέβαιος πως ο δάσκαλος ήταν πίσω από όλες αυτές τις εγκληματικές πράξεις. Αποφάσισε να σηκωθεί και να ετοιμαστεί. Πάλι σήμερα τον περίμενε μια φορτωμένη μέρα. Πήγε στο δωμάτιό του και χτύπησε διακριτικά. Ο Χρίστος και η Νατάσσα ήταν έτοιμοι και περίμεναν. Τους διηγήθηκε τι είπαν με τον Κύρτσα. Σίγουρα πια, αυτός είναι ο αίτιος του κυνηγητού τους και τώρα ακόμη αγνοεί αν είναι ζωντανός ή νεκρός.

«Νομίζω, το πιο φρονιμότερο είναι να φύγουμε αμέσως. Αργότερα δεν ξέρουμε ποίος μπορεί να σας ιδεί. Αυτός έδειχνε τρελός. Είναι ικανός να κάψει και ολόκληρο το νοσοκομείο, αν μάθει πως κρυβόσαστε εδώ.»

Και οι δύο άλλοι συμφωνήσανε. Ο Ντημήτρι τους έδωσε από μια άσπρη μπλούζα και μετά προσεχτικά βγήκανε από το δωμάτιό του. Πήγαν βιαστικά στο γκαράζ που ήταν το νοσοκομειακό αυτοκίνητο που οδηγούσε ο Ντημήτρι. Μπήκανε και οι τρεις μπροστά και αφήσανε το νοσοκομείο και τραβήξανε κατά το ποτάμι, στο μέρος που θα έρχονταν τα αποβατικά σκάφη. Είχε πια ξημερώσει για καλά. Ήταν ένα μουντό πρωινό και το κρύο ήταν ακόμη τσουχτερό. Ο Ντημήτρι άφησε τον κινητήρα να δουλεύει για να έχουν θέρμανση. Περιμένοντας με τους άλλους συντρόφους του να έρθουν τα αποβατικά, αναλογίστηκε όλα όσα γίνανε στην παρέα τους, μετά την ανεύρεση του τραυματισμένου Χρίστου. Αρχίζει να φοβάται πως σε λίγο ο Κύρτσα θα στραφεί και εναντίον του όταν πληροφορηθεί τον δικό του ρόλο στα γεγονότα. Αποφάσισε να μιλήσει στους δύο άλλους και να τους κάνει μια πρόταση..

«Νατάσσα, ξέρεις πως ο πατέρας της μνηστής μου είναι έμπορος στη Σεβαστούπολη. Εδώ έχουμε μπλέξει άσχημα με τον Κύρτσα. Προτείνω να φύγουμε από εδώ όλοι και να πάμε στη Κριμαία. Εκεί ο πεθερός μου θα ξεφορτώσει το καράβι και θα προωθήσει τα υλικά στους Κοζάκους του Ντον. Αυτοί είναι οργανωμένοι κι έχουν το χρόνο να ενημερωθούν με τα αμερικάνικα όπλα. Έτσι θα γλιτώσουμε όλοι από αυτόν τον μπολσεβίκο. Εδώ και τρεις μήνες έχει ξεσπάσει το κακό. Οι ερυθροί μπολσεβίκοι αρχίσανε τις εκτελέσεις άσχετων αθώων ανθρώπων. Τούτο το απέδειξε περίτρανα χτες βράδυ ο Κύρτσα.»

Οι δύο άλλοι τον άκουγαν σκεπτικοί. Η Νατάσσα δεν άργησε να συμφωνήσει μαζί του. Εδώ, ήδη δύο φορές ο εμπαθής Κύρτσα, προσπάθησε να την σκοτώσει. Δήλωσε όμως κατηγορηματικά πως θα ακολουθήσει την απόφαση του Χρίστου. Αν μείνει εδώ, θα μείνει μαζί του. Αν ο Χρίστος συμφωνήσει με την πρόταση του Ντημήτρι, θα τον ακολουθήσει στην Σεβαστούπολη.

Το *μπαλάκι* πια ήρθε στο Χρίστο. Αυτός δεν απάντησε αμέσως. Ήτανε φανερό πως βρέθηκε σε μεγάλο δίλημμα. Ανέλυσε τα γεγονότα και τα σκέφτηκε όλα. Στο τέλος είδε, πως ο Ντημήτρι είχε δίκιο. Ενάμισι μήνα τώρα και δεν μπόρεσε, ούτε στην Οδησό, ούτε και στην Χερσώνα να παραδώσει το φορτίο για αξιοποίηση. Ακόμη η δήλωση της Νατάσσας πως θα τον ακολουθήσει, τον προβληματίζε σημαντικά. Όλα όσα τον βρήκανε τις τελευταίες ημέρες, ήτανε τόσο τρομερά που ποτέ δεν τα είχε φανταστεί πως θα μπορούσε να του κοστίσουν τόσο. Δεν άργησε να πάρει την απόφασή του.

«Ντημήτρι, η πρότασή σου είναι πολύ ελκυστική. Την βλέπω με καλό μάτι. Φοβάμαι, με τα πράγματα όπως έχουν διαμορφωθεί, δύσκολα μπορώ να την αγνοήσω. Είναι φανερό πως ο Κύρτσα κυνηγάει εμένα. Δεν μπορώ να συνεχίσω να βάζω σε κίνδυνο τη δική σας ζωή, με τα δικά μου προβλήματα. Δέχομαι την πρόταση σου και συμφωνώ να φύγουμε για την Σεβαστούπολη.»

Μόλις η Νατάσσα άκουσε την απάντηση του Χρίστου, τον τράβηξε πάνω της και τον φίλησε. Η τελευταία φράση

του Χρίστου, είχε μια επίδραση καταλυτική επάνω στη Νατάσσα. Μετά το φιλί που του έδωσε παρέμεινε κρεμασμένη από το λαιμό του. Την ένιωσε να τρέμει. Η αγωνία από τη φόρτιση όλων αυτών των ημερών, είχε ξεσπάσει απότομα σε βουβό αναφιλητό που δεν έλεγε να την αφήσει.

Ο Χρίστος χάιδεψε τα ξανθά της μαλλιά και της είπε.

«Εντάξει κορίτσι μου. Θα φύγουμε. Σήμερα κιόλας.»

Έβγαλε το μαντήλι του και της το έδωσε.

«Μάζεψε τα δάκρυά σου σε παρακαλώ.»

Τότε η Νατάσσα, χωρίς να σχολάσει κάτι από τα λόγια του Χρίστου, συμμορφώθηκε με την υπόδειξη του. Η απόφαση λοιπόν είχε παρθεί. Μόλις θα φτάνανε τα δύο αποβατικά εφόδου, θα γύριζαν στο καράβι. Στη συνέχεια όλοι μαζί θα φεύγανε για την Σεβαστούπολη.

18

*Κοζάκοι, Σεβαστούπολις
Τα έπη του Τολστόϊ.
Η χλόη του θείου Ερόσκα
Και μέσα απ' τις ψυχές
Χαρά της γης αειθαλής
Αειθαλής και Απέθαντη
Ω τ'ξερναζώμ Ρωσσία !*

*" ΕΣ-ΕΣ-ΕΣ-ΕΡ ΡΩΣΙΑ"
Ανδρέας Εμπειρικός*

Ξι γρήγορες αποφάσεις καμιά φορά, είναι και οι πιο πρακτικές. Σαν αποφάσισαν να φύγουν, όλα τα σχέδια πια μετεφέρθησαν στον νέο προορισμό τους. Τώρα τον κύριο λόγο στο όλο θέμα τον είχε ο Ντημήτρι. Ο Χρίστος τον θεώρησε πια, σαν το πιο αξιόλογο φίλο και αξιόπιστο άτομο, που θα μπορούσε σίγουρα να τον βοηθήσει στη Σεβαστούπολη με τον πεθερό του πιο αποτελεσματικά. Ακόμη, από το λιμάνι της Σεβαστούπολης θα μπορούσαν να φύγουν ελεύθερα προς την ανοιχτή θάλασσα του Εύξεινου Πόντου, παρά από την Χερσώνα, μέσα από τα δαιδαλώδη στενά του Δνείπερου. Εδώ θα είναι απίθανο να βγουν στον Πόντο, χωρίς να τους καταβυθίσουν από τις ακτές, όταν οι μπολσεβίκοι κατέβαιναν σ' αυτές.

Τα αποβατικά ήρθαν και τότε ο Χρίστος βρέθηκε σε δύσκολη θέση, μέχρι να εξηγήσει και να καταλάβουν οι ναύτες του πως θα φεύγανε από την Χερσώνα άκαπνοι. Όλοι είχαν έρθει με την ιδέα ν' αγωνιστούνε. Τώρα όλοι τους νιώθανε απογοητευμένοι. Ο Χρίστος, επιστράτευσε

όλη την πειθώ του, να τους δώσει να καταλάβουν πως η αποστολή τους δεν ήταν να δώσουν οι ίδιοι μάχη, αλλά να βοηθήσουν με όπλα και υλικά ομάδες που μάχονταν ή δεν συμφωνούσαν με τους μπολσεβίκους.

«Τέτοιες όμως ομάδες αντιστασιακών, οργανωμένες, που θα μπορούσαμε να εξοπλίσουμε, δεν υπάρχουν εδώ. Έτσι θα πάμε στη Σεβαστούπολη.»

Δείξανε πως πείστηκαν. Επιβιβάστηκαν μαζί με τους γιατρούς στα δύο σκάφη και γύρισαν στο ΡΙΤΑ.

Το μεσημέρι το καράβι είχε πάλι στ' αμπάρι του τα δύο αποβατικά σκάφη και ήταν έτοιμο να σηκώσει άγκυρες. Όλοι οι άνδρες νιώθανε κάπως άβολα. Είχαν συνηθίσει στην ιδέα πως θα είχαν κάποια δράση στη Χερσόνα. Ιδίως όσοι είχανε το πρωί επιβιβαστεί στα δύο αποβατικά και είχαν επανδρώσει τα δύο θωρακισμένα οχήματα. Πιο πολύ από όλους ο Λίω, που φαινόταν να μην μιλιέται.

Σαν σηκώθηκαν οι άγκυρες και το καράβι άρχισε να αργοκινείται κατά τις εκβολές του ποταμού, όλοι πήγαν δεξιά να χαιρετήσουν την πόλη που την άφηναν χωρίς να την γνωρίσουν. Ο Χρίστος με τη Νατάσσα δακρύσανε. Νιώθανε βαθιά απογοήτευση που άφηναν αυτό το μέρος. Δεν μπόρεσαν να κάνουν τίποτε για τους ανθρώπους που άφηναν πίσω τους στη διάθεση του Κύρτσα και του φίλου του, του Γρηγόριεφ. Φαινόταν σαν να δραπέτευαν.

Ο Ντημήτρι, στάθηκε δίπλα τους στη γέφυρα και τους κοιτούσε απαθής. Αυτός μάλλον χαιρόταν. Αύριο θα είχε κοντά του την Τρίσσα την όμορφη μνηστή του. Μακριά

στο Βορά, πίσω από την πόλη, όλα φαίνονταν κάτασπρα από το χιόνι. Κάπου πέρα εκεί, ήταν ο εχθρός έτοιμος να επιτεθεί και μέσα στην πόλη, το ελληνικό τάγμα να τον περιμένει. Τα γαλλικά καράβια απάντησαν στο σφύριγμα του ΡΙΤΑ που τα χαιρέτησε. Είχε πια υπογραφεί συνθήκη ειρήνης μεταξύ των παλαιών εχθρών.

Ευχάριστη νότα για το πλήρωμα, ήταν η παρουσία των δύο γιατρών, ιδίως της Νατάσσας. Όλοι θυμήθηκαν πως κάτι ένιωθαν να τους ενοχλεί στην υγεία τους και θα ήταν ευκαιρία να έχουν μια επιστημονική γνώμη από γιατρό. Ο καπετάνιος τους κατάλαβε και γελούσε μέσα του από την προθυμία όλων να εξυπηρετήσουν την Νατάσσα. Στο τέλος τους είπε με χαμόγελο.

«Οι ιατρικές επισκέψεις, μόνο στο γιατρό Ντημήτρι, που είναι παθολόγος. Η γιατρίνα είναι γυναικολόγος. Όλα τα προβλήματα υγείας που έχετε, στον αντίστοιχο γιατρό.»

..και τότε αυτοί γέλασαν με την καρδιά τους γιατί όλοι τους κατάλαβαν το χωρατό του καπετάνιου.

Το απόγευμα είχαν αφήσει τα στενά του Δνείπερου και έπλεαν νοτιοανατολικά στον Πόντο. Πηγαίνανε αργά, γιατί η θάλασσα ήταν γεμάτη πάγους. Ο Χρίστος δεν το κούνησε από το πηδάλιο, με τη Νατάσσα συνέχεια δίπλα του. Αλλά και ο Ντημήτρι έμεινε μαζί τους θαυμάζοντας τον ξαφνικό θαλάσσιο περίπατο. Ο Λίω δεν προλάβαινε να πηγαινοέρχεται στην τραπεζαρία φέρνοντας καφέδες και αναψυκτικά. Ο Χρίστος έτσι βρήκε την ευκαιρία, να τους διηγηθεί αρκετά πράγματα για τον Εύξεινο Πόντο.

Ήθελε να τους δείξει πως και αυτός είχε μια καλή γνώση για την *ελληνική* αυτή θάλασσα. Πριν από μερικές ημέρες είχε διαβάσει την ιστορία του Πόντου που είχε αγοράσει στην Οδησό.

«Ξ Πόντος είναι μια όμορφη, μα πολύ περίεργη θάλασσα. Μέχρι το βάθος των 150 μέτρων υπάρχει ζωή. Από το βάθος αυτό και κάτω, το νερό είναι δηλητηριασμένο και δεν ζει τίποτε. Λέγεται πως στον Πόντο γίνηκε ο κατακλυσμός του Νώε, όταν τα νερά της Μεσογείου, σπάσανε το έδαφος στα Δαρδανέλια και ορμήσανε από το Αιγαίο στον Πόντο και τα πνίξανε όλα.

Η παρουσία των ελλήνων στην περιοχή του Πόντου χρονολογείται από την αρχαιότητα. Οι αρχαίοι Έλληνες θαλασσοπόροι, αφού κατέκτησαν από την εποχή του χαλκού τις ακτές του Αιγαίου, με τα βελτιωμένα πλοία τους, τόλμησαν να γνωρίσουν και την αφιλόξενη θάλασσα του Ευξείνου Πόντου, με τις μακρινές και απροσπέλαστες παραλίες και οροσειρές.

Γύρω στα 1000 π.Χ. τοποθετούν οι μελετητές την αρχή εμπορικών ταξιδιών στις περιοχές του Πόντου, για την αναζήτηση κυρίως χρυσού και άλλων μεταλλευμάτων. Η οργανωμένη αποστολή του Ιάσονα και των Αργοναυτών στην Κολχίδα, οι περιπέτειες του Οδυσσέα στη χώρα των Κιμμερίων, η τιμωρία του Προμηθέα από τον Δία και η εξορία του στον Καύκασο, το ταξίδι του Ηρακλή στον Πόντο και άλλοι ελληνικοί μύθοι, που αναφέρονται σε

αυτόν τον γεωγραφικό χώρο, επιβεβαιώνουν την ελληνική παρουσία εδώ, από τους πανάρχαιους χρόνους. Πρώτη η Μίλητος εγκαινίασε την αποικιακή πολιτική στον Εύξεινο Πόντο, ιδρύοντας τη Σινώπη που αυτή με την σειρά της, ίδρυσε την Τραπεζούντα το 756 π.Χ. και στη συνέχεια την Κρώμνα, το Πτέριο, την Κύτωρο και άλλες πόλεις.

Μέσα σ' έναν αιώνα, οι παραλίες του Ευξείνου Πόντου γέμισαν μ' ελληνικές πόλεις και η θαλάσσια περιοχή έγινε μια θάλασσα φιλόξενη, ο "εύξεινος πόντος".

Μονάχα η Μίλητος απαριθμούσε κατά τον 6ο π.Χ. αιώνα εβδομήντα πέντε αποικίες στις παραλίες αυτής της κλειστής θάλασσας. Η Σινώπη, η Αμισός, η Τραπεζούντα, η Πιτυούντα, η Φαναγορία, η Θεοδοσία, η Ολβία, και η Χερσόνησος, που δεν είναι άλλη από τη Σεβαστούπολη που ετοιμάζεται να μας δεχτεί.

Είναι και άλλες ακόμη, που γίνανε πολυάνθρωπα ισχυρά κέντρα με μεγάλη εμπορική και ναυτική δύναμη και ακόμη με σοβαρή πολιτιστική ανάπτυξη.

Η Κριμαία που πηγαίνουμε, ήταν ο κύριος προμηθευτής σταριού της αρχαίας Αθήνας. Το αθηναϊκό κράτος, για να προστατεύσει τα εμπορικά του συμφέροντα σ' αυτή την ευαίσθητη περιοχή, έχτισε κατά μήκος των ακτών της στρατιωτικές βάσεις και, εγκατέστησε 600 Αθηναίους κληρούχους στη Σινώπη, στην Αμισό και σε άλλες πόλεις, τις οποίες μάλιστα, το 435 π.Χ., επιθέωρησε ο ίδιος ο Περικλής. Πολλές πληροφορίες για τη ζωή των ελλήνων στη σημαντικότερη πόλη του Πόντου, την Τραπεζούντα,

μας δίνει ο ιστορικός Ξενοφών στο έργο του, *Κύρου Ανάβασις*, το 401 π.Χ. όπου αναφέρει την Τραπεζούντα, ως "*πόλιν Ελληνίδα μεγάλην και ευδαίμονα.*"

Επί Βυζαντίου, ο Μέγας Κωνσταντίνος, συγχώνευσε όλες τις τυπικές εξουσίες στην κεντρική κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης. Ολόκληρος ο Πόντος χωρίστηκε σε τρεις γεωγραφικές περιφέρειες. Το δυτικό μέρος, που πήρε το όνομα Ελενόποντος προς τιμή της μητέρας του και περιλάμβανε τις πόλεις Αμάσεια, Ίβωρα, Ευχάτια, Άνδραπα, Ζάλιχα, Σινώπη και Αμισό. Στο ανατολικό μέρος, που ονομάστηκε Πολεμωνιακός Πόντος από το όνομα του διοικητή Πολέμωνα, υπάγονταν οι πόλεις Νεοκαισάρεια, Κόμανα, Κερασούντα και Τραπεζούντα.

Ο τρίτος γεωγραφικός χώρος του Πόντου ήταν της Κολωνίας, με πρωτεύουσα τη Νικόπολη και γνωστές πόλεις τη Σεβάστεια, τα Σάταλα και τη Σεβαστούπολη. Η γεωγραφική αυτή διαίρεση διατηρήθηκε ως τα χρόνια του Ιουστινιανού. Σε όλο αυτό το διάστημα, πολιτισμικά οι Ρωμαίοι ελάχιστα επηρέασαν τον ελληνικό πληθυσμό, ενώ αντίθετα δέχτηκαν πάρα πολλά στοιχεία από τους έλληνες. Αργότερα, στην ελληνοκρατούμενη πολιτισμικά Νότια Ρωσία, ο χριστιανισμός σαν σύμμαχος ενίσχυσε τον αγώνα της φυλετικής επικράτησης, μέσα σ' αυτό το μωσαϊκό των μικρασιατικών εθνοτήτων.

Ο χριστιανισμός διαδόθηκε στον Πόντο πολύ νωρίς από τους αποστόλους Ανδρέα και Πέτρο με πρώτο ιεραποστολικό σταθμό την πόλη Αμισό, όπου ο Ανδρέας "*πολλούς*

εδίδαξεν και ειλκυσεν εις τον χριστιανισμόν". Από την Αμισό πήγε στην Τραπεζούντα και εκεί συνέχισε τα κηρύγματά του μέσα σ' ένα σπήλαιο, στο οποίο αργότερα οι εκεί χριστιανοί, επειδή "πολλά πλήθη προσαγαγών τω Χριστώ" χτίσανε προς τιμή του μικρό ναό, που γιόρταζε στις 30 Νοεμβρίου. Ο απόστολος Ανδρέας επισκέφτηκε και δεύτερη φορά τον Πόντο,²⁶ αφού εκεί ο χριστιανισμός δεν είχε ριζώσει ακόμη και πολλοί λατρεύανε τις ελληνικές θεότητες. Από τον Εύξεινο Πόντο καταγόταν και ο Άγιος Αθανάσιος που αναμόρφωσε τη μοναστηριακή ζωή στον Άθω και ίδρυσε το 963 μ.Χ. τα κοινόβια της Αγίας Λαύρας και ο μοναχός Νίκων ο μετανοείτε, ο οποίος επανέφερε στο χριστιανισμό πολλούς Κρήτες και αργότερα δίδαξε τον Χριστιανισμό τους Μανιάτες, κάπως βίαια.»

Ο Χρίστος είχε πάρει φόρα και όπως πρόσεχε να κρατά την ορθή πορεία του σκάφους, δεν έβλεπε πως οι δύο επιβάτες του караβιού άρχισαν να νυστάζουν, αλλά από ευγένεια δεν λέγανε τίποτε. Εκείνο που δεν αντελήφθη ο καπετάνιος, το πρόσεξε ο αεικίνητος Λίω, που όλη την ώρα, γυρόφερνε πίσω τους σαν να περίμενε κάποια εντολή του καπετάνιου. Στο τέλος δεν άντεξε και ξαφνικά τον ρώτησε στ' αγγλικά.

«Καπετάνιε, που θα κοιμηθούν οι ξένοι απόψε;»

«Για το γιατρό, ετοίμασε την καμπίνα του ύπαρχου. Για

²⁶ *"..εξ Αμισού εις Τραπεζουντίους παραπέμπεται. Ων ολίγων τινών φωτί θεογνωσίας πεφωτισμένων, το πλήθος υπό νύκτα της απιστίας πλανώμενον ήν. Οίς επιμείνας τα περί πίστεως τε διδάξας και τον βίον του καλώς έχοντος μεταβαίνει προς την Νεοκαισάρειαν"*

την κοπέλα, μην ανησυχείς. Θα μείνει στη δική μου καμπίνα που είναι άδεια. Βλέπεις πως εγώ δεν μπορώ να το κουνήσω από τη γέφυρα.»

Μετά στράφηκε προς το γιατρό..

«Ντημήτρι, αρκετά ταλαιπωρήθηκες. Ο γίγαντας θα σου δείξει την καμπίνα σου. Σου εύχομαι καλό ύπνο και το πρωί θα τα πούμε καλύτερα.»

Μόλις έφυγε ο Λίω με τον Ντημήτρι, η Νατάσσα ήρθε δίπλα στο Χρίστο και με φανερό αμηχανία τον ρώτησε τι κοιτάζε έξω, αφού δεν έβλεπε τίποτε σ' αυτό το φριχτό σκοτάδι. Ο Χρίστος κατάλαβε τη δύσκολη θέση της. Την είδε που δυσκολευόταν να εκφράσει τα αισθήματά της, από τ' αναπάντεχα που συνέβησαν στη σημερινή ημέρα.

«Νατάσσα, ο Πόντος είναι μια μεγάλη θάλασσα. Φυσικά δεν κινδυνεύουμε να χτυπήσουμε κάποιο κολυμβητή, μα πρέπει να παρακολουθώ έξω, μήπως κάποιο άλλο καράβι έρχεται από απέναντι. Ακόμη κοιτάζω, γιατί πλησιάζουμε τις ακτές της Κριμαίας και πριν ξημερώσει θα πρέπει να ιδούμε το φάρο της Σεβαστούπολης.»

«Κατάλαβα.. την έκανα την γκάφα μου. Και τώρα θα με περνάς για ηλίθια.»

Ο Χρίστος την αγκάλιασε και την έφερε μπροστά του.

«Όχι Νατάσσα. Δεν σε περνώ για ηλίθια, γιατί θα σου εμπιστευτώ τη ΡΙΤΑ. Στάσου εδώ και κράτα το τιμόνι. Θα διαπιστώσεις πόσο υπάκουη είναι.»

Και σαν το κράτησε μόνη της, ο Χρίστος την ενθάρρυνε να το γυρίσει αριστερά και δεξιά και να κοιτάζει το αποτέ-

λεσμα του χειρισμού της στην πυξίδα, που άρχισε να αποκλίνει στο δίσκο της προοδευτικά.

Σαν γύρισε ο Λίω, τα πράγματα μπλέξανε. Η Νατάσσα δεν ήθελε να πάει μόνη της για ύπνο.

«Δεν πάω πουθενά. Θα μείνω μαζί σου.»

«Καλά θα πάμε μαζί. Λίω, έλα πάρε το τιμόνι. Σε τρεις ώρες πρέπει να φανούν τα φώτα της Σεβαστούπολης. Αν ιδείς την ακτή, χτύπα μου το κουδούνι να έρθω.»

Δεν πρόλαβαν να βγουν από την καμπίνα και να που φάνηκε ο πρώτος μηχανικός, ο Πρατ..

«Καπετάνιε, στις μηχανές είναι ο δεύτερος, ήρθα να σε αντικαταστήσω. Μπορείς να φύγεις.»

Ο Χρίστος τον ευχαρίστησε, κράτησε τη Νατάσσα από το χέρι, να μη γλιστρήσει στις παγωμένες λαμαρίνες και πήγαν στην καμπίνα του. Ξημέρωνε όταν ακούστηκε το εσωτερικό τηλέφωνο. Ο Χρίστος σήκωσε το ακουστικό και χαμηλόφωνα ρώτησε ποίος ήταν. Τότε άκουσε τη γνώριμη φωνή του Λίω.

«Ο Λίω είμαι καπετάνιε. Φτάσαμε στη Σεβαστούπολη.»

«Καλά ανεβαίνω. Άσε κεί τον Πρατ κι εσύ πήγαινε ν' αλλάξεις τις σημαίες. Θα μπούμε με ρώσικες σημαίες.»

Άφησε τη Νατάσσα να κοιμάται και ανέβηκε στη γέφυρα. Ο Πρατ ήταν εκεί και του είπε να πάει για ύπνο.

«Ε! όχι καπετάνιε. Δεν θ' αφήσω τέτοια ομορφιά.»

Στο άνοιγμα του κόλπου φάνηκε ο φάρος. Ο Λίω είχε σηκώσει πρίμα πλώρα τη ρώσικη σημαία και το ΡΙΤΑ άρχισε να σφυρίζει με το μπάσιμο στον κόλπο.

Ο φάρος της Σεβαστούπολης.

19

*"..Και τη δουλειά σαν τέλειωσαν και τοίμασαν τραπέζι,
τρών και δε λείπει τίποτε που να ποθεί η καρδιά τους.
Τέλος σαν χώρτασαν καλά γερά με φαγοπότι,
πιάνουν οι νιοί κι ευτὺς πιστό γιομίσαν τα κροντήρια,
ίσα ως τα χεῖλια κι ἔπειτα γύρω κερνάν να πιούνε.."*

*"ΙΛΙΑΔΑ Α, 467-471"
ΟΜΗΡΟΣ*

Η μεγάλη τραπεζαρία στο αρχοντικό του μεγαλέμπορου Κουζλώφ, ήταν κατάφωτη. Το υπηρετικό προσωπικό από το πρωί πηγαινοέρχεται να ετοιμάσει ἔγκαιρα το μεγάλο δείπνο που είχε παραγγείλει ο νοικοκύρης. Θα ἔρχονταν οι καπεταναῖοι από το καράβι ΡΙΤΑ που από χτες το πρωί είχε δέσει στο λιμάνι. Ο Κουζλώφ από τη στιγμή που μίλησε με τον καπετάν Χρίστο, ἦταν ενθουσιασμένος. Όλα του πήγαιναν βολικά. Μιά τόσο καλή ευκαιρία, σ' αυτούς τους μίζερους καιρούς δεν την περίμενε. Και τους Κοζάκους θα βοηθούσε και αυτός θα εξασφάλιζε φτηνό ναύλο, να μεταφέρει από τη Ρουμανία στη Ελλάδα την πριστή ξυλεία που ἔκλεισε στη Κωσταντζα της Ρουμανίας.

Η Τρίσσα δεν είχε πάει στο νοσοκομείο σήμερα. Από τη στιγμή που συναντήθηκε με τον Ντημήτρι, δεν ἔλεγε να τον αποχωριστεί. Ἐμεινε σπῖτι και ξαναθυμήθηκε τη ζωή της μαζί του. Όλα τα καλά μα και τα τραγικά μερόνυχτα που είχανε βιώσει μαζί στο χειρουργείο της Μόσχας, κάτω από ἄθλιες συνθήκες δουλειάς .

Η μετοίκηση του πατέρα της στην Σεβαστούπολη τους

χώρισε, μα ο χωρισμός στάθηκε και για τους δύο, το καμίνι που έψησε και σκλήρυνε τον έρωτά τους. Ο Ντημήτρι της διηγήθη όλα τα τραγικά γεγονότα της Χερσώνας που αντιμετώπισε με τη Νατάσσα και το Χρίστο και για την απόφασή του να απομακρυνθεί από τον Κύρτσα, για να αποφύγει την εκδίκησή του.

«Ντημήτρι, έκανες καλά και ήρθες εδώ. Στην Κριμαία δεν έχει έρθει ακόμη ο πόλεμος. Από αυτά που ακούω, ο Ντενίκιν είναι ισχυρός και περιμένει βοήθεια και από τους συμμάχους. Λένε πως θα έρθει, μια μεραρχία ελλήνων και γάλλων στρατιωτών. Ελπίζω πως οι μπολσεβίκοι θα μας αφήσουν ήσυχους εδώ στην Κριμαία.»

«Μην το ελπίζεις, αν έρθουν εδώ οι σύμμαχοι. Και δεν μπορώ να καταλάβω ποίος είχε την ιδέα να τους καλέσει. Τι μπορεί να κάνει μια μεραρχία γάλλων και ελλήνων, μαζί με τους κοζάκους, μπροστά στα λεφούσια των μουζίκων που στρατολογεί ο Τρότσκι; Τώρα που μιλάμε, στη Χερσώνα, ο πόλεμος έχει ανάψει για καλά.»

«Νομίζω ο ίδιος ο Ντενίκιν τους κάλεσε. Είχε στείλει γι' αυτό το λόγο στη Θεσσαλονίκη ένα στρατηγό του. Άσε όμως τώρα το Ντενίκιν και τον πόλεμο και πες μου, πως γνωρίστηκες με τον Χρίστο και τη Νατάσσα;»

«Με την Νατάσσα είμαστε συνάδελφοι στο νοσοκομείο στη Χερσώνα. Τον Χρίστο τον βρήκαμε ένα πρωί, πριν από μερικές ημέρες, παγωμένο στο χιόνι, δίπλα σε ένα νεκρό σύντροφό του. Τον περιθάλαψαμε και η Νατάσσα από τότε δεν τον αφήσει στιγμή.»

«Τους βλέπω ερωτευμένους. Λες να παντρευτούν;»

«Που να ξέρω. Οι έρωτες του πολέμου είναι περίεργοι. Είναι δυνατοί σαν την θύελλα που σε συναρπάζει και σε παρασύρει. Καμιά φορά όμως, αντί να σε οδηγήσει στην εκκλησία για γάμο, σε πετάει στους δύο πόλους της γης. Νομίζω όμως, πως αυτοί οι δύο τα πάνε καλά.»

«Μακάρι, Θα πάνε στην Αμερική ή θα μείνουν εδώ;»

«Δεν ξέρω Τρίσσα. Δεν τους έχω ρωτήσει. Ξέρω μόνο πως η Νατάσσα δεν θέλει να φύγει μακριά από τον Πόντο. Άλλωστε το απόγευμα θα είναι και οι δύο εδώ και θα τα μιλήσετε.»

Ξ Κουζλώφ, καθισμένος στο ιδιαίτερο γραφείο του στο σπίτι, χτύπησε ένα μικρό κρυστάλλινο κουδούνι και σαν παρουσιάστηκε η υπηρεσία, της ζήτησε να φωνάξει τον οδηγό του. Αυτή έφυγε και μετά από λίγο ήρθε ο οδηγός του και στάθηκε διακριτικά κοντά στην πόρτα του γραφείου περιμένοντας εντολές. Σαν τον είδε ο Κουζλώφ του έκανε νεύμα να πλησιάσει και του είπε:

«Ισμαήλ, απέναντι στο τελωνείο έχει δέσει ένα ρώσικο καράβι με τ' όνομα ΡΙΤΑ. Αυτό, που είχες πάει χτες το βράδυ και άφησες τον καπετάνιο με την γυναίκα του.»

«Ναι κύριε, το θυμάμαι.»

«Εντάξει λοιπόν. Στις έξι η ώρα, θα πρέπει να είσαι πάλι εκεί να τους πάρεις. Τρεις άνδρες και μια γυναίκα. Η ώρα είναι πέντε. Προλαβαίνεις να είσαι κεί έγκαιρα.»

«Μάλιστα κύριε. Μην ανησυχείς.»

Ο οδηγός έφυγε και ο Κουζλώφ γεμάτος ανυπομονησία έτριβε κάθε τόσο τα χέρια του, επαναλαμβάνοντας την ίδια φράση.. *"ωραία, πολύ ωραία.."* Δεν έβλεπε την ώρα να ξαναμιλήσει με τον Χρίστο. Χτες του είχε πει πολλά, αλλά όχι όλα. Το μόνο που του έκανε σαφές, ήτανε πως θα του άφηνε όλο το φορτίο του πλοίου για τον Ντενίκιν. Από κει και πέρα όλα τ' άφησε *φλου*. Ιδίως το τι θα έκανε ο ίδιος με το καράβι, μετά το ξεφόρτωμα. Για το φορτίο όμως της ξυλείας, ήταν θετικός. Κοίταζε πάλι το ρολόι του. Η ώρα περνούσε αργά. Πήγε στο παράθυρο και τράβηξε την κουρτίνα. Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει. Στο βάθος η θάλασσα είχε πάρει σκοτεινό γκριζο χρώμα. Μετά από λίγο, δεν θα φαινόταν πια. Βαριά τα σύννεφα διακρίνονταν ακόμη σαν σκούρα αντάρα που την αναμόχλευε και την παραμόρφωνε βίαια ο άνεμος. *Περίεργο.. σκέφτηκε. Χτες είχαμε τόσο καλή μέρα, και αύριο αρχίζει ξεφόρτωμα. Καλά που το καράβι ανοίγει και στα πλευρά.*

Από την ανυπομονησία αυτή τον έβγαλε το κουδούνι της εξώπορτας. Ο Κουζλώφ έβαλε τις φωνές..

«Τρίσσα, Ουράνα, Ντημήτρι.. ελάτε. Ήρθανε..»

Σαν άνοιξε η εξώπορτα, οι τέσσερις καλεσμένοι άρχισαν ν' ανεβαίνουν αργά τα λιγοστά σκαλιά. Πρώτη φάνηκε η Νατάσσα και την ακολουθούσε ο Χρίστος. Λίγο πιο πίσω ερχόταν ο Πρατ και τελευταίος ο Λίω, που ο καπετάνιος δεν τον αποχωριζόταν.

Ο Κουζλώφ τους παρουσίασε όλους στη γυναίκα του την Ουράνα. Όλοι οι άλλοι είχανε ήδη γνωριστεί μεταξύ

τους. Πέρασαν για λίγο στο σαλόνι, όπου η κυρία Ουράνα είχε την ευκαιρία να επιδείξει την ικανότητά της στην παρασκευή γλυκών του κουταλιού και λικέρ. Η Τρίσσα ξεμονάχιασε την Νατάσσα και ο Ντημήτρι συνομιλούσε άνετα με τον Πρατ και το Λίω. Έτσι βρήκε την ευκαιρία ο Κουζλώς να μιλήσει πάλι με τον καπετάνιο.

«Κύριε Κουζλώς, καταλαβαίνω την βιασύνη σου για την ξυλεία στην Κονσταντζα. Θα σου κάνω τη χάρη ξεφορτώσω αμέσως και να φύγουμε για τη Ρουμανία όσο γίνεται πιο γρήγορα. Όχι δεν το πουλάω το φορτίο. Ότι υπάρχει στ' αμάρια είναι δωρεά των ελληνοαμερικανών προς τους αντιφρονούντες της Κριμαίας.»

Ακούγοντας την έντονη συζήτηση, πλησίασαν και οι τρεις άλλοι άνδρες στο γραφείο να ακούσουν το θέμα που τόσο πολύ ζωνträ συζητούσαν τα δύο αφεντικά. Χωρίς να δώσει σημασία στη παρουσία των νεοφερμένων, ο Χρίστος συνέχισε στον ίδιο τόνο.

«Ας έρθουμε τώρα στο δικό σου φορτίο, στη ξυλεία που θέλεις να στείλεις από την Ρουμανία στην Ελλάδα. Το καράβι είναι καινούργιο, είκοσι χιλιάδων τόνων. Μπορείς να ντανιάσεις ξυλεία και στο κατάστρωμα. Νομίζεις ότι εξυπηρετείσαι;»

«Ναι, εξυπηρετούμαι. Μόνο που βιάζομαι.»

«Εντάξει λοιπόν. Τότε φοβάμαι πως όλοι αύριο, θα έχουμε πολλή δουλειά. Η ΡΙΤΑ πρέπει να ξεφορτωθεί τελειώς και το βράδυ να φύγουμε για την Κωσταντζα.»

Τότε ακούστηκε η φωνή της κυρίας Ουράνα που τους

έλεγε πως το τραπέζι είναι έτοιμο και μπορούσαν να περάσουνε. Σε ενίσχυσή της, παρενέβη η Τρίσσα που τους είπε πως το σουφλέ δεν περιμένει. Έτσι όλοι αφήσανε τα σπουδαία και πήγανε να δοκιμάσουνε τα νόστιμα φαγητά που η φιλόξενη οικοκυρά τους είχε ετοιμάσει.

Το κλίμα διατήρησε την εγκάρδια διάθεση όλων των παρευρισκομένων. Ο Χρίστος, που καθόταν δίπλα στον Κουζλώφ, κάθε τόσο απαντούσε σε κάποια καινούργια ερώτησή του. Ξαφνικά, ο Χρίστος τον ρώτησε μέχρι πόσα ήταν διατεθειμένος να πληρώσει, για ναύλο της ξυλείας κατ' αποκοπή, μέχρι την Ελλάδα. Ο Κουζλώφ σκέφτηκε για λίγο και του απάντησε:

«Εκατό χιλιάδες ρούβλια.»

«Και πόσα χρειάζονται ν' αγοράσεις ένα καλό σπίτι;»

«Ανάλογα. Με εκατό μέχρι διακόσιες χιλιάδες υποθέτω, αγοράζεις ένα πολύ καλό σπίτι. Τι σχέση έχει τώρα αυτό;»

«Θα δεις ότι έχει. Λοιπόν επειδή δεν φτάνουν τα ναύλα σου για δύο σπίτια, θα σου μεταβιβάσω την ιδιοκτησία του καραβιού και εσύ θα μου δώσεις τριακόσες χιλιάδες ρούβλια. Αύριο, ενώ θα ξεφορτώνεται το καράβι, εμείς θα πάμε στις λιμενικές αρχές, να εγγράψεις το ΡΙΤΑ στα τοπικά νηολόγια στ' όνομά σου. Τα χρήματα τα θέλω μετρητά. Θα κρατήσεις το παλαιό πλήρωμα, μέχρι που το καράβι να γυρίσει στην Αμερική. Εκεί θα υπογράψεις καινούργιες συμβάσεις με κάθε έναν από αυτούς. Ακόμη, αύριο θα ορίσεις εσύ καπετάνιο και ύπαρχο.»

«Γιατί καπετάνιο; εσύ τι θα κάνεις;»

«Εγώ δεν θα γυρίσω στην Αμερική. Θα παντρευτούμε με την Νατάσσα και θα μείνουμε στην Ελλάδα. Δεν θέλει να φύγει μακριά από τον Εύξεινο Πόντο κι εγώ δεν θέλω να τις χαλάσω το χατίρι. Δεν ξεχνώ πως μου έσωσε τη ζωή. Πιστεύω να με καταλαβαίνεις. Άλλωστε και οι δικές μου ρίζες, από κει είναι. Από τη Μάνη.»

«Σε καταλαβαίνω και καλά κάνεις. Μα το δεύτερο σπίτι για ποίον είναι;»

Ο Χρίστος χαμογέλασε. Κοίταξε απέναντι τον Λίω που στενοχωριότανε στην άβολη καρέκλα του.

«Το δεύτερο σπίτι, είναι για αυτόν εκεί τον γίγαντα, που δύσκολα τον χωρά η καρέκλα του. Κι αυτός, σε άλλη στιγμή, μου έχει σώσει τη ζωή. Θα μείνει κοντά μου.»

Ο Κουζλώφ, έμεινε για λίγο σκεπτικός. Γυρόφερνε στο μυαλό του την νέα πρόταση του καπετάνιου και δεν το πίστευε. Όλα ήταν τόσο εύκολα και χειροπιαστά για να φαίνονται αληθινά. Πως είναι δυνατόν ο καπετάνιος να μου δίνει ολόκληρο ατμόπλοιο, για τριακόσες χιλιάδες ρούβλια. Δεν άντεξε και τον ρώτησε..

«Καπετάνιε, πόσο σοβαρά συζητάμε;»

«Όσο με βλέπεις και σε βλέπω. Με τριακόσες χιλιάδες ρούβλια, γίνεσαι πλοιοκτήτης. Σκέψου το. Πριν φύγω από το σπίτι σου, πρέπει να έχω την απάντησή σου.»

«Μα γιατί; Ολόκληρο ατμόπλοιο...»

«Κύριε Κουζλώφ. Δεν θέλω να έχω τίποτε που να μου θυμίζει αυτόν τον πόλεμο. Μου αρκούν αυτοί οι δύο εξαιρετικοί άνθρωποι, η Νατάσσα και ο Λίω που σε κρίσιμες

στιγμές, μου σώσανε τη ζωή.»

Στα λόγια αυτά του Χρίστου, η Νατάσσα τον κοίταξε με λατρεία και κοκκίνισε, ενώ ο Λίω που δεν πολυκατάλαβε τι συνέβαινε, συνέχιζε να σιγοκουνιέται στη καρέκλα του.

Τότε ο Κουζλώφ δεν κρατήθηκε. Σηκώθηκε από τη θέση του, πήρε το ποτήρι του που ήταν γεμάτο μπρούσκο κρασί της Κριμαίας και είπε..

«Παρακαλώ την προσοχή σας. Πάρτε τα ποτήρια σας να πιείτε μαζί μου στην επιτυχία της πιο μεγάλης δουλειάς που μου πρότεινε ο καπετάν Χρίστος κι εγώ με χαρά την αποδέχτηκα. Μόλις αγόρασα το καράβι του, το ΡΙΤΑ. Ακόμη σας λέγω, ότι αύριο ο Χρίστος παντρεύεται με την Νατάσσα και τους παρακαλώ από καρδιάς, να μου κάνουν την τιμή και να με δεχτούν για κουμπάρο τους.»

Τα λόγια του Κουζλώφ διαδεχτήκανε χειροκροτήματα, ευχές και φιλιά. Όλοι τους ήταν τόσο χαρούμενοι απόψε. Ακόμη και ο Πρατ που λίγα καταλάβαινε από όσα μισά, του έλεγε στα αγγλικά ο Λίω.

Οι χαρές και το κρασί φέρανε την ευθυμία και μετά το σιγοτραγούδισμα και η ώρα κύλησε σε μια ατμόσφαιρα κεφιού. Πάντα όμως έρχεται η ώρα, που όλοι κοιτάζουν τα ρολόγια τους. Τα μεσάνυχτα έφτασαν και πρώτος ο καπετάνιος δεν θα ήθελε ποτέ, ένα δειπνο να εξελιχθεί σε χαζοξενύχτι. Σηκώθηκε και δήλωσε κατηγορηματικά πως έπρεπε να γυρίσουν στο καράβι. Αρνήθηκε ευγενικά την πρόταση της κουμπάρας να μείνουν για ύπνο στο σπίτι.

«Ευχαριστώ μα αύριο μας περιμένει πολλή δουλειά και

πρέπει να είμαι από νωρίς στο πόδι. Ο κουμπάρος ξέρει.»

«Ναι.. ναι. Μην επιμένεις Ουράνα. Θα έχουμε πολλές ευκαιρίες να περιποιηθούμε στο μέλλον τους κουμπάρους. Φώναξε τον Ισμαήλ να πάει πάλι τους καλεσμένους μας στο καράβι και μετά πες του, πως είναι ελεύθερος.»

ΤΜην επομένη, όλοι τρέχανε να προλάβουν τα γεγονότα και τις χρονικές προθεσμίες που έβαλαν ο καπετάνιος και με τον Κουζλώφ. Πέσανε πολλά και μαζεμένα. Πρόσληψη πληρώματος, μάζεμα των χρημάτων και ο γάμος της Νατάσσας με τον καπετάνιο. Όταν όμως ο άνθρωπος το θέλει και το αποφασίσει, όλα τα προλαβαίνει. Έτσι κι έγινε. Και το πλήρωμα και τα χρήματα βρέθηκαν και ο γάμος έγινε και το ξεφόρτωμα τελείωσε. Πριν σκοτεινιάσει, όλα ήσαν έτοιμα. Παρόντες ο νέος καπετάνιος με τον ύπαρχο, παρόντες και οι τρεις ναύτες για τα κενά των δύο νεκρών της Καλαμάτας και του Λίω που δεν θ' ακολουθούσε. Στο τέλος, όλοι φαινόntonουσαν να είναι ευχαριστημένοι. Παρά το τσουχτερό κρύο, η οικογένεια του Κουζλώφ είχε κατεβεί στην προκυμαία, για να χαιρετίσουν το καράβι τους, το URANA, όπως το δήλωσε ο Κουζλώφ στο νηολόγιο της Σεβαστούπολης, με το μικρό όνομα της γυναίκας του. Ήθελε να την τιμήσει, που τόσο πολύ του είχε συμπαρασταθεί στη ζωή του. Το ΡΙΤΑ δεν του έλεγε τίποτε. Το *Ουρανία* όμως!!

✠ ύπαρχος πήρε την καμπίνα του μακαρίτη του Άρη ενώ ο καπετάνιος δέχτηκε να αφήσει το Χρίστο στην δική του

καμπίνα μέχρι να φτάσουν στην Ελλάδα. Ένα ταξίδι μερικών ημερών, ήταν ακόμη.

Το σκοτάδι είχε πέσει σαν σήκωσαν άγκυρες. Η νύχτα ήταν κρύα και άσχημη. Έριχνε μια παγωμένη βροχή και το σκοτάδι αδιαπέραστο. Ο Χρίστος, από καλή διάθεση κάθισε με τον καινούργιο καπετάνιο και τον ύπαρχο στη γέφυρα παρακολουθώντας αριστερά και δεξιά την πόλη απλωμένη στις ακτές στο περίεργο μακρόστενο φυσικό λιμάνι της Σεβαστούπολης. Το URANA έκανε πάνω από ώρα να βγει έξω από τον κόλπο της Σεβαστούπολης. Σαν είδε ότι ο νέος καπετάνιος γνώριζε τη δουλειά του και είχε πολύ καλή συνεργασία με τους μηχανικούς, ζήτησε συγγνώμη για ν' αποσυρθεί.

«Ο.Κ. καπετάνιε. Πήγαινε να ησυχάσεις. Αυτά τα νερά τα έχω οργώσει. Θα κατεβάσω μόνο τις στροφές γιατί βλέπω μπροστά μας πολλούς πάγους. Πάντως πριν τα μεσάνυχτα θα περνάμε Νότια της Χερσώνας.»

Ο Χρίστος σαν άκουσε την τελευταία φράση του ρώσου καπετάνιου ένωσε μια ανατριχίλα. *Μακάρι, αντί για τη Χερσώνα να του ανέφερε κάτι για την Κωσταντζα που θα φορτώνανε. Ποιος ξέρει άραγε, τι να γίνεται τώρα στη Χερσώνα. ..σκέφτηκε.*

Είπε καλό ξημέρωμα και κατέβηκε στην καμπίνα του. Βάζοντας το κλειδί στην πόρτα, διέκρινε το Λίω στο βάθος του διαδρόμου που του επιβεβαίωσε την παρουσία του πλησιάζοντας.

«Ο.Κ. Λίω, μην το κουνήσεις από δω απόψε.»

*".. Κι έφεξε η ροδοδάχτυλη νυχτοθρεμμένη Αυγούλα,
Και τότες πια τα πρύμισαν πίσω να παν στον κάμπο.
Κι ο Φοίβος τους προβόδισε με ένα αγεράκι πρύμο,
Και τότε οι ναύτες έστησαν απάνου το κατάρτι
Και τα ' άσπρο ανοίζανε πανί...»*

*" ΙΛΙΑΔΑ, Α, 477-481 "
ΟΜΗΡΟΣ*

Ήταν δεν ήταν έντεκα πριν τα μεσάνυχτα που συνέβη το απρόσμενο. Στη Χερσώνα είχε πια κριθεί ο πόλεμος και οι σύμμαχοι εγκατέλειπαν την πόλη. Δεν επαρκούσαν όμως τα μεταγωγικά και βγήκαν ανοιχτά στον Πόντο να βρούν καράβια για επίταξη. Η εμφάνιση του OURANA μέσα στα μεσάνυχτα, ήταν ένα δώρο από τον ουρανό. Το γαλλικό πολεμικό έριξε μια κανονιά και του έκανε σινιάλο με τους προβολείς του να σταματήσει. Όταν το γαλλικό πολεμικό προσέγγισε, τους ανακοίνωσε πως το URANA επιτάσσεται χάριν του πολέμου και να ακολουθήσει στο λιμάνι της Χερσώνας. Ο Χρίστος άκουσε όλη αυτή τη φασαρία και φώναξε τον Λίω να μάθει τι συμβαίνει. Αυτός τον πληροφόρησε για το γαλλικό πολεμικό και του είπε πως ο νέος καπετάνιος δεν καταλαβαίνει αυτά που του λένε οι γάλλοι. Ο Χρίστος του υπενθύμισε να μην φύγει από τη θέση του και να μην ανησυχεί.

Σαν ανέβηκε πάνω, ο καπετάνιος τον ενημέρωσε για το τι έγινε. Ο Χρίστος κατάλαβε τι μπορεί να συμβαίνει. *Μάλλον οι σύμμαχοι άρχισαν να εκκενώνουν την ευρύτερη*

περιοχή της Χερσώνας και ψάχνουν για καράβια. Του είπε..

«Μην αντιδράς.. πόλεμο έχουν. Το πολύ πολύ να μας πάνε από την Οδησό και να καθυστερήσουμε μια μέρα.»

Ο Χρίστος βγήκε μάντης. Σε μια ώρα είχαν πιάσει στην προκυμαία της Χερσώνας κάτω από πυρά πολυβόλων και όλμων. Μεσάνυχτα και ακόμη οι γάλλοι με τους έλληνες ανταλλάσσανε πυρά με τους μπολσεβίκους του Γρηγόριεφ και τους ένοπλους συμπαθούντες της Χερσώνας.

Τα ελληνικά τμήματα κλεισμένα στο φρούριο, ήτανε αποκομμένα από την προκυμαία. Το URANA έδεσε χωρίς παρατράγουδα. Στη προκυμαία είδαν έλληνες τραυματίες να περιμένουν. Ένας γιατρός ανέβη στο καράβι και τους πληροφόρησε πως οι τραυματίες πρέπει να μεταφερθούν στην Οδησό. Έτσι άρχισε η επιβίbasή τους στο σκάφος στο σκοτάδι και κάτω από τα πυρά των μπολσεβίκων.

Ο Χρίστος φώναξε τη Νατάσσα, και είπε στον Λίω να φυλάει την καμπίνα μέχρι να γυρίσουν και αυτοί πήγαν στο πρώτο αμπάρι, να βοηθήσουν στην τακτοποίηση των τραυματιών. Έτσι και έγινε. Η Νατάσσα ενημέρωνε τους νοσοκόμους με τους χώρους του καραβιού.

Ο αρχίατρος εξήγησε στο Χρίστο, πως θα περιμένουν για λίγο, γιατί σε τρεις ώρες περίπου, θα πάρουν μαζί τους για την Οδησό, τους έλληνες στρατιώτες που σε μια ώρα θα αρχίσουν να συμπύσσονται από το φρούριο. Μετά θα είσαστε πάλι ελεύθεροι να συνεχίσετε το ταξίδι σας. Ο Χρίστος τον ευχαρίστησε και ανέβηκε στη γέφυρα για να ενημερώσει και να καθησυχάσει τον καπετάνιο.

«Κάνε υπομονή. Να.. που δεν θα καθυστερήσουμε το πρόγραμμά μας. Το μεσημέρι θα είμαστε πάλι ελεύθεροι να φύγουμε από την Οδησό.»

«Καπετάν Χρίστο. Μακάρι να είναι έτσι. Τα ξέρω εγώ αυτά. Καράβι είχα και με κατεβάσανε στη Θεσσαλονίκη. Τους εξυπηρέτησα, μέχρι που οι τούρκοι με βυθίσανε στα στενά της Καλλίπολης. Και τώρα τι θέλουνε; Να πάθω τα ίδια και να ζητήσω και συγγνώμη; Έ όχι καπετάν Χρίστο. Τους τραυματίες και τους στρατιώτες τους αγαπώ. Με το σύστημα τα έχω. Με τους πολιτικούς τα έχω και με τους γαλονάδες που έχουνε κλάρες στα καπέλα. Ο λαός δεν φταίει. Και τούτη εδώ η χώρα είναι να την λυπάσαι. Πίσω είναι τα δύσκολα. Σαν έρθουν οι μπολσεβίκοι, τότε οι ντόπιοι θα καταλάβουν τι είχαν και τι χάσανε. Το ίδιο και οι δικοί σας.. οι έλληνες του Πόντου εννοώ. Γιαυτό είμαι εξαγριωμένος. Εγώ δεν είμαι ούτε με τον Ντενίκιν, ούτε με τον Λένιν, ούτε με τους συμμάχους. Αν χάσω τη δουλειά μου κανένas κερατάs δεν θα μου δώσει να φάγω. Πού θα μου αποζημιώσει το δικό μου καράβι; Ο Τρότσκι ή ο Κλεμανσώ;.»

«Καπετάνιε έχεις δίκιο. Ένα μόνο μπορώ να σου πω. Ο Κουζλώφ είναι καλός άνθρωπος. Δούλεψε μαζί του και μη φοβάσαι. Ο Θεός θα σου ξαναδώσει το καράβι σου.»

«Ευχαριστώ καπετάν Χρίστο για τον καλό σου λόγο. Άντε να ησυχάσεις και ο Θεός έχει. Εμείς δεν έχουμε.»

Ο Χρίστος γύρισε στην καμπίνα του και βρήκε το Λίω μονάχο να περιμένει στο εσωτερικό, όπως του είχε πει.

Τον ρώτησε αν γύρισε η γιατρίνα και αυτός απάντησε πως γύρισε, πως πήρε κάτι φάρμακα και μετά ξανάφυγε.

«Καλά Λίω θα πάω κάτω να την συναντήσω..»

Τότε, κατέβη στο πρώτο αμπάρι που είχε επιβιβαστεί η μονάδα υγειονομικού του στρατού και βρήκε τη Νατάσσα εκεί να χειρουργεί. Είχε παρακινήσει τους στρατιωτικούς γιατρούς, ν' αναπτύξουν το κινητό χειρουργείο και τους είχε στρώσει στη δουλειά. Σαν την είδε ο Χρίστος, συγκινήθηκε.. Είχε πάει να την πάρει.. μα τώρα άλλαξε γνώμη.

«Νατάσσα, μήπως θέλεις καμιά βοήθεια κορίτσι μου;»

«Ναι, στείλε μου σε παρακαλώ τον Λίω. Μόνο αυτός μπορεί να με βοηθήσει με τους τραυματίες..»

«Καλά.. πάω να τον στείλω.»

Ο Χρίστος ξαναγύρισε στη καμπίνα του και έστειλε το Λίω κάτω, εκεί που η Νατάσσα έδινε την δική της μάχη.

«Λίω, πήγαινε στο πρώτο αμπάρι. Είναι εκεί η γιατρίνα και χειρουργεί. Σε χρειάζεται. Μείνε, μέχρι να τελειώσει.»

Ο Λίω έφυγε και ο Χρίστος αποκαμωμένος από το την βία των δύο τελευταίων ημερών, ρίχτηκε στην πολυθρόνα του κι έπιασε το κεφάλι του. Η βιασύνη του Κουζλόφ δεν του βγήκε σε καλό. Δεύτερη μέρα του γάμου του και βρίσκεται επιταγμένος στην Χερσώνα και με τη νύφη να χειρουργεί τραυματίες. Μακάρι να είχε μείνει για μερικές ημέρες ακόμη στη Σεβαστούπολη. Που να ξέρει κανείς. Κατάκοπος όπως ήταν, τον πήρε ο ύπνος και τότε.. ονειρεύτηκε.. ένα όνειρο περίεργο που τον συγκλόνισε και επηρέασε τις άμεσες αποφάσεις του για το μέλλον..

21

*"Ετι δε κοινῆς τῆς πατρίδος ούσης, τοὺς μὲν
τυραννεῖν, τοὺς δὲ μετοικεῖν καὶ φύσει πολίτας
ὄντας, νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι."*

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ: (Πανηγυρικός, λ', 105)

..ήταν μια μεγάλη αίθουσα δικαστηρίου χωρίς οροφή. Πάνωθ' της φαινόταν ο ουρανός κι ολόγυρα στηριζόταν σε σύννεφα. Πρόεδρος ήταν ο Λένιν. Δίπλα του στην έδρα ο Τρότσκι με τον Στάλιν. Κατηγορούμενοι οι Τσάροι. Όλη η δυναστεία των Ρομανώφ. Από το Μιχαήλ τον Φεντόροβιτς μέχρι τον ατυχή Νικόλαο II. Φαινόταν σαν να είχαν στήσει οι μπολσεβίκοι λαϊκό δικαστήριο και τους δικάζαν. Δέκα επτά τσάροι καθισμένοι όλοι τους σε τρεις σειρές άκουγαν το κατηγορητήριο από τον Λένιν.

«...η Ρωσία κυβερνήθηκε από τους Τσάρους και από τους μεγαλογαιοκτήμονες. Το 1861 αναγκάστηκαν να ελευθερώσουν τους δουλοπάροικους, που ήτανε το 90% όλου του πληθυσμού. Οι κατηγορούμενοι, επιτρέψανε να συνεχιστεί η νοοτροπία ιδιοκτητών-δουλοπάροικων. Οι κατηγορούμενοι ελέγχανε τη χώρα με την αστυνομία και τους στρατιωτικούς. Δεν κάνανε βουλή ούτε κανένα εκλεγμένο συμβούλιο. Το 70% των αγροτών ζούσε στη πείνα και στις αρρώστιες ενώ η μεγάλη πλειοψηφία ήταν αναλφάβητη. Οι αγρότες εξεγερθήκανε με αυτή την κατάσταση και από το 1895-1900 υπήρξαν περιπτώσεις πυρπόλησης ιδιοκτησιών, κλοπής βοοειδών και μαχών με τους εισπράκτορες φόρων. Παρά τις φτωχές συγκομιδές στη διάρκεια αυτής της περιόδου, η

Ρωσία πούλησε μεγάλες ποσότητες σταριού στην Ευρώπη, όταν ο λαός σ' όλη τη χώρα πεινούσε. Η κεφαλαιοκρατική βιομηχανία αναπτυσσόταν, αλλά η αστυνομία και ο στρατός υποχρέωναν τους εργάτες και τους τεχνίτες να εργάζονται δώδεκα ώρες την ημέρα και να πληρώνονται με εξαιρετικά χαμηλές αμοιβές.

Από την επαρχία, γέμισαν οι πόλεις με άνεργους που αναζητούσαν εργασία και κρατούσαν χαμηλά το βιοτικό επίπεδο. Τα συνδικάτα ήταν απαγορευμένα, οι απεργίες καταστέλλονταν με συλλήψεις, πυροβολισμούς και μακροχρόνιες φυλακίσεις. Οι σοσιαλιστικές εφημερίδες των εργαζομένων ήταν παράνομες. Το χαμηλό κόστος εργασίας, επέτρεπε τεράστια κέρδη και τότε οι ξένοι επενδυτές αυξήθηκαν γρήγορα, ειδικά στις βιομηχανίες.»

"Μα αυτοί τώρα είναι νεκροί" ..σκέφτηκε ο Χρίστος.. "Τι κάνουνε τώρα, μεταθανάτια δίκη; Σαν τους εβραίους;"

Μετά το κατηγορητήριο κλήθηκε ο πρώτος μάρτυρας κατηγορίας. Ήταν ο ατταμάνος Γρηγόριεφ.

«Συμφωνείς στρατηγέ με το κατηγορητήριο;»

«Συμφωνώ σύντροφε πρόεδρε και λίγα είπες.»

«Γιατί στρατηγέ; Γνωρίζεις κι άλλα;»

«Πολλά σύντροφε. Όλοι τους είναι ψεύτες κι απατεώνες. Προδώσανε τον απελευθερωτικό αγώνα των ελλήνων με τους αδερφούς Ορλώφ. Ακόμη αναφέρω την τελευταία μυστική συνθήκη του Νικολάου II με τους τούρκους, που άλλα έλεγε στους έλληνες, και άλλα συμφωνούσε με τους

τούρκους, πώς θα του δίδανε την περιοχή της Κωνσταντινούπολης. Έτσι οι έλληνες βρίσκονται 'δώ και πολεμάνε κατά της Ρωσίας.

«Άφησε τα αυτά τώρα, τα ξέρω. Εγώ τις απεκάλυψα αυτές τις συνθήκες. Άλλωστε είναι και άλλοι μάρτυρες. Να έλθει η μάρτυρας υπεράσπισης Νατάσσα Θεοδώρεβνα.»

Με έκπληξή του, ο Χρίστος είδε τη Νατάσσα να πλησιάζει στο προεδρείο και να υπερασπίζεται τους Τσάρους ότι τάχα αγαπούσαν την Ελλάδα και σε κάθε στιγμή το δείχνανε.

Ο Χρίστος πλησίασε, για να παρακολουθεί την κατάθεση της Νατάσσας. Τότε πρόσεξε δίπλα του, πως σαν μάρτυρες κατηγορίας, ήσαν εκεί ο Καποδίστριας, ο κυβερνήτης της Ελλάδας που δολοφονήθηκε στο Ναύπλιο και ο Υψηλάντης, που κήρυξε την επανάσταση στη Μολδοβλαχία. "Μα τι γίνεται 'δώ; Κι αυτούς τους κάλεσαν;"

Η Νατάσσα στη συνέχεια μίλησε για τα Ορλωφικά. Κάτι σαν αυτά που του έλεγε στο σπίτι του Κύρτσα, λίγο πριν τους διακόψουν οι δύο ένοπλοι μπολσεβίκοι.

".. Από την εποχή του Μεγάλου Πέτρου (1689-1725) που η Ρωσία γίνηκε μια αρκετά ισχυρή ευρωπαϊκή δύναμη, είχε κύριο αντίπαλο την Οθωμανική Αυτοκρατορία και στόχο τον έλεγχο του Εύξεινου Πόντου και την έξοδο στο Αιγαίο και στα Βαλκάνια. Ο στόχος αυτός, φάνηκε στα χρόνια της Αικατερίνης Β'. Τότε αποφασίστηκε κατασκευή ρωσικού στόλου, που θα έκανε δυναμική την παρουσία της Ρωσίας στη Μεσόγειο, και ιδιαίτερα στο Αιγαίο. Το ρωσικό σχέδιο προέβλεπε την εξέγερση των ορθόδοξων χριστιανικών

πληθυσμών της Βαλκανικής Χερσονήσου. Η κοινή θρησκευτική πίστη θα γινόταν το έδαφος για να διεκδικήσει η Ρωσία την αναγνώρισή της, σαν τη μοναδική προστάτιδα δύναμη όλων των ορθοδόξων Χριστιανών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.»

Ο Καποδίστριας ζήτησε το λόγο να παρέμβει, σαν πρώην υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας και να καταθέσει κατ' αντιπαράσταση με την Νατάσσα. Ο Καποδίστριας είπε..

«Κύριε πρόεδρε, Η κυρία σφάλλει, από άγνοια ίσως. Στα Ορλωφικά, οι ρώσοι είχαν εξαπολύσει κύμα προπαγάνδας γιατί σκόπευαν να καταλάβουν τελικά όλες αυτές τις χώρες. Από το 1765, ο Παπάζωλης και οι πράκτορές του, μεταξύ των οποίων και ιερείς, προφήτευαν στην Ελλάδα τον ερχομό του ξανθού γένους. Είναι γνωστό το τραγουδάκι.. "Ακόμ' αυτή την άνοιξη, ραγιάδες, τούτο το καλοκαίρι, όσο να 'ρθει ο Μόσκοβος να φέρει το σεφέρι."

Έτσι οι ραγιάδες περίμεναν τον τσάρο της Ρωσίας να τους ελευθερώσει από την τουρκική σκλαβιά. Οι πράκτορες του Παπάζωλη όργωναν Ήπειρο, Ρούμελη και Μοριά κι εμφάνιζαν την Αικατερίνη σαν προστάτιδα των χριστιανών.

Το καλοκαίρι του 1769 αναχωρούν από το λιμάνι της Κροστάνδης στη Βαλτική, δέκα τέσσερα πλοία με περίπου 600 στρατιώτες. Πρόκειται για την πρώτη ρωσική ναυτική μοίρα, αποστολή της οποίας ήταν να βγει στη Μεσόγειο και να αναλάβει δράση στο Αιγαίο, κινητοποιώντας σε εξέγερση τους χριστιανικούς πληθυσμούς στις βαλκανικές κτήσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ιδίως στην Πελοπόννησο.

Όλα αυτά όμως, ήτανε αστεία πράγματα. Με δέκα τέσσερα πλοία της εποχής κι εξακόσιους στρατιώτες, θα κατανικούσε η Ρωσία την Οθωμανική αυτοκρατορία; Αυτές τις αστειότητες τις βλέπανε με ειρωνεία οι ευρωπαίοι, και γελούσαν, όσοι είχαν βέβαια ναυτική παράδοση.»

Η Νατάσσα απάντησε..

«Εξοχότατε, οι ρώσοι σκόπευαν να στείλουν κι άλλα πλοία στη συνέχεια, αυτά που ναυπηγούσαν στη Ρωσία και σε λιμάνια της ιταλικής χερσονήσου. Ακόμη, προσλάβανε και έμπειρους άγγλους αξιωματικούς του ναυτικού και πλοηγούς, που γνώριζαν τον θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου. Ήταν ένα παράτολμο εγχείρημα, γιατί η Ρωσία δεν είχε ναυτική παράδοση και μέχρι τότε, στήριζε τη στρατιωτική της δύναμη μόνο σε χερσαίες δυνάμεις.»

«Γιατρέ, δεν πήγανε άλλες δυνάμεις. Εκείνο που έγινε μόνο, ήταν.. τα ρωσικά πλοία να φτάσουν στη Μεσόγειο τον Γενάρη του 1770. Τον Φεβρουάριο, ένα τμήμα του στόλου με τον Ορλώφ έφτασε και αγκυροβόλησε στο Οίτυλο της Μάνης. Τότε η εξέγερση στην Πελοπόννησο εκδηλώθηκε αμέσως και κράτησε περίπου τρεις μήνες. Στην αρχή πήγε καλά και ο Μιστράς περιήλθε στους επαναστάτες. Τα πράγματα όμως χαλάσανε στην Τρίπολη όπου από έλλειψη πεζικού, οι τουρκαλβανοί νίκησαν και η εξέγερση κατέρρευσε με καταστροφικά αποτελέσματα για ολόκληρη την Ελλάδα. Οι ρώσοι έφυγαν κι οι έλληνες για επτά χρόνια, πλήρωσαν στους τούρκους πάρα πολύ άσχημα την ρώσικη συμπεριφορά, με σφαγές, ερημώσεις και εκτοπίσεις..»

«Γίνανε λάθη, γιατί οι Ρώσοι βασίστηκαν στο ναυτικό που δεν είχαν εμπειρία και δεν έφεραν πεζούς, που ζήτησαν οι έλληνες. Τα Ορλωφικά, είχανε ατυχή κατάληξη, μα οι Τσάροι δείχνανε τη φιλία τους προς την Ελλάδα.»

«Ναι κυρία.. λυκοφιλία. Σκοπός των ρώσων ήταν να ερημωθεί η χώρα, να εγκαταλειφθεί από τους έλληνες και να γίνουν κάποτε κύριοι της Ελλάδας οι ίδιοι, είτε με πόλεμο κατά των Οθωμανών, που ήταν κατακτητές και όχι ντόπιοι, είτε με κάποια απ' ευθείας συνθήκη μετά από κάποια πίεση. Μετά την απελευθέρωση των ελλήνων, ο Τσάρος Αλέξανδρος Α' σαν μέλος της ιεράς συμμαχίας, καταδίκασε την ελληνική επανάσταση και θεώρησε τους έλληνες τρομοκράτες και την Ελλάδα εχθρικό έθνος. Με έπαυσε από υπουργό εξωτερικών της Ρωσίας και τούτο, επειδή θεωρούσε πως ευνοούσα την εξέγερση των ελλήνων.

Το 1830 ρίξανε την ιδέα του πανσλαβισμού. Πλήρωσαν ρώσους και ξένους ιστορικούς συγγραφείς για να γράψουν πλαστογραφημένα πολλά ιστορικά γεγονότα. Ένα τέτοιο παράδειγμα ανθελληνικής συμπεριφοράς είναι η άθλια και αβάσιμη θεωρία του γερμανού ιστορικού Φαλμεράιερ, η οποία επιστημονικά αποδείχθη νόθο κατασκευάσμα, ενώ πολιτικά, ένα ακόμη καταχθόνιο εφεύρημα των Τσάρων που ζητούσαν την εξαφάνιση των ελλήνων. Το 1867 κύριε πρόεδρε, συνήλθε στη Μόσχα το Β' πανσλαβικό συνέδριο με 75 αντιπροσώπους απ' όλη την Σλαβική Ευρώπη. Η Ρωσία μετείχε με τον τότε υπουργό των εξωτερικών κόμη Τολστόι. Εκεί η Ρωσία ανακηρύχθηκε σε Πανσλαβονία.»

«Κύριε πρόεδρε λυπάμαι, δεν επαρκούν οι ιστορικές μου γνώσεις να απαντήσω..»

Ο πρόεδρος τότε τους είπε να αποχωρήσουν.

«Πηγαίνετε, αρκετά. Δεν χρειάζεται να καταθέσουν και άλλοι μάρτυρες. Άλλωστε, μετά την πτώση του τελευταίου τσάρου, δημοσιεύσαμε τα κείμενα των συμφωνιών που είχανε κάνει όλοι τους με διάφορα κράτη. Μεταξύ αυτών, υπάρχει και η συνθήκη που περιγράψατε..»

Ο Χρίστος κινήθηκε και τράβηξε έξω από την αίθουσα την Νατάσσα. Την ρώτησε παραξενεμένος.

«Τι γυρεύεις εσύ εδώ;»

«Με έπιασε ο Κύρτσα και με έφερε να δικαστώ γιατί σε περιέθαλψα. Πρόσεξε μην σε δει, γιατί κάπου εδώ γυρίζει. Είσαι κι εσύ καταζητούμενος.»

«Εγώ; Τι σχέση έχω εγώ μ' αυτούς τους μπολσεβίκους;»

«Τα είπε όλα ο Κύρτσα. Σε κατηγορούν ότι έφερες όπλα και άλλα εφόδια για τους αντεπαναστάτες. Σε κατηγορούν ακόμη για εγκατάλειψη συντρόφου και για απαγωγή..»

..Ο Χρίστος ξύπνησε απότομα από φωνές. Έφερε το χέρι του στο μέτωπό του. Το όνειρο τελείωσε απότομα.. Θεέ μου.. τι όνειρο ήταν αυτό; Κοίταξε το ρολόι του. Η ώρα ήτανε πέντε το πρωί. Οι φωνές δυναμώνανε όταν ένας χτύπος στην πόρτα του τον έκανε να σηκωθεί και να ανοίξει. Ήταν ο Λίω με την Νατάσσα..

«Καπετάνιε.. πήγαινε πάνω. Ο καινούργιος μαλώνει με έναν έλληνα αξιωματικό που δεν τον καταλαβαίνει και

αυτός τον απειλεί να τον εκτελέσει.»

Ο Χρίστος ανέβηκε βιαστικά στη γέφυρα και είδε με χαρά του το διοικητή του φρουρίου της Χερσώνας, σε έξαλλη κατάσταση να φιλονικεί με τον καπετάνιο.

«Κύριε ταγματάρχα, χαίρομαι που σε ξαναβλέπω. Τι συμβαίνει; Ποιός φωνάζει;»

«Καπετάνιε, που είσαι; Εγώ φωνάζω. Κατάφερε αυτός ο άθλιος να με κάνει να διατάξω τον τυφεκισμό του. Γνώρισα το καράβι σου και σε ζήτησα. Παρουσιάστηκε αυτός σαν καπετάνιος. Σκέφτηκα πως θα είναι ύπαρχος και του είπα πως είμαστε έτοιμοι και να ξεκινήσει. Εδώ μπλέξαμε. Κάνει πως δεν με καταλαβαίνει ούτε ελληνικά ούτε αγγλικά. Ποιός είναι αυτός;»

Ο Χρίστος που κατάλαβε τι μπορεί να έγινε, πρόλαβε να καλύψει τον καπετάνιο.

«Κύριε ταγματάρχα, το πλοίο πουλήθηκε στην Κριμαία και αυτός πράγματι, είναι ο νέος καπετάνιος. Αλήθεια είναι, δεν γνωρίζει άλλη γλώσσα, παρά μόνο τη ρώσικη. Αν είσατε έτοιμοι να ξεκινήσουμε.»

«Βεβαίως, Η επιβίβαση τελείωσε και οι τραυματίες δεν μπορούν να περιμένουν. Πες μου, πως βρέθηκες πάλι εδώ τόσο γρήγορα, με αδειανά τ' αμπάρια;»

«Κύριε ταγματάρχα, άκουσα τη συμβουλή σου. Έδωσα τα εφόδια που είχα στους αντιφρονούντες του Ντενίκιν. Πούλησα το καράβι στη Σεβαστούπολη, εκεί παντρεύτηκα και τώρα γυρίζουμε στην πατρίδα. Άφησε όμως τον καπετάνιο ελεύθερο, να δώσει εντολές για τον απόπλου.»

Μετά από λίγη ώρα, το καράβι σήκωσε πάλι άγκυρα και άφηνε το λιμάνι της Χερσώνας. Φεύγανε για την Οδησσό. Ο ταγματάρχης ησυχασμένος τώρα από την παρουσία του ελληνοαμερικάνου φίλου του, τον ρώτησε πότε υπολογίζει να φτάσουν στην Οδησσό.

«Μα σήμερα το μεσημέρι ταγματάρχα μου.»

«Άσε το *ταγματάρχα*. Κώστα Βλάχο με λένε. Μα 'σύ να με λες Κώστα σχέτο. Σήμερα αυτό μου ταιριάζει.»

«Εντάξει Κώστα. Και μένα με λένε Χρίστο Κουμανάκο από το Κούμανι της Μάνης κρατάω.»

«Έναν Ανάργυρο Κουμανάκο, αντισυνταγματάρχη, τον ήξερες;»

«Συγγενής μου είναι, μα γιατί ρωτάς αν τον ήξερα;»

«Γιατί δεν ζει πια Χρίστο. Βασιλικός μέχρι το κόκαλο. Σαν έφυγε ο βασιλιάς, πέθανε και ο Ανάργυρος από λύπη. Ήτανε ο υψηλότερος αξιωματικός του ελληνικού στρατού. Ένα κεφάλι πιο ψηλός και από αυτόν τον βασιλιά.»

«Δεν το ήξερα. Ο Θεός ας τον αναπαύσει. Κώστα πάμε στην τραπεζαρία να πιούμε ένα τσάι. Ο καπετάνιος είναι καλός και γνωρίζει τα νερά, μην ανησυχείς.»

«Τι να σου πω, μπολσεβίκος μου φάνηκε.»

Ο Χρίστος δεν του απάντησε και τον παρέσυρε προς την τραπεζαρία. Δεν πρόλαβαν να καθίσουν και στην πόρτα φάνηκε η Νατάσσα να τους πλησιάζει φορώντας ακόμη την άσπρη μπλούζα. Ο Χρίστος εξεπλάγη. Δεν περίμενε να την δει. Σηκώθη και την παρουσίασε στον ταγματάρχη.

«Κώστα, να σου συστήσω τη γυναίκα μου. Νατάσσα ο

ταγματάρχης κ. Βλάχος φρούραρχος της Χερσώνας.»

«Χρίστο, σε παρακαλώ. Μη με στολίζεις με τίτλους που δεν υπάρχουν πια. Κυρία μου χαίρομαι που σας γνωρίζω. Σας εύχομαι κάθε ευτυχία.»

«Ευχαριστώ κύριε ταγματάρχα. Κι εγώ σας εύχομαι και σ' ανώτερα. Από τον άνδρα μου, έχω ακούσει πολλά για σας. Χρίστο πηγαίνω να βοηθήσω με τους τραυματίες.»

«Να πας καλή μου, μα πριν πας κάτω, φώναξε τον Λίω.»

Η Νατάσσα έφυγε και ο Κώστας ρώτησε τον Χρίστο, πως έγινε και τόσο σύντομα τον βρίσκει παντρεμένο. Την στιγμή εκείνη φάνηκε ο Λίω και ο Χρίστος του ζήτησε να τους φέρει τσάι ζεστό και καφέ με βουτήματα..

«Κώστα, η Νατάσσα είναι χειρουργός και μου έσωσε τη ζωή στη Χερσώνα, την ημέρα που ήρθα στο φρούριο.»

Και ο Χρίστος άρχισε να του διηγείται όλη την ιστορία της ημέρας εκείνης. Έτσι κατά την παροιμία που έχουμε *"..όπου του μέλει θάνατος καλύτερα παντρείά.."* προτίμησα την παντρεία. Στη συνέχεια, ο ταγματάρχης του περιέγραψε την τραγική κατάσταση που είχαν έρθει τα συμμαχικά στρατεύματα στη Χερσώνα.

«Έξι λόχοι ελλήνων και δύο γάλλων εναντίον τεσσάρων χιλιάδων μπολσεβίκων. Μια σχέση δυνάμεων δυσανάλογη που αναγκάσανε τα ελληνικά φυλάκια να συμπτυχθούνε στο φρούριο. Οι άθλιοι οι γάλλοι μπήκανε στα πλοία πρώτοι. Αποκοπήκαμε από την παραλία και δεν ήτανε δυνατό για μας, να πλησιάσουμε τα καράβια να φύγουμε.. Τότε αποφασίσαμε να κάνουμε ηρωική έξοδο και όσοι

μείνουμε. Από τη δύσκολη θέση, μας έβγαλε ενίσχυση που έφτασε για καλή μας τύχη από την.. Ελλάδα.»

«Από την Ελλάδα;»

«Όσο και αν σου φαίνεται περίεργο Χρίστο, έτσι έγινε. Το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα ήρθε στην Ουκρανία τμηματικά. Χτες, έφτασε ένα ακόμη τμήμα στην Οδησσό με διοικητή τον αντισυνταγματάρχη Γαργαλίδη. Τότε ο γάλλος ανώτερος διοικητής, διέταξε να έρθει κατ' ευθείαν στη Χερσώνα να λύσει την πολιορκία. Έτσι κι έγινε και τώρα είμαστε 'δώ ζωντανοί.. μα σε κακά χάλια.»

«Όχι Κώστα.. βλέπω πως όλοι σας έχετε καλό ηθικό.»

«Ηθικό έχουμε, μα και τρομερές απώλειες. Άστα να πάνε στο διάβολο. Ήτανε μια δοκιμασία που προτιμώ να μην θυμάμαι. Χρειάστηκε να σκοτώσουμε τα μουλάρια και ν' αφήσουμε τα βαριά όπλα και τα υλικά μας. Ότι μπορούσε να κρατήσει ο καθένας πήραμε, όλα τ' άλλα τα καταστρέψαμε. Μερικοί αποκομμένοι που δεν μπόρεσαν να φτάσουν στο φρούριο νυχτάτικα, μέσα στα χιόνια και στην πίεση.. μείνανε. Τους σκέπτομαι και δεν ησυχάζω..»

Έξω είχε φωτίσει. Οι δύο άνδρες βγήκαν για λίγο στο κατάστρωμα. Το URANA είχε αφήσει τα στενά του Δνείπερου και έπλεε πια στον Εύξεινο Πόντο με τις μηχανές του *φουλαρισμένες*. Ο Χρίστος χαμογέλασε. Ο νέος καπετάνιος βρήκε ανοιχτή θάλασσα και δεν έβλεπε την ώρα να φτάσει στην Οδησσό. Είχαν προηγηθεί τα γαλλικά πολεμικά και είχαν αφήσει τη θάλασσα καθαρή από πάγους στη ρότα που ακολούθησαν.

Ήτανε πια μεσημέρι, 25^η Φεβρουαρίου του 1919, που δέσανε στην Οδησό. Ο Χρίστος με τη Νατάσσα, πάνω στη γέφυρα κοίταζαν τους στρατιώτες να βγαίνουν στην προκουμαία. Οι περισσότεροι κάτωχροι, ταλαιίπωροι και τραυματισμένοι ψυχικά και σωματικά.

«Χρίστο, θαύμασα αυτούς τους ανθρώπους κάτω στο πρόχειρο χειρουργείο. Παρά τα σωματικά τους βάσανα ήταν περήφανοι που πολέμησαν και δεν ντρόπιασαν τα όπλα τους και την ελληνική τους καταγωγή.»

Γύρισε και την κοίταξε σιωπηλός και αναλογίστηκε τι διάβολο γύρευε αυτή στο όνειρό του. Της χάιδεψε τα μαλλιά και της είπε με φανερή τη θλίψη του.

«Νατάσσα, οι έλληνες στρατιώτες και αξιωματικοί που βρέθηκαν στην Ουκρανία, κάνανε το καθήκον τους. Τα έχουμε ξαναπεί. Δεν είχανε τίποτε με τον ρωσικό λαό. Το ελληνικό σώμα στρατού, δεν πρόλαβε να μεταφερθεί ολόκληρο στην Ουκρανία. Μια μεραρχία του, είναι ακόμη στην Καβάλα περιμένοντας. Το τμήμα που ήρθε, δεν χρησιμοποιήθηκε σύμφωνα με τις αρχές του πολέμου. Το βάλανε κάτω από τις διαταγές γάλλων αξιωματικών και αυτοί λες και το κάνανε επίτηδες, το κομματιάσανε σε μικρομονάδες. Οι έλληνες στρατιώτες στερηθήκανε τους φυσικούς τους ηγήτορες που τους είχανε εμπιστοσύνη. Είναι γνωστός ο ψυχικός δεσμός που υπάρχει στη μάχη, ανάμεσα στον έλληνα στρατιώτη και στον αξιωματικό του. Ο δεσμός αυτός γίνεται ακόμη μεγαλύτερος και πιο σημαντικός, όσο η μονάδα γίνεται μικρότερη. Φοβάμαι

πως η εκστρατεία του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Ουκρανία, όπως οργανώθηκε και εκτελέστηκε, χωρίς σχέδια επιχειρήσεων, εξελίχθη τελικά σε φιάσκο.²⁷

Όμως εμένα Νατάσσα, άλλο με ενοχλεί αυτή τη στιγμή. Οι παλιοί Σπαρτιάτες, όταν ορκιζόντουσαν σαν οπλίτες παίρνανε όρκο, ότι δεν θα ντροπιάσουν τα όπλα τα ιερά ούτε ποτέ θα εγκαταλείψουνε το σύντροφο, όπου κι αν βρεθούν. Και εγώ αυτή τη στιγμή, βλέποντας τον Ταγματάρχη να συμπάσχει με τους τραυματίες του και να τους φροντίζει, θυμήθηκα το μακαρίτη τον Άρη. Τον άφησα νεκρό στο δρόμο και έφυγα και τώρα νιώθω τύψεις.»

Ο Χρίστος δεν της ανάφερε τίποτε για το όνειρο. Ήθελε να το ξεχάσει. Τι τον ενδιέφερε πια η δίκη των Τσάρων. Τον ενδιέφεραν όμως αυτά που η ίδια του είπε στ' όνειρο. *Σε κατηγορούν για εγκατάλειψη συντρόφου.*

«Αγάπη μου, ήσουν τραυματίας και είχες χαμένες τις αισθήσεις σου. Τι μπορούσες να κάνεις; Άλλωστε ρώτησα τον Δημήτρι και μου είπε πως τον νεκρό σύντροφό σου, ο Κύρτσα τον παρέδωσε στον παπαγιώργη και αυτός τον κήδεψε. Ας δούμε τώρα τα δικά μας. Εμείς τι κάνουμε;»

«Λέγω να κατεβούμε εδώ. Η Οδησός μου άρεσε. Είναι ωραία πόλη και ο φίλος μου ο Άντων, ο τελωνιακός, θα μας βοηθήσει να βρούμε δύο σπίτια ν' αγοράσουμε.»

²⁷ Μετά από τριάντα χρόνια, το 1950, άλλο ένα ελληνικό εκστρατευτικό σώμα βρέθηκε να πολεμά στην μακρινή Κορέα εναντίον των ερυθρών κινέζων. Και στην εκστρατεία αυτή, διοικητής του εκστρατευτικού σώματος, για ένα σχεδόν χρόνο, ήταν ο αντ/ρχης πεζ. Κουμανάκος Γεώργι. Για την εκστρατεία αυτή γράφω στο επόμενο βιβλίο μου.

«Σε παρακαλώ Χρίστο όχι. Πάμε να φύγουμε μακριά από την κόλαση της Ουκρανίας. Δεν θ' αντέξω εδώ. Σε λίγες μέρες ο Γρηγόριεφ θα έρθει και στην Οδησσό. Ας τ' αφήσουμε όλα πίσω μας και ας κάνουμε μια νέα αρχή.»

«Καλά Νατάσσα. Ας συνεχίσουμε με το καράβι για την Ελλάδα.. Θέλω κάποτε να γυρίσω να βρω τον Άρη. Ορκίστηκα να τον βρω και να τον φέρω στην Ελλάδα.»

«Πάλι όχι Χρίστο, ούτε στην Ελλάδα. Είναι μακριά. Δεν θέλω να φύγω μακριά από τον Πόντο.»

Γύρισε.. την κοίταξε με τρυφερότητα και τη χάιδεψε..

«Εντάξει, κερδίζεις.. μένει η Ρουμανία.. Θα μείνουμε στη Κωσταντζα. Έτσι, θα βλέπεις τον Πόντο κάθε μέρα.»

Η Νατάσσα δεν του απάντησε. Μονάχα τον έσυρε πάνω της και τον γέμισε φιλιά..

ΤΜο βράδυ αργά, το URANA έδενε στο λιμάνι της Κωσταντζας. Το άλλο πρωί, ο Χρίστος, η Νατάσσα και ο Λίω, αποχαιρέτισαν τους φίλους τους και ξεμπάρκαραν. Μείνανε προσωρινά σε ξενοδοχείο της πόλης και από την επομένη άρχισαν να ψάχνουν για τα δύο σπίτια.

Δεν άργησαν να τακτοποιήσουν αυτό το θέμα, αφού τα χρήματα υπήρχαν. Και σαν η στέγαση εξασφαλίστη, το ζευγάρι άρχισε να κοιτάζει για την επαγγελματική του αποκατάσταση. Η Νατάσσα σαν σύζυγος αμερικανού, έγινε δεκτή σαν χειρούργος, στο αμερικανικό νοσοκομείο της πόλης. Ο Χρίστος άργησε λίγο, μα του βγήκε σε καλό.

Όταν έπεσε και η Σεβαστούπολη στους μολοσεβίκους, ο

κουμπάρος του ο Κουζλώφ, τα μάζεψε και ήρθε και αυτός στη Κωσταντζα. Ίδρυσε εδώ νέα εταιρία εισαγωγών εξαγωγών. Ο Χρίστος σαν ειδικός την ανέλαβε, την οργάνωσε και άρχισε να την διευθύνει. Ο Λίω, ο γίγαντας απασχολήθηκε στο γραφείο του Κουζλώφ. Αργότερα αυτός τον πάντρεψε με την γραμματέα του. Ο Χρίστος δεν ξέχασε τον Άρη, αλλά η επικράτηση των μπολσεβίκων τον υποχρέωσε ν' αφήσει τον όρκο του σαν εντολή στο γιό που απόκτησε.. τον Λάζαρο.

Επίλογος

✠ Λάζαρος απόκτησε κι εκείνος γιο, που κατά το έθιμο, πήρε τ' όνομα του παππού του. Ο εγγονός αυτός, ο Χρίστος, το 1994 με την γυναίκα του, το γιο του Λάζαρο και την κόρη του Μαρία, ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, και διαμένουν έκτοτε μόνιμα στη Κέρκυρα. Εκεί ο Χρίστος εργάζεται σαν εργολάβος δομικών έργων.

Τον ίδιο χρόνο, ο συγγραφέας του βιβλίου συνάντησε το Χρίστο την Αθήνα, σαν επέστρεφε από τη Μάνη που είχε πάει για ν' αναζητήσει κι αυτός τις ρίζες του. Δεν βρήκε γραφτά στοιχεία, γιατί όλα τα σχετικά αρχεία στην Αρεόπολη είχαν καεί. Βρήκε όμως αρκετούς συγγενείς στο Γύθειο και την Καλαμάτα, που τον δέχτηκαν και θυμήθηκαν πρόσωπα και γεγονότα.

Τέλος

Γλωσσάριο

..σφίξανε οι κώλοι (έκφραση)	δυσκολέψανε τα πράγματα
..δεκάρικος λόγος	« λογύδριο που η διαρκεί περίπου 10'.
μπουρού	η σφυρίχτρα του καραβιού
ρίφι	ερίφιο
σεχταρισμός	απομονωτισμός
προτσές	μεθόδευση, τρόπος ενέργειας
αχαμνός	φαμέγιος, άτομο κατώτ. κοιν. τάξης,
μεγαλογενήτες	ανώτερη κοινωνική τάξη της Μάνης.
μουζίκος	Ρώσος αγρότης, εργάτης γης.
αγδίκιωτος	αδικαίωτος, ο σκοτωμένος που για το
	χαμό του, δεν πάρθηκε εκδίκηση.
μπολσεβίκος	οπαδός της πλειοψηφίας στο κόμμα
	της επαναστάσεως στη Ρωσία.
μενσεβίκος	οπαδός της μειοψηφίας στο κόμμα
	της επαναστάσεως στη Ρωσία.
κουζουλάδα	τρέλα.
σανοφεμπιτς	(son of a bitch) γιος της σκύλας.
μαούνα	ρυμουλκούμενη φορτηγίδα.
μπλόφα	κοροϊδία, στημένο παίξιμο.
φλου	απροσδιόριστο, ασαφές.
αταμάνος	ρώσος στρατηγός.
κανιά	μακριά ποδάρια.

Ευχαριστίες.

Οφείλω από τη θέση αυτή να ευχαριστήσω..

1. .. τη γυναίκα μου Φούλη και τον γιο μου Δημήτρη που με ατέλειωτη κατανόηση και υπομονή, με στήριξαν ηθικά, για να γραφεί το βιβλίο αυτό.
2. .. τον ναύαρχο Κύρο Κουμανάκο για τις σημαντικές πληροφορίες που πρόθυμα μου παρέσχε.
3. .. τον υποστράτηγο Ψαθά Σπύρο για τις εύστοχες παρατηρήσεις του.
4. .. τον υποστράτηγο Κουμανάκο Ηλία, για την τόσο κατατοπιστική εισαγωγή του.
5. ..τον υποστράτηγο Καραμανέα Βαγγέλη, για την αυθόρμητη έκφραση θετικών κρίσεων.
6. .. το ζεύγος των ελληνοαμερικανών, Σάσα και Γιώργο Λάμπρου, για τις αξιόλογες πληροφορίες τους.

Βιβλιογραφία

1. Ιστορία της εις Ουκρανίαν και Κριμαία υπερποντίου εκστρατείας τω 1919 . Π. Καρακασώνη Υπ/γου
2. Στρατ. Ιστορία της Ελλάδος. Ι. Πολιτάκου. Υπ/γου
3. Νεώτερη Ιστορία ελλ. Έθνους. Γ. Ρούσσου
4. Μεγάλη ιστορία της Ελλάδας Γ. Κορδάτου.
5. Πολιτική ιστορία της Ελλάδας Σπύρου Μαркеζίνη
6. Το Ελλ. εκστρ. σώμα εις Ν.Ρωσία. Γ.Ε.Σ. 1955
7. Ελ. Βενιζέλος. Δημητρ. Βάκα. Αντ/γου
8. Διχασμός-Μικρά Ασία Φοίβου Ν. Γρηγοριάδη
9. Λένιν. Φάκελοι Mondadori
10. Στάλιν Φάκελοι Mondadori
11. Δημιουργοί της νέας στρατηγικής. Edward Mead Earle
12. Τα μυστικά σχέδια του διεθ. σιωνισμού. Ν.Ψαρουδάκη.
13. Prelude to war (World War II) By Robert T. Elson
14. MANI By Patrick Leigh Fermor
15. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ Χρυσόστ. Πιπιλιάγκα.
16. Στρατιωτική Γεωγραφία. Νικολάου Λυγιδάκη
17. Η Αιγής Σ. Λίβα. Στρατηγού.
18. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ Α. Κουτσιλιέρη.
19. Ελληνικός τύπος και Internet

ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΣΤΙΣ ΣΤΕΠΕΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ